

Från dröm till sten

De politiska partiernas agerande i planprocessen
Exemplen Astoria, Gallerian och Liljeholmskajen

Andreas Perner
På uppdrag av Samfundet S:t Erik
Juni 2017

Hur blev det som det blev? Vem stängde biografen Astoria? Hur kommer det sig att lyftkranarna vevar över Gallerian? Vem beslutade att huset på Liljeholmskajen ska stå tätt intill en sprängd bergvägg? Vem bestämde det här? Vem är det som bestämmer?

Här följer ett försök att kartlägga Stockholms politiska partiers agerande i stadsbyggnadsprocessen. Här följer ett försök att sammanföra disparata källor till en enhetlig bild.

”Vi vill det bästa för Stockholm”

Frågan är om det går att peka på en exakt tidpunkt, eller ett beslut, som ledde fram till ett områdes danande och senare ”kropp”. Det hela är mer komplicerat. Det är en process, en väv av givande och tagande, beslut och överklagande, samhällsklimat och debatt. Självklart är det politiken som fattar besluten, men vad som leder fram till beslutet, eller hur det i slutändan verkställs växer utanför ögonblicket då beslutsklubban slås i bordet.

Partierna i Stadshuset visar dessutom upp skiftande åsikter. När väl debatten sker i kommunfullmäktige är beslutet i praktiken redan fattat. Hur och var hände det? Många debatter domineras av trovissa uttalande i stil med ”Det här blir fantastiskt”, eller ”Vi vill det bästa för Stockholm”. Det tycks inte vara här beslutet fattas. Det är inte här den verkliga argumentationen sker. Debatten i kommunfullmäktige är mer ett tillfälle där partierna visar upp sin position inför allmänheten. Vad betyder det när en politiker säger ”Vi ska styra utvecklingen på ett sådant sätt att det gagnar helheten och stockholmarna på allra bästa vis”? Hur ser en sådan utveckling ut?

Tre delar

Denna studie är uppdelad i tre delar.

Den första delen följer planprocesserna för tre olika projekt i staden. Här ges en inblick i de beslut som fattats i dessa tre stadsbyggnadsprojekt; i kommunfullmäktige, i nämnder och i skymundan. Denna första del följer planprocesserna genom handlingarna i Stadsbyggnadsexpeditionens arkiv.

Den andra delen följer Stockholms olika stadsbyggnadsborgarråds uttalanden i dagspressen ca 1998-2016. Här talar politikerna.

Den tredje delen är en genomgång av de olika partiernas idéer om stadsbyggnad så som de framställs i program eller budgetförslag. Här talar partierna.

Innehåll

1.De politiska partiernas agerande i planprocessen – tre exempel	s.4
Inledning	s.4
Astoriahuset, Kvarteret Riddaren 18	s.6
Astoria och Nybrogatan	s.7
Debatt i kommunfullmäktige	s.9
Tidslinje	s.12
Andra beslut rörande Riddaren 18	s.20
Gallerian, Kvarteret Trollhättan 30	s.22
Citys fulaste hus färdigt	s.23
Debatter i kommunfullmäktige	s.24
Tidslinje	s.30
Andra beslut rörande Trollhättan 30	s.36
Årstadal, Berghus 2, Kvarteret Sjövik 5	s.43
Vin & Sprit och drömmar om hus på vatten	s.44
Liljeholmskajen i översiktsplanerna	s.49
Debatt i kommunfullmäktige 12 juni 2006	s.50
Debatt i kommunfullmäktige 27 januari 2014	s.51
Tidslinje	s.54
Andra beslut rörande Kvarteret Sjövik 5	s.56
2. Röster från Stadshuset	s.64
När vision ska bli sten	s.64
Stadsbyggnadsborgarrådet talar	s.64
3. Partierna svarar	s.98
Socialdemokraterna	s.98
Miljöpartiet	s.102
Vänsterpartiet	s.107
Liberalerna	s.112
Centerpartiet	s.120
Kristdemokraterna	s.125

Politiska partiers agerande i planprocessen – tre exempel

Inledning

Syfte

Syftet med denna studie är att ge en bild av hur de politiska partierna i Stockholms stad har agerat i olika stadsbyggnadsfrågor. Är det möjligt att skapa en bild av ett partis ställningstaganden under en stadsbyggnadsprocess, genom alla beslut i de olika beslutsinstanserna? Utgångspunkten är tre projekt i Stockholms innerstad vilka alla under processens gång har mött kritik och diskuterats, ibland vilt, ibland samlat.

Material

En planprocess kan sägas ha olika nivåer, med material kopplat till respektive nivå. Varje område är uppdelat i kvarter, varje kvarter i olika ärenden och varje ärende redovisas i en rad rapporter, ritningar och beslut. Det som ser ut att vara ett hus är egentligen en kompost av ärenden och beslut. Området Årstadal är till exempel uppdelat i x-antal kvarter. Varje fastighet är i sin tur uppdelad i olika ärenden. För att följa historien för Berghus 2, det insprängda bostadshuset, i kvarteret Sjövik 5 behöver vi först finna detaljplanen för området i sig. Utifrån den detaljplanen förgrenar sig sedan ärenden och beslut för de olika fastigheterna ut. Ofta hänvisar beslut tillbaka till redan tagna, diareförda beslut. En detalj, eller utformningsfråga som skapat diskussion rörande en fastighet, kan nästa gång ha blivit prejudicerande och gå omärkt förbi. I Årstadal tillkommer ärenden och beslut om sprängning. Vissa beslut tas i delegation, utan dokumenterad diskussion. Så sker i exemplet Berghus 2.

Källor från stadsbyggnadskontoret ger en vidare blick utöver det som sker i de politiska rummen. Här finns yttranden från olika föreningar och brev från allmänheten. Tidningsarkiv ger en inblick i historiens gång och samhällsklimatet.

Astoriahuset, Berghus 2, Gallerian

Studien fokuserar främst på tre fastigheter: Astoriahuset i kvarteret Riddaren 18 vid Nybrogatan; Berghus 2 vid Årstadal i kvarteret Sjövik 5; samt kvarteret Trollhättan 30 i Gallerian vid Hamngatan. De tre belyser var för sig olika intressanta områden i stadsbyggnadspolitiken. Riddaren 18 är ett omdiskuterat projekt som belyser stadens förhållande till kulturhistoriska värden. Det har genererat yttranden från många håll, och debatterats ända upp i Kommunfullmäktige. Berghus 2 i kvarteret Sjövik 5 ger en inblick i Stadsbyggnadskontorets arbete och begränsade makt i en liggande detaljplan. Trollhättan 30 exemplifierar större debatter om hushöjder och skyline i staden. Även detta projekt har diskuterats i Kommunfullmäktige.

En kort historik ges till samtliga områden. Därefter följer sammanfattningar av debatter i kommunfullmäktige där deras öde avgjorts. Till sist redovisas i tidslinjer som ingående, i detalj följer planprocessen genom ett visst tidsspänn. Planprocesserna ser olika ut i olika planärenden. För att spegla materialet måste redovisningen struktureras olika för de valda exemplen. De flesta startar med det inskickade bygglov, går vidare via beslut i olika nämnder, remissyttrande från stadens organ, för att så småningom landa i ett beslut om att detaljplan vunnit laga kraft. Efter en genomgång av stadsbyggnadskontorets arbete listas beslut tagna i Kommunfullmäktige och olika nämnder som berör kvarteret i fråga. Studiens omfång gör det inte möjligt att följa alla ärenden knutna till alla kvarter i de valda exemplen.

Tidslinjen för Astoriahuset redovisas från och med beställningen av en ny planakt 2013 fram till och med Kommunstyrelsens avslag av överklagan 2016. Här ges också en sammanfattning av debatten i

Kommunfullmäktige 2014. Ärendet har egentligen en längre historia som sträcker sig längre tillbaka i tiden.

Tidslinjen för Gallerian, kvarteret Trollhättan 30, redovisas från beställningen av nytt planärende 2013 fram till och med *Planbeskrivning Laga Kraft* 2016. Under denna period fattas beslut om rivning av huset som var byggt 1976. Därefter redovisas beslut som berör kvarteret Trollhättan 30 från olika nämnder: Kulturnämndens Kulturutskott, Norrmalms stadsdelsnämnd, Kulturförvaltningen Stadsmuseet, Kulturnämnden, Exploateringsnämnden. Dessa beslut sträcker sig långt tillbaka i tiden. Trollhättan 30 har berörts i minst två olika debatter i Kommunfullmäktige, 2014 och 2016.

Tidslinjen för Berghus 2, i kvarteret Sjövik 5, redovisas från och med JM's ansökan om bygglov 2012 fram till och med Stadsbyggnadsnämndens Slutbesked 2015. Till skillnad från de andra ärendena tycks detta inte ha orsakat någon diskussion i Stadsbyggnadsnämnden. Diskussionen har istället ägt rum mellan Stadsbyggnadskontoret och JM. Därefter redovisas beslut tagna i olika nämnder rörande kvarteret Sjövik 5: Exploateringsnämnden, Kommunfullmäktige, Kommunstyrelsen, Marknämnden, Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd. Även detta kvarter har berörts debatter i Kommunfullmäktige åren 2006 och 2014.

Material

Det finns väldigt mycket material tillgängligt. Denna redovisning visar komplexiteten i de olika planärendena och hur mycket de skiljer sig åt. Det är svårt att passa in alla ärenden i samma mall. Planprocessen varierar. Vissa ärenden, som Astoriahuset, går upp i fullmäktige medan andra beslut tas på delegation. Partiernas ståndpunkter gällande ett specifikt ärende kan skifta under planprocessens gång. Samma parti kan vara för och emot i olika instanser.

De huvudsakliga källorna är Stadsbyggnadsexpeditionens arkiv, Kungliga bibliotekets digitaliserade tidningsarkiv och Insyn Stockholm.

Astoriahuset

Kvarteret Riddaren 18

Astoriahuset, Kvarteret Riddaren 18, Dnr 2013-09412-54

SBN Beslut 2013-08-15 Utställning av förslag till detaljplan med rivning	Ja: M, S och KD	Återremiss: FP, MP och V
SBN Beslut 2015-02-10 Beslut om Detaljplan. Bordläggning av ärende. Krav på utökad miljökonsekvens- analys av rivning.	Ja: S, MP och V	Reservation: M, FP och KD
SBN Beslut 2015-10-15 Godkännande av förslag till detaljplan.	Ja: S, MP, V och KD. Särskilt yttrande från S, MP och V.	Resevation: M och Fp
Kommunstyrelsen Beslut 2015- 12-02 Förslag Kommunfullmäktige. Detaljplan antas.	Ja: S, MP, V, KD och C Särskilt yttrande från C.	Reservation: M och L
Kommunfullmäktige 2015-12- 14 Detaljplanen antas del av fastigheten Riddaren 18 och 5	Ja: S, MP, V, KD, C	Reservation: M, L och SD

Astoria och Nybrogatan

Nybrogatan löper från norr till söder, från Valhallavägen ner mot Dramaten. Förr var den nedre delen förbi Astoria en bilgata, nu är den gågata. Denna delen av Nybrogatan är i stor förändring. Borta är hälsokostaffären med handskrivna skyltar i fönstren: ”Döden börjar i tarmen!”; bortan är kaféet/frisersalongen, Baresso, utanför vilken kunderna fikade medan högtalarna spelade Michael Jackson; och bortan, eller i alla fall stängd, är biografen Astoria.

Idag står träskivorna längs fasader på Nybrogatan, här renoverar Oscar Properties. Texten på skivorna meddelar ”Nybrogatan No 19, Anno MCMV.” Orden antyder ett samröre med historien. Vi ska förstå att det som sker bakom de mörkt målade träskivorna är en fortsättning på historien, att de inte river upp blomman med rötterna. Tecknade bilder av unga stadsbor i varierande poser pryder skivorna; någon iklädd stora glasögon iakttar en vas, någon håller en drink i handen. Bilder av den framtid Oscar Properties nu skapar på Nybrogatan.

Nedre delen av Nybrogatan kring Astoria har ändrat karaktär. Fler affärer, med exklusiva handgjorda skor eller italienskt mode, riktar sig till människor med mycket pengar. Från att ha varit en gata med ett antal små kaféer, där baristor blandade latte och grillade smörgåsar, domineras den nu av ett stort kafé ägt av en landsomspännande kedja. Men ett par små bagerier har dykt upp och säljer nu kanelbullar och frallor till stekarna. Och vissa saker förändras inte: McDonalds och Nordiska Galleriet har behållit sina adresser genom åren, liksom parfymaffären och Bäckmans skor. Här har också Astorias skylt lyst i snart 90 år.

Under Saharas Sol

Astoria slog upp dörrarna i september 1928. Den var Anders Sandrews första stora biograf på Östermalm. Biografen inreddes i den redan då gamla fastigheten på Nybrogatan 16. Svenska Dagbladet skriver om det nyöppnade biografpalatset den 9 september 1928. Utformningen och den mer rena och öppna amerikanska stilen på inredningen får beröm, den skiljer sig från de andra storbiograferna China och Göta Lejon. Salongen är öppen och har högt till tak. Duken är stor, större än andra biografers. Den rikt dekorerade hallen leder in till salongen som har plats för 900 personer. Svenska Dagbladet skriver om de påkostade materialen och utsmyckningarna, bland annat marmorgolvet i entrén. Dekoren i salongen är mer dämpad och väggarna klädda i mörkbrun sammet. Ridån målad av Bertil Damm visar ”allegoriska element”. Biografen lämpar sig även för teater och framträdanden då en djup scen är byggd bakom duken. ”Stockholm börjar bli storstad åtminstone beträffande biografernas mångfald och prakt.” anser Svenska Dagbladet.

”Östermalms första storbiograf” säger annonserna. ”En förmämlig biograf för alla”. Den första filmen som visas för publik är det barnförbjudna dramat ”Under Saharas Sol”. Filmaffischen visar kärleksparet i en het omfamning. Invigningsföreställningen blir slutsåld.

Tiden går. Fredagen den 16 februari 1940 kan vi köpa biljetter till ”Lustspelspremiären” av Hjältar i Gult och Blått med Thor Modéen, Sigge Fürst och Barbro Kollberg.

I september 1986 är det fransk filmvecka på Astoria och 14 nya filmer visas.

1998 byggs biografen om. Bland annat skapar Olle Hagdahl en stor abstrakt målning i entrén.

År 2007 är det 25 år sedan Fanny och Alexander hade premiär på Astoria. Klimatet för biograferna är inte som det var på 20-talet. Leif Furhammar föreslår i DN att Stockholms stad borde ge Bergman biografen Astoria istället för en staty. Samma år slutar den regelbundna filmvisningen på Astoria. Lokalen börjar mer och mer användas för andra ändamål. I foajén flyttar Coffee Cup in och börjar servera latte. Biografen blir festlokal. Anders Ekborg anordnar 50-års fest och kombinerad skivrelease i den nu gamla biografen. Alla kändisar är där.

När Svenskt Tenn renoverar sina lokaler på Strandvägen 2011 öppnar de en tillfällig butik i biografen. 2012 skriver Lars Epstein om Astoria i DN. Nu är planen att riva innanmätet och bygga nytt kontor bakom den bevarade fasaden. Huset ska dessutom höjas två våningar. Debatten om Astoria inleds och sträcker sig vidare fram till idag. Debatten är fortfarande het 2016 och i Svenska Dagbladet den 21 november beskrivs förslaget som en ”förpostfäktning” inför de än större rivningarna som Abu Dhabi Investment Authority (ADIA) planerar i kvarteren nordväst om Astoria i kvarteren kring Stureplan. Idag, juli 2017, sitter inga filmaffischer kvar intill entrén till biografen. Men andra sorters affischer presenterar planerna för projektet. På en av dem kan vi läsa:

”Vision Astoria – Våra Drömmars Stadskvarter

Astoria ska bli en mötesplats där man kan leva,
jobba och bo. En plats där livets bästa delar möts.

Det är med denna ambition vi vill omvandla och
återuppliva det en gång ståtliga Astoriahuset på
Nybrogatan.

För oss är inte frågan om vi ska bevara eller
modernisera. Vi vill skapa våra drömmars
stadskvarter genom att kombinera det bästa
från nu och då.”

Debatt i Kommunfullmäktige ang. Riddaren

Den 14 december 2014 antas detaljplanen för Riddaren 18 och 5 i kommunfullmäktige. Här följer ett sammandrag av debatten.

”Detaljplan för del av fastigheterna Riddaren 18 och 5 i stadsdelen Östermalm, Dp 2013-09412-54 (Utl. 2015:157)

Mogert (S): Ett svårt avgörande. Ett projekt som tillför kvalitéer till staden, men också ett projekt som innebär rivning av ett gammalt hus. ”Olika värden står mot varandra.” Vill dock gå vidare. Poängterar att beslut ej får bli prejudicerande. ”Det ska inte vara lätt att riva gamla hus i Stockholms innerstad.” Bifaller Kommunstyrelsens förslag.

Martin Westmont (SD): SD vill behålla kulturbyggnader. Astoriahuset är en sådan byggnad. ”Vilket kulturhus blir det som ska rivas nästa gång?” Fastighetsägaren river för att tjäna pengar. SD vill avsätta pengar för kulturminnesvård. Detta är exempel på en ny rivningsvåg som partiet vill stoppa. Yrkar för avslag.

Mogert (S): Astoriahuset ska inte rivas. Uppmanar Martin att läsa handlingarna innan debatt.

Larsson (M): Ingen rivningsvåg att tala om. ”Fyra fastigheter på tio år från 1800-talet har rivits i den här staden, så någon rivningsvåg pågår inte.” Denna typ av ärenden kräver dock varsamhet. Staden ska växa och förvaltas på ett klokt sätt. M vill se det förslag från sökanden som förelåg för något år sedan: där fasaden bevaras och nya kontor etc. byggs inuti. Yrkar för detta förslag lagt av M i Kommunstyrelsen.

Christina Linderholm (C): Ett svårt ärende. ”Det är inte med lätt hjärta man fattar dessa beslut.” Ärendet har nu efter alla diskussioner landat i något positivt. Det är viktigt att bevara gamla byggnader, men alla byggnader är inte värda att bevara. Detta handlar om husets flygel, stående på dålig grund. Nu kan platsen få ett nytt, bättre hus. Det går att diskutera sig fram till en lösning som ger en öppen plats och fler bostäder. Ärendet är på väg mot ett lyckligt slut. Yrkar bifall till Kommunstyrelsens förslag.

Erik Slottner (KD): Beslut i ärendet borde ha fattats för länge sedan. Det är ett bra ärende. Det är inte en fråga om rivning eller bevarande. ”Detta handlar om ett nej eller ett ja till en utveckling av Sofi Almqvists plats och av Nybrogatans södra del.” Platsen öppnas och blir grön mötesplats med serveringar. Astoriabiografen rustas upp, lägenheter byggs och miljön blir mer trivsam. Den flygel som ska rivas är inte särskilt synlig från Nybrogatan. Tråkigt att riva gamla hus, och inget en ska göra lättvindigt, men det är en förutsättning för projektet. Det nya husets utformning smakfullt med en ”Gaudiinspirerad utformning”. Frågan har förminskats till att handla om rivning eller bevarande. Det handlar om mer. ”Det handlar om utveckling eller stagnation av Nybrogatans södra del och Sofi Almqvists plats.” Yrkar bifall till Kommunstyrelsens förslag.

Cecilia Obermüller (MP): Inte ett beslut som är lätt att fatta. Efter alla diskussioner är det dags. ”Någon gång måste man av hänsyn till inblandade parter besluta sig för ett alternativ.” Förslaget en kompromiss: nytt väldeignat kontorshus med dämpad höjd och Astoriahuset

bevaras. Stockholms vackra centrala delar ska hanteras varsamt. Beslutet ska inte ses som prejudicerande. ”Jag och Miljöpartiet kommer att vara mycket vaksamma när det gäller den fortsatta utvecklingen av de centrala klassiska delarna av Stockholms stadskärna.” Yrkar bifall till Kommunstyrelsens förslag.

Björn Ljung (FP): Ärendet kunde ha avgjorts snabbt. Huset går att bevara. Men detta blir dyrare för fastighetsägaren. Fastighetsägaren vill inte bevara huset. Fastighetsägaren vill tjäna pengar på projektet. Då får vi detta. ”Astoriahuset förvanskas med en påbyggnad med någon sorts fantasifullt flerfärgat tak.” Ett 1870-tals hus rivs. Det finns få kvar i staden. Ifrågasätter de andra partierna i fullmäktigesalen. De har svikit sina hjärtefrågor. För Liberalerna är valet lätt. Vi bor i en unik stad med unika värden i form av byggnader och skyline. Huset är värt att bevara. Varför låter sig Kommunfullmäktige styras av fastighetsägaren? Tror att beslutet kan bli prejudicerande. ”Detta är en avveckling av den unika stad som vi har.” Vi ska bygga bra. ”Vi ska bevara dessa hus, och vi ska sätta press på fastighetsägarna.” Yrkar bifall till Liberalernas förslag om avslag.

Mogert (S): Det är rimligt att huset går att rädda. Tidigare förslag från fastighetsägaren, där fasaden bevarades, stärker denna tes. Detta förslag blev dock underkänt. Frågan om huset går att bevara eller ej är inte avgörande. ”För mig handlar det om att väga de värden vi de facto får mot de värden vi de facto mister i detta.”

Sebastian Wiklund (V): Ett svårt beslut. Tror det blir bra till sist. Delar till viss del oron för en rivningsvåg. Vad göra? Vi tar fram riktlinjer för byggande staden. Detta enskilda ärende blir inte prejudicerande. Ett ”navigationssystem” för byggherrar och husägare i stenstaden, måste skapas. Detta kommer att sätta ramen för byggandet i framtiden, och inte detta enskilda projekt.

Björn Ljung (FP): Före valet tyckte Vänsterpartiet att detta var ett dåligt projekt. Nu, efter valet, har de ändrat sig. Partiets retorik håller inte.

Erik Slottner (KD): Svårt att förstå upphetsningen över den huskropp det talas om. ”Om det hade varit Astoriabiografen man ville riva skulle jag ha haft betydligt större problem.” Det här är ett gulklassat hus som inte vetter mot gatan. Det har inte stort kulturhistoriskt värde. Om vi vill ha en levande stenstad måste områden runt husen utvecklas. Beklagat rivningen, men den ingår i helheten. Det nya husets utformning är inte ett exempel på brutalistisk arkitektur, det är inget nytt Waterfront, något KD hade sagt nej till.

Björn Ljung (FP): Förslaget är en förvanskning av Astoriahuset. Det är en rivning av ett 1870-tals hus som kunde ha bevarats. Att platsen blir öppen är utmärkt. Men den ”kommer nu att kompletteras med ett litet dike – ett mini-Sergels torg, som inte kommer att bringa något annat än otrygghet till platsen.” Kristdemokraterna har hamnat fel.

Haval Murad (MP): Det är bra att bygganden ut mot Nybrogatan bevaras och byggs om till bostäder. Flygeln som rivs har ej samma kvaliteter. Vill lyfta fram arkitekturen. ”Den är exceptionellt väl gestaltad och noggrant projekterad.” Ett exempel på god modern arkitektur med spännande taklandskap. Vi kommer att vara glada för den här byggnaden i sinom tid.

Björn Ljung (FP): Det är rätt, det är god arkitektur, men det är på fel plats. ”Det här taklandskapet är jätteintressant och jättespännande, men det har ingenting på Nybrogatan att göra. ”Med dagens byggteknik kan vi rädda dessa hus. I Gamla Stan räddas husen. Samma sak borde ske på Östermalm. Det är ”vår uppgift som företrädare för Stockholm, denna vackra stad, att fatta de beslut som ger fastighetsägarna stöd i att bevara dessa unika hus som det bara finns 20 kvar av.” Detta hus går att bevara utan att spräcka fastighetsägarens kalkyler. Yrkar bifall till avslag.

Astoriahuset

Kvarteret Riddaren 18

Här följer ett utdrag ur den formella planprocessen gällande kvarteret Riddaren 18. Tidslinjen inleds den 30 maj 2013 då en ny planakt beställs. Tidigare ingick kvarteret Riddaren 18 i en större plan men efter protester får nu Riddaren 18 en separat plan. Tidslinjen följer de stora besluten och händelserna fram till Länsstyrelsens beslut den 5 mars 2016 att avvisa överklagan. Efter denna tidslinje följer en redogörelse av andra beslut rörande Riddaren 18 fattade i Kulturnämnden.

Tidslinje

2013-05-30 Beställning av ny planakt avseende en ny- och ombyggnad av kontor och bostäder inom kvarteret Riddaren 18. Nybrogatan 15, 17. Humlegården Fastigheter AB är byggherre.

2013-07-11 Samrådsredogörelse rörande detaljplanen för Riddaren 18 publiceras. 60 yttranden har inkommit under samrådet. Bland annat rörande kulturmiljö. AIX arkitekter anser att Humlegården Fastigheter felciterat deras tidigare genomförda antikvariska konsekvensbeskrivning. Skönhetsrådet kommenterar:

”Skönhetsrådet vill meddela att de blivit kontaktade av AIX arkitektkontor AB som ansett sig tvingade att meddela att de inte ställer sig bakom de sammanfattande slutsatserna kring kulturmiljö i dokument bilagt planhandlingarna. Rådet finner det anmärkningsvärt att fastighetsägaren låtit det framstå som om slutsatserna i dokumenten överensstämmer med de bedömningar AIX gjort.”

Även Kulturförvaltningen kommenterar AIX konsekvensbeskrivning. I remissvaret, som ligger till grund för Kulturnämndens beslut säger de att ”Antikvarisk konsekvensbeskrivning har utgått då AIX Arkitekter meddelat att de inte kan ställa sig bakom det godtyckligt sammanfattande utdrag som bilagts ärendet.”

Kungliga Ingenjörssakademien som äger Riddaren 10 och är sakägare anser att ”att planförslaget kan komma att medföra indirekta konsekvenser för sin fastighet som är blåklassad.”

Vidare har Kulturnämnden, Skönhetsrådet, Länsstyrelsen och kringboende starka invändningar mot planens påverkan på bl.a. kulturmiljö och stadsbild. Humlegården får skarp kritik för brister i den antikvariska undersökningen. AIX Arkitekter skickar särskilt yttrande till Stadsmuseet där de går igenom punkter där de anser att Humlegården har felciterat dem.

2013-07-11 Tjänsteutlåtande, Redovisning av plansamråd, Stadsbyggnadskontoret. Ställningstagande från Stadsbyggnadskontoret inför utställning av förslag till detaljplan för Riddaren 18. SBK ställer bland annat krav på bättre bevarande av befintliga fastigheter i planområdet.

2013-08-15 Stadsbyggnadsnämnden beslut om utställning.

Stadsbyggnadsnämnden beslutar att godkänna redovisningen av plansamrådet och ger kontoret i uppdrag att ställa ut förslaget i enlighet med kontorets tjänsteutlåtande.

Ordföranden Regina Kevius m.fl. (M), vice ordföranden Tomas Rudin m.fl. (S) och Erik Slottnér (KD) ställer sig bakom beslutet. Björn Ljung (FP), Daniel Helldén m.fl. (MP), Maria Hannäs (V) och Christer Mellstrand (C) reserverar sig mot beslutet och lämnar särskilda uttalanden.

Uttalanden:

Björn Ljung (FP), Daniel Helldén m.fl. (MP) och Maria Hannäs (V) vill att SBK's förslag återremitteras och reserverar sig mot beslutet.

Uttalande: ”Påtagliga förändringar av stenstaden i Stockholms innerstad bör ske med stor försiktighet och med omsorg om stadslandskapets helhetsverkan. För att motivera en rivning av ett äldre stenhus med betydelse för stadsbilden krävs att det sker mot bakgrund av ett stort allmänt intresse eller att byggnadens skick är så dåligt att en rivning kan motiveras. Skälen till att inta en försiktig hållning ökar när bebyggelsen är synlig i gaturummet.

Föreliggande detaljplaneförslag är på många sätt bättre än det förslag som gick ut på samråd. I förslaget föreslås exempelvis att gatuhuset inom Riddaren 18 mot Nybrogatan bevaras och att Stockholms stadsmuseums, Rådet till skydd för Stockholms skönhets och Länsstyrelsens invändningar mot den föreslagna höjden har hörsammats. Det är också positivt att den föreslagna höjden ska utredas ytterligare inför utställning.

Den byggnad som sträcker sig utefter den gränd som öppnar sig in i kvarteret – mot den blivande Sofi Almquists plats – föreslås dock rivas och ersättas med en ny byggnad. Byggnaden är redan idag synlig från Nybrogatan och kommer i och med att Sofi Almquists plats inrättas i än högre utsträckning bli en del av Nybrogatans gaturum. Därför borde nämnden i första hand arbeta för att bevara även denna byggnad och i andra hand pröva att bevara den nuvarande fasaden.

Det är inte heller tillfredställande att man av programsamrådet inte kan bilda sig en klar uppfattning om huset är i ett sådant skick att en rivning kan motiveras.”

Också Christer Mellstrand (C) reserverar sig mot beslutet och vill att Stadsbyggnadsnämnden beslutar att återremittera förslaget, och tillägger:

”För att motivera en rivning av ett äldre stenhus med betydelse för stadsbilden krävs att det sker med bakgrund av ett stort allmänt intresse eller att byggnadens skick är så dåligt att en rivning kan motiveras. Den byggnad som sträcker sig utefter den gränd som öppnar sig in i kvarteret – mot den blivande Sofi Almquists plats – föreslås rivas och ersättas med en ny byggnad. Det vore därför önskvärt att överväga att i första hand bevara även denna byggnad och i andra hand pröva att bevara den nuvarande fasaden.

Det verkar råda delade meningar mellan Stadsbyggnadskontoret och fastighetsägaren huruvida huset är i ett sådant skick att en rivning kan motiveras. Därför bör det vidare utredas i vilket skick byggnaden är innan en rivning kan bli aktuell.”

Nämnden beslutar att inte återremittera ärendet och att beslut ska fattas vid detta sammanträde. Maria Hannäs (V) föreslår en omarbetning av planen:

”Det är mycket bra att Riddaren f.d.17 inte alls påverkas i planen utan lämnas helt intakt.

Delar av fastigheten Riddaren 18 avses rivas in mot gränden (Sofi Almquists plats) Vänsterpartiet kan inte tillstyrka att planen går till utställning, med förslag på rivning. Byggnaden behöver i stället bevaras och omfattas av fler bostäder. Det finns tillräckligt med kontor i City, och fler bostäder behöver i detta fall tillkomma. Inte ett "kontorskomplex" Den föreslagna nya byggnaden befaras skada riksintresset för kulturmiljövården i Stockholms innerstad om den genomförs på platsen.

Om byggnaden i Riddaren 18 (den del som vetter in mot gränden/platsen) skulle vara i så dåligt skick, som av vissa gör gällande, kan fasaden behållas och den inre konstruktionen byggas om. Dock har det framkommit, genom att kontoret konstaterat, att byggnaden inte alls är i så dåligt skick som tidigare angetts av byggherren. Därför menar Vänsterpartiet att stadens krav ska vara att byggnaden renoveras."

Efter detta beslutar nämnden "enligt förslag från Regina Kevius m.fl. (M), Tomas Rudin m.fl. (S), Christer Mellstrand (C) och Erik Slottnér (KD)."

Björn Ljung (FP), Daniel Helldén m.fl. (MP) och Maria Hannäs (V) reserverar sig mot beslutet.

2013-10-28 Planavtal upprättas mellan Stockholms kommun – Stadsbyggnadsnämnden och Fastighets AB Riny c/o Humlegården fastigheter AB.

2013-12-11 Antikvarisk konsekvensbeskrivning, rapport från Tyréns.

2013-12-16 Gestaltungsprogram, för Riddaren 18 och 5 från Stadsbyggnadskontoret.

2013-12-16 Planbeskrivning, från Stadsbyggnadskontoret beskriver detaljplanen för del av fastigheterna Riddaren 18 och 5. Utställningshandling.

2013-12-16 Genomförandebeskrivning, Utställningshandling.

2013-12-17 – 2014-1-22 Utställning av detaljplanen på Stadsbyggnadskontoret. Olika instanser uppmanas att lämna in synpunkter.

2014-01-20 Utställningsyttrande från Norrmalmsmoderaternas stadsbyggnadsgrupp. De anser att förslaget är en del i en allvarlig utveckling. De vill inte se planen godkänd. "I stället för att riva borde man renovera eller bygga nytt med ny arkitektur som harmoniserar med de gamla värdena," skriver de.

2014-01-22 Utställningsyttrande Länsstyrelsen. Länsstyrelsen förutsätter att planen revideras efter deras synpunkter. Har tidigare lämnat samrådsyttrande 18 september 2012 och kompletterande samrådsyttrande 28 februari 2013. De anser bland annat att planen påverkar Kulturhistoriska värden och stadssiluett.

2014-01-23 Remissvar Kulturförvaltningen. Kulturförvaltningen anser att rivning är ett avsteg från PBL. Kulturnämnden har tidigare avstyrkt förslag för Riddaren 5, 6 och 18 Dp 2009-23075-54. Det ansågs ha för stor negativ inverkan på kulturmiljön. Riddaren 18 har nu fått separat detaljplan. Denna plan innebär rivning av tak, påbyggnad och sänkning av mark. Det framgår inte huruvida huset är i så dåligt skick att det måste rivas varför Stadsmuseet avstyrker utställd plan.

2014-02-03 Remissyttrande Skönhetsrådet. Skönhetsrådet påminner om sin tidigare starka kritik. Men de anser att det omgjorda förslaget har fördelar. De vill se en omarbetning av taket. Tycker det är glädjande att biografens foajé bevaras. Skönhetsrådet tillstyrker det utställda förslaget med erinran angående takvåningarnas utformning. Två ledamöter i rådet reserverar sig.

2014-03-20 Utställningsutlåtande från Stadsbyggnadskontoret. Genomgång av synpunkter som inkommit från olika remissinstanser under utställningens gång.

2014-04-10 Stadsbyggnadsnämnden beslutar att låta ärendet om detaljplan för Riddaren 18 och 5 att utgå.

Valår 2014. Ny grönrödrosa majoritet i Stadshuset (S,V, MP, Fi).

2015-01-15 Stadsbyggnadsnämnden beslutar att bordlägga ärendet gällande ”Riddaren 18 och 5, Östermalm, Dnr 2013-09412-54”

2015-02-10 Stadsbyggnadsnämnden beslut

Stadsbyggnadsnämnden beslutar att ”återremittera ärendet och ge stadsbyggnadskontoret i uppdrag att återkomma med en utvecklad miljökonsekvensanalys av vad en rivning skulle innebära.”

Roger Mogert (S), Elina Åberg (MP) och Maria Hannäs (V) ställer sig bakom beslutet. Björn Ljung (Fp), Joakim Larsson m.fl. (M) och Erik Slottnér (KD) reserverar sig mot beslutet.

Stadsbyggnadsnämnden beslutar enligt förslag från ordföranden Roger Mogert m.fl. (S), Elina Åberg m.fl. (MP) och Maria Hannäs (V) att

”1. Stadsbyggnadsnämnden beslutar att återremittera ärendet och ge stadsbyggnadskontoret i uppdrag att återkomma med en utvecklad miljökonsekvensanalys av vad en rivning skulle innebära.

2. Stadsbyggnadsnämnden beslutar att därutöver anföra: Riddaren är ett spännande projekt som skulle kunna utveckla platsen i en positiv riktning. Projektet innebär emellertid en rivning av ett, på fler sätt, värdefullt hus och Stadsbyggnadsnämnden finner att det finns aspekter som ännu inte har utretts på ett tillfredsställande sätt. Stadsbyggnadskontoret får därför i uppdrag att återkomma med utvecklad miljökonsekvensanalys som redogör för vad en rivning och nybyggnation skulle innebära i jämförelse med ett bevarande av nuvarande fastighet.”

Avvikande åsikter, reservationer:

”Vice ordföranden Joakim Larsson m.fl. (M) föreslår att stadsbyggnadsnämnden beslutar enligt följande:

1. Att avslå kontorets förslag till beslut. 2. Att därutöver anföra:

För Moderaterna är det viktigt att vi tar hand om det historiska Stockholm, dess kulturvärden och vackra stadsmiljö. Vi värnar stenstaden och dess äldre bebyggelse. Samtidigt är det viktigt att vi också ser till det som gör Stockholm till Stockholm, stadens gröna och blå värden. Staden växer som aldrig förr och inte sedan 70-talet har det byggts så många nya bostäder. Med Moderaterna i majoritet färdigställdes närmare 39 000 nya bostäder 2006 – 2014. Den höga byggtakten behöver fortsätta, och helst öka. Men det måste göras med respekt till det gamla och till det gröna. Vår målsättning är att bygga 140 000 nya bostäder till 2030. Därför har vi också tagit fram rapporten Bostadspotential i Stockholm, som visar på att det är fullt möjligt utan att ta mer än sju promille värdefull grönyta i anspråk. Och utan att lägga ned Bromma flygplats. Förra våren drog vi ut ärendet om kvarteret Riddaren från stadsbyggnadsnämndens lista. I föreliggande ärende kan vi inte se att något som motiverar en rivning framför ett bevarande av byggnaden har tillförts i sak. Genom det underlag som finns

framtaget framgår det inte tydligt att den del som vetter mot Sofi Almquists Plats är i så dåligt skick att en rivning kan motiveras. Därför väljer vi att, efter noga övervägande, avslå kontorets förslag till beslut.”

”Björn Ljung (FP) föreslår att stadsbyggnadsnämnden beslutar enligt följande:

1. Att avslå föreliggande förslag till detaljplan. 2. Att uppdra åt kontoret att omarbete planförslaget enligt nedan.

1870-tals hus ska inte rivas. Allt måste göras för att bevara historiskt unika hus. Det medför ett särskilt ansvar att vara fastighetsägare i Stockholms stenstad, fastigheterna och ägandet är en del av Stockholms historia. Påtagliga förändringar av stenstaden i Stockholms innerstad bör ske med stor försiktighet och med omsorg om stadslandskapets helhetsverkan. Skälen till att inta en försiktig hållning ökar när bebyggelsen är synlig i gaturummet.

Föreliggande detaljplaneförslag föreslår exempelvis att gatuhuset inom Riddaren 18 mot Nybrogatan bevaras och att Stockholms stadsmuseums, Rådet till skydd för Stockholms skönhets och Länsstyrelsens invändningar mot den föreslagna höjden har hörsammats.

Den byggnad som sträcker sig utefter den gränd som öppnar sig in i kvarteret – mot den blivande Sofi Almquists plats – föreslås dock rivas och ersättas med en ny byggnad.

Byggnaden är redan idag synlig från Nybrogatan och kommer i och med att Sofi Almquists plats inrättas i än högre utsträckning bli en del av Nybrogatans gaturum. Det så kallade gårdshuset skall bevaras exteriört.

Den föreslagna lösningen med en nedsänkt trädgård på Sofi Almquists plats är inte lämplig. Den är ett främmande inslag i stenstadens karaktär och bör ersättas av en lösning i markplan som ger förutsättning för ett attraktivt stadsrum.”

”Erik Slottner (KD) föreslår att stadsbyggnadsnämnden beslutar enligt kontorets förslag.”

Reservationer med hänvisning till egna förslag: Björn Ljung (Fp), Joakim Larsson m.fl. (M) och Erik Slottner (KD).

2015-08-17 Tjänsteutlåtande från Stadsbyggnadskontoret. Beskriver detaljplanen för Riddaren 18 och 5. Föreslår att Stadsbyggnadsnämnden godkänner förslag till detaljplan och lämnar över till kommunfullmäktige för beslut.

2015-09-24 Stadsbyggnadsnämnden beslutar att bordlägga ärendet.

2015-10-15 Stadsbyggnadsnämnden beslut godkännande av detaljplan

Stadsbyggnadsnämnden beslutar att godkänna förslaget till detaljplanen för Riddaren 18 och 5 och överlämna den till kommunfullmäktige för antagande.

Roger Mogert (S), Cecilia Obermüller (MP), Sebastian Wiklund (V) och Erik Slottner (KD) ställer sig bakom beslutet. Mikael Lind (M) och Björn Ljung (FP) reserverar sig mot beslutet och hänvisar till egna förslag.

Framlagda förslag:

1. Ordföranden Roger Mogert m.fl. (S), Cecilia Obermüller m.fl. (MP), Sebastian Wiklund (V) och Erik Slottner (KD) föreslår att förslaget godkänns och överlämnas till kommunfullmäktige.

2. Mikael Lind m.fl. (M) föreslår att stadsbyggnadsnämnden avslår kontorets förslag. Lämnar uttalande:

”För Moderaterna är det viktigt att vi tar hand om det historiska Stockholm, dess kulturvärden och vackra stadsmiljö. Vi värnar stenstaden och dess äldre bebyggelse. Samtidigt är det viktigt att vi också ser till det som gör Stockholm till Stockholm, stadens gröna och blå värden. Staden växer som aldrig förr och inte sedan 70-talet har det byggts så många nya bostäder. Med Moderaterna i majoritet färdigställdes närmare 39 000 nya bostäder 2006 – 2014. Den höga byggtakten behöver fortsätta, och helst öka. Men det måste göras med respekt till det gamla och till det gröna. Vår målsättning är att bygga 140 000 nya bostäder till 2030. Därför har vi också tagit fram rapporten Bostadspotential i Stockholm, som visar på att det är fullt möjligt utan att ta mer än sju promille värdefull grönyta i anspråk. Och utan att lägga ned Bromma flygplats. Detta anförde vi även i januari när ärendet senast var uppe för beslut i nämnden. Ärendet återremitterades då av majoriteten med uppmaningen att ta fram en miljökonsekvensanalys. Detta är nu gjort och har inte föranlett något reviderat ställningstagande från förvaltningens sida. Inte heller vi kan se att konsekvensanalysen medför något nytt i sak. Därvidlag kvarstår vår hållning att det i föreliggande ärende inte finns något som motiverar en rivning framför ett bevarande av byggnaden. Vi ser hellre att man bevarar fasaden i gränden och istället utökar byggnadsvolymen på gården. Denna lösning har tidigare förordats och ansetts vara fullt möjlig att genomföra. Det är förvisso mer kostnadsdrivande än att bygga nytt, varför vi menar att en påbyggnad med ett par våningar ska kunna tillåtas.”

3. ”Björn Ljung (FP) föreslår i första hand att stadsbyggnadsnämnden återremitterar ärendet. Björn Ljung (FP) föreslår i andra hand att stadsbyggnadsnämnden avslår kontorets förslag, samt att därutöver anföra följande:

1870-talshus ska inte rivas. Allt måste göras för att bevara historiskt unika hus. Det medför ett särskilt ansvar att vara fastighetsägare i Stockholms stenstad, fastigheterna och ägandet är en del av Stockholms historia.

Påtagliga förändringar av stenstaden i Stockholms innerstad bör ske med stor försiktighet och med omsorg om stadslandskapets helhetsverkan. Skälen till att inta en försiktig hållning ökar när bebyggelsen är synlig i gaturummet.

Föreliggande detaljplaneförslag föreslår exempelvis att gatuhuset inom Riddaren 18 mot Nybrogatan bevaras och att Stockholms stadsmuseums, Rådet till skydd för Stockholms skönhets och Länsstyrelsens invändningar mot den föreslagna höjden har hörtsammats.

Den byggnad som sträcker sig utefter den gränd som öppnar sig in i kvarteret – mot den blivande Sofi Almquists plats – föreslås dock rivas och ersättas med en ny byggnad.

Byggnaden är redan idag synlig från Nybrogatan och kommer i och med att Sofi Almquists plats inrättas i än högre utsträckning bli en del av Nybrogatans gaturum. Det så kallade gårdshuset skall bevaras exteriört.

Den föreslagna lösningen med en nedsänkt trädgård på Sofi Almquists plats är inte lämplig.

Den är ett främmande inslag i stenstadens karaktär och bör ersättas av en lösning i markplan som ger förutsättning för ett attraktivt stadsrum. För Sofi Almquists plats finns ett förslag till etablerande av en unik underjordisk synagoga, ritad av prof Alfred Jacobi. Finansiering finns och planerna är i stort sett klara att sätta i sjön. Huvudman är stiftelsen Jeschurun.

Huvuddelen av inredningen av synagogan (på väg att klassas som världsarv av UNESCO) räddades mirakulöst efter kristallnatten i Hamburg och smugglades till Sverige.”

Reservationer med hänvisning till egna förslag: Mikael Lind m.fl. (M) och Björn Ljung (FP)

Ett särskilt uttalande lämnas av Roger Mogert (S), Cecilia Obermüller (MP) och Sebastian Wiklund (V): ”Projektet är ett väl designat och arkitektoniskt intressant förslag och utgör en rimlig kompromiss mellan bevarandesträvanden och projektekonomi. Det är för staden viktigt att man är en pålitlig samarbetspartner, särskilt i de fall staden varit pådrivande. Att riva en byggnad från 1800-talet ska aldrig vara ett lätt beslut, men i detta fall anser nämnden att beslutet är godtagbart.

Stadsbyggnadsnämndens beslut i denna fråga skall inte ses som ett prejudikat.”

2015-12-02 Kommunstyrelsen beslut

Kommunstyrelsen beslutar att föreslå antagande av plan.

”Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande. Detaljplan för del av fastigheterna Riddaren 18 och 5 i stadsdelen Östermalm Dp 2013-09412-54, antas.”

Reservationer från M och L. Särskilt uttalande från C.

Reservationer:

”Samtliga ledamöter för Moderaterna reserverar sig mot beslutet till förmån för Moderaternas förslag i borgarrådsberedningen som redovisas i utlåtandet.

Borgarrådet Edholm (L) reserverar sig till förmån för Liberalernas förslag i borgarrådsberedningen som redovisas i utlåtandet.”

Särskilt uttalande:

”Karin Ernlund (C) hänvisar till Centerpartiets särskilda uttalande i som redovisas i utlåtandet.”

Från Utlåtande:

Roger Mogert (S):

”Projektet utgör ett väl designat och arkitektoniskt intressant förslag. Det är för staden viktigt att man är en pålitlig samarbetspartner, särskilt i de fall staden varit pådrivande. Att riva en byggnad från 1800-talet är aldrig ett lätt beslut, men i detta fall anser jag att beslutet är godtagbart.”

Reservation Joakim Larsson, Cecilia Brink (M):

”Vi föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Att avslå förslaget 2. Att därutöver anföra

För Moderaterna är det viktigt att vi tar hand om det historiska Stockholm, dess kulturvärden och vackra stadsmiljö. Vi värnar stenstaden och dess äldre bebyggelse. Samtidigt är det viktigt att vi också ser till det som gör Stockholm till Stockholm, stadens gröna och blå värden. Staden växer som aldrig förr och inte sedan 70-talet har det byggts så många nya bostäder. Med Moderaterna i majoritet färdigställdes närmare 39 000 nya bostäder 2006 – 2014. Den höga byggtakten behöver fortsätta, och helst öka. Men det måste göras med respekt till det gamla och till det gröna. Vår målsättning är att bygga 140 000 nya bostäder till 2030. Därför har vi också tagit fram rapporten Bostadspotential i Stockholm, som visar på att det är

fullt möjligt utan att ta mer än sju promille värdefull grönyta i anspråk. Och utan att lägga ned Bromma flygplats.

Detta anförde vi även i januari när ärendet senast var uppe för beslut i stadsbyggnadsnämnden. Ärendet återremitterades då av majoriteten med uppmaningen att ta fram en miljökonsekvensanalys. Detta föranledde inte något reviderat ställningstagande från förvaltningens sida, och inte heller medförde konsekvensanalysen något nytt i sak. Därvidlag kvarstår vår hållning att det inte finns något som motiverar en rivning framför ett bevarande av byggnaden. Vi ser hellre att man bevarar fasaden i gränden och istället utökar byggnadsvolymen på gården. Denna lösning har tidigare förordats och ansetts vara fullt möjlig att genomföra. Det är förvisso mer kostnadsdrivande än att bygga nytt, varför vi menar att en påbyggnad med ett par våningar ska kunna tillåtas.”

Reservation Lotta Edholm (L):

”Jag föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande. att avslå föreliggande förslag till detaljplan att därutöver anföras att 1870-talshus ska inte rivas. Allt måste göras för att bevara historiskt unika hus. Det medför ett särskilt ansvar att vara fastighetsägare i Stockholms stenstad, fastigheterna och ägandet är en del av Stockholms historia. Påtagliga förändringar av stenstaden i Stockholms innerstad bör ske med stor försiktighet och med omsorg om stadslandskapets helhetsverkan. Skälen till att inta en försiktig hållning ökar när bebyggelsen är synlig i gaturummet. Föreliggande detaljplaneförslag föreslår exempelvis att gatuhuset inom Riddaren 18 mot Nybrogatan bevaras och att Stockholms stadsmuseums, Rådet till skydd för Stockholms skönhets och Länsstyrelsens invändningar mot den föreslagna höjden har hörtsammats. Den byggnad som sträcker sig utefter den gränd som öppnar sig in i kvarteret – mot den blivande Sofi Almquists plats – föreslås dock rivas och ersättas med en ny byggnad. Byggnaden är redan idag synlig från Nybrogatan och kommer i och med att Sofi Almquists plats inrättas i än högre utsträckning bli en del av Nybrogatans gaturum. Det så kallade gårdshuset skall bevaras exteriört. Den föreslagna lösningen med en nedsänkt trädgård på Sofi Almquists plats är inte lämplig. Den är ett främmande inslag i stenstadens karaktär och bör ersättas av en lösning i markplan som ger förutsättning för ett attraktivt stadsrum.”

Särskilt uttalande Karin Ernlund (C):

”Centerpartiets vision för Stockholm är en diversifierad, brokig och blandad stad där toleransen för en varierad stadsbild är hög. Starka skäl ska alltid finnas för beslut om rivning. Men bevarande ska inte heller ske till varje pris. I detta fall skulle det krävas omfattande grundförstärkningar av fastighetsägaren om hela huset bevaras. Det nya förslaget leder till en positiv gatumiljö med ett nytt tillgängligt torg på platsen, och viktiga kulturhistoriskt värdefulla delar bevaras. Att riva ett gammalt hus är och ska inte vara enkelt att besluta om, i detaljplanen för Riddaren 18 och 5 är beslut om rivning välmotiverat.”

2015-12-14 Kommunfullmäktige beslut att planen antas

Reservation från M,L och SD.

Beslut:

”Detaljplan för del av fastigheterna Riddaren 18 och 5 i stadsdelen Östermalm Dp 2013-09412-54, antas.”

Reservationer:

”Samtliga ledamöter för Moderaterna, Liberalerna och Sverigedemokraterna reserverar sig mot beslutet till förmån för det egna förslaget.”

Förslag till beslut:

”Borgarrådet Mogert (S) föreslår att kommunfullmäktige beslutar enligt kommunstyrelsens förslag.

Borgarrådet Larsson (M) och Björn Ljung (L) föreslår att kommunfullmäktige beslutar enligt Moderaternas och Liberalernas förslag till beslut i kommunstyrelsen.

Martin Westmont (SD) ansluter sig till Moderaternas och Liberalernas förslag till beslut i kommunstyrelsen.”

”I debatten yttrar sig borgarrådet Roger Mogert, Martin Westmont, borgarrådet Larsson, Christina Linderholm, Erik Slottner, Cecilia Obermüller, Björn Ljung, Sebastian Wiklund, Haval Murad och Rickard Wall.”

Förslag till beslut: Borgarrådet Mogert föreslår beslut enligt kommunstyrelsens förslag.

Kommunstyrelsens utlåtande nr 2015: 157. Borgarråd Larsson (M) och Björn Ljung (L) föreslår beslut enligt Moderaternas och Liberalernas förslag till kommunstyrelsen. Martin Westmont (SD) ansluter sig till M och L's förslag.

2016-04-05 Länsstyrelsen beslut. 6 överklaganden har inkommit. Länsstyrelsen avvisar överklagande av beslut att anta detaljplan för del av fastigheterna Riddaren 18 och 5.

Andra beslut rörande Riddaren 18

Kulturnämnden

2012-05-10 beslutar att avstyrka planförslag.

Beslut om remissvar angående samråd om förslag till detaljplan för Riddaren 5, 6 och 18 i stadsdelen Östermalm, Dp 2009-23075-54.

Beslut:

”Kulturnämnden beslutar att avstyrka detaljplaneförslaget med hänvisning till den negativa påverkan på kulturhistoriskt värdefulla miljöer och bebyggelse som förslaget innebär.”

Sammanfattning:

”Stadsbyggnadskontoret har upprättat ett detaljplaneförslag som innebär etablering av skola, kontorsarbetsplatser och bostäder inom rubricerade fastigheter. Ett genomförande av planförslaget förutsätter rivning av kulturhistoriskt värdefulla delar, omfattande ändring av interiörer och påbyggnad av två byggnader samt borttagande av biografen Astorias fasad mot gata. Kulturförvaltningen anser att det är möjligt att inrymma bostäder, kontor och skola inom kvarteret under förutsättning att hänsyn tas till kulturhistoriska värden. Kulturförvaltningen anser dock med hänvisning till den negativa påverkan på stadsbilden, kulturhistoriskt

värdefulla miljöer och bebyggelse som förslaget innebär att detaljplaneförslaget bör avstyrkas i sin helhet.”

”Kulturnämnden beslutar enligt förvaltningens förslag.”

Kulturförvaltningens Tjänsteutlåtande argumenterar för att avstyrka planförslaget. Bilaga till detta bla. AIX-Arkitekters brev till Stadsmuseet där de klargör sin ståndpunkt angående den antikvariska förundersökningen, vilken Humlegården Fastigheter tidigare felciterat till sin fördel.

Särskilt uttalande:

”Anna Greta Leijon m.fl. (S) lämnar ett särskilt uttalande enligt följande:

Stadsbyggnadskontoret har goda intentioner i det upprättade detaljplaneförslaget för kvarteret Riddaren där både bostäder, kontorsarbetsplatser och skola inryms.

Vi instämmer dock med kulturförvaltningen som anser att detaljplaneförslaget i sin nuvarande utformning får för stor negativ påverkan på kulturhistoriska värdefulla miljöer och bebyggelser i stadsbilden.

Vi ser fram emot nytt omarbetat detaljplaneförslag som tar hänsyn till byggnadernas ursprungliga karaktärer och förvaltar Stockholms kulturhistoriska värden och skönhet så som beslutats ÖP 2010.”

Gallerian

Trollhättan 30

Gallerian, Trollhättan 30, Dnr 2013-19825-54

SBN Beslut 2014-02-06 Bifaller Stadsbyggnadskontorets förslag till bostäder.	Ja: S, M, FP, KD, C Särskilt yttrande FP	Reservation: MP och V
Kulturnämnden Beslut 2015- 09-15 remissvar Avstyrker planförslag	Ja: S, MP, V, FP, M och KD Särskilt uttalande	
SBN Beslut 2016-01-14 Godkänna planförslag med ändringar	Ja: S, MP och V	Reservation: M, KD och L C instämmer i yttrande från KD
SBN Beslut 2016-06-16 Anta detaljplan	Ja: S, MP, V, C och M	Avslag: L

Citys fulaste hus färdigt

Hösten 1976 stod den första delen av ”nya Gallerian” klar. Våren 2017 är huset rivet. Röda stålbalkar sticker upp under stora lyftkranar. Byggarbetare trängs med fotgängare. Avspärningar och plank ramar in bygget.

”Citys fulaste hus färdigt. ’Det borde få rivningsstipendium’” skrev Olle Bengtzon i Expressen den 29 september 1976. Citys första inomhusstråk skulle då öppna. Marks & Spencer delade tre butiksplan tillsammans med andra butiker. Tanken är då att Gallerian ska fortsätta genom ytterligare tre komplex i kvarteret mellan Brunkebergstorg och Regeringsgatan.

Olle går husesyn och tycker att politikerna har svikit stockholmarna. Gallerian är inte det ”luftiga stråk” som utlovades i skisserna som officiella kommunaltryck lovade 1970.

”De husvidunder som växt upp ur Riksgropen mellan Brunkebergstorg och Regeringsgatan tävlar i fullhet. Priset tar hittills det klunsiga komplex i hörnet mot Hamngatan som öppnar nästa vecka med första delen av den mångomtalade ’Gallerian’. Plåtfasaden som krumbuktat sig på en oformlig huskropp är avskräckande. Innanmätet är inte mycket bättre. Det som utlovats som Stockholms varma och grönskande inomhusstråk blir hårt, kallt och kantigt. ’Gallerian’ är det värsta sveket i Stockholms nya city. Det luftiga innerum som skulle ersätta gamla Norra Smedjegatan användes som argument och lockbete i 1960-talets heta stadsbyggnadsdebatt.”, skriver Olle.

Det blev ingen vinterträdgård på platsen, ett inomhusrum dit stockholmarna kunde söka sig en kall dag. Rummet krympte. Inget av den utlovade grönskan blev verklighet, bortsett från en par krukväxter. Olle jämför det hela med internationella förebilder och kommer fram till att Gallerians utformning endast är ”torftig, töntigt och oskickligt”.

Varför har politiska löften svikits, frågar sig Olle. ”Kvarteret kring Regeringsgatan revs – trots protester – utan klara bindande besked om vad som skulle komma i stället.” Olle anser att Skånska Cementgjuteriet, här verkande under namnet Ohlson & Skarne, tecknat ett tomträttsavtal på ren spekulation, utan tanke på slutresultatet. Statliga in-teckningsbanken och Åhléns är även de byggherrar och delägare.

I Svenska Dagbladet lördagen den 9 oktober 1976 intervjuas fotografen Manne Lind. Manne har tidigare dokumenterat Norra Smedjegatan och människorna som arbetade där innan den revs för att ge plats åt Gallerian. Under 60-talet fotograferade han platsen, gatan och byggena, varje dag från fyra fasta punkter. Han lärde känna människorna kring kaféerna och blomsterhandlarna: Där fanns blomsterförsäljarna Lill-Åke, Lång-Åke och Hemska Sven och andra karaktärer som Tangodansaren och Indianen, det var ”sotare, konstnärer och tidningsmän”.

Manne tycker inte om den nya Gallerian. Manne är extra arg därför att i reklamannonser för det nya köpcentret sägs det att just ”Lill-Åke, Tangodansaren, Indianen och de andra skulle ha älskat Gallerian.”

Nu är Norra Smedjegatan riven och människorna har flyttat.

” – En Stockholmsgata som inte är öppen på kvällarna är ett svek,” säger Manne Lind och avslutar med orden : ” – Allting är relativt. Gallerian kommer också att rivs en gång.”

Sammanfattning av debatt i kommunfullmäktige rörande Trollhättan

30

Den 5 september 2016

”Samlad utvecklingsstrategi för City för att stoppa ogenomtänkta förändringar” Debatt om motion av Björn Ljung (L).

Björn Ljung (L): Liberalernas krav på utveckling är enkla. Det är svårt att förstå varför det inte går att få gehör för dem. När vi bygger mycket måste vi bygga bra och det kräver planering. Så har det inte sett ut. ”I City har det i det ena objektet efter det andra getts bifall till detaljplaner, och sedan kontorsfastigheterna ränt i höjden, utan någon egentlig samordning eller planering.”

Exemplern är många: regeringskvarteren; kvarteret vid gamla KPMG-huset bredvid Sheraton; Orgelpipan, Citybanans nya station som skymmer Klara kyrka. ”Galleriankvarteren är det jättebra att man förändrar och förbättrar, men följderna blir att hela Stockholms skyline höjs betydligt.”

”Stockholm City saknar bostäder.” Bostäder krävs för ett levande City. Det kräver genomtänkta detaljplaner som ”ställer krav på fastighetsägarna att erbjuda bostäder.” Nu kommer det förslag på bostäder, men ”staden måste bli tuffare och tydligare.” Vi måste ha en plan för utvecklingen av City. Yrkar bifall till Liberalernas reservation till Kommunstyrelsen, bifall till motionen.

Mogert (S): När jag tillträdde som stadsbyggnadsborgarråd blev jag förvånad över hur politiskt ostrukturerat arbetet var och hur få resurser stadsbyggnadskontoret gavs ”för att möta behoven och hur man hade avskaffat plankön för att den hade en dålig klang.” Det fanns ingen strategi för hur City skulle utvecklas ”i ett läge där vid stod inför investeringar på 50-60 miljarder mitt i Stockholms kommersiella hjärta.”

Vi tog tag i det. ”Vi började med att samordna de kommunala förvaltningarnas arbete i City.” Fastighetsägare skulle få besked om handläggare i rimlig tid. I budgeten för 2016 gav vi uppdrag åt stadsbyggnadskontoret att ta fram riktlinjer för City.

Dagens läge ger oss ”enorma möjligheter att få ett bättre City.” 50-, 60-, och 70-tals City blev aldrig riktigt färdigt, eller som det var tänkt. Nu har vi möjligheten att skapa ”bättre fungerande platser och torg. Vi har möjlighet att skapa nya stråk, nya moderna arbetsplatser och ett starkare kommersiellt centrum.” Detta kräver en strategi och riktlinjer.

”Nu har det arbetet börjat. Vi har fått en första dragning i stadsbyggnadsnämnden. Jag tror att jag vågar säga att i princip samtliga partier var förhållandevis nöjda med det arbete som utförts.” Det är viktigt, en tydlig struktur och tydlig riktning krävs ”när vi arbetar med ett starkt kommersiellt tryck i City.”

Detta är i grunden en sympatisk motion.

Björn Ljung (L): Roger Mogert har varit stadsbyggnadsborgarråd i två år. Motionen är väckt därför att vi inte är nöjda med förvaltningen av visionen för City. ”Ni bygger nu vidare på visionen för City, och det är alldeles utmärkt.” men under denna tid har flera nya kontorsprojekt släppts igenom som innebär: ”inga bostäder, en successiv höjning av City och en helt ny skyline i Stockholm.” Välkomnar dock att Mogert ser positivt på motionen.

Mogert (S): Vi har ökat antalet bostäder i de flesta projekt som kommit fram. Det har blivit fler bostäder kring Stureplan, och i kvarteret Trollhättan under tid. Fler planeras på Regeringsgatan. Det finns en rörelse mot fler lägenheter. Äganderätten spelar med ”det är ju till stor del fastighetsägaren som bestämmer vad han eller hon eller hen ska göra med sin fastighet. Det vi kan göra är att driva en förhandling.”

Sebastian Wiklund (V): ”Liberalerna menar att projekt i City är ogenomtänkta och lämnar därför i den här motionen /.../ förslag på hur man skulle kunna råda bot på det.” Självklart ska vi behandla City ”klokt och genomtänkt”.

I området finns en hel del grön- och blåklassade byggnader. Det gör området attraktivt och skapar karaktär. ”Samtidigt vet vi att City alltid kommer att förändras och att det alltid har gjort så. Det måste vi också tillåta.” Det ställer krav på hanteringen av byggen.

En komplikation är att vi inte ”har speciellt mycket rådighet över marken här.” Vi kan inte få in exploateringsintäkter som vi gör i andra områden. Vi får förhandla med dem som vill göra förändringar i City. Trafikkontoret tar fram en trafikplan. Minskad trafik och buller ger möjlighet till fler bostäder. Stadsbyggnadskontoret är för en blandad bebyggelse. Trenden är att det ökar. Riktlinjer för City som helhet behövs som komplement. ”Det inbegriper skala, precis det som motionärerna tar upp.”

”På sätt och vis har detta helhetsgrepp saknats. Det ger jag Liberalerna rätt i. Vi identifierade dessa problem ganska tidigt under mandatperioden. Nu arbetar staden med att utveckla City, och vi väntar på att få fram riktlinjer under 2016. Jag ser fram emot att implementera det här i vår stadsbyggnadspolitik.”

Christina Linderholm (C): Det här är en stor fråga. Det är lätt att hålla med rubriken i den här motionen. ”Visst behöver vi den här samlade strategin för City.” Det är jättebra att ett sådant arbete är igång. ”Men det är inte det Liberalerna är ute efter i sin motion.” De vill avveckla en förändring av City, inte utveckla. Kontorsfastigheter sägs ha ”ränt i höjden”. ”Jag kan liksom inte riktigt påstå att någon våning här och där kan kallas för att rädda i höjden.” Tvärtom har vid varje nytt förslag tvinigats minska ned för att det skymt sikten från något håll.

”Det går inte att ha det på det här viset och lägga en död hand över cityutvecklingen.” Det behövs ”en samlad strategi för framtiden där man kan läsa av årsringar för gårdagen och morgondagen.” Vi vill se en spännande stad ”där det finns höga hus med plats för fler bostäder.” Vill man inte bygga fler våningar blir det ingen plats för fler bostäder. Vi vill ha en god och spännande gatumiljö. Kanske en Stockholm highline. Vi vill öppna upp döda gator och platser. Det finns en annan vision än den Liberalerna för fram, vi skulle hellre vilja se den i citystrategin.

Mogert är för passiv. ”Det har inte setts särskilt mycket initiativ utan mer av: Ja, ja, vi förhandlar och sedan blir det som det blir.” Om vi vill förändra staden och få en stad för det 21:a århundradet måste vi tänka om och inte ”se kyrktornen som allena saliggörande för stadens skyline.”

Mogert (S): Detta förklarar varför Alliansen inte kunde enas om en strategi. Partierna inom den är inte överens i synen på stadsbyggnad.

Glädjer mig över att C vill se stadens utvecklas. ”Vi har fantastiska möjligheter nu.” Det finns ett behov av en strategi, så att vi kan styra inriktningen och inte vara helt i marknades händer. ”En kombination av politik och marknad, av medborgarintressen och marknadsintressen som styr planeringen.” Tycker det är fel att kalla stadsbyggandet i Stockholm för ”passivt”.

Christina Linderholm (C): Nej, det händer mycket i staden just nu. Men det beror på att Alliansen satte igång ”en kolossal massa projekt under den förra mandatperioden.” Det kan vi båda vara glada för.

Björn Ljung (L): I Alliansen har Centerpartiet utmärkt sig som det mest extrema partiet när det gäller City's utveckling. Det handlar snarare om att rasera förutsättningarna för att människor ska kunna leva och trivas i City. Nu när fastighetsägarna vill utveckla sina fastigheter och räntan är låg finns möjlighet att göra mycket. Om vi låter det ske på fastighetsägarnas villkor, eller på Centerpartiets villkor, får vi ”fastigheter som går långt upp över Stockholms skyline.” Det kommer att förändra Stockholms prägel (”ett lågmält och väldigt historiskt intressant Stockholm.”)

Christina Linderholm (C): Jag tycker också att dessa värden är viktiga. ”Det är det jag menar med årsringarna.” Men allt i staden är inte vackert ”och måste bevaras för att det finns där.” En utveckling med nya idéer, nya människor och en ny framtid måste kunna uttryckas i stadens miljö, byggnader och sammanhang. ”Det är det jag vill jobba för.”

Sebastian Wiklund (V): Christina! Vi är överens om att vi behöver en strategi, men kanske inte om innehållet i den. Det talas om höga hus. Ni vill bygga ganska höga hus. Det karaktäriserar hur ni på er sida ser på saken. ”Å ena sidan har vi ytterligheten där man inte vill göra någonting, å andra sidan har vi ytterligheten att man vill bygga extremt högt och bryta upp City helt och hållet.” Diskussionen behöver inte vara svart eller vit. Det gör den skadlig. ”Det finns otroligt många kulturvärden som skapar karaktär på City.” Men vi måste också skapa möjligheter till förändring, för att undvika stagnation. ”Det är såklart däremellan det svåra ligger, men det är också där vi måste vara för att utveckla City på ett bra sätt.”

Christina Linderholm (C): Vi jobbar för att bygga en hållbar stad. ”En hållbar stad har många olika ingredienser. Framför allt ska det finnas både bostäder och arbetsplatser.” Det ska vara möjligt att leva och trivas i olika delar av staden och City. ”Där ska man kunna ha olika former av verksamhet,” både dag och natt. Men det ska ha ett högt hållbarhetsvärde. ”Det är det jag vill se i den framtida strategin för Stockholms City.”

Magnus Nilsson (S): Det är bra att man diskuterar stadens utseende och ”hur staden ska vara i framtiden. Det kanske inte heller är konstigt att det ofta dyker upp den sortens diskussioner, för vi bor verkligen i världens vackraste stad.” Stockholm är otroligt vackert och här finns fantastiska byggnader. Men städer är platser som till sin natur är ”platser av förändring.” ”Det finns inget utseende som kommer att vara för evigt.” ”Det är en plats som förändras och som ska tillåtas göra det.” Det är synd att motionären skriver att Stockholm jäser okontrollerat. Det finns faktiskt en plan. Det finns ett uppdrag ”att ta ett helhetsgrepp.” Det finns tankar för hur man ska bygga en stad som håller ihop.

Men en stad måste få lov att sträcka på sig. Den måste kunna växa på höjden och i omfång. Motionären hamnar fel och förhåller sig alltför skeptisk till förändringarna i staden och ser inte de saker som redan görs idag. ”Jag tycker nog ändå att det arbete som pågår nu är fullt tillräckligt när det handlar om hur City och vår stad ska fortsätta att växa på både höjden och bredden.”

Björn Ljung (L): Den som tittar på hur Stockholm City har utvecklats under de senaste åren ser att det är som vi skriver i motionen: ”Olika fastigheter har växt på ett okontrollerat sätt.” Socialdemokraternas säger även de i motionssvaret att det saknas en plan för hur City ska utvecklas. ”Vilka hus kan byggas på med någon våning och vilka kan det inte?” Vi saknar bostäder. Det byggs mer kontorsyta än bostäder. Det har tillkommit en miljon kvadratmeter kontorsyta och 10 000 kvadratmeter bostadsyta. Proportionerna blir helt fel.

Magnus Nilsson (S): Det finns ett uppdrag att ta ett helhetsgrepp. Det är fullt tillräckligt. Under Alliansens år såldes 26 000 bostäder ur allmännyttan. Ni kan inte riktigt komma och kritisera oss för att det byggs för lite idag. ”Om det är något som behöver göras och som vi faktiskt gör är det att bygga nya hyresrätter och nya bostäder.” ”Vi bygger över hela staden, även inkluderat City.”

Elin Olsson (MP): ”City har fantastiska kvaliteter som har överlämnats till oss av tidigare generationer. Det vi bygger i dag ska naturligtvis ha förutsättningar att bli morgondagens kulturmiljöskatter.” Den tillkommande byggnationen måste relatera till sin omgivning. Det måste bli fler bostäder i de områden som i dag domineras av kontor och verksamheter. Fler människor i City ger ett tryggare City.

Miljöpartiet håller med Liberalerna om att det behövs tydligare strategier. Majoriteten har lagt fram ett sådant arbete, och det börjar vi se resultatet av nu. Stockholms innerstad kommer att förändras; det är så städer fungerar. Deras prägel skapas av de lager olika tiders planerings- och arkitekturideal skapat. ”Det skapar nya möten mellan både gammalt och nytt och högt och lågt.” Utvecklingen ska styras ”på ett sådant sätt att det gagnar helheten och stockholmarna på allra bästa vis”.

Det är inte genom att konservera City som vi skapar ett miljövänligt och modernt Stockholm. Det gör vi genom att ge incitament för en hållbar utveckling.

Salar Rashid (S): ”Stockholms City är stadens hjärta och kärna, hela stadens mötesplats och vardagsrum – i många fall vacker storslagen och unik, dock alltid föränderlig.” Dess funktion och karaktär förändras i takt med samhällsutvecklingen och stockholmarnas behov. ”Det är vad som kännetecknar Stockholm för mig.”

Stockholm är dock mycket mer än enbart City. ”Vi välkomnar oppositionens vilja att utveckla och ta ett helhetsgrepp om City.” Vi har sett behovet av en sådan strategi. Därför har exploateringsnämnden, stadsbyggnadsnämnden och trafiknämnden fått ett sådant uppdrag i 2016 års budget.

Stockholm är större än City. Staden innehåller fler värden, inte enbart kulturhistoriska värden och skönhetsvärden, som siktlinjer och takhöjd. ”Det är värden som handlar om utveckling.”

”Ibland kan jag bli skrämmd över att man har en sådan stadsbyggnadskonservativ syn på Stockholm. Stockholm är till för alla, och om inte Stockholm får utvecklas blir det inte en plats för alla.”

Stockholm måste få sträcka på sig, både till bredd och höjd. Det hade varit roligt om Björn Ljung kunde se hela staden och de behov som måste uppfyllas för att Stockholm ska kunna bli allas stad.

Stockholm kan och ska knytas ihop till miljöer som ytterstaden, Skärholmen och andra stadsdelar. ”Om Stockholm inte får utvecklas blir det bara ett Stockholm för få och vissa.”

Bifaller kommunstyrelsens förslag till beslut.

Malin Ericson (FD): ”Det är klart att det behövs en samlad syn på hur vi bygger i City. Det behövs en samlad syn på hur vi bygger i alla stadsdelar överallt.” Vi behöver boende i City. Vi inte ska vara beroende av hotellgäster för att det ska finnas folk i stan efter klockan sju. ”Där instämmer jag med motionärerna.”

Till skillnad från Liberalerna ser vi inget större problem med att bygga högt i City. Det gjordes många misstag när City omdanades på 60-talet. ”Men dessa misstag kan inte göras ogjorda genom att vi håller oss till de gamla husens, också de gamla rivna husens, skala. I City mer än någon annanstans kan vi vara fria att arbeta med andra höjder än i stenstaden, gärna förstås med bostadshus.”

Bifaller kommunstyrelsens förslag.

Björn Ljung (L): Vi ska inte göra samma misstag som man gjorde på 50- och 60-talen när man planerade Norrmalmsregleringen. ”Vi ska nämligen inte göra misstaget att vi vare sig river hus som inte behöver rivas – tullhuset, Freys hyrverk med flera 1870-talshus – eller tillåter staden att växa okontrollerat utan att vi själva säger vad vi egentligen vill med Stockholms innerstad.”

Vi kan jämföra med Paris och London. London har gjort misstaget att släppa fram höga hus och skyskrapor lite var stans i den historiska stadskärnan. Paris har gjort det motsatta.

Låt skyskrapor och höga hus finnas utanför den historiska citykärnan. Det är Paris som vi ska efterlikna. ”Dess stadsplanering har alltid varit ett föredöme för många länder. Vi ska inte efterlikna London och dess City som ur denna synvinkel är ganska misslyckat.”

Vi behöver bostäder i City. Det kan vi få om Stockholms stad, som har planmonopolet, ställer detta som krav när fastighetsägarna utvecklar sina bostäder. ”Viss ska vi utveckla City, men vi ska göra det ordnat.” Samtidigt ska vi skapa bostäder. De gör staden levande. Då handlar framför allt om att skapa traditionella bostadshus i City. Hus med port mot gatan.

För att åstadkomma detta behövs en viktig sak: ”Det är att Stockholms stad kan stå upp och säga: Vi behöver bostäder i City, och vi behöver fler bostäder i City än de ynka promille som nu byggs.” Det är så som Liberalerna sagt i många år nu: ”Ska vi bygga mycket måste vi bygga bra.”

”En bra stad och ett bra Stockholm City innebär att vi bygger betydligt fler bostäder och att vi inte låter fastigheterna rusa i höjden utan hänsyn till Stockholms traditionella och historiska kärna.”
Bifall till Liberalernas motion.

Mogert (S): Det finns ett högt torn i Paris, ganska centralt i staden.

Jag delar mycket av det du säger. ”Man måste veta vad man gör. Man måste veta vad man vill. Om man inte står för någonting går man på vad som helst, som ungdomarna säger.” Det vore ändå ett enormt misstag att inte utnyttja den historiska chans vi har idag att förbättra City. Idag är många funktioner dåliga i City: centralt belägna gator och torg som inte fungerar. Här finns en enorm möjlighet. ”Om vi blir alltför försiktiga kommer vi att försitta chansen att lämna efter oss ett bättre, vitalare och vackrare City. Det vore ett stort misstag.”

Björn Ljung (L): Vi står ganska nära varandra i debatten. Sakfrågan handlar om att när vi ska göra stora förändringar måste de vara genomtänkta. När det gäller torg så finns det ett beslut som fattats för att ett torg ska bli levande och trevligt. Men sedan fattas ett beslut om att höja hus så att torg skuggas. Det är inte smart. Det finns många sådana exempel.

Skälet till detta är att det saknas ett helhetsgrepp. Vi ska ta till vara på chansen nu när fastighetsägarna vill investera. ”Men vi ska också ta vårt ansvar för kommande generationer, ställa krav och fylla City med de bostäder som försvann i Norrmalmsregleringen och Klararivningarna.”

Christina Linderholm (C): Ni vill inte höja husen, men samtidigt ha in mer bostäder i City. Hur ska det gå till? Ska vi slänga ut verksamheter? Ska vi ta tillbaka hus från ägare?

”Vi vill bygga högt, tätt och kollektivtrafiknära. Det är ingen hemlighet. Vi vill också bygga igen de hål som finns, typ Klarastaden och Valhallavägen.” Ni vill inte göra någonting. ”Och ändå ska fler människor och mer bostäder in i Stockholms City. Jag får inte ihop det, Björn Ljung.”

Björn Ljung (L): Centern är det parti som är allra mest extremt i de här frågorna. FI tycker likadant: man kan bygga lite hur som helst i City. ”I stället för att man tar till vara på fastighetsägarnas intresse för att utveckla City på ett klokt, genomförbart och planerat sätt vill ni att vilda västern ska råda. Jag tror inte att stockholmarna vill det.”

Stockholm ligger på samma breddgrad som Sibirien. Till skillnad från New York som ligger på Roms breddgrad. Höga hus skapar inte ett trevligt mikroklimat här. Det är vetenskapligt bevisat. Centern bör läsa på och fundera över sin roll i en stad som behöver utvecklas och inte avvecklas.

Sebastian Wiklund (V): ”Björn Ljung! Du säger här att vi måste säga vad vi vill med Stockholms innerstad. Det är ju just det som vi gör i citystrategin.” Det handlar om byggnadshöjder och allt det vi talat om tidigare. Jag vet inte riktigt vad du menar. Mycket av det du efterfrågar gör vi redan idag.

”Du står här uppe och pratar som om ingenting ska förändras i Stockholms innerstad. Det handlar om att inte se det hela som svart eller vitt. Saker och ting kommer att förändras, och saker och ting kommer också att behöva bevaras. Det handlar om att göra det bästa av den situation som råder.”

Björn Ljung (L): Sebastian Wiklund dribblar bort korten. Vänstern har röstat för alla dessa oplanerade höjningar av husbyggen i innerstaden. ”Jag har aldrig påstått att Stockholms innerstad inte ska utvecklas.” Vi ska ta fastighetsägarnas intresse till vara. ”Men vi ska ställa krav på fler bostäder. Vi ska ha en planering för Stockholm Citys utveckling. Liberalerna har arbetat för detta under alla år.”

Cecilia Obermüller (MP): ”Majoriteten har nu givit uppdrag i budgeten att ta tag i frågan. Ett program och en strategi för City är på väg fram. Det är utmärkt. Det behövs ett helhetsgrepp, och Miljöpartiet förväntar sig mycket av detta program och denna strategi.”

Skönhetsrådet som yttrat sig i frågan har i mångt och mycket rätt. Modern 3D-teknik ger bra överblick över hur nya byggnader kommer att påverka City. Genom den nya strategin får vi en helhetssyn över detta.

Miljöpartiet tycker att avkontorisering är helt rätt. ”Vi ser exempel på det i dag i citykärnan där det omvandlas tillbaka till bostäder. Det är tacknämligt, utöver de tillägg som vi har lyckats förhandla till.”

Yrkar bifall till kommunstyrelsens förslag till beslut.

Gallerian

Trollhättan 30

Här följer ett utdrag ur den formella planprocessen gällande kvarteret Trollhättan 30. Tidslinjen inleds den 26 november 2013 med beställningen av ett nytt planärende för nybyggnad. Den avslutas när detaljplanen vinner laga kraft den 20 juli 2016. Därefter följer en redogörelse för andra beslut rörande Trollhättan 30 fattade i Kulturmiljöutskottet, Kulturförvaltningen, Kulturnämnden och Exploateringsnämnden.

Tidslinje

2013-11-26 Beställning av nytt planärende för nybyggnad, Trollhättan 30, AMF är byggherre.

2013-12-12 Startpromemoria från Stadsbyggnadskontoret. Planläggning av Trollhättan 30 i stadsdelen Norrmalm – nybyggnad av kontor. ”Förslag till beslut: Stadsbyggnadsnämnden beslutar att planarbete påbörjas.” Trollhättan 30, Norrmalm, Dnr 2013-19825-54.

2014-01-16 Stadsbyggnadsnämnden beslutar att bordlägga ärendet.

2014-02-06 Stadsbyggnadsnämnden beslut, bifall till förslag

M, FP, C, KD och S för beslut.

MP och V reserverar sig och hänvisar till egna förslag.

”Stadsbyggnadsnämnden beslutar enligt förslag från ordföranden Regina Kevius m.fl. (M), Björn Ljung (FP), Christer Mellstrand (C), Erik Slottnér (KD) och Tara Twana m.fl. (S):

1 Stadsbyggnadsnämnden beslutar att i huvudsak bifalla kontorets förslag till beslut.

2 Stadsbyggnadsnämnden beslutar att uppdra åt stadsbyggnadskontoret att pröva att uppföra bostäder inom planområdet.

3 Stadsbyggnadsnämnden beslutar att därutöver anföra följande:

Den praxis som gäller vid utvecklande av cityfastigheter innehåller också krav på att bostadsdelar ska tillföras i kvarteret. Under det kommande planarbetet vill vi att förutsättningarna för bostäder inom planområdet prövas och redovisas.”

Framlagda förslag, förutom beslutat förslag:

1

”Elina Åberg m.fl. (MP) föreslår att stadsbyggnadsnämnden beslutar enligt följande:

1 Delvis godkänna startpromemoria för Trollhättan 30. 2 Att inför det kommande arbetet säkerställa en hög arkitektonisk kvalitet. 3 Att genomföra en livscykelanalys på befintlig byggnad. 4 Att vidare anföra följande:

Miljöpartiet ser positivt på att området kring kvarteret Trollhättan utvecklas och förbättras. Potentialen är stor inom kvarteret och områdets kvaliteter kan höjas genom ombyggnader och genom påbyggnader som är arkitektonisk högkvalitativa.

Generellt är höjden ett problem vid ombyggnad då stora delar av kvarteret Trollhättan ligger på en ås och berörda byggnader omges av flera andra historiskt värdefulla byggnader. Det är också problematiskt att genomföra volymförändringar som medför att de nya byggnadstilläggen överordnar sig omtilliggande byggnader istället för att samspela med dessa. Byggnad numrerad nummer 30 i detaljplanen borde underordna sig, eller åtminstone samspela med Sverigehuset, Carl Nyrens bankbyggnad och Peter Celsings Kulturhuset snarare än SEB:s kontorsbyggnad.

Det finns också skäl att vara kritisk till att riva befintlig byggnad. Staden borde noggrant se över och utreda möjligheterna att återanvända byggda byggnader så att dessa nyttjas på ett hållbart sätt. Det kan vara resursslöseri att riva unga byggnader, det behövs göras en livscykelanalys. Slutligen anser Miljöpartiet att staden, som ägare av marken, ska verka för att det i området även byggs ett större antal nya bostäder. Inte minst för att allmänintresset för kvarterets omdaning ska bli större än vad det är idag och för att tillföra området liv på dygnets alla timmar.”

2

”Maria Hannäs (V) föreslår att stadsbyggnadsnämnden beslutar att ej starta planarbete enligt startpromemorian och att återvisa ärendet för fortsatt beredning tillsammans med övriga fastigheter i kvarteret enligt ursprunglig plan samt anföra följande:

Vänsterpartiet anser inte att det finns anledning av att bryta ut Trollhättan 30 från det tidigare planärendet som gällde hela kvarteret. Byggnaden ska inte rivas. Staden borde alltid begära eller se till att en konsekvensbeskrivning görs om rivningens påverkan på klimat och miljö. Ett hus som ersätts med ett nytt hus har större klimatpåverkan än att behålla ett hus, i de flesta fall. Det är uppenbart att en rivning av Trollhättan 30 kommer att ge stora klimatavtryck som vi alla måste hantera förr eller senare. Det hade varit mycket intressant att se vad för förslag som skulle kunna tas fram om huset restaurerats och formen förändrats och en tillbyggnad gjorts.

Stockholms City dras med stora problem, det är en ensidig stadsdel därför att det framför allt fattas bostäder här. Alla partier är överens om att något måste göras åt detta i sina budgettexter och fler bostäder behövs, även i innerstaden. Fast så fort det kommer till skarpt läge, när nämnden har möjlighet att bygga bostäder i City då försvinner de vackra orden. Vänsterpartiet anser att hyresrätter ska vara med i Trollhättan 30.”

Reservationer: Elina Åberg (MP) och Maria Hannäs (V), hänvisar till sina förslag.

Särskilt uttalande Björn Ljung (Fp):

”Folkpartiet anser att många av de förändringar som föreslås för City är bra. De kan bidra till att läka en del sår från den tid då kommunfullmäktige rev stora delar av Klara, varav det mesta helt i onödan. Det är mycket angeläget att vi som nu har ansvaret för Stockholms utveckling inte gör liknande misstag; bygger ut och högt i City utan någon ordentlig genomtänkt stadsplanering för Citys helhet. Det är därför av största vikt att arbetet med att genomföra Vision för City som fullmäktige fattat beslut om i stor enighet prioriteras. Citys utveckling riskerar annars att jäsa planlöst och ge ett resultat som ingen stockholmare eller besökare kommer att uppskatta.

Det aktuella ärendet Trollhättan 30 måste innehålla bostäder. Det enda som skulle kunna hindra det är miljöbestämmelser. Att bostäder kan inrymmas och mängden bostäder kan motivera en högre höjd än dagens byggnad men det är likväl viktigt – även om bostäder tillskapas – att den nya byggnadens volym och höjd tar hänsyn till staden som helhet liksom den nära stadsmiljön. Byggnaden återfinns trots allt i ett mycket framträdande läge i staden. Vi har stor förståelse för fastighetsägarens krav på långsiktig ekonomisk avkastning för sina investeringar och att bostäder inte är det som ger maximal avkastning. Men en helhetslösning i detta absoluta toppläge i Stockholms City måste också kunna inrymma bostäder i den ekonomiska totalkalkylen.”

2014-10-29 Planarbete och förslag till Planavtal från Stadsbyggnadskontoret till AMF.

Underlag för behovsbedömning för detaljplan för Trollhättan 30, Stadsbyggnadskontoret till Miljöförvaltningen. ”Planenheten Norr- och Östermalm har startat ett nytt detaljplanearbete för att pröva rivning av en befintlig byggnad och uppföra en ny byggnad för kontor, handel och bostäder inom fastigheten Trollhättan 30.”

2014-12-10 Planavtal för Trollhättan 30, undertecknas av Stadsbyggnadskontoret och AMF.

Valår. Ny grönrödrosa majoritet i Stadshuset (S,V, MP, Fi).

2015-05-25 Planbeskrivning Detaljplan för Trollhättan 30 m fl i stadsdelen Norrmalm, S-Dp 2013-19825. Samrådshandling från Stadsbyggnadskontoret.

2015-05-26 Samråd, inbjudan. ”Planförslaget visas under tiden 2 juni – 14 augusti 2015.”
Samrådsmöte 17 juni.

2015-06-08 Remissyttrande Skönhetsråd. ”Skönhetsrådet avstyrker bestämt planförslaget i sin föreliggande form.” Ej negativa till rivning av befintlig byggnad, men förutsättningarna för ny byggnad felaktiga: höjning saknar förankring; ej rikt stadsliv i plan; fasaden fel.

2015-08-27 Norrmalms Stadsdelsnämnd, Beslut om remissvar. Beslut: ”Remissen besvaras med stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.” Förvaltningen anser bl.a.: ”Förvaltningen anser att föreslagen detaljplan går i linje med Stockholms översiktsplan och Vision för City. Förvaltningen välkomnar de nya lägenheterna som tillkommer i och med förslaget, men anser att det i enlighet med Cityvisionen är angeläget att utreda möjligheterna att skapa fler bostäder.”

”Ordföranden Åsa Tillberg (V) föreslog att stadsdelsnämnden skulle besluta i enlighet med stadsdelsförvaltningens förslag.”

2015-08-24 Remissvar/Tjänsteutlåtande Kulturförvaltningen. Förslag till beslut: Att ”avstyrka föreliggande planförslag.” Ger argument varför. Byggnaden tänkt för rivning har kulturhistoriskt värde. Tänkt höjning gör skalan för stor. Negativa konsekvenser för kulturmiljö har redovisats i Nyréns kulturhistoriska analys. Gestaltningen av byggnaden bryter enhetligheten i gaturummet. Ökad volym påverkar stadens siluett och viktiga märkesbyggnader. ”Ur ett stadsmiljömässigt perspektiv och också ur hållbarhetsaspekt anser förvaltningen att befintlig byggnad skall behållas.”

2015-09-15 Kulturnämndens Kulturmiljöutskott, beslut om remissvar.

Kulturmiljöutskottet beslutar enligt Kulturförvaltningens förslag att avstyrka planen.

Särskilt uttalande av Eleonore Eriksson (S), Tjia Torpe (MP), Ann Mari Engel (V), Rasmus Jonlund (FP), Anders Blom Hartung (M) och Ulf Lönnberg (KD): Förändring, utveckling av city är bra och kan läka sår, men vi får inte göra om de misstag vi tidigare gjort. Liggande förslag måste innehålla fler bostäder, kontor skapar inte stad. Fler bostäder kan motivera den höga höjden, men byggnaden måste ta hänsyn till staden och stadsmiljön. Den föreslagna byggnaden är för stor och för hög. Understryker att de tar ställning till planen utifrån ett kulturhistoriskt perspektiv.

2015-06-22 Norrmalms Stadsdelsförvaltning, Parkmiljöförvaltningen, remissvar till Norrmalms Stadsdelsnämnd. Svarar med förvaltningens tjänsteutlåtande. Planen går i linje med översiktsplan.

2015-09-10 Samrådsyttrande från Länsstyrelsen till Stadsbyggnadsnämnden.

Planen visar högre bebyggelse än den som föreslogs i tidigare samråd. Förslaget tar inte hänsyn till riksintresset ”Stockholms innerstad med Djurgården” och inverkar på stadens siluett. Byggnaden, med sin höjd och volym, riskerar att ”påtagligt skada riksintresset för kulturmiljövården.” För att undvika att Länsstyrelsen upphäver beslut vid ev. antagande behöver ”förslaget bearbetas vad gäller volym och höjd, så att inte längre påtaglig skada på riksintresset befaras.” Länsstyrelsen har utöver detta synpunkter om vatten och miljö.

2015-12-04 Redovisning av plansamråd och ställningstagande, tjänsteutlåtande från Stadsbyggnadskontoret till Stadsbyggnadsnämnden. Förslag till beslut: att nämnden godkänner samråd samt att slutligt planförslag upprättas och ställs ut för granskning. Går igenom allt och föreslår vissa förändringar. ”Stadsbyggnadskontoret bedömer att de föreslagna revideringarna av planförslaget innebär en lämplig avvägning mellan olika intressen.”

2015-12-04 Samrådsredogörelse, Detaljplan för Trollhättan 30 m fl, Stadsbyggnadskontoret redovisar de yttranden och synpunkter som inkommit.

2016-01-14 Stadsbyggnadsnämnden, beslut

Stadsbyggnadsnämnden godkänner plansamrådet. Slutligt planförslag med genomförda ändringar ställs ut.

S, MP och V är för beslut.

Reservation från L, M och KD med hänvisning till egna förslag.

”Stadsbyggnadsnämnden beslutar enligt förslag från ordföranden Roger Mogert m.fl. (S), Cecilia Obermüller m.fl. (MP) och Sebastian Wiklund (V):

1. Stadsbyggnadsnämnden godkänner redovisningen av plansamrådet.
2. Slutligt planförslag med genomförda ändringar i form av sänkning och fasadutformning i förhållande till samrådsförslaget upprättas och ställs ut för granskning.
3. Därutöver anför följande:

Utvecklingen av city är särskilt väsentligt för Stockholm. Det är stadens viktigaste arbetsplatsområde och ett vardagsrum för många Stockholmare. Att vidareutveckla city med bättre och nya stråk, nya mötesplatser, kultur och arbetsplatser samt fler bostäder är en prioriterad inriktning för staden. Utvecklingen av kvarteret Trollhättan 30 är i det sammanhanget särskilt betydelsefull, ett innehåll som bjuder in, skapar nya mötesplatser och även öppnar upp taklandskapen bidrar till att öka cityområdets attraktivitet.

Byggnadens placering i stadsrummet gör att byggnadens utformning, relation mot gatan och höjd är av stor vikt. Förslaget ska därför i förhållande till samrådsförslaget bearbetas med avseende på kontorsbyggnadens höjd så att denna minskas. Gestaltning ska också bearbetas med avseende på volymverkan och karaktär, där fasaden ska ges ett lugnare uttryck. Byggnadens höjdverkan från Hamngatan ska justeras, t.ex. genom terrasseringar.”

Andra förslag till beslut:

2.”Vice ordföranden Joakim Larsson m.fl. (M) och Erik Slottnér (KD) föreslår att stadsbyggnadsnämnden beslutar enligt följande:

- 1 Att delvis godkänna redovisningen av plansamrådet.
- 2 Att uppdraga åt stadsbyggnadskontoret att ställa ut detaljplanen på granskning i enlighet med samrådsförslaget.
- 3 Att därutöver anföras:

Planförslaget som sådant har många förtjänstfulla kvaliteter, som i all väsentlighet också överstiger de arkitektoniska kvaliteterna i nuvarande kontorsbyggnad. Vid beslut om startpromemoria i februari 2014 ansåg vi att en prövning av möjligheterna att tillskapa bostäder inom fastigheten skulle genomföras. Det är glädjande att så har skett och att föreliggande förslag skulle innebära ett värdefullt tillskott av 28 bostäder i city. Ännu mer glädjande hade det givetvis varit om antalet bostäder hade varit fler. Möjligheten till detta bör undersökas vidare i det fortsatta planarbetet, dock på sådant sätt att det inte påverkar projektets genomförbarhet negativt.

Något ytterligare som har direkt bäring på projektets ekonomiska genomförbarhet är storleken på den uthyrningsbara kontorsvolymen. Vi ser därför med viss oro på att stadsbyggnadskontorets förslag till beslut innebär att byggnadens höjd i samrådsförslaget ska studeras vidare och bearbetas så att den föreslagna kontorsbyggnadens höjd minskas. Detta kan komma att leda till att den uthyrningsbara volymen minskas. Följaktligen skulle staden riskera att det redan nu fåtalet föreslagna nya hyresrätterna uttraderas från projektet för att återskapa genomförbarheten. Resultatet blir då ett kompromissprojekt i stadens absoluta citykärna, som ingen egentligen är nöjd med. ”

3.”Björn Ljung (L) föreslår att stadsbyggnadsnämnden beslutar att avstyrka stadsbyggnadskontorets förslag till beslut, samt att därutöver anföras följande:

I stadsbyggnadskontorets tjänsteutlåtande framgår att hänsyn ska tas till att den föreslagna byggnaden är för omfattande och bör rymma fler bostäder. Detta är glädjande men det ger också skäl till viss oro när kontoret samtidigt bedömer att ”möjligheten att åstadkomma ytterligare bostäder inom

planområdet som liten.” Kontoriseringen av City är problematisk. Om området ska ges ett ordentligt storstadsliv krävs det politisk vilja att bygga bostäder även i City, en vilja som majoriteten tycks sakna. När Trollhättan 30 byggs om bör en fjärdedel av den nytillkomna ytan viga åt bostäder. Utvecklingen som i stort inleddes med Klararivningarna mot större byggnader och färre bostäder och liv är bekymmersam. En inställning som istället utgår från mer levande stadsmiljöer som är attraktiva både att bo och att leva i är att föredra framför den utveckling som majoriteten nu släpper fram med monstergallerian och fler kontorslokaler. Det nuvarande förslaget skadar allvarligt stadens siluett med den ökade höjden. Därtill innebär den ändrade utformningen med utkragningar att området förfulas. Det är problematiskt med den volymförändring och den höjdförändring som föreslås i planförslaget. Det är dessvärre inte ovanligt att City drabbas av ogenomtänkta förändringar. Om Trollhättan 30 och de förändringar som föreslås där istället skulle förstås i ett större City-omfattande sammanhang skulle det också tydligt framgå att utformningen och bristen på bostäder är problematisk. Av detta skäl är det än viktigare att den av kommunfullmäktige beslutade Cityplanen ”Vision för City” genomförs.”

Särskilt uttalande:

”Särskilt uttalande lämnas av Erik Slottner (KD) enligt följande:

Att nuvarande fastighet ersätts med en ny huskropp är välkommet, dels för att skapa bättre kontorslokaler, dels för att möjligheterna till ett attraktivare gaturum ökar. Det är viktigt att den nya byggnaden rent visuellt bidrar till att försköna denna del av City. Huskroppen får inte upplevas som monoton och klumpig utan istället som transparent, mänsklig och inbjudande. För oss är inte föreslagen höjd ett problem, i närområdet finns flera huskroppar som sticker upp i siluetten. Men med en större byggnadsvolym blir omsorgen om byggnadens gestaltning än viktigare just för att skapa ett levande och trivsamt city. Detta bör tas i beaktande inför beslut om bygglov.”

”Ersättaryttrande Christina Linderholm (C) instämmer i förslag från vice ordföranden Joakim Larsson m.fl. (M) och Erik Slottner (KD).

Christina Linderholm (C) instämmer i särskilt uttalande från Erik Slottner (KD).”

2016-02-19 Kulturhistorisk konsekvensanalys, från Nyréns.

2016-03-15 Planbeskrivning Detaljplan för Trollhättan 30 m.fl., Granskningshandling från Stadsbyggnadskontoret. Nytt planförslag läggs fram.

2016-04-18 Remissvar Stadsmuseet, Kulturmiljöenheten. Avstyrker planen. ”Det reviderade förslaget redovisar en något justerad byggnadshöjd. Denna är dock så marginell att samma problem som tidigare påpekats med avseende på stadens siluett kvarstår.”

2016-04-19 Remissyttrande Skönhetsrådet. ”Rådet står fast vid den avstyrkan i föreliggande form som formulerades i samrådsskedet.” Byggnad måste omarbetas för att skapa stadsliv, ta hänsyn till siluett och erbjuda fler bostäder. Särskilt yttrande från en ledamot: Kockstorget bör behållas.

2016-05-25 Granskningsyttrande Länsstyrelsen Stockholm. ”Länsstyrelsen finner att planerad bebyggelse kommer att medföra en negativ påverkan på riksintresset men med de åtgärder som nu har vidtagits, bedöms denna påverkan inte är av sådan omfattning att den kan anses utgöra en påtaglig skada på riksintresset Stockholms Innerstad med Djurgården. Länsstyrelsen konstaterar samtidigt att föreliggande planförslag innebär att utrymmet för tillkommande på- och nybyggnader med högre bebyggelse i Stockholms city, utan att komma i konflikt med riksintresset, minskat betydligt.”

2016-06-02 Tjänsteutlåtande från Stadsbyggnadskontoret till Stadsbyggnadsnämnden. Förslag till beslut: ”Stadsbyggnadsnämnden antar förslaget till detaljplan.”

2016-06-16 Stadsbyggnadsnämnden beslut, detaljplan antas

Stadsbyggnadsnämnden beslutar att anta planen.

S, MP, V och M för beslut.

Reservation från L

Ersättaryttrande från C

Framlagda förslag:

1.”Ordföranden Roger Mogert m.fl. (S), Cecilia Obermüller m.fl. (MP), Sebastian Wiklund (V) och vice ordföranden Joakim Larsson m.fl. (M) föreslår (se beslutet).”

2.”Peter Backlund (L) föreslår att stadsbyggnadsnämnden beslutar att avslå kontorets förslag till beslut, samt att därutöver anföra följande:

Den föreslagna tillbyggnaden är ur ett City-perspektiv problematisk. Den är ett exempel på hur City utvecklas på ett ogenomtänkt. Den är för stor och passar inte in. Kontoriseringen av City är också problematisk. Om området ska ges ett ordentligt storstadsliv krävs det politisk vilja att bygga bostäder även i City, en vilja som majoriteten tycks sakna. När Trollhättan 30 byggs om bör en fjärdedel av den nytillkomna ytan viga åt bostäder. Det skulle innebära att 77 istället för 32 bostäder byggs i Gallerian. Utvecklingen som i stort inleddes med Klararivningarna mot större byggnader och färre bostäder och liv är bekymmersam. En inställning som istället utgår från mer levande stadsmiljöer som är attraktiva både att bo och att leva i är att föredra framför den utveckling som majoriteten nu släpper fram med monstergallerian och fler kontorslokaler. Det nuvarande förslaget skadar allvarligt stadens siluett med den ökade höjden. Det är problematiskt med den volymförändring och den höjdförändring som föreslås i planförslaget.

Det är dessvärre inte ovanligt att City drabbas av ogenomtänkta förändringar. Om Trollhättan 30 och de förändringar som föreslås där istället skulle förstås i ett större City-omfattande sammanhang skulle det också tydligt framgå att utformningen och bristen på bostäder är problematisk. Av detta skäl är det än viktigare att den av kommunfullmäktige beslutade Cityplanen ”Vision för City” genomförs.”

Ersättaryttrande:

”Ersättaryttrande lämnas av Christina Linderholm (C) enligt följande:

Det är positivt att stadens hjärta utvecklas med fler bostäder, kontor och lokaler, genom att detaljplanen för Trollhättan 30 nu beslutas om – ett projekt som Centerpartiet fullt ut står bakom. Men det hade gått att utnyttja denna plats långt mer effektivt genom att låta Stockholms City växa på höjden.

Det är omöjligt att generera ett signifikant tillskott av bostäder och kontor på en färdigbyggd plats utan att öka byggnadernas våningsantal. Detta hade varit en utmärkt plats att få in ett stort antal nya bostäder och kontor, istället blev det en stump i vanlig ordning med en knappt märkbar höjning så att den ska förbli osynlig från någon bergknalle på andra sidan staden. Det gynnar Stockholm något oerhört att ha ett attraktivt City där företag vill verka och människor bo och vistas. Det bidrar till Stockholms vitalitet och utgör dessutom ett utmärkt resursutnyttjande med tanke på Citys oöverträffade kollektivtrafikkopplingar. Ingen annan plats är mer tillgänglig och när alla vägar leder mot centrum är det inte mer än logiskt att vi tillåter centrumet att växa – på höjden.”

2016-07-08 Länsstyrelsen Stockholm, beslut. ”Länsstyrelsen beslutar att inte överpröva stadsbyggnadsnämndens i Stockholms stad beslut den 16 juni 2016, ärende § 33, i enlighet med vad som anges i 11 kap. 10 § plan- och bygglagen (2010:900) PBL.” Motivering: ”Förslaget har inte ändrats avseende bebyggelsens höjd och utbredning sedan granskningskedet. Därmed finns inte anledning för Länsstyrelsen att överpröva planen.”

Avvikande mening: ”Mot beslutet har Johan Aspfors och Ragnvi Josefsson anmält avvikande mening.”

Kommentar från Aspfors och Josefsson: ”Bebyggelsen har efter omarbetning till granskningskedet sänkts med en våning. I beredningen av ärendet bedömde vi att den förändring som gjorts av förslaget inte var tillräcklig för att undanröja påtaglig skada på riksintresset.

Vi bedömer att åtgärderna inte är tillräckliga för att ge Jakobs kyrka och Hötorgsskraporna den stadsbildsmässiga betydelse som är nödvändig för att kunna vidmakthålla förståelsen av den historiska

stadsbilden och upplevelsen av stadssiluetten. Den nu planlagda bebyggelsen skulle behöva sänkas ytterligare och bearbetas för att kunna anpassas till stadslandskapet och dess märkesbyggnader. Vi bedömer på nuvarande underlag att utformningen av planen inte tillgodoser riksintresset för kulturmiljö enligt 3 kap. 6 § miljöbalken.”

2016-07-20 Plankarta Laga Kraft, SBK.

2016-07-20 Planbeskrivning Laga Kraft, Detaljplan för Trollhättan 30 m. fl., SBK.

Andra beslut rörande Trollhättan 30

Kulturmiljöutskottet (Kulturnämndens Kulturmiljöutskott)

2015-06-22 Tjänsteutlåtande, svar på remiss från stadsbyggnadskontoret rörande detaljplan för Trollhättan 30 m.fl.

Förslag till beslut:

”Remissen besvaras med förvaltningens tjänsteutlåtande.”

Sammanfattning:

”Stadsbyggnadskontoret har bjudit in till samråd om förslag till detaljplan för fastigheteten Trollhättan 30 m.fl., belägen inom Galleriankvarteret i City. Syftet med planen är att möjliggöra en utveckling av fastigheten genom att pröva omfattning och utformning av en ny byggnad för centrumändamål, handel och kontor med tillhörande länkbyggnad, samt en ny byggnad med bostäder.

Förvaltningen anser att föreslagen detaljplan går i linje med Stockholms översiktplan och Vision för City. Förvaltningen välkomnar de nya lägenheterna som tillkommer i och med förslaget, men anser att det i enlighet med Cityvisionen är angeläget att utreda möjligheterna att skapa fler bostäder. Enligt förvaltningen är det positivt att bebyggelsen inom kvarteret förses med bland annat vinterträdgårdar och gröna tak och anser att de i så stor utsträckning som möjligt ska göras tillgänglig för allmänheten. Förvaltning vill understryka vikten av att framkomligheten för funktionsnedsatta beaktas i den fortsatta planeringen.”

2015-09-09 Beslut om remissvar

”Remissvar angående samråd om förslag till detaljplan för Trollhättan 30 m fl. i stadsdelen Norrmalm Dnr 4.1/1991/2015”

Beslut:

”Kulturmiljöutskottet beslutar enligt kulturförvaltningens förslag:

1. att avstyrka föreliggande planförslag.”

Sammanfattning:

”Stadsbyggnadskontoret har upprättat ett detaljplaneförslag för Trollhättan 30, en del av Galleriankvarteret som innebär att befintlig byggnad från 1976 rivs och en ny byggnad betydligt större och högre uppförs. Den föreslagna kontors- och handelsbyggnaden får en yta på 44000 kvm. I planen ingår också ett mindre bostadshus med 28 lägenheter. Byggnaden kommer att höja sig över övriga byggnader i kvarteret och över intilliggande bebyggelse och kragar också ut över gaturummet i vissa delar. Byggnaden blir påtaglig från flera håll och påverkar gaturummen speciellt vid Hamngatan och från Kungsträdgården. På längre avstånd, från Skeppsholmen kommer planerad byggnadsvolym att

skymma de fem höghusen och tornet på Jacobs kyrka kommer inte att kunna ses i siluett mot himlen. Förslaget kommer att medföra att riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården påverkas negativt med den uppdrivna skalan. Kulturförvaltningen anser att byggnaden är alltför stor och hög och avstyrker föreslagen plan.”

Framlagda beslut:

”Ordföranden Eleonore Eriksson (S) föreslår att kulturnämnden beslutar enligt kulturförvaltningens förslag till beslut (se beslutet).”

Särskilt uttalande:

”Särskilt uttalande lämnas av vice ordförande Rasmus Jonlund (FP), ordförande Eleonore Eriksson (S), Tjia Torpe (MP), Ann Mari Engel (V), Anders Blom Hartung (M) samt Ulf Lönnberg (KD) enligt följande:

Vi anser att många av de förändringar som föreslås för City är bra. De kan bidra till att läka en del sår från den tid då kommunfullmäktige rev stora delar av Klara, varav det mesta helt i onödan. Det är mycket angeläget att de som nu har ansvaret för Stockholms utveckling inte gör liknande misstag; bygger ut och högt i City utan någon ordentlig genomtänkt stadsplanering för Citys helhet. Det aktuella ärendet Trollhättan 30 måste innehålla fler bostäder. Kontor bidrar inte till ett mer levande city. Att bostäder kan inrymmas och mängden bostäder kan motivera en högre höjd än dagens byggnad men det är likväl viktigt – även om bostäder tillskapas – att den nya byggnadens volym och höjd tar hänsyn till staden som helhet liksom den nära stadsmiljön. Det är bra att city utvecklas men den föreslagna byggnaden är för stor och hög. En skalförskjutning av dessa mått öppnar upp för en rejäl önskad förändring av stadsrummet. Byggnaden återfinns i ett mycket framträdande läge i staden. En helhetslösning i detta absoluta toppläge i Stockholms City måste också kunna inrymma ett flertal bostäder i den ekonomiska totalkalkylen. De kulturhistoriska bedömningarna är en mycket viktig del för kloka och sammanvägda beslut kring hur Stockholm byggs och utvecklas. I kulturnämndens uppdrag ligger att ta ställning till detaljplaner utifrån ett kulturhistoriskt perspektiv och utifrån gällande lagstiftning i plan- och bygglagen och miljöbalken. Den sammanvägda bedömningen görs sedan i stadsbyggnadsnämnden och kommunfullmäktige.”

Kulturförvaltningen Stadsmuseet

2013-04-03 Tjänsteutlåtande till Kulturnämnden

”Remissvar rörande plansamråd om förslag till detaljplan för Trollhättan 29, 30, 31, 32 och 33, Skansen 25 mm (Gallerian - kvarteret) i stadsdelen Norrmalm S-Dp 2012-13546”

Förslag till beslut:

”Kulturnämnden beslutar att avstyrka detaljplaneförslaget med hänvisning till att de negativa konsekvenserna för de kulturhistoriska värdena, stadsbilden, närmiljön och de enskilda byggnaderna blir alltför omfattande.”

Sammanfattning:

”Detaljplaneförslaget innebär att hela kvarteret byggs på 3 våningar, länkbyggnader binder samman byggnaderna och gårdarna bebyggs delvis. Till- och påbyggnaderna omfattar inte bostäder utan görs för att skapa ytterligare kontorsyta och hotell. Själva Gallerian omgestaltas. Kvarterets höjning, i snitt med 10 meter, påverkar stadsbilden och stadens siluett påtagligt, särskilt i vyer från söder. Påverkan på närmiljön, Riksbanken och Brunkebergstorg, blir mycket stor och de enskilda byggnaderna förvanskas. Sammantaget blir de negativa konsekvenserna för de kulturhistoriska värdena alltför omfattande varför kulturförvaltningen avstyrker föreliggande detaljplaneförslag. Förvaltningen ser att förändringar kan ske men av betydligt mindre omfattning med t.ex. länkbyggnader och tillbyggnader på gårdarna.”

2015-08-24 Tjänsteutlåtande till Kulturnämnden

”Remissvar angående samråd om förslag till detaljplan för Trollhättan 30 m fl. i stadsdelen Norrmalm, S-dp 2013-19825.”

Förslag till beslut:

”att avstyrka föreliggande planförslag.”

Sammanfattning:

”Stadsbyggnadskontoret har upprättat ett detaljplaneförslag för Trollhättan 30, en del av Galleriankvarteret som innebär att befintlig byggnad från 1976 rivs och en ny byggnad betydligt större och högre uppförs. Den föreslagna kontors- och handelsbyggnaden får en yta på 44000 kvm. I planen ingår också ett mindre bostadshus med 28 lägenheter. Byggnaden kommer att höja sig över övriga byggnader i kvarteret och över intilliggande bebyggelse och kragar också ut över gaturummet i vissa delar. Byggnaden blir påtaglig från flera håll och påverkar gaturummen speciellt vid Hamngatan och från Kungsträdgården. På längre avstånd, från Skeppsholmen kommer planerad byggnadsvolym att skymma de fem höghusen och tornet på Jacobs kyrka kommer inte att kunna ses i siluett mot himlen. Förslaget kommer att medföra att riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården påverkas negativt med den uppdrivna skalan. Kulturförvaltningen anser att byggnaden är alltför stor och hög och avstyrker föreslagen plan.”

Kulturnämnden

2013-04-16 Beslut om remissvar

”Remissvar rörande plansamråd om förslag till detaljplan för Trollhättan 29, 30, 31, 32 och 33, Skansen 25 m.m. (Galleriankvarteret) i stadsdelen Norrmalm, S-Dp 2012-13546 Dnr 4.1/1162/2013.”

Beslut:

”Kulturnämnden beslutar enligt förslag från Maria Braun m.fl. (M) och Tomas Rudin m.fl. (S):
1 Kulturnämnden beslutar att tillstyrka detaljplaneförslaget.”

Sammanfattning:

”Detaljplaneförslaget innebär att hela kvarteret byggs på 3 våningar, länkbyggnader binder samman byggnaderna och gårdarna bebyggs delvis. Till- och påbyggnaderna omfattar inte bostäder utan görs för att skapa ytterligare kontorsyta och hotell. Sjelva Gallerian omgestaltas. Kvarterets höjning, i snitt med 10 meter, påverkar stadsbilden och stadens siluett påtagligt, särskilt i vyer från söder. Påverkan på närmiljön, Riksbanken och Brunkebergstorg, blir mycket stor och de enskilda byggnaderna förvanskas. Sammantaget blir de negativa konsekvenserna för de kulturhistoriska värdena alltför omfattande varför kulturförvaltningen avstyrker föreliggande detaljplaneförslag. Förvaltningen ser att förändringar kan ske men av betydligt mindre omfattning med t.ex. länkbyggnader och tillbyggnader på gårdarna.”

Framlagda förslag till beslut:

- 1.”Ordföranden Madeleine Sjöstedt m.fl. (FP), vice ordföranden Ann Mari Engel (V) och Mats Berglund (MP) föreslår att kulturnämnden beslutar enligt kulturförvaltningens förslag.”
- 2.”Maria Braun m.fl. (M) och Tomas Rudin m.fl. (S) föreslår (se beslutet).”

Ytterligare framlagda förslag till beslut:

”Tomas Rudin m.fl. (S) föreslår att kulturnämnden beslutar att kulturförvaltningen ges i uppdrag att medverka till att kvarteret Trollhättan inklusive Brunkebergstorg ges en mer publik och öppen verksamhet i form av kulturutbud, handel, caféer och restauranger samt parkmiljö.”

Beslutsgång:

”Ordföranden Madeleine Sjöstedt (FP) ställer Tomas Rudins m.fl. (S) förslag mot bifall eller avslag och finner att nämnden beslutar att avslå förslaget.”

Reservation:

”Ordföranden Madeleine Sjöstedt m.fl. (FP), vice ordföranden Ann Mari Engel (V) och Mats Berglund (MP) reserverar sig mot beslutet med hänvisning till sitt förslag.

Tomas Rudin m.fl. (S) reserverar sig mot beslutet med hänvisning till sitt förslag.”

Särskilt uttalande av Maria Braun m.fl. (M):

”Brunkebergsåsen är ett av Stockholms viktigaste topografiska element. Under senare år har en i flera avseenden nödvändig utveckling av rekordårens storskaliga byggnader delvis förtagit intrycket av åsen i stadsbilden. Den föreslagna förnyelsen av kvarteret Trollhättan kan innebära flera fördelar. Dels skapas nya, viktiga samband genom kvarteret som kan bidra till ett mer sammankopplat och levande närområde, dels förtydligas platsens topografiska betydelse. Samrådsförslagets volym innebär en generell höjning av kvarteret, men detta har gestaltats på ett varierat vis. Vår bedömning är att förslaget i sitt nuvarande skick är förenligt med riksintresset Stockholms innerstad, men vi anser inte att det innebär att man ska nöja sig så. Om volymerna vidarestuderas så kan det vara möjligt att också skapa mervärden som innebär att riksintresset kan stärkas.

När citykvarteren omvandlas är det viktigt att tilläggen håller hög arkitektonisk kvalitet, att de skapar mervärden och nya årsringar. Den byggnadsdel som skjuter fram längs Malmskillnadsgatan och möter Hamngatan påverkar såväl stadsrummet intill Sergels torg som siktlinjerna från Norrmalmstorg. Volymen är stor och skulle tjäna på en omarbetning, exempelvis till ett mjukare formspråk. En sådan justering skulle innebära att den arkitektoniska konkurrensen med Hötorgsskraporna minskar, men skulle också mer tydligt signalera att kvarteret förnyas och tillföra ett uttryck som idag saknas i citykärnans arkitektur.”

Särskilt uttalande av vice ordföranden Ann Mari Engel (V):

”Vi anser att kulturförvaltningens yttrande angående de kulturhistoriska värdena, stadsbilden, närmiljön och de enskilda byggnaderna ska beaktas i den fortsatta planen.

Samtidigt vill vi framhålla att det är viktigt att i den fortsatta planeringen utreda möjligheterna att vid en nybyggnation tillskapa även bostäder i detta område. Behovet av nya bostäder i Stockholm är stort och det skulle kunna bli ett bra tillskott i detta område som i hög grad redan domineras av kontor och kommersiella lokaler.”

Särskilt uttalande av Tomas Rudin m.fl. (S):

”Vi beklagar att detaljplaneförslaget inte kommer inrymma bostäder men ser positivt på den utveckling förslaget innebär för hela området med aktiv torgmiljö, trevliga gångstråk och en mer livlig och tilltalande miljö. Kvarteret Trollhättan upptar stor yta i city, därför är det viktigt att den föreslagna stadsstrukturen innehåller blandade funktioner med ett utbud av aktiviteter dygnet runt för att på så vis bidra till ett levande city.

Där passar den nya hotellverksamheten väl in och kommer ge mer aktivitet och rörelse över dygnets timmar. Därtill bör det tillskapas ytor med publika verksamheter som kulturutbud, restauranger och caféer som med fördel kan placeras mot och på Brunkebergstorg, gärna i form av paviljonger. Nya spännande parkmiljöer bör också prövas, som t.ex. en vertikal park, gärna på någon av husgavlarna som vetter mot Brunkebergstorg.”

Ersättaryttrande:

”Cecilia Önfelt (C) instämmer i förslag till beslut och särskilt uttalande från Maria Braun m.fl. (M).”

Exploateringsnämnden

2012-09-27 Beslut om ny detaljplan för Trollhättan

”Ny detaljplan för kontor och hotell inom fastigheterna Trollhättan 29–33 i Norrmalms stadsdelområde. Avsiktsförklaring med AMF Pensionsförsäkring AB Dnr E2012-513-01421.”

M, FP och C för beslut.
Reservation från MP och S

Beslut:

”1. Exploateringsnämnden hemställer hos stadsbyggnadsnämnden om ny detaljplan för kvarteret Trollhättan.
2. Exploateringsnämnden ger kontoret i uppdrag att teckna en avsiktsförklaring med AMF Pensionsförsäkring AB där fortsatt planarbete villkoras av en överenskommelse om tomträttsavgälden senast den 31 januari 2013.”

Framlagda förslag till beslut:

1.”Ordföranden Joakim Larsson m.fl. (M), Daniel Forslund (FP) och Karl Malmqvist (C) föreslår (se beslutet).”
2.”Vice ordföranden Maria Östberg Svanelind m.fl. (S) föreslår att nämnden beslutar enligt följande:
- Bifalla förvaltningens förslag till beslut med följande komplettering
Oaktat att tomträttshavaren föreslagit att ombyggda och tillkommande lokaler ska användas för kontor och hotell är det nämndens uppfattning att möjligheterna att inrymma bostäder i en eventuell påbyggnad ska prövas i detaljplanerarbetet. Detta ska framgå av hemställan till Stadsbyggnadsnämnden.”
3.”Åke Askensten m.fl. (MP) föreslår att ärendet återremitteras enligt följande:
Det är inte kontor och hotell som saknas i området. För att åstadkomma det levande city som alla talar bör man här ta tillfället i akt att bygga bostäder på de friställda och tillkommande ytorna.
Exploateringskontoret ges i uppdrag att ta upp förhandlingar med AMF Pensionsförsäkring AB om detta.”

Reservationer:

”Åke Askensten m.fl. (MP) reserverar sig mot beslutet med hänvisning till sitt förslag om återremiss.

Vice ordföranden Maria Östberg Svanelind m.fl. (S) reserverar sig mot beslutet med hänvisning till sitt förslag.”

2013-12-12 Beslut om överenskommelse med AMF Pensionsförsäkringar AB

”Överenskommelse om exploatering för hotell- samt kontorsändamål inom tomträtterna Trollhättan 29, 31, 32 och 33 med AMF Pensionsförsäkringar AB samt utveckling av tomträttsfastigheten Trollhättan 30 på Norrmalm Dnr E2013-511-01941.”

M, FP, C och S för beslut.
Reservation från MP och V.

Beslut:

”1. Exploateringsnämnden ger kontoret i uppdrag att träffa överenskommelse om exploatering mellan exploateringsnämnden och AMF Pensionsförsäkring AB avseende tomträtterna Trollhättan 29, 31, 32 och 33 samt träffa erforderliga avtal enligt vad som anges i kontorets tjänsteutlåtande.
2. Exploateringsnämnden begär att stadsbyggnadsnämnden upprättar en detaljplan för tomträtten Trollhättan 30.”

Framlagda förslag till beslut:

1.”Ordföranden Joakim Larsson m.fl. (M), Daniel Forslund (FP), Karl Malmqvist (C) och vice ordföranden Maria Östberg Svanelind m.fl. (S) föreslår (se beslutet).”

2. Åke Askensten m.fl. (MP) föreslår att exploateringsnämnden återremitterar ärendet.

”Det finns ett stort behov av bostäder i centrala Stockholm, inte minst för att göra city mer levande. Läget är utmärkt med närhet till kollektivtrafik och garage – inga fler parkeringsplatser behövs. Kontoret får i uppdrag att ta upp diskussioner med AMF och stadens kommunala bostadsbolag om överenskommelser som innebär att minst 3/4 av den aktuella ytan ska upplåtas till hyreslägenheter, varav minst 20 % för studenter och ungdomar. För bebyggelsen ska gälla: Energianvändningen ska inte överskrida 45-50 kWh/kvm/år. Tillgänglighetsfrågorna ska vara prioriterade.”

3. Clara Lindblom (V) föreslår att nämnden återremitterar ärendet:

”Återremittera ärendet och uppdra åt kontoret att återkomma med ett ärende som innebär ett tillskott av bostäder på den aktuella platsen. /.../

Levande stadsdelar karaktäriseras av befolkning i rörelse under dygnets alla timmar, vilket talar för att en god blandning mellan bostäder och kontor bör eftersträvas även i stadens mest centrala delar. I dagsläget bidrar den höga andelen kontor i vissa delar av Norrmalm till att stadsdelen närmast uppfattas som öde efter kontorstid, vilket varken gynnar trygghetsupplevelsen eller stadens attraktivitet. Ur detta hänseende är det positivt att kontor till viss del ersätts med hotell i det aktuella ärendet. Vänsterpartiet menar dock att ett tillskott av bostäder på den aktuella platsen förmodligen hade bidragit mer till dessa målsättningar.

Den omfattande bostadsbristen ställer även krav på att byggande av framförallt hyresrätter i stadens alla delar, samtidigt som staden sedan tidigare haft som målsättning att öka antalet bostadstillfällen i centrala innerstaden. Vänsterpartiet menar därför att kontoret bör uppdras att återkomma med ett förslag som innebär ett tillskott av bostäder på den aktuella platsen. Däremot bör gatuplanet reserveras för olika former av utåtriktad verksamhet i enlighet med förslaget, och de föreslagna passagemöjligheterna i östvästlig riktning bör även tillvaratas.”

Ingen återremiss.

2016-04-14 Beslut om markanvisning

”Markanvisning för bostäder, centrum, handel och kontor inom fastigheten Trollhättan 30 m.fl. på Norrmalm till AMF Pensionsförsäkring AB Dnr E2016-00943”

S, MP, V och M är för beslut.

Reservation från L

Ersättaryttrande från C

Beslut:

”1. Exploateringsnämnden anvisar mark för bostäder, centrum, handel och kontor inom fastigheten Trollhättan 30 samt delar av Trollhättan 29, 21, 33, Hästskon 12 och Spektern 13 till AMF Pensionsförsäkring AB och ger kontoret i uppdrag att träffa markanvisningsavtal enligt förslag i kontorets tjänsteutlåtande.”

Framlagda förslag till beslut:

1.”Ordföranden Jan Valeskog m.fl. (S), Elin Olsson m.fl. (MP), Rikard Warlenius (V) och vice ordföranden Joakim Larsson m.fl. (M) föreslår (se beslutet).”

2. Abit Dundar (L) föreslår att nämnden avslår kontorets förslag till beslut:

”Utbyggnaden av Trollhättan 30 innebär ytterligare en skalförskjutning i City i sin nuvarande form. Trots den större byggnaden som föreslås i stadsbyggnadsnämnden föreslås mycket få nya bostäder. I det nuvarande förslaget som är ute på samråd föreslås enbart 32 nya bostäder. När Trollhättan 30 byggs om bör en fjärdedel av den nytillkomna ytan viga åt bostäder.

Kontoriseringen av City är problematisk. Om området ska ges ett ordentligt storstadsliv krävs det politisk vilja att bygga bostäder även i City, en vilja som majoriteten tycks sakna.

Utvecklingen som i stort inleddes med Klararivningarna mot större byggnader och färre bostäder och är bekymmersam. En inställning som istället utgår ifrån mer levande stadsmiljöer som är attraktiva

både att bo och att leva i är att föredra framför den utveckling som majoriteten nu släpper fram med monstergallerian och fler kontorslokaler. Det nuvarande förslaget skadar allvarligt stadens siluett med den ökade höjden.

Det är dessvärre inte ovanligt att City drabbas av ogenomtänkta förändringar. Om Trollhättan 30 och de förändringar som föreslås där istället skulle förstås i ett större City-omfattande sammanhang skulle det också tydligt framgå att utformningen och bristen på bostäder är problematisk. Av detta skäl är det än viktigare att den av kommunfullmäktige beslutade Cityplanen ”Vision för City” genomförs.

Det är också förvånande att staden planerar att ge rabatt på avgälden i 20 år. Av tjänsteutlåtandet framgår att det för den ”tillkommande kommersiella byggrätten” inte ska utgå någon tomträtt. Det är anmärkningsvärt om det ska förstås som att staden ger rabatterat pris till kontor i City men inte till bostäder. Staden behöver snarast bromsa utvecklingen mot fler kontor i City och istället arbeta för att fler kontor etablerar sig utanför City. Samtidigt behövs fler bostäder i området.”

Ersättaryttrande från Markus Berenson (C):

”Majoritetens politik för Stockholms City drivs av önsketänkandet om att få ihop en omöjlig ekvation – att utveckla stadens hjärta med fler bostäder, kontor och lokaler på en yta som redan är helt bebyggd utan att låta Stockholm växa signifikant på höjden.

Det är omöjligt att tillskapa fler bostäder och kontor på en färdigbyggd plats utan att öka byggnadernas våningsantal. Detta hade varit en utmärkt plats att få in ett stort antal nya bostäder och kontor, istället blev det en stump i vanlig ordning med en knappt märkbar höjning så att den ska förbli osynlig från någon bergknalle på andra sidan staden.

Det gynnar Stockholm något oerhört att ha ett attraktivt City där företag vill verka och människor bo och vistas. Det bidrar till Stockholms vitalitet och utgör dessutom ett utmärkt resursutnyttjande med tanke på Citys oöverträffade kollektivtrafikkopplingar. Ingen annan plats är mer tillgänglig och när alla vägar leder mot centrum är det inte mer än logiskt att vi tillåter centrumet att växa – på höjden.”

2016-06-09 Beslut om överenskommelse om exploatering

”Överenskommelse om exploatering med tomrättsupplåtelse för bostäder, centrum, handel och kontor inom Trollhättan 30 m.fl. fastigheter på Norrmalm med AMF Pensionsförsäkring AB Dnr E2016-00943”

S, MP, V, M är för beslut.

Reservation från L

Ersättaryttrande från C

Beslut:

”Exploateringsnämnden ger kontoret i uppdrag att träffa överenskommelse om exploatering mellan exploateringsnämnden och AMF Pensionsförsäkring AB avseende tomträten Trollhättan 30 samt delar av Trollhättan 29, 31, 33, Hästskon 12 och Spektern 13 samt träffa erforderliga avtal enligt vad som anges i kontorets tjänsteutlåtande.”

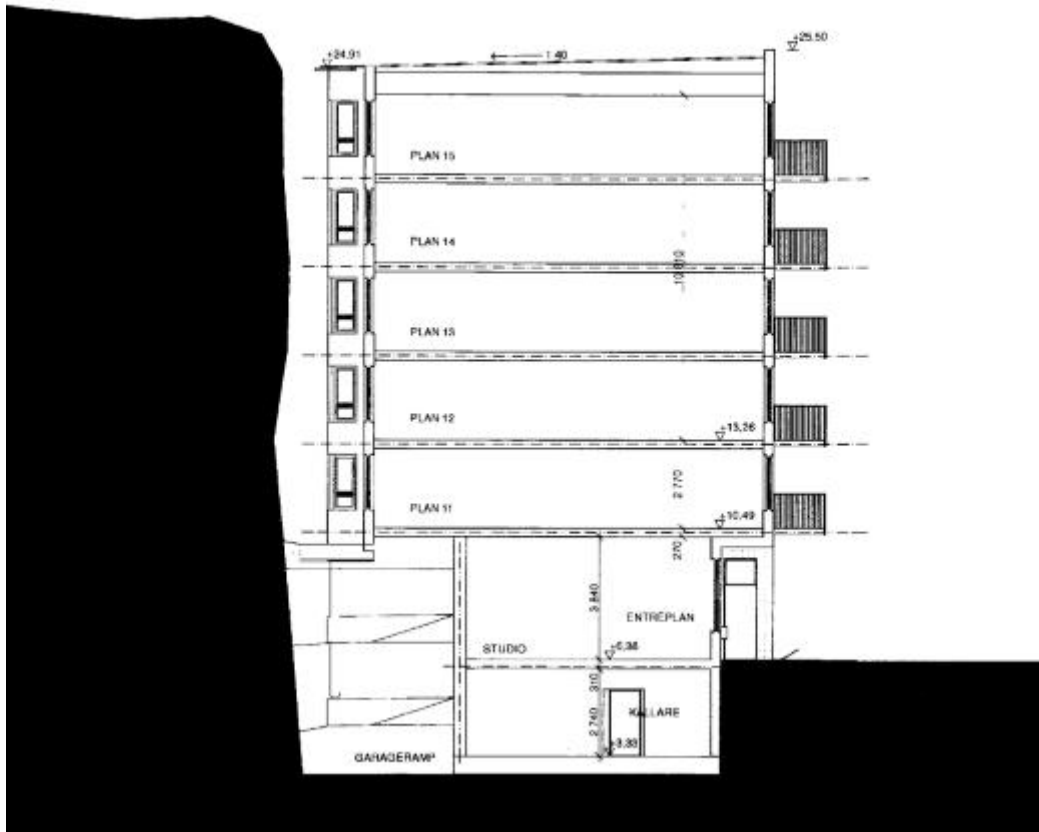
Framlagda förslag till beslut:

1.”Ordföranden Jan Valeskog m.fl. (S), Elin Olsson m.fl. (MP), Rikard Warlenius (V) och Monika Lozancic m.fl. (M) föreslår (se beslutet).”

2. Pia Begler Lindholm (L) föreslår att nämnden avslår exploateringskontorets förslag. Ger samma uttalande som vid Exploateringsnämndens beslut 2016-04-14.

Ersättaryttrande från Markus Berensson (C). Samma yttrande som vid Exploateringsnämndens beslut 2016-04-14 med tillägget: ”Det är positivt att stadens hjärta utvecklas med fler bostäder, kontor och lokaler, men det hade gått att utnyttja denna plats långt mer effektivt genom att låta Stockholms City växa på höjden.”

Årstadal, Liljeholmskajen
Berghus 2, Kvarteret Sjövik 5

Årstadal, Liljeholmskajen, kvarteret Sjövik

Vinprovaren, Druvmusten, Ekfatet, Vinodlaren – namnen på fastigheterna på Liljeholmskajen skvallrar om platsens historia. Idag domineras "Östra" Kajen av två stora detaljplaner: *Liljeholmskajen etapp 1* och *'Kajen' Sjövik 5*. Inom dessa ingår de så kallade Berghusen.

Utöver detta fyra andra detaljplaner täckande mindre delar.

Vin & Sprit och drömmar om hus på vatten

År 1996 avslutar Vin & Sprit sin produktion i Årstadal och fabrikslokalerna lämnas tomma. Under resten av 90-talet, då när Vin & Sprit lämnat fabriker i området, och ingen riktigt visste vad som skulle ske på platsen, huserade en rad kulturverksamheter där. Samtidigt drömdes det om ett Science center, att platsen skulle bli ett slags centrum för vetenskap och teknik. Under taken i de gamla lokalerna sker allt från Vinkulturdagen 98, ett forum för mat- och vinvänner, till arbete med vikingaskeppet Skidbladner.

I november 1996 har teaterföreställningen "Mod" premiär i Vin & Sprits Kementylfabrik. I byggnaden nere vid vattnet tillverkades T-röd och T-gul men 60 kulturarbetare och 45 arbetslösa ungdomar har förvandlat det 3000 kvadratmetrarna till teater och restaurang. Grundarna har förvärvat lokalen av staden inför det kommande Kulturhuvudstadsåret 98. Detta "teaterlabb" blir mycket uppmärksammat.

Planerna inför Kulturhuvudstadsåret växer. Liljeholmskajen ingår i det större området som enligt planerna ska hysa en kulturpark.

Under sent 90-tal pågår en allmän upprustning av stadens industriområden. Tillsammans med Västberga och Kista är Liljeholmen ett av dessa områden. Upprustningen betyder bättre service för företagen på platsen, bättre kommunikationer, underhåll, miljöåtgärder m.m men också ett långsiktigt utvecklingsprogram. (SvD 1998-02-08)

Långt in på 1998 lever planerna på ett Science center. I en annons från Liljeholmen i Svenska Dagbladet den 22 november 1998 beskrivs planerna för Futurum, Liljeholmens Science center innehållande temaarenor och aktiviteter. Stockholm beskrivs vara i framkant vad gäller teknologi och naturvetenskap och i detta rum kan ungdomarna fördjupa sig i ämnet. "Därför har Stockholms stads stadsledningskontor beställt ett förslag på hur ett så kallat science center kan utformas. Vin & Sprits före detta anläggning i Årstadal har goda förutsättningar att hysa verksamheten."

Platsen är också tänkt att rymma Tekniska museet och Telemuseet och bli en slags nod i staden varifrån utvecklingen inom media, IT, medicin och miljö leds. Utställningar, workshops, konstutställningar och teater ska ta plats i huset. Här ska forskning runt miljö, teknik och kultur "smältas samman." Det talas om ett center med "stark internationell lyskraft." Per Lundberg, projektchef på stadsledningskontoret: "Futurum blir en ny form av mötesplats mellan allmänheten – speciellt ungdomar – näringsliv, universitet, högskola och det offentliga."

Anläggningen ska enligt planerna vara klar till 2002, lagom till Stockholms 750-årsjubileum. I ett oväntat drag säljer Vin & Sprit 1998 marken och anläggningarna till JM. Nu är det JM som äger huset och det finns redan aktivitet i det. The International College drivs i fastigheterna. Där bedrivs undervisning på engelska och svenska, för att bereda väg för internationell karriär.

Att staden måste utvidga sina gränser ett mantra som återkommer. Efter Hammarby Sjöstad är det nu mot Liljeholmen blickarna riktas. Stockholm växer och får fler och fler invånare. "Därför måste staden utvidga sina gränser. Fusionen Södermalm/Hammarby Sjöstad är klar, nu ska även Liljeholmen inkorporeras." säger stadsbyggnadsborgarråd Mikael Söderlund till DN den 1 mars 1999.

Torget ska rustas upp med spåröverbyggnad, bostäder och service. Södertäljevägen ska bli en modern boulevard som är tänkt att binda samman staden. När torget är klart återstår etapp 2, med bostäder på

Liljeholmskajen. Ulla-Britt Wickström på stadsbyggnadskontoret ansvarar för planeringen av området. ”Fast ännu är Liljeholmen mest en slumrande utkant. Här råder friden. Vin & Sprints fabrikskomplex i Årstadal har nyligen flyttat, och andra med det.”, säger hon till DN. I mars 1999 återstår mycket arbete. De stora kontorskomplexen från 80-talet och fabrikslokalerna står kvar. ”Målet är att ge hela området karaktär av innerstad” fortsätter Ulla-Britt Wickström, stadsbyggnadskontoret.

I mars 1999 är staden mitt uppe i förhandlingarna med JM, de sägs vara inne ”i ett avgörande skede.” Det är JM Bygg AB, Prifast och andra fastighetsbolag som äger marken. ”Staden äger rätten att anvisa plats för nybyggnation. Exakt var och hur mycket är en förhandlingsfråga.”

Ulla-Britt Wickström igen. ”Efter sekelskiftet kommer 2000-3000 nya bostäder att uppföras i Årstadalsområdet. Fram till dess kan huvuddelen av Vin & Sprints fabriksbyggnader har rivits, för där ska JM bygga.”

Bostäder planeras vid kajkanten och kanske till och med ute i vattnet. Utsikten, vattnet och närheten till både grönska och stad är återkommande värden som nämns i beskrivningarna av det planerade området.

1999 börjar JM annonsera och göra reklam för det nya området vid kajen. ”Den nya stadsdelen har ett av Stockholms vackraste och bästa lägen.” skriver JM i en annons i DN den 29 maj 1999. JM berättar att de för ett år sedan förvärvade Vin & Sprints fastighet. Nu arbetar de tillsammans med Stockholms Stadsbyggnadskontor och Stockholms Gatu- och fastighetskontor med att utveckla området. JM är dock inte ensam fastighetsägare: Balder, Skanska, Diös och Drott är också engagerade.

”Det ska bli en attraktiv, sjönära stadsdel med i huvudsak bostäder, samt inslag av verksamheter och samhällsservice.” säger JM:s regionchef Sten Lindberg. Andra uttryck som används är ”attraktiva bostäder”, ”sjönära”, ”vida utsikter” och ”innerstadskaraktär”.

Nu meddelas att de befintliga fabrikslokalerna ska rivas.

Även stadsarkitekt Per Kallstenius intervjuas i säljtexten. För honom är det viktigt att låta ett flertal verksamheter vara kvar i stadsdelen, ”Det är det som bidrar till att göra den levande.” Södertäljevägen ska bli innerstadsgata, Årstaviken knyts samman med Liljeholmstorget, och en av Stockholms största bytespunkter skapas. ”Från att ha varit en inhägnad industrifastighet kan nu kajen inom Vin & Spritfastigheten öppnas för allmänheten och utvecklas till en attraktiv del av strandpromenaden längs Årstaviken. Vi räknar med produktionsstart vid årskiftet 2000/2001,” säger Sten Lindberg.

Under 1999 huserar Kulturfabriken på platsen. I juli anordnas festival. City Fanclub har två scener och dansgolv och Lee Hazelwood är ett stort dragplåster.

Tidigt 2000-tal skriver alla de stora tidningarna om planerna för det nya området, där Liljeholmskajen är en del. Olika siffror om antal bostäder som ska byggas bollas i luften; JM ska bygga 2 500 lägenheter, 7000 människor ska bo här, 20 000 nya bostäder ska skapas. Liljeholmen ska bli Stockholms modernaste bytespunkt för kollektivtrafiken. Det hela ska kosta 1 miljard kronor.

Den 23 maj 2001 annonserar JM om byggstarten för den nya stadsdelen. ”Nu börjar vi bygga Stockholms nya stadsdel på Liljeholmskajen.” Återigen lyfts närheten till vattnet fram, utsikten och närheten till Hornstull. JM söker samtidigt medarbetare till projektet som ska ge 2000 lägenheter. En tecknad bild ackompanjerar texten: På en blå vattenspegel seglar en windsurfare fram mellan gula ankor och en fiskare i full mundering. I fonden syns den nya staden.

Kajen mellan Liljeholmsbron och Årstabron är fortfarande 2001 en industri- och kontorsmiljö. Men lagerlokaler har börjat rivas för att ge plats åt det nya. ”De första bostadshusen har just börjat byggas.” meddelar Svenska Dagbladet den 31 augusti 2001. JM vill attrahera yngre människor till sin nya stad. Nya idéer ska locka till sig unga, som till exempel en ”leveransbox” i trapphuset dit posten direkt kan leverera online-köpta varor till de framtida uppkopplade bostadsinnehavarna.

Kvadratmeterpriset ska ligga runt 25 000- 30 000 kronor. Exploateringsavtalet med staden säger att JM ska tillhandahålla 10 % hyresrätter. Det ska bli hög och tät bebyggelse, med samma exploateringsgrad som stenstaden. Stadsdelen ska leva med restauranger och butiker.

DN skriver att Stockholmspartiet satt stopp för moderaternas ”drömmar om höghus på vattnet.” (DN 31 augusti 2001). Detta är JM:s största projekt på 50 år och igår togs det första spadtaget. Här ska skapas 7000 bostäder, plus arbetsplatser, båtplatser och restauranger och affärer och promenadstråk. Allt ska vara klart 2009.

De gamla betongbyggnaderna som Vin & Sprit lämnat efter sig mals nu ner för att användas till gatubeläggning i den nya staden. Till skillnad från Svenska Dagbladet skriver DN att JM meddelar att lägenheterna vänder sig till alla; från gammal till ung, från ensamstående till barnfamiljer.

I stadsbyggnadskontorets program planeras för höga punkthus, på ca 18 våningar, belägna ute i Årstaviken. ”Vattenhusen” ska bli områdets kännetecken och ge prov på spännande arkitektur. Även JM är entusiastiska. Men Stockholmspartiet, med Stella Fare i spetsen, sätter käppar i hjulen och till slut får moderaterna och stadsbyggnadsborgarrådet Mikael Söderlund vika sig.

Nu ska det byggas mer konventionella hus på kajen.

JM:s windsurfare fortsätter att dyka upp i tidningarna. ”Staden växer över vattnet.” I november 2001 välkomnar JM intresseanmälan för de nya bostäderna på kajen. ”En distansminut från stan. Liljeholmskajen.” Det ska bli djärv arkitektur kombinerad med småskalig känsla och närhet till vatten och grönt.

Trots Stockholmspartiet lever drömmarna om höga hus. I maj 2002 är de fyra stycken och 21 våningar höga. Nu presenteras skisser för nya högre höghus, på land. ”En arkitektur för vår samtid”, säger stadsborgarrådet Mikael Söderlund till Dagens Nyheter den 4 maj 2002. Skönhetsrådets sekreterare Göran Söderström är av en annan åsikt, ”synnerligen tveksamt”, anser han. Liljeholmen ska bli innerstad. Mikael Söderlund kallar området ”en modern form av Hammarby sjöstad, med högre exploateringsgrad”. Han tycker det är spännande med höga hus. Förutom de fyra höghusen i projektet ingår ett hus som ska ”hänga ut” över Årstaviken invid Årstabron. Låga åttavåningshus omger dessutom höghusen.

Gert Wingårds kontor är ett av fyra som fått i uppdrag att rita hus. De andra är Erséus-Frenning-Sjögren, ÅWL och White arkitekter. Wingårdh tycker kajen är lämplig för höga hus: ”Detta är ett stadsrum som tål den här typen av höga hus”

Göran Söderström från Skönhetsrådet är negativ: ”Idén är ju att det nya Liljeholmen ska bli som innerstaden. Då kan man inte bygga så här. Folk tycker heller inte att det är kul att bo i höga hus”, säger han. Ärendet ska upp i stadsbyggnadsnämnden den 16 maj 2002.

I en debattartikel i Dagens Nyheter den 12 maj 2002 beskrivs de nya höghusen som ”bedövande vackra hus vid Liljeholmskajen” och vidare som ett av de första exemplen på modern arkitektur på länge. Skribenten är arg på vänsteroppositionen som sagt nej till ”nästan alla” föreslagna byggprojekt under mandatperioden. Även Skönhetsrådet får sig en känga: ”Det är symptomatiskt att en högljudd och militant nostalgisk remissinstans avfärdade Liljeholmskajsprojektet med att: ’folk tycker inte att det är kul att bo i höga hus’.”

I stadsbyggnadsnämnden säger Vänsterpartiet och Miljöpartiet nej till 21-våningshusen. De är missnöjda med förslaget och vill att det återremitteras.

Den första november 2002 tillträder JM:s nya vd Johan Skoglund. I Dagens Industri talar han om det nya området på Liljeholmskajen. Nästa år beräknas planen vara klar. Det blir ”sjönära bostäder intill Stockholms centrum.” JM kommer att investera 6 miljarder kronor och bygga en ny stadsdel med 3000 bostäder. ”Det är vårt största projekt någonsin”, säger Johan Skoglund till Dagens Industri

den 19 oktober 2002

Den 27 april 2003 ställer Stadsbyggnadskontoret ut förslaget för detaljplanen för Liljeholmskajen etapp 1. Det innehåller 600-700 lägenheter om fyra kvarter samt två höghus på 21 våningar.

Området får också kritik. I Expressen den 22 mars 2003 jämför Dan Hallemar stadsdelen med en spansk semesterort, där bilfria gator sluttar ner mot vattnet, och invånarna sitter på sina balkonger och dricker lådvin. ”Lådvinsarkitektur, din biljett till verklighetsflykt.”

I oktober 2003 säljer JM en fastighet på Liljeholmskajen till Svenska Bostäder. I köpet ingår 134 lägenheter av vilka byggandet pågår för fullt. Detta sker några veckor efter det att Svenska Bostäder sänkt sin prognos för antalet påbörjade lägenheter. De betalar 292 miljoner kronor för fastigheten. Folkpartiet och Moderaterna rasar. ”Affären är ett dyrköpt försök att dölja majoritetens misslyckande.” tycker Folkpartiet.

I september 2003 klubbas detaljplanen för Liljeholmskajen. JM planerar att sätta igång med arbetet i mars nästa år. I planen ingår två höghus, eller skyskrapor som de också kallas. Det ska totalt bli fyra stycken.

Inflyttning sker redan i de första husen vid Liljeholmstorget. Nu tar man nästa steg i planerna. Området utmed Årstaviken ska bli stad med fyra tusen nya bostäder. Den första detaljplanen för kajområdet behandlas. Totalt handlar det om 7000 bostäder. I detta ingår de första två höghusen på 21 våningar. I nuläget finns arbetsplatser och verksamheter i området men det är dött kvällstid. Detta ska de nya bostäderna ska ändra på. Ulla-Britt Wickström, planarkitekt på stadsbyggnadskontoret intervjuas i Dagens Nyheter den 4 september 2003: ”Vi tror att det blir en bra balans mellan dag- och nattbefolkning. Det blir ungefär som på norra Kungsholmen.”, säger hon.

Planområdet sträcker sig från Södertäljevägen och utmed vattnet bort till nya Årstabron. God kommunikation gör det möjligt att skapa band till innerstaden. Ulla-Britt igen: ”Alla kommunikationer finns på plats redan innan man börjar bygga. Målet har varit att skapa så många bostäder som man bara kan.”

Hög exploatering är ett krav. Därför fyra höghus á 21 våningar. Höjden behövs på grund av läget menar Ulla-Britt Wickström: ”Annars hade det varit svårt att få in ljus i lägenheterna efter som det är en norrvänd kaj med höga berg bakom. Höghusen får in ljus från söder men de kastar sin skugga i vattnet”

JM har koncentrerat första delen av arbetet kring Liljeholmstorget där nu bostadshus står färdiga för inflyttning. De första husen längs kajen kommer enligt JM påbörjas i år. Men vidare byggtakt är osäker. ”Vi kommer bara att producera i takt med efterfrågan, men just nu är den riktigt bra.” säger Magnus Berg regionchef på JM Bostad till DN. JM har avtal med staden som säger att området ska rymma minst 10 procent hyresrätter. Familjebostäder ska bygga 140 lägenheter. Diskussioner med andra bolag pågår.

Det finns kritik mot höghusen, men majoriteten i stadshuset står bakom projektet. Stadsbyggnadsborgarråd Py Börjeson: ”Jag tror det här blir ett riktigt bra bostadsområde. Det är läckert med de här höga husen och det jättefina sjönära läget.”

I mars 2004 annonserar JM för fullt. I en helsidesannons intervjuas en nöjd barnfamilj som bor i en av de nybyggda lägenheterna på Liljeholmskajen. Kvalitéer som lyfts fram är: den öppna planlösningen med tvättstuga mitt i lägenheten; familjen har nått ”den gyllene medelvägen” mellan stad och grönt; lägenheten är prisvärd; det är nytt och fräscht; det finns diskmaskin; Mälaren är bara ”ett stenkast bort”; området växer – snart byggs skola som barnen kan gå i.

Insatserna för en lägenhet varierar mellan 1 000 000 – 3 200 000.

I maj 2004 annonserar Svenska Bostäder ut sina lediga hyresrätter i deras ”fräscha nyproducerade fastighet vid Liljeholmskajen”. Treor och fyror hyrs ut för 9500 - 12000 kr/månad.

Stadsbyggnadsdirektör Ingela Lindh intervjuas i Dagens Nyheter den 12 juni 2004. Tillsammans med tidningen går hon igenom de stora projekten i Stockholm. Liljeholmskajen är ett av dem. Höghusen ska bli 20-21 våningar höga och sammanlagt ska det skapas 3000-4000 lägenheter här inom tre år. Stadsbyggnadskontoret tycker att platsen lämpar sig för höga hus. ”Från början ville vi lägga husen ute i vattnet, men det gick inte. Vattenlinjen i Stockholm är mycket helig, trots att det inte finns något naturligt hos den vattenlinje som vi befinner oss på just nu,” säger Ingela Lindh.

Vidare kommenterar Ingela Lindh stadsbyggnadsklimatet i staden: ”Alla säger att det är trögt i Stockholm och att vi är så fega. En av orsakerna till att vi är så oföretagsamma är att vi betalar priset för Klara om och om igen. Stockholmsarna har inte förtroende för oss som är planerare och arkitekter. De tror inte att vi förmår skapa miljöer där människor vill vistas. När vi någon gång producerar ett område som S:t Eriks sjukhus, som de flesta ickearkitekter tycker är ett trivsamt område, då kallar alla arkitekturkritiker det för Walt Disney-Arkitektur. Det är i gapet mellan S:t Erik och Klara som vi har vår terräng.”

Samtidigt, sommaren 2004, hörs protester från Miljöpartiet som tycker att Socialdemokraterna driver fram en alldeles för hög byggtakt. Bygandet går för snabbt, kvaliteten blir lidande.

”Vi kan gå ett nytt miljöprogram till mötes”, säger Eie Herlitz, miljöpartist i Stadsbyggnadsnämnden till Svenska Dagbladet den 21 juni 2004. Stadsbyggnadsnämnden drunknar i ärenden att ta ställning till. Eie Herlitz fortsätter: ”Jag har själv upplevt en fruktansvärd ångest vid de senaste mötena. För det är så mycket ärenden, så vi politiker hinner inte sätta oss in i dem.”

Nämnden har tvingats kalla till ett extra sammanträde för att hinna fatta beslut innan sommaren.

Eie Herlitz fortsätter: ”Grunden till det hela är att man har tagit ett olyckligt beslut: att man ska bygga 20 000 lägenheter fram till ett visst årtal.” Han varnar för att fokus på byggtakt leder till dåliga boendemiljöer och segregation. ”Jag tycker att s struntar i kvaliteten. Det här är ju ändå bostäder som ska stå i 50 till 100 år, men s är bara intresserade av att det ska gå så snabbt som möjligt.

Han är dock inte främst oroad för stadens stora områden, som Hammarby sjöstad och Liljeholmskajen, utan snarare sättet på vilket man fyller på med hus i gamla förorter, där det blir ”väldigt dåligt, både estetiskt och när det gäller sambanden med den gamla bebyggelsen.”

Miljöpartiet har röstat mot flera planer i Stadsbyggnadsnämnden och Socialdemokraterna har tvingats söka stöd hos de borgerliga för att driva igenom besluten. Eie Herlitz tycker att Miljöpartiet har haft svårt att stå emot Socialdemokraterna. Det gäller till exempel planerna för bostäder vid Beckomberga. Där ändrades den ursprungliga stadsmässiga planen, vilken enligt Eie var ”anpassad efter den gamla miljön”, efter byggherrarnas önskemål.

Eie anser att stadsbyggnadsnämnden varit för ivrig med att gå byggbolagen till mötes även i Skärholmen. Även här har den ursprungliga planen ändrats efter byggbolagens önskemål.

I maj 2008 brinner det i Vin & Sprits gamla lokaler. Spriten har fattat eld. ”Jag trodde allt där inne var tömt, men någon form av alkohol är det.”, säger Mårten Franzén vid räddningstjänsten i Stockholm till Dagens Nyheter (28/5 2008).

I november 2008 skjuts säljstarten av lägenheterna i höghusen på Liljeholmskajen upp från 2009 till 2010.

I januari 2013 annonserar JM för lägenheter på Sjövikskajen. ”Torg och sjö vid Liljeholmskajen”. Här kan man leva ett ”avspänt och behagligt liv” i kvarter nära vatten, natur och City. ”En lyckad kombination av vågskvalp och citysorgl.”

År 2016 är det säljstart för första etappen bostäder i Sjöviksbacken. ”Hemtrevligt mellan kaj och höjd.” Här säljs 100 lägenheter på 2-5 rum och kök. ”Så gott som alla får egen balkong och uteplats.”

Liljeholmskajen i översiktsplanerna

Samrådsförslag ÖP 96

I Samrådsförslaget beskrivs strategierna för att förändra stadens äldre industriområden. När nu flera av verksamheterna i områdena upphört har staden ”stora markytor ofta med bra läge i förhållande till kommunikationer och vattenytor.” En viktig outnyttjad resurs som ger nya möjligheter. Strikt funktionsuppdelning är inte lika nödvändig idag.

TVå strategier för ”hur de äldre industriområdena” ska utvecklas och hanteras formuleras. 1. bevara områdena som arbetsområden. Goda lägen drar till sig företag. Funktionsuppdelningen bibehålls. Industrin förändras, nu mer kontorsplatser. Dessa kräver god kommunikation, service och miljö likt bostäder.

2. omvandla delar av områdena och föra in bostäder, service och andra institutioner. Integrera verksamheter för att skapa varierad stad. ”Den kräver relativt omfattande planeringsarbete samt att markägare och tomträttsinnehavare vill medverka till ny markanvändning.” Tunga transporter flyttas till Västberga-Årsta och Värtan-Frihamnen.

Tomma industrierhallar kan användas till nya verksamheter. ”Industrierhallar kan vara en viktig resurs som hemvist för sådana verksamheter som drivs i liten skala, kräver låga omkostnader för sin överlevnad, befinner sig i ett uppbyggnadsskede eller av andra skäl har svårt att hävda sig på den ordinarie lokalmarknaden.” Här visas en skiss över Liljeholmen och Liljeholmskajen där ny bebyggelse täcker större delarna av området. Vin & Sprits lokal på kajen är dock bevarad, ett promenadstråk föreslås sträcka sig längs vattnet förbi lokalerna och binda ihop Årstaskogen med Liljeholmen och Hornstull.

Området Lövholmen – Liljeholmen – Årstadal beskrivs mer ingående. Ett idéförslag visar placering av bostadshus på Liljeholmskajen, snarlikt den plan som finns idag bortsett från att Vin och Spris lokaler är bevarade. En rad hus står på kajen framför de gamla lokalerna. Vin & Sprits kommer flytta ut från platsen. Området behöver upprustas. Knutpunkten Liljeholmen kan utvecklas och många förslag har lagts fram under åren. Just utveckling av knutpunkten anses vara en viktig del i förnyelsen ”av hela området.” En sammanhängande stadsmiljö krävs, gångstråk förbättrar förbindelsen mellan Liljeholmen och Årstadal. Arbetsplatser och boende i samma områden kan utvecklas. ”Om kontakt skapas med Nybodaberget kan en del av problemen med att bygga bostäder där överbryggas.” ”Tät innerstadsnära stadsbebyggelse” närmast Liljeholmsbron kan skapa ”stadsmässig anknytning till bebyggelsen vid Hornstull.”

Stockholms översiktsplan 99

Lövholmen – Liljeholmen – Årstadal beskrivs som ett område med direkt anslutning till innerstaden, med vattenkontakt och en viktig knutpunkt för kollektivtrafik. Södertäljevägen klyver sönder området. Området beskrivs ha goda utvecklingsmöjligheter.

”Pågående och förestående förändringar:

På Liljeholmstorget planeras en överdäckning av tunnelbanestationen med butiker, bostäder och ny bussterminal. I en andra etapp är det aktuellt att bebygga hela torget med blandad stadsbebyggelse.

Mellan Gullmarsplan och Alvik byggs nu en snabbspårväg med hållplatser bl a till Årstadal och vid Liljeholmstorget. Liljeholmen LIGHT är ett projekt för upprustning av den yttre miljön i Marievik. Programarbete pågår för omvandling av området öster om Södertäljevägen (Marievik och Årstadal) till en funktionsblandad stadsbygd bestående av attraktiva bostäder, arbetsplatser, service och grönområden.”

Debatt i Kommunfullmäktige 12 juni 2006 om förslag till detaljplan för Sjövikshöjden

”Förslag till detaljplan för Sjövikshöjden, del av kv. Sjövik m.fl. inom stadsdelen Liljeholmen, Dp 2004-18378-54”

Cecilia Obermüller (MP): Miljöpartiet önskar återremittera ärendet. ”Miljöpartiet har stött antagandet av detaljplaner för mer än 23 000 bostäder. Men ibland säger vi nej, och ibland önskar vi omforma ett projekt för att det ska bli bättre.” Miljöpartiet var positivt till utformningen av programmet som det såg ut när det lades fram 2001. Nu är det ganska kraftigt omarbetat och till en del blivit en besvikelse.

I den första utformningen togs hänsyn till spridningskorridorer, rekreationsstråk mellan Årstaskogen och ”bort mot Vinterviken i enlighet med översiktsplanen”. Hänsyn togs också till stadens byggnadsordning och de för staden så karaktäristiska gröna sluttningarna mot vattnet.

”Nu dunderar tre stycken miljonprogramshus /.../ som stora klossar i betong och aluminium ut i grönstråket. I öst och i södra delen måste man spränga sönder berg och skövla ganska kraftigt. Jag tycker utformningen är tämligen gräslig.”

Tidigare talade man om en bergsstad som skulle klättra uppför sluttningen. ”Man anpassade sig efter topografin och gjorde någonting spännande.” Nu lägger man tjocka, friliggande lamellhus, likt förortshus, mitt inne i det som ska vara fortsättningen av centrum. ”Det är sorgligt att de övriga partierna släpper fram det här.”

Yrkar återremiss i enlighet med vårt yrkande i kommunstyrelsen.

Anders Broberg (KD): ”Vi skulle heller vilja se mer stad i det här området.” Nuvarande utformning är för storskalig och miljonprogramsliknande. Husen ger inte känsla av stadsmässighet, utan påminner mer om 60-talets ”högexploaterade förortsmiljöer.” Det hade varit intressantare att arbeta vidare efter den ursprungliga tanken med en bergsstad i sluttningen, eller någon mer innerstadsliknande utformning.

Det är viktigt att det inte bara blir bostäder i området. ”Kontor och andra verksamheter, liksom butiker, restauranger och annan service är extra viktiga för att skapa liv och mötesplatser i denna storskaliga miljö.”

Joakim Larsson (M): Efter att ha suttit i stadsbyggnadsnämnden är jag fascinerad över att majoriteten aldrig tar till sig de synpunkter som dyker upp om parkeringssituationen. Man bryr sig inte om att människor som bor i området behöver någonstans att parkera.

På varje sammanträde i stadsbyggnadsnämnden har frågan om parkeringstalen varit uppe. Men ni har aldrig brytt er om det. Trafikkontoret har nu poängterat att man ”är ute och far med svaga siffror.” Området kommer att få parkeringsproblem. ”Varför ska det vara så svårt att inse att människor har behov av att ställa bilen?”

Cecilia Obermüller (MP): Ett gigantiskt bergsrums garage kommer att byggas i Systembolagets gamla berggrum. ”Parkeringssituationen för hela området kommer att vara mycket god.” Dessutom är kollektivtrafiken exceptionellt bra.

Joakim Larsson (M): I detta ärende liksom många andra har vi problem med parkeringstalen. Tjänstemännen har påpekat detta. ”Den sittande majoriteten gör ingenting för att människor ska kunna parkera i sina framtida bostadsområden.”

Ann-Marie Strömberg (V): Cecilia Obermüller har rätt. Ett mycket stort parkeringsgarage är planerat. Vi har inte struntat i parkeringssituationen. Till skillnad från er vill vi ha parkering i garage, gärna under jorden, så markyta kan användas till annat. Viktigt i synnerhet i ett högexploaterat område som Årstadal. Det skulle snarare behövas mer grönytor i området. Ett garage kommer att byggas i bergrummet. Det är smart återanvändning. ”Jag är inte orolig för parkeringssituationen i Årstadal.”

Debatt i Kommunfullmäktige 27 januari 2014 om detaljplan för del av Sjövik 5 ”Detaljplan för del av Sjövik 5, del 2 (kajen), i stadsdelen Liljeholmen, Dp 2010-21700-54.”

Kevius (M): Ikväll ska vi fatta beslut om 600 lägenheter i Liljeholmen. ”Vi har, allihop här, ett viktigt ansvar för att bygga många bostäder.” Husen kommer att ha levande bottenvåningar. Det kommer att finnas service. Det är bra. ”Det kommer att byggas längs med kajen och helt i linje med Promenadstaden, det vill säga vår översiktsplan. De människor som flyttar in i dessa hus kommer att ha nära till allt.” När till City, Liljeholmstorget, Mälaren, sjön Trekanten och Vinterviken. ”De nya husen placeras utmed Årstadalshamnen invid nya Årstabron.” Två stora kvarter. Stor variation på husens höjd, mellan 6 och 26 våningar. Högst upp kommer det att byggas en restaurang, med utsikt.

”Utformningen av kajen gör att stråket mellan Liljeholmsbron och Årstaskogen kommer att vara tillgängligt och trevligt.” Många kommer att promenera där. Detaljplanen möjliggör bryggor och soldäck. Vattenrummet kan utnyttjas. Detta kommer att bli en bra boendemiljö.

Vänsterpartiet vill avbryta allting och skicka tillbaka ärendet. De vill göra om detta till hyresrätter. ”Man kan fråga sig varför detta är bostadsrätter. Det beror på att marken ägs av JM, som utvecklar bostadsrätter i detta fall.” Vi antar 600 bostäder ikväll. ”Jag är övertygad om att de människor som flyttar dit kommer att trivas.”

Yrkar bifall i enlighet med kommunstyrelsens förslag.

Sebastian Wiklund (V): ”Det stämmer att vi kämpar för att man ska bygga hyresrätter när det byggs i Stockholm.” Vi är överens om att platsen passar bra att bygga på, och att det ska vara hög exploatering. ”Det är höga hus här, och det passar. Det tillför någonting positivt i Stockholms stadsbild.” Men vi vill se fler hyresrätter. ”Behovet av just hyresrätter är som störst.” Många med låg inkomst eller osäkra anställningar kan inte ta lån. Pensionärer, unga, föräldrar som inte kan ta lån till sina barn för att de ska kunna köpa bostadsrätt. ”Om man nyligen har flyttat hit till Stockholm är kanske inte det första man vill göra att lägga 3 miljoner på en bostadsrätt.” Människor skiljer sig osv.. ”Det är dessa som är i störst behov av en bostad i Stockholm. Man kan egentligen säga att rätten till bostad försvinner från dem.” Ni bygger inga hyresrätter för dem, och det är viktigt att påpeka. Det är extra anmärkningsvärt i detta område som redan domineras av bostadsrätter. Segregationen spås på. Yrkar bifall till Vänsterpartiets reservation i kommunstyrelsen.

Abit Dundar (FP): ”Jag råkar bo i denna stadsdel, och jag vill bara upplysa Sebastian om att marken ägs av JM.” Nästan all mark vid kajen har sålts till JM. Staden kan inte ta marken och bygga hyresrätter. Diskussionen blir skev. Vänsterpartiet slipper ta ställning bara genom att hänvisa till hyresrätter. Det är för sent nu. Ni kunde ha ändrat eller köpt tillbaka vissa delar när ni var i majoritet. Det gjorde ni inte. Hyresrätter byggs av staden, framför allt av Stockholmshem. Det byggs mycket vid Tvärtbanan.

Sebastian Wiklund (V): ”Det Abit Dundar står och säger är att vi inte kan ha någon markpolitik som kan ändra dessa förutsättningar.” Så är det inte. Det går att bygga hyresrätter här. Detta är ett strukturellt problem.

Jag har tagit fram siffrorna från slutrapporterna i stadsbyggnadsnämnden. ”Antalet påbörjade hyresrätter till verksamhetsberättelsen 2011 var 720, och man hade ett mål på 1 500. 2012 blev det 989 hyresrätter av de 1 500 som ni själva hade som mål.” Ni misslyckas med det här hela tiden. Det finns ett behov av hyresrätter. Det är dags att bygga hyresrätter.

Christer Mellstrand (C): Vänsterpartiet maler på om det gamla vanliga. Det är härligt att vi nu bygger jättefina höga hus i Stockholm. ”Det är riktigt skönt att Centerpartiets politik får genomslag i alla partier – kanske förutom Vänsterpartiet, som vill ha avslag.”

”Vi har kämpat länge för att Stockholm ska bli högre och tätare, och nu blir det så.” Här vågar vi bygga 24 och 26 våningar. ”Jag hoppas att vi får se mer av detta i framtiden. Det här är viktig politik för Stockholm.”

Sebastian Wiklund (V): Vi är också för de höga husen. ”Vi yrkar på återremiss för att se till att det blir hyresrätter. Avslaget innebär alltså inte att vi inte bygger bostäder. Det är en viktig skillnad.”

Christer Mellstrand (C): Konsekvensen blir att det inte byggs några bostäder. ”Jag tycker att det är sorgligt att man ger sig på detta förslag.” Det byggs hyresrätter på andra platser i staden. Jag vill precis som du att det byggs hyresrätter och små lägenheter. Det är fel att ge sig på detta förslag. ”Det är ett bra förslag, och vi har inte rådighet över exakt upplåtelseform här.”

Helldén (MP): Bifaller det förslag som ligger. ”Vi tycker detta är alldeles utmärkt.” Stockholm behöver dessa 600 bostäder. ”Det är en bra plats att bygga högt på. Det är tänkt att det ska bli 90 meter höga hus.” Tyvärr kan vi inte bygga högt på många andra ställen där det vore bra att bygga högt. Restriktionerna kring Bromma sätter stopp för mycket.

Liljeholmskajen är en bra plats att bygga på. Vi måste vara försiktiga när det gäller huset vid järnvägen, det så kallade Brohuset får inte bli en mur.

Det finns andra saker att ta upp. Planen anger ett parkeringstal på 0,7. Det betyder nästan en bil per lägenhet. Detta är en kollektivtrafik nära plats och staden borde inte lägga in så många parkeringsplatser här. När det gäller cyklar talar inte planen om var cykelplatserna ska hamna någonstans. ”Men detta är stort, och det är bra. Det är alldeles utmärkt med 600 lägenheter här.”

Abit Dundar (FP): Jag yrkar bifall till kommunstyrelsen. Som ordförande i stadsdelsnämnden Liljeholmen-Hägersten välkomnar jag naturligtvis förslaget. ”Det är ett jättebra förslag.”

Tidigare blåsig och tråkiga miljöer omvandlas nu till ”en fantastisk upplevelse” för dem som bor där, de som kommer att flytta dit och stockholmarna över huvud taget. Solbryggorna är populära och drar folk från hela staden. Så ska det vara. ”Ambitionen för Stockholm är att man tillgängliggör de fantastiska miljöerna med vatten i kombination med gröna områden. Årstadal och Liljeholmskajen är just sådana områden.”

Det har också byggts många förskolor i området. ”I dag har vi elva förskolor och tre under planering.” Det måste finnas service för de människor som flyttar till området: barnomsorg, Skolgång, platser för spontan idrott. ”I detta område finns det sådana möjligheter, med parker och så vidare. Det är fantastiskt, och det är jätteroligt!”

Åke Askensten (MP): ”När man ser det här tycker jag att man kan bli lite orolig över närheten till vattnet.” Strandskyddet är hävt och husen står nära vattnet. Om husen ”ska stå i 100 år kan man undra om 1,3 meter i vattennivå jämfört med nuläget räcker. Jag vet inte hur ni har resonerat, men ni kanske inte har tänkt er att husen är så bra att de ska räcka så länge.”

Synpunkter på arkitekturen. Alltför traditionellt. ”Man skulle önska att ni någon gång kunde säga till arkitekterna: Gör någonting roligt nu – något som sticker ut! Nu blir de profilhus bara genom sin höjd och inte genom något annat.”

Hur blir det med grönskan? Blir det grönska på fasader och tak? Det ska planteras 600 träd. Var ska de finnas?

Kevius (M): ”Det här är absolut modern arkitektur som vågar sticka ut. /.../ Vi uppmuntrar ofta alla i nämnden att våga mer vad gäller arkitektur. Detta är ett projekt där vi har uppmuntrat till att höja husen, vilket också gjordes.”

Det finns fantastiska grönområden i närheten.

Åke Askensten (MP): ”Vi har väl olika uppfattning. Regina tycker att husen sticker ut. Jag tycker snarare att de sticker upp. Det är det hela. Arkitektoniskt är det verkligen inte så spännande.”

Det verkar inte bli ett nytt träd per lägenhet trots att fullmäktige har beslutat om det. Struntar ni i saken? Hur blir det med grönska på fasader och tak m.m?

Rudin (S): ”Det är bara att instämma i lovsången till ärendet. Det är glädjande att vi får till stånd så här många lägenheter i ett stadsnära läge – ett stenstadsnära läge. Det kommer att bli ett fantastiskt bostadsområde som ligger precis intill vattnet.”

Några saker i historien kring ärendet behöver påpekas:

Förutsättningen för att planen över huvud taget blev av är Citytunneln. Ett långt arbete av Stockholms stad går nu i lås. Avlastning av stambanan ger mindre godstrafik där. Detta underlättar exploatering i området. Fler områden längs den gamla stambanan borde bli aktuella för exploatering framtiden, till exempel området kring Årsta partihallar.

Det är intressant att se hur stadsbyggnadsnämnden jobbat i ärendet. Stadens ängslighet har lagts åt sidan. Det första förslaget till stadsbyggnadsnämnden innebar lägre hus, runt 21 våningar.

Stadsbyggnadsnämnden ville då se högre hus och återremitterade ärendet till stadsbyggnadskontoret. Resultatet blev 26 våningar.

Det är ändå inte i klass med de högsta husen på Södermalm. ”Vi har fortfarande bra marginal upp till de höjder som Stockholm brukar bygga på i sin högsta silhuett, vilket borde säga en del om att vi skulle kunna bygga en mer experimentell skyline i framtiden också i andra lägen.”

Vi borde undersöka om det finns fler ställen där stenstaden kan ta hoppet över från malmarna till de södra delarna av staden. Till exempel områden som Hammarby backe, Årstaskogen... där finns möjligheten att skapa överbryggande effekter.

Det är tragiskt att planen inte är helt tillgängliggjord. ”Det finns bara en enda plats där man kan färdas med rullstol, och det är tyvärr i en backe.”

Bifaller kommunstyrelsens förslag.

Ewa Samuelsson (KD): Yrkar bifall till kommunstyrelsens förslag till beslut. ”Det är roligt att vi här vågar /.../ titta på lite högre byggnader för att framöver, när vi planerar, se hur det faller ut i stadsbilden.” ”Det är fantastiskt att vi kan utnyttja denna vackra miljö till bostäder.” Det är viktigt att planera in publika aktiviteter så att stadsdelen blir ännu mer levande.

Helldén (MP): ”Exemplet på hur vi bygger här är bra.” Stenstaden tar ett liv över vattnet. ”Vi får en plats där vi kan bygga tätt och mycket.”

Helldén kommenterar inte planen i övrigt utan väljer att tala om flygplatsen i Bromma och hur dess restriktioner på hushöjder ligger ”som en våt filt” över staden. Bromma hindrar byggandet av höga hus. Planen vid Liljeholmskajen kunde ha stött på problem om den legat inom området för Brommas restriktioner, anser Helldén. Debatten mynnar ut i en längre polemik mellan Christer Mellstrand (C)

och Helldén angående Bromma och Transportstyrelsens regler/restriktioner. Båda är dock överens om att planen för Liljeholmskajen är bra.

Årstadal

Berghus 2, Kvarteret Sjövik 5

Här följer ett utdrag ur planprocessen rörande Berghus 2 i kvarteret Sjövik 5 på Liljeholmskajen. Tidslinjen börjar när ansökan om bygglov inkommer till Stadsbyggnadskontoret den 17 september 2012. Den sträcker sig fram till 2016 då planen vinner laga kraft. Därefter följer en redogörelse över beslut rörande kvarteret Sjövik 5 i Marknämnden, Exploateringsnämnden, Kommunstyrelsen, och Kommunfullmäktige.

Tidslinje

2012-09-17 Ansökan Bygglov för flerbostadshus i kvarteret Sjövik 5, Liljeholmskajen. Från JM AB. Medföljande ritningar visar bostadshus tätt mot lodrät bergvägg.

Stadsbyggnadskontoret efterfrågar möte med JM och arkitekt i slutet av november 2012.

Stadsbyggnadskontoret anser att flertalet av lägenheterna ej går att betrakta som ”lämpliga bostäder”, detta både ur PBL- och BBR-perspektiv. JM svarar med ett antal rapporter som till exempel dagsljussimulering/dagsljusanalys, driftunderhållsplan och kontroll av bergvägg, samt plan för ytvatten. JM anser att lägenheterna i sig själva är så bra att närheten till berget kan accepteras. JM meddelar också att de ämnar skapa en ”härlig” takterrass som kompensation för förlorad innergård, samt att de anlitar en belysningskonsult för att skapa ”stämningshöjande” belysning av bergväggen.

2012-12-07 SBK möte med JM. Stadsbyggnadskontoret anser fortfarande att lägenheterna har allvarliga brister. Kontoret skriver i mail, december 2012:

”Stadsbyggnadskontoret gör bedömningen att det i bygglovsansökan presenterade förslaget till flerbostadshus har avsevärda brister. Framför allt när det gäller lämpligheten i flertalet av bostäderna. De kan inte bedömas vara lämpliga för sitt ändamål, så som PBL avser att de ska vara. De klarar heller inte några av BBR:s krav på utformning av bostäder.

Att många lägenheter har samtliga sovrumsfönster 1,2 – 2 meter från en bergsvägg, mot norr kan inte bedömas vara en lämplig utformning.”

Stadsbyggnadskontoret efterfrågar ett nytt och bättre förslag.

JM svarar med nytt material i början av 2013. I det ingår Ljusstudie, Underhållsplan av bergvägg, PM med Mätning av markradon och joniserande strålning från bergvägg samt en Bedömning av mikroklimatet mellan hus och bergvägg.

Radonmätningar visar att halter radon och markradon är normala. Uranhalter och radiumhalter beräknas vara i nivå med normalradonmark. Marken klassificeras som ”Normalradonmark”. ”Det är en fördel i radonsammanhang att det första planet i Berghus 2 som kommer fungera som bostäder är våning 2, detta gör att strålningen av radioaktiva partiklar från mark/berg blir på ett längre avstånd till boendeyta.”, heter det i rapportens slutsats.

Rapport om mikroklimat ser risker för dropp längs bergvägg och stänk på fasad under stora delar av året. Byggnadens nedre delar, i konstant skugga, bör få tjockare puts anser rapporten. Rapporten svara på frågan om klimatet mellan hus och bergvägg kan leda till ansamling av spindlar och sniglar. Mängden sniglar och spindlar bedöms inte öka. Schaktet mellan hus och bergvägg är visserligen fuktigt, men sniglar antas inte trivas på platsen eftersom bristen på solljus medför noll vegetation. Avståndet till berget är visserligen ringa, men bedöms vara tillräckligt stort för att hjulspindeln inte skall vilja spinna sitt nät.

2013-02-13. JM sammanfattar kompletteringar i brev. Förutom bedömningar och utredningar har JM ändrat i vissa lägenheters planer, samt dragit tillbaka fasaden från berget. ”I de nya bygglovshandlingarna har vi dragit tillbaks fasaden något för att skapa bättre ljusförhållanden i de lägenheter med sämst förhållanden. Effekten blir inte så stor om man kollar på beräknade daylight factor, DF, men bedömningen är att upplevelsen kommer vara mycket bättre.”

Idén om att belysa bergväggen är fortfarande levande. Belysningskonsulten berättar:

”Bergväggen ska ses som en konstnärs palett där ljuset blandas med olika nyanser och pulserande intensitet. Belysningens uttryck uppfattas främst från lägenhetsinnehavarnas fönster men styrs centralt via förinställda scenarier. Berget kan ena stunden vara ljussatt med olika färgtemperaturer av vitt ljus för att i nästa stund till exempel bli infärgat med ett tema inspirerat av havets nyanser. Utsikten genom fönstret kommer tack vare en variation i färgtoner, ljusintensitet och riktningar vara dynamisk och unik från ett ögonblick till ett annat.”

2013-04-09 Remisser skickas ut. Kompletterat planförslag.

2013-04-24 Remissvar Trafikkontoret, tillstyrker med erinran. Trafikkontoret har vissa krav på trafik, avfall och tillgänglighet.

2013-04-23 Tjänsteutlåtande från Stadsbyggnadskontoret till Stadsbyggnadsnämnden, förslag till beslut om nybyggnad av flerbostadshus, körramp och garage.

Stadsbyggnadskontoret utvecklar ett kritiskt resonemang i tjänsteutlåtandets Planenlighetsbedömning: ”Åtgärden strider inte mot detaljplanen. Byggrätten utbreder sig vidare söderut över hela bergsstupet. Eftersom planen inte i detalj begränsar byggnadens djup eller bredd finns inga möjligheter för kontoret att begära en alternativ placering av byggnaden. Nu ligger huset på sin närmaste punkt 1,20 meter ifrån bergväggen vilket kontoret starkt ifrågasätter. Mot bergväggen har de flesta lägenheterna sina sovrum. Bergväggen är lika hög som huset och det kan inte bli annat än ganska marginellt inflöde av indirekt ljus i dessa rum.”

Vidare från Stadsbyggnadskontorets Lämplighetsbedömning:

”Byggnaden uppfyller enligt kontorets bedömning inte kraven på lämplig placering men då detaljplanen skapat en byggrätt för ett bostadshus på platsen har den saken ju redan prövats och avgjorts. Bostäderna i huset kommer till viss del att sakna dagsljus men detta är ett tekniskt egenskapskrav som inte ska prövas i bygglovet. Efter en omarbetning av fasaden mot bergsväggen, har alla större sovrum fått fönster i hörn och kan på så vis uppleva lite släpljus utmed berget. De mindre sovrummen har kommit ytterligare en meter ifrån berget.”

”Huset kallas Bergshus 2 vilket ger vid handen att det finns ett Bergshus 1 redan. Detta uppfördes för drygt 5 år sedan och erfarenheterna från det har fått utgöra underlag för de frågor kontoret ställt. Då detta är ett väldigt speciellt läge att uppföra ett bostadshus på så många frågor behövt ställas innan bygglov beviljas även om mycket egentligen har med tekniska egenskapskrav att göra.”

2013-05-23 Beslut Stadsbyggnadsnämnd. Stadsbyggnadsnämnden beslutar enligt stadsbyggnadskontorets förslag. Inga kommentarer i Stadsbyggnadsnämndens protokoll.

2013-09-25 Kontrollplan – PBL

2013-10-03 Tekniskt Samråd.

2013-12-06 Ansökan rivningslov, gällande lagerbyggnad invid bro.

2013-12-17 Beslut Stadsbyggnadsnämnd, rivning beviljas.

2015-03-31 Startbesked, beslut Stadsbyggnadsnämnden.

2015-09-25 Interimistiskt slutbesked, beslut Stadsbyggnadsnämnden.

Andra beslut rörande kvarteret Sjövik 5

Marknämnden

2001-02-06 Gatu- och fastighetsnämnden beslut om exploateringsavtal med JM AB

”Exploateringsavtal med JM AB om del av Sjövik 5 i Årstadal/Liljeholmen”

Beslut:

”Gatu- och fastighetsnämnden godkänner exploateringsavtal med JM AB om del av Sjövik 5 i Årstadal.”

Yrkanden:

”Bifall yrkades till kontorets förslag.

Ledamoten Ann-Marie Strömberg m fl (v) yrkade bifall till förslag som redovisas i bilaga F1.”

Särskilda uttalanden:

”Ordföranden Sten Nordin (m), ledamöterna Bo Bladholm (m), Helena Bonnier (m), IngeBritt Lundin (fp), Anders Broberg (kd) och Kurt Hultgren (sp) samt tjänstgörande ersättaren Esbjörn Eriksson (m) enligt bilaga F2.

Ledamöterna Ann-Marie Strömberg (v) och Hamid Mosavi-Porasl (v) deltog inte i beslutet i sakfrågan.” (ville återremittera)

Från Gatu- och fastighetskontorets tjänsteutlåtande:

”JM AB köpte 1998 fastigheten Sjövik 5 av AB Vin & Sprit. Fastigheten omfattar en stor del av Årstadal, från Årstabron fram till tvärbanans hållplats. Gällande detaljplan för fastigheten är från 1993 och innehåller kontorsbyggrätt i ca sex våningar.”

”Exploateringsavtalet omfattar de första tre kvarteren inom Årstadalsprojektet, som omfattas av det enkla planförfarandet (se kartor på sid 4). De flesta punkterna i exploateringsavtalet är de sedvanliga för denna typ av avtal. Formellt samråd kring det enkla planförfarandet för detaljplanen har ännu ej ägt rum. JM avser att igångsätta grundläggningsarbeten i mars 2001. Nedan följer en sammanställning av några av de viktigaste punkterna i avtalet.”

”Exploateringsavtalet innebär att exploatören JM utför och bekostar de flesta anläggningarna inom detta planområde samt att JM ges möjlighet att påbörja den stora omdaning av Årstadal från industriområde till en funktionsblandad stadsbygd. Det bedöms även att planen passar in på de flesta framtida möjligheterna till planering av de kommande utbyggnadsetapperna. Kontoret föreslår därför att avtalet godkänns av gatu- och fastighetsnämnden.”

2003-02-18 Gatu- och Fastighetsnämnden beslut om köpeavtal med JM AB

”Köp av mark för bostadsbebyggelse inom del av fastigheten Sjövik 5, Liljeholmen samt upplåtelse av marken med tomträtt till AB Familjebostäder Dnr 03-785-423”

M, FP och KD för beslut.

Beslut:

”1. Gatu- och fastighetsnämnden godkänner för sin del köpeavtal med JM AB för del av Sjövik 5 i Liljeholmen och en utökad investeringsram med 60 mnkr.

2. Nämnden hemställer att kommunfullmäktige godkänner köpeavtalet och medger en utökad investeringsram med 60 mnkr för gatu- och fastighetsnämnden.

3. Nämnden hemställer att kommunfullmäktige bemyndigar gatu- och fastighetsnämnden, genom gatu- och fastighetskontoret, att vidta de åtgärder som är erforderliga för köpeavtalets fullföljande.”

Yrkanden:

”Bifall yrkades till kontorets förslag.

Vice ordföranden Sten Nordin m fl (m) samt ledamöterna Madeleine Sjöstedt m fl (fp) och Mats Rosén (kd) yrkade bifall till förslag som redovisas i bilaga L.”

Reservation:

”Vice ordföranden Sten Nordin (m), ledamöterna Berthold Gustavsson (m), Madeleine Sjöstedt (fp) och Mats Rosén (kd) samt tjänstgörande ersättarna Helena Bonnier (m) och Martina Lind (fp) enligt det av vice ordföranden Sten Nordin m fl (m) samt ledamöterna Madeleine Sjöstedt m fl (fp) och Mats Rosén (kd) gemensamt framställda yrkandet.”

(Se Tjänsteutlåtande från Gatu- och fastighetskontoret 2003-01-31.)

2003-11-25 Gatu- och Fastighets nämnden beslut om exploateringsavtal med JM AB

”Exploateringsavtal med JM AB rörande Liljeholmskajen, etapp 1 m.m., i Liljeholmen Dnr 2002-512-3168.”

Beslut:

”1. Gatu- och fastighetsnämnden godkänner exploateringsavtal med JM AB rörande Liljeholmskajen, etapp 1 i Liljeholmen.

2. Nämnden godkänner tilläggsavtal till exploateringsavtal med JM AB rörande del av Sjövik 5.”

2005-09-01 Marknämnden beslut om ändrad detaljplan

”Ändrad detaljplan för Sjövikshöjden, del av kv Sjövik m fl, i stadsdelen Liljeholmen. Remiss Dnr M2005-512-00243.”

Beslut:

”Marknämnden beslöt, efter propositioner på framställda yrkanden, enligt det av ordföranden Leif Rönngren m fl (s) samt ledamöterna Kajsa Stenfelt (v) och Åsa Romson (mp) gemensamt framställda yrkandet d v s att i huvudsak bifalla kontorets förslag till svar på remissen, att uppdra till kontoret att i särskilt ärende återkomma med förslag på förstärkningsåtgärder av grönstråket mellan Årsta Skogen och Vinterviken samt att därutöver anföra följande:

Den nu planerade bebyggelsen bör minska i den östra delen för att inte göra alltför stort ingrepp i natur- och hållmarken i denna smala korridor mellan Årtaskogen och Vinterviken. Det är även viktigt att kontoret återkommer med en särskild redovisning av vilka åtgärder som kan genomföras för att stärka hela stråket i samband med att området bebyggs.”

Yrkanden:

”Ordföranden Leif Rönngren m fl (s) samt ledamöterna Kajsa Stenfelt (v) och Åsa Romson (mp) yrkade bifall till förslag som redovisas i bilaga B1.

Vice ordföranden Sten Nordin m fl (m) och tjänstgörande ersättaren Maurice Forslund (kd) yrkade bifall till förslag som redovisas i bilaga B2.

Ledamoten Ulf Fridebäck (fp) yrkade bifall till förslag som redovisas i bilaga B3.”

Reservationer:

” Vice ordföranden Sten Nordin (m), ledamoten Anna Wersäll (m) samt tjänstgörande ersättarna Helena Bonnier (m) och Maurice Forslund (kd) enligt det av vice ordföranden Sten Nordin m fl (m) och tjänstgörande ersättaren Maurice Forslund (kd) gemensamt framställda yrkandet.

Ledamoten Ulf Fridebäck (fp) och tjänstgörande ersättaren Per Hallerby (fp) enligt det av ledamoten Ulf Fridebäck m fl (fp) framställda yrkandet.”

Exploateringsnämnden

2013-11-14 Beslut om exploateringsavtal med JM AB

”Exploateringsavtal med JM AB avseende Sjövik 5, del 2 (kajen) i Liljeholmen Dnr E2013-513-01772.”

M, FP, C och S för beslut.

Reservationer från MP och V

Beslut:

”1. Exploateringsnämnden godkänner exploateringsavtal med JM AB avseende Sjövik 5, del 2 (kajen).”

Framlagda förslag till beslut:

1.”Joakim Larsson m.fl. (M), Patrik Silverudd (FP), Karl Malmqvist (C) och vice ordföranden Maria Östberg Svanelind m.fl. (S) föreslår (se beslutet).”

2. Åke Askensten m.fl. (MP) föreslår att exploateringsnämnden återremitterar exploateringsavtalet:

”Det är mycket bra att exploatering utförs på redan hårdgjord mark och i kollektivtrafiknära lägen som är fallet i Sjövik. För staden innebär denna exploatering dessutom ett värdefullt tillskott av lägenheter samt en förskola. Dock ser vi brister i avtalet som har sin grund i detaljplanearbetet. Genom att JM AB inte bara skall upprätta sina egna byggnader, utan även bygga de offentliga rum och platser som sedan staden skall överta, är det av stor vikt att avtalet fattas på rätt grunder. Nämnden återremitterar därför avtalet för att det skyndsamt ska beredas för att kunna godkännas.

I övrigt anför nämnden följande:

1. Möjlighet till bad Bristen på planerade gröna rum och mötesplatser i den nya stadsdelen vägs delvis upp av det fantastiska läget längs Årstaviken med generösa sol- och båtbygggor. Men det är i dagsläget inte tillåtet att bada från dessa bygggor och enligt Hägersten- och Liljeholmens stadsdelsförvaltning krävs att det dels tas vattenprover med jämna mellanrum och att det dels sätts ut bojar och skyddsanordningar för att hindra badande från att komma ut i farleden. Nämnden anser att detta bör finansieras via exploateringen och att arbetet med att sätta ut bojar skall ingå i de åtaganden som enligt avtalet åligger JM.

2. Energikrav Energianvändningen ska inte överskrida 45-50 kWh/kvm/år.

3. Upplåtelseformer I avtalet bör krav ställas på att minst var femte lägenhet ska byggas för målgruppen unga och studenter samt att 5 % av bostäderna bör vara avsedda för personer med särskilda behov. Krav bör också ställas på att minst 50 % av bostäderna skall upplåtas som hyresrätt.

4. Parkeringstal Parkeringstalet ska vara högst 0,3 per lägenhet.

5. Tillgänglighet Lekplatsen skall vara tillgänglig. Den utformning som framgår av bilder/planer i detaljplanen är att döma ej tillgänglig för rullstolsburna.

6. Barnperspektivet Det bor redan idag ett stort antal barnfamiljer i området och nämnden ser behov av att bättre belysa och ta tillvara barnperspektivet. I detaljplanearbetet fanns en barnperspektivanalys gjord men som främst belyste trafiksäkerhetsfrågor. Den höga exploateringsgraden, små gårdar i skugga samt en i hög grad hårdgjord miljö mellan husen föranleder nämnden att tro att det finns fler frågor som bör säkerställas i avtalet som rör barnens perspektiv och livskvalitet. För hela området är det också önskvärt att allt görs för att påskynda bygget av en ny skola.”

3. Ann-Margarethe Livh (V) föreslår att nämnden återremitterar ärendet och vill:

”uppdra åt kontoret att återkomma med ett ärende som innehåller en barnkonsekvensanalys, samt en redovisning av möjligheterna att öka andelen hyresrätter i ärendet.

För att komma tillrätta med den akuta bostadsbristen i Stockholms stad måste en övervägande majoritet av all nyproduktion de kommande tio åren av nödvändighet vara hyresrätter. Vi vet att hyresrätter är den boendeform som unga och studenter framförallt efterfrågar, samtidigt som antalet nya hyresrätter som byggts de senaste åren inte på långa vägen kan kompensera för de nära 30 000 hyresrätter som ombildats till bostadsrätter sedan den borgerliga majoriteten tog över i Stockholms stadshus.

Vänsterpartiet är positivt till nybyggnation på den aktuella platsen, och menar att de höga bostadshusen kommer att utgöra ett mycket bra tillskott till stadsdelen. Däremot menar vi att det är mycket olyckligt att marken redan har sålts av staden, eftersom det minskar möjligheterna att styra inriktningen på nyproduktionen på den aktuella platsen. Det är mycket anmärkningsvärt att de 600 bostäder upplåts med bostadsrätt, samtidigt som staden behöver prioritera hyresrätter de kommande åren för att bygga i kapp den skenande bostadsbristen. Vänsterpartiet menar därför att kontoret bör vidta åtgärder för att öka andelen hyresrätter i ärendet.

En allvarlig brist i detta ärende är att det helt saknar en barnkonsekvensanalys. Det råder en akut brist på förskole- och grundskoleplatser i Årstadal, samtidigt som den planerade nyproduktionen innebär ett stort tillskott av bostäder och därmed ett ökat tryck på befintliga skolor. Det finns även flera brister i trafiksäkerheten i området. Möjligheterna att på ett säkert sätt ta sig till fots till tunnelbanan i Liljeholmen är mycket begränsad, och de gångbroar över Södertäljevägen som fanns med i de ursprungliga planerna för området lyser idag med sin frånvaro. Staden behöver helt enkelt ta ett helhetsgrepp över infrastrukturen i Årstadal, och det måste ske innan ytterligare 600 hushåll flyttar in i området.”

2013-12-12 Beslut om exploateringsavtal med JM

”Exploateringsavtal och överenskommelse om exploatering med tomträtsupplåtelse inom fastigheterna Sjövik 5, Årstaäng 4 och Årsta 1:1 i Liljeholmen med JM AB och Fastighets AB Sången. Genomförandebeslut Dnr E2012-512-00643.”

Särskilda uttalanden från MP och V.

Beslut:

”1. Exploateringsnämnden godkänner genomförandet av exploatering inom fastigheterna Årstaäng 4, Sjövik 5 och Årsta 1:1 omfattande investeringsutgifter om ca 13 mnkr och investeringsinkomster om ca 1 mnkr och ger kontoret i uppdrag att genomföra projektet.

2. Exploateringsnämnden ger kontoret i uppdrag att träffa exploateringsavtal och överenskommelse om exploatering med tomträtsupplåtelse mellan exploateringsnämnden och JM AB respektive Fastighets AB Sången avseende fastigheterna Sjövik 5, Årstaäng 4 och Årsta 1:1 i Liljeholmen enligt vad som anges i kontorets tjänsteutlåtande.”

Särskilda uttalanden

Åke Askensten m.fl. (MP):

”För hela området är det viktigt att allt görs för att påskynda bygget av en ny skola. Att möjligheten att inrymma skolverksamhet i den södra byggnaden i planen läggs på framtiden ser vi som olyckligt då detta delvis hade kunnat lösa den akuta bristen fram till 2018 då den nya F-9 skolan ska vara färdig. Vi ser också att förskolorna i området generellt har mycket små gårdar. Att hänvisa verksamheten till naturmark och de mindre lekparken som finns i området är ohållbart. Med hänsyn tagen till att marken kommer att anvisas med tomträtt men upplåtas med bostadsrätter borde exploateringen kunna bära ytterligare mervärden för området i stort. T ex är det i dagsläget inte tillåtet att bada från bryggorna i Årstadalshamnen och vi anser därför att den dagvattenprofil som behöver göras skulle kunna finansieras av exploateringen. I avtalet bör krav ställas på att minst var femte lägenhet ska byggas för målgruppen unga och studenter samt att 5 % av lägenheterna ska vara gruppboheter för personer med funktionshinder. Energianvändningen ska inte överskrida 45-50 kWh/kvm/år. Parkeringstalet ska vara högst 0,3 per lägenhet.”

Clara Lindblom (V):

”Detta ärende befinner sig sent i planprocessen, varför Vänsterpartiet avstår från att begära en återremittering. Det positiva med ärendet är att det innebär ett stort tillskott av bostäder, ger utrymme för nya förskoleavdelningar och innebär en förstärkning av vissa gångvägar i området. Bristen på grund- och förskoleplatser i detta område är som bekant skriande, och trafiksäkerheten för gångtrafikanter är för låg. Det är också mycket positivt att bostäderna upplåts med tomträtt, trots att det rör sig om bostadsrätter. Vänsterpartiet menar att tomträtt bör vara standard vid all nyproduktion inom kommunens gränser, eftersom staden förlorar framtida rådighet över marken vid försäljning. Det är dock beklagligt att förslaget innebär ännu ett stort tillskott av bostadsrätter till stadsdelen ifråga. Stockholm lider som bekant stor brist på hyresrätter, särskilt sådana som har hyror som även unga, timvikarier och studenter har råd att betala. Hyresrätter bör därför konsekvent prioriteras framför bostadsrätter och egna hem vid nyproduktion, samtidigt som staden bör vidta åtgärder för att säkerhetsställa att dessa även få pressade nyproduktionshyror. Detta låter sig bland annat göras genom en aktiv markpolitik där staden ställer krav på byggherrar, är beredda att justera tomträttsavgälden för aktörer som förbinder sig att pressa nyproduktionshyror och håller parkeringstalen på låga nivåer.”

Kommunstyrelsen

2003-05-27 Beslut om köp av mark för bostadsbebyggelse

”Köp av mark för bostadsbebyggelse inom del av Sjövik 5 samt upplåtelse av marken med tomträtt till AB Familjebostäder Hemställan från gatu- och fastighetsnämnden Villkorat av kommunfullmäktiges godkännande senast den 1 juli 2003 Dnr 302-859/2003.”

Reservation från M och FP

Beslut:

Att föreslå kommunfullmäktige att besluta:

1. Köpeavtal med JM AB angående förvärv av del av Sjövik 5 för en köpeskilling om 60 mnkr godkänns.
2. Gatu- och fastighetsnämnden medges ökade investeringsutgifter med 60 mnkr. Finansieringen sker genom ökat finansieringsbeting under Finansförvaltningen.

3. Gatu- och fastighetsnämnden, genom gatu- och fastighetskontoret, bemyndigas att vidta de åtgärder som är erforderliga för avtalets fullföljande.”

2006-05-31 Beslut om förslag till detaljplan

”Förslag till detaljplan för Sjövikshöjden, del av kv. Sjövik m.fl. inom stadsdelen Liljeholmen, Dp 2004-18378-54 Dnr 311-2067/2006.”

Reservation från MP. Vill se återremiss.
Särskilda uttalanden från M, FP och KD.

Beslut:

Att föreslå kommunfullmäktige att besluta:

”Detaljplan för Sjövikshöjden, del av kv. Sjövik m.fl. inom stadsdelen Liljeholmen, Dp 2004-18378-54, antas.”

Synpunkter från borgarråd Py Börjesson (S):

”Jag välkomnar planförslaget som medger byggnation av 550 nya lägenheter i Årstadal inom stadsutvecklingsområdet Liljeholmen. Området är välförsörjt av kollektivtrafik och merparten av exploateringen sker på redan ianspråktagen mark vilket gör att planförslaget följer gällande översiktsplan. Bostadsområdet får stora gårdar med god tillgång till solljus vilket ger en bra grund för välutnyttjade gårdar som samlingspunkter för de boende. Den centralt placerade parken utgör ett gemensamt uterum och förstärks av ett gemensamhetshus vid ena kortsidan av parken. Planförslaget innehåller ett antal portiker som är nödvändiga för att möjliggöra rörelser inom området. Det är viktigt att portikerna utformas med stor omsorg så att de är säkra och inte utgör mörka områden som skapar otrygghet. Planförslaget medger också att en förskola samt en skola med årskurserna 1-5 kan inrymmas i ett f.d. kontorshus samt en tillbyggnad. Skolgården förläggs till baksidan av skolan. Eftersom tillgången till plana friytor i området är begränsat kommer staden att anlägga en bollplan i naturmarken öster om skolan. Stockholm växer. Vi måste se till att det finns bostäder för att möta behovet från de som vill studera i Stockholm. Den allmänna bostadsbristen leder till att huvudstaden blir mindre attraktiv som etableringsort för företag och organisationer. Staden måste fortsätta arbetet för att bygga billigare som alla kan efterfråga i kollektivtrafiknära lägen. Majoriteten skapar förutsättningar för 20 000 nya bostäder fram till 2006. Därefter måste vi ha en fortsatt hög takt för att täcka behovet av nya bostäder. Byggandet av fler bostäder ger inte bara fler företag möjlighet att flytta hit, det ger också många nya arbetstillfällen till stockholmsområdet.”

Reservation från Viviann Gunnarsson (MP). Vill att kommunfullmäktige återremitterar detaljplanen.
Kommentar: ”De tre östligaste husen måste utgå från detaljplanen. Dessa sticker i nuvarande förslag in för mycket i den känsliga grönkilen/spridningskorridoren mellan Årstaskogen och Vinterviken.”

Särskilt uttalande från Kristina Axén Olin (M): ”För att få en rimlig parkeringssituation i området krävs ett parkeringstal på 1,0. Ett högre parkeringstal än det föreslagna i ärendet förordas även av trafikkontorets tjänstemän.”

2014-01-15 Beslut om detaljplan för del av Sjövik 5

”Detaljplan för del av Sjövik 5, del 2 (kajen), i stadsdelen Liljeholmen, Dp 2010-21700-54 Dnr 311-1720/2013.”

Beslut att föreslå kommunfullmäktige att besluta:

”Detaljplan för del av Sjövik 5, del 2 (kajen), i stadsdelen Liljeholmen, Dp 2010-21700-54, antas.”

Förslag till beslut:

”Ordföranden föreslår att kommunstyrelsen beslutar enligt borgarrådsberedningens förslag.

Ann-Margarethe Livh (V) föreslår att kommunstyrelsen beslutar enligt Vänsterpartiets förslag som redovisas i utlåtandet.”

Särskilda uttalanden:

”Samtliga ledamöter för Miljöpartiet hänvisar till Miljöpartiets särskilda uttalande i borgarrådsberedningen som redovisas i utlåtandet.”

Från Kommunstyrelsens Utlåtande Detaljplan för del av Sjövik 5, del 2 (kajen), i stadsdelen Liljeholmen, Dp 2010-21700-54:

Regina Kevius synpunkter:

”Under de kommande åren beräknas Stockholms invånarantal växa till en miljon människor och en hög takt i bostadsbyggandet är mycket viktigt. Fram till år 2022 ska 58 000 nya bostäder vara inflyttningsklara. Det föreliggande förslaget till detaljplan rymmer förutom omkring 600 nya bostäder också många kvaliteter som överensstämmer med idén om promenadstaden – en nära, trygg och miljövänlig stad där samband och attraktiva miljöer skapas. Kvarteren har fått en genomarbetad utformning som medvetet gjorts med tanke på omgivning och miljö. Kajkvarteren får vardera en högre byggnad ut mot kajen vilka skapar en tydlig siluett. Det arkitektoniska uttrycket varierar mellan de ingående byggnaderna och bidrar till en intressant stadsbild. Ett av höghusen får ytterligare två våningar endast avsedda för restaurangändamål. Syftet är att restaurangen ska gestaltas och teckna sig som en lanterna ovanför övriga höghus. I den östligaste delen föreslås en fristående byggnad som skiljer sig från kvartersstrukturen och ges en egen skala som relaterar till Årstabroarna och markerar övergången från stadsbebyggelsen till naturen i Årstaskogen. Såväl inom kvarteren som längs kajen skapas lokaler för publika verksamheter som kommer att bidra till att skapa en levande, attraktiv miljö för både boende och besökare. I vattenområdet närmast kajen möjliggörs bryggor och soldäck. Jag ser den nya bebyggelsen som ett positivt tillskott för både stadsdelen och staden som helhet och föreslår kommunfullmäktige att anta förslaget till detaljplan.”

Särskilt uttalande Daniel Heldén (MP):

”Det är av största vikt att området i samband med den fortsatta exploateringen förses med tillräcklig samhällsservice. Det är bland annat nödvändigt att arbetet med en ny skola påskyndas. Samtidigt kan vi konstatera att förskolorna i området generellt har mycket små gårdar. Att hänvisa verksamheten till naturmark och mindre lekparker är i längden ohållbart. Hög exploateringsgrad måste kombineras med god miljö för barnen. Stockholms stad har som mål att bostadsområden ska ha blandade upplåtelseformer. I det aktuella området har en majoritet av bostäderna upplåtelseformen bostadsrätt. Sett i ljuset av upplåtelseformsfördelningen för alla flerbostadshus i Liljeholmen där hela 72 procent av lägenheterna är upplåtna med bostadsrätt ökas därmed skevheten än mer. Med hänsyn tagen till att marken kommer att anvisas som tomträtt men upplåtas som bostadsrätter borde exploateringen kunna bära ytterligare mervärden för området. T ex är det i dagsläget inte tillåtet att bada från bryggorna i Årstadalshamnen och enligt Hägersten- och Liljeholmens stadsdelsförvaltning krävs att det dels tas vattenprover med jämna mellanrum och att det dels sätts ut bojar och skyddsanordningar för att hindra badande från att komma ut i farleden. Nämnden anser att detta bör kunna finansieras via exploateringen och att arbetet med att sätta ut bojar borde ha ingått i de åtaganden som enligt avtalet åligger JM. I detta instämmer vi. I avtalet bör krav ställas på att minst var femte lägenhet ska byggas för målgruppen unga och studenter samt att 5 procent av bostäderna ska vara avsedda för personer med särskilda behov. Energianvändningen ska inte överskrida 45-50 kWh/kvm/år. Parkeringstalet ska vara högst 0,3 per lägenhet.”

Kommunfullmäktige

2003-06-17 Beslut om köp av mark

”Köp av mark för bostadsbebyggelse inom del av Sjövik 5 samt upplåtelse av marken med tomträtt till AB Familjebostäder Hemställen från gatu- och fastighetsnämnden Villkorat av kommunfullmäktiges godkännande senast den 1 juli 2003 (utl. 2003:58) Dnr 302-859/2003.”

Beslut ”utan omröstning – i enlighet med kommunstyrelsens förslag”:

1. Köpeavtal med JM AB angående förvärv av del av Sjövik 5 för en köpeskilling om 60 mnkr godkänns.
2. Gatu- och fastighetsnämnden medges ökade investeringsutgifter med 60 mnkr. Finansieringen sker genom ökat finansieringsbeting under Finansförvaltningen.
3. Gatu- och fastighetsnämnden, genom gatu- och fastighetskontoret, bemyndigas att vidta de åtgärder som är erforderliga för avtalets fullföljande.”

2006-06-12 Beslut antagande av detaljplan

”Förslag till detaljplan för Sjövikshöjden, del av kv. Sjövik m.fl. inom stadsdelen Liljeholmen, Dp 2004-18378-54 (utl. 2006:137) Dnr 311-2067/2006.”

Reservation från MP. Vill se återremiss.

Beslut:

”Detaljplan för Sjövikshöjden, del av kv. Sjövik m.fl. inom stadsdelen Liljeholmen, Dp 2004-18378-54, antas.”

2008-01-12 Investerings- och inriktningsbeslut

”Investerings- och inriktningsbeslut gällande nyproduktion och ombyggnad av bostäder i kv. Sjövik, etapp 2 i Årstadal (utl. 2008:6) Dnr 302-5242/2007.”

Beslut:

”Med bifall till kommunstyrelsens förslag i utlåtandet beslöt kommunfullmäktige utan omröstning följande. AB Stockholmshems investering för nyproduktion av bostäder i kv. Sjövik, etapp 2 i Årstadal, för ett belopp på ca 340 mnkr godkänns.”

2014-01-27 Beslut om detaljplan för del av Sjövik 5

”Detaljplan för del av Sjövik 5, del 2 (kajen), i stadsdelen Liljeholmen, Dp 2010-21700-54 (utl. 2014:3) Dnr 311-1720/2013.”

Reservation från V. Vill se återremiss.

Beslut:

Detaljplanen antas.

Röster från Stadshuset

När vision ska bli sten

Svenska Akademiens Ordlista:

”**Vision** – syn, uppenbarelse, framtidssyn.”

Om vi lyssnar på Stockholms politiker när de talar om staden förstår vi snart att den ska vara ”tät”, ”stadsmässig” och ”levande”. Staden ska ”utvecklas” utan att ”gamla misstag” upprepas. Och framför allt det är nu, just nu idag, som vi har chansen att skapa denna nya stad.

Det finns en idé om staden och en bild av staden. Alla använder sig utav den. Det är den täta och levande staden. Soldränkta kaféer. Folkvimlet och nöjet. Politikerna tar fram idén/bilden när de lanserar visioner och förslag. De ska skapa den levande staden, den täta staden, idén om staden.

Det är utifrån denna idé som husen sedan ska byggas, kvarter rivs, eller kvarter bevaras. Allt beroende på vem det är som just nu talar och använder sig av den. Det att kommer bli så vackert, titta på bilderna; släpande solljus, unga människor i stadsmiljöer. Alla är vackra. Husen är vackra.

Välkommen att köpa din lägenhet i 79 & Park. Välkommen in, titta på utsikten.

Vi vill alla stå i det rummet och blicka ut över den staden. Vi vill alla ha den vackra staden, men den visar sig vara väldigt svår att bygga.

Myten ger kraft åt alla ståndpunkter. Den lånar ut sig till alla. Samtidigt är staden konkret och aldrig myt; den är hård sten. Du rundar ett hörn och möts av en kall vind. Solen gassar på Dramatentrappan. Stockholm reser sig och möter alla dessa idéer, tar emot dem och bär dem. Det är Stockholm som får bära alla dessa drömmar – visionerna när de tar form. Det är Stockholms invånare som får bära dem och leva med dem. Det är jag som ska leva i din dröm om New York. Det är invånarna som ska leva i resterna av dessa drömmar.

Stadsbyggnadsborgarrådet talar

När politikern talar om stadsbyggnad tar hen avstamp i nuet och rör sig snabbt mot planerna för framtiden. Blicken är ständigt riktad mot det nya, mot det sköna. Det är en ständig diskussion om något som inte existerar. Bilder, idéer, drömmar och visioner. Tankar och förslag. Det speciella, eller egendomliga, är att dessa tankar och drömmar ska manifesteras och bli en del av hundratusentals människors vardag. De ska byggas. Du kan snart ta på dem.

Det är genom presenterade visioner och förslag, eller genom svar på frågor om vissa projekt, som politikern ger sin bild av den (drömda) nya staden.

Här följer en genomgång av dagspressen 1998-2016 rörande stadsbyggnad. Det är oftast stadsbyggnadsborgarrådet som talar och tar plats, ibland oppositionen. Detta är inte en genomgång av *allt* som sagts. Förhoppningsvis säger denna samling citat något om scenen på vilken projekten tagit plats och något om stämningen från vilken de växte fram.

Lyfta Gallerian

Inför Kulturhuvudstadsåret 1998 var det tal om att rusta city och ”lyfta Gallerian”. En upprustning av Hamngatan skulle göra den ”mer promenadvänlig”. Dåvarande stadsbyggnadsborgarråd Bertil Karlberg (S) berättar i en annons för Gallerian: ”Vi strävar efter att göra Hamngatan mer tilltalande för

flanörer, över såväl som under jord, och det borde ge goda möjligheter för köpmännen i Gallerian.” Även Sergels torg ska rustas och entrén till Gallerian få en ny form. ”Vi vill förvandla området under Hamngatan till ett trevligt torg i likhet med Gallerian i dag. Vi vill skapa rum där människor gärna vill vara ute och där de också blir presumtiva kunder till Gallerian.”

Här ser vi några av de teman och uttryck som ska återkomma från stadsbyggnadsborgarråden genom åren. Stadens rum ska vara ”tilltalande” och ”vänliga”, torgen ”trevliga”. Stadens rum ska ”förvandlas”. Ett mänskligt rum ska ”skapas”, ett rum för ”människan”. Stadens invånare ska lockas till att ”vara ute”, människorna ska röra sig i staden och ge den liv. Det ska bli en promenadvänlig stad. (Detta uttryck är dock här annonsörens.) Bertil ger en bild av ett ganska öde city där köpmännen kämpar för att få kunder. Bertil avviker från kommande stadsbyggnadsborgarråd i det faktum att han så öppet talar om att ska skapa kunder och gynna köpmän.

Storhotell i city

År 1998 skriver DN om stadens och SJ:s gemensamma planer på att bygga ett stort hotell och konferenscenter i västra City. I samband med detta kräver politiker att det också byggs lägenheter. Staden växer också på andra håll. JM har köpt fastigheter på Lilla Essingen. Stadsarkitekt Per Kallstenius berättar för DN den 5 juni 1998: ”Vi satsar stort i Hammarby sjöstad, Liljeholmen och på nordvästra Kungsholmen. Men därefter står Årstadal och Marievik i tur, som har ett helt fantastiskt läge, naturskönhet och nära till vattnet samt en ny mix av företag och bostäder.” Det berättas att staden här provar en ny form av planeringsprocess. Staden äger inte fastigheterna utan samarbetar med de privata ägarna.

Planerna på storhotell i city föder en diskussion om höga hus i kärnan av staden. Sune Haglund, moderat f.d. stadsbyggnadsborgarråd bakom Söder Torn, även kallat ”Haglunds Pinne”, visar sig inte vara en vän av skyskrapor: ”Nej, möjligen där de verkligen passar in – och det är inte överallt.”

Andra röster vurmar för skyskrapor. Krönikör Eric Erfors skriver en artikel i Expressen där han lyfter fram skyskrapornas kvaliteter i en trång stad. Staden skulle må bra av höga hus, grönområden skulle bevaras. Eric drömmer om ett Manhattan på Söder och ser med besvikelse på Söder Torn som krympt väsentligt under planprocessens gång. Det borde vara dubbelt så högt, tycker Eric.

En annan stark röst är Stella Fare, ledare för Stockholmspartiet. Hon vill omvandla Segels torg; lyfta upp Plattan och bygga bostäder på platsen: ”Tomtmarken är för dyr häromkring för ett torg ingen vill ha. Lyft det, bebygg det, och minska ner torget till hanterliga proportioner.” Stella vill också riva tre av citys parkeringshus och ersätta dem med bostäder.

Val 1998, Mikael Söderlund gör entré

Inför valet 1998 lovar moderaterna, med Carl Cederschiöld i spetsen, att vid en valvinst sänka skatten. Den 2 september 1998 går Svenska Dagbladet igenom några av partiernas vallöften. Det är relativt lite tal om staden. Socialdemokraterna driver en satsning på ytterstaden, något Cederschiöld inte vill betala för om han blir finansborgarråd: ”Vi motsätter oss inte det som bostadsbolagen vill göra, däremot den del som finansieras via stadens budget.” Centerpartiet vill rädda parker och grönområden från exploatering. Stockholmspartiet vill se en utbyggnad av cykelbanenätet, att de tunga transporterna försvinner från Valhallavägen och att Centralbron grävs ner.

De borgerliga (M, FP, KD och SP) vinner majoritet i stadshuset och Mikael Söderlund (M) gör entré som stadsbyggnadsborgarråd.

I december 1998 presenterar Skanska planer på 1000 bostäder i klarakvarteren. Skanskas regionchef Arne Olsson berättar för SvD 16 december 1998: ”Nu vill vi fortsätta och levandegöra gatumiljön, öppna gångstråk och tillföra området ännu mer bostäder. Platsen ska bli attraktiv så man vågar vistas där.” Orden klingar likt dem Bertil Karlberg yttrade något år tidigare. Rummet ska få liv och bli attraktivt. Människorna ska röra sig i city. Gångstråk ska öppnas. Det nyblivna stadsbyggnadsborgarrådet Mikael Söderlund kommenterar: ”Detta är helt i linje med den nya

majoritetens ambitioner för det här området, /.../ Och vi välkomnar förslaget till nya bostäder, omkring 1000 nya lägenheter är ungefär det vi tänkt oss.”

Sergels torg och det förflutna

Mikael Söderlund vill liksom Stella Fare dölja över Segels torg. Planerna är dock dunkla. I en slags protest mot planerna öppnar Arkitekturmuseet en utställning för att visa på torgets unika värden. Museichef Jöran Lindvall talar med SvD den 23 januari 1999: ”När jag först fick höra politikernas utspel om att förändra torget trodde jag det var ett skämt, /.../ men sedan förstod jag att det var blodigt allvar.”

Torget hyser problem; här finns knarkhandel och underhållet är eftersatt. Men de som utformat utställningen, bland andra Martin Rörby, anser att platsen ska utvecklas ”utifrån dess egna förutsättningar” och för att detta ska kunna ske krävs kunskap, menar de.

Stadsbyggnadsborgarrådet Mikael Söderlund besöker utställningen och SvD fångar en dialog mellan honom och museichefen:

”-Det här är ett torg för både bilar och människor, säger museichefen.

-Men människorna har väl ändå en ganska underordnad roll, svarar Mikael Söderlund.

-Och se här på Kulturhusets arkitektoniska rytm, prisar museichefen.

-Den arkitektoniska rytmen måste väl ändå anpassas efter den mänskliga rytmen, tycker Mikael Söderlund.”

Samtalet fortsätter. Museichefen vill att stadens invånare ska engagera sig i torget.

”-Det är väl svårt med engagemang för en plats där människor går hem klockan fem, kontrar Mikael Söderlund.

-Men Sergels torg har stort folkliv och avspeglar vårt nya mångkulturella samhälle. Det är dessutom en av de mest kända platserna i Sverige, påpekar museichefen.

-Ja, men för vad? Sergels torg är känt för att hockeyhjältarna hyllas här och för enstaka evenemang. Det är det som är problemet. Ett torg skall vara en plats för människor att vistas på, inte för evenemang en gång per år, säger stadsbyggnadsborgarrådet.”

Mikael Söderlund ger bilden av ett öde city lämnat av människorna som alla har gått hem klockan fem. Det är samma bild Bertil Karlberg och Skanska gett före honom, om än mer drastisk. Mikael Söderlunds lösning är en omvandling av torget till en mer ”mänsklig” plats. Den nya majoriteten i stadshuset står bakom planerna. Torget ska vara förvandlat innan år 2002.

I en ledarkrönika i SvD den 20 oktober 1999 av Fredrik Haage med rubriken ”Farväl, Le Corbusier” beskrivs Mikael Söderlund som något av stadens räddare. Den tidigare omvandlingen och förstörelsen av klarakvarteren/city var en Socialdemokratisk attack grundad i ”inhuman människosyn”, anser Haage. Men nu, med en borgerlig majoritet i Stadshuset, finns åter viljan att ”åtgärda missgreppen från /.../ tidigare skövlingarna”. Mikael Söderlund och Stella Fare driver nu ”ambitionen att låta en misshandlad och förfulad stad återfå berövade stadsvärden.”

Mikael Söderlund blir intervjuad och berättar att den planerade förändringen av Sergels torg är bara en del i Stadshusets större cityplan, något ännu mer omvälvande väntar, en uppgörelse med det förflutna: ”Men vad som nu händer är att stockholmarnas efterlängttade uppgörelse med Riksgropen faktiskt håller på att komma till stånd. Detta är ett paradigmskifte. Vi säger farväl till Le Corbusier, inte bara i ord utan i handling.”

Det hela framstår som en kamp om Stockholm. Den ”klassiska staden positioner ska lyftas fram”. Krönikören beskriver:

”Till klassiska stadsvärden hör att det offentliga rummet harmonierar med människorna. Människan är utgångspunkt, inte en leksak i stadsingenjörrens händer. I de utpekade områdena skall stora mått brytas ned och förmänskligas. Enformighet skall brytas upp. Nya fasader läggas på. Dött väckas till liv.”

Integrering av kontor och bostäder anses viktigt. City ska få tusen nya lägenheter och allt ska bekostas av privata medel och ej drabba skattebetalarna. Mikael Söderlund har också tankar om arkitektur. Det ska vara material med kvalitet och utförandet ska visa detaljrikedom. Det nya ska ”harmonisera” med ”det omgivande rummet”.

Mikael Söderlund vill se en uppgörelse över blockgränserna för att förverkliga den nya staden. Den nya staden, som är en uppgörelse med allt detta, är möjlig men tyvärr reagerar oppositionen instinktivt, anser Haage. Krönikören avslutar: ”stadens politiska och kulturella vänster förefaller åtminstone än så länge instinktivt blockerad. /.../ Vänstern har sitt arv att försvara. Arvet från Riksgropen. De får det inte lätt.”

I samma tidning skriver oppositionsborgarrådet Annika Billström om ytterstadssatsningen. Den drivs för att reparera gamla misstag. Annika skriver: ”De bostadsområden som växte upp i mycket snabb takt för att råda bot på en skriande bostadsbrist blev ofta fula, alltför storskaliga och allt annat än människovänliga. Om de alls planerades så skedde det långt över huvudet på dem som skulle flytta dit.”

Krönikören talar för en idé om den rätta staden, den mänskliga staden. Den är klar att skapas, det är bara att minska skalan och bygga harmoniskt. Begreppet ”människovänlig” används både av M och S. Den historiska planeraren har behandlat de boende likt leksaker och planerat ”långt över huvudet” på människorna. En slags känsloladdad makt. Stadens invånare rör sig i dess rum, ett rum som beskrivs som dött. Men nu har vi möjlighet att ”rätta till misstag” och skapa en ”mänsklig stad”.

Befolka city

I januari 2000 lanserar Mikael Söderlund och SBC tillsammans en idé om att bygga på de existerande husen i city, något som skulle kräva en lagändring. Vid tiden är det endast tillåtet att bygga på en våning. Ulrika Francke, vd för SBC, säger till DN 20 januari 2000: ”Den akuta bostadsbristen gör det nödvändigt att ändra lagen.”

Samtidigt har arkitekten Boris Culjat lanserat en vision om ett omvandlat Sergels torg och city. En kommunal studie har pekat ut området östra City som ett problemområde – kontorshus dominerar i stora kvarter, nätter och kvällar är ”döda”. Det anses vara ett av de miljömässigt sämsta områdena i innerstaden med outnyttjade bottenvåningar, skumma och tomma gator, knarkhandel och prostitution. Kvarteret kunde med sitt läge vara ett av de mest lönsamma i Stockholm. Culjat vill ta ett helhetsgrepp och ge ”området en mer dynamisk genomströmning”. Han vill ta bort butikslokalerna mellan Plattan och NK och fylla igen den underjordiska passagen. Ett nytt handelsstråk ska skapas på Jakobsbergsgatan och nya bostäder byggas på befintliga hus. Arkitekterna ska få mer att säga till om. Culjat har skickat sitt förslag till Mikael Söderlund som har det här att säga:

”Jag gillar initiativ, men Boris Culjats planer skiljer sig inte nämnvärt från våra egna. Ett undantag är förslaget att stänga de underjordiska passagerna från Sergels torg till Hamngatan, vilket jag tror är ogörligt. Kulturhusets ledning skulle reagera negativt om vi täckte för en av deras ingångar med jord. Men påpekas bör att cityförnyelsen faktiskt hunnit ett bra stycke på väg: ett 20-tal kvarter är förnyade och fler är på väg. Culjats förslag, att vi ska överlämna makten i stadsbyggnadsfrågor till arkitekter är feltänkt – vi politiker företräder allmänheten och har i uppdrag av dem att skapa goda stadsvärden. Precis det ämnar vi också göra.” (DN 20 januari 2000)

Mikael tror inte det är möjligt att bygga billiga bostäder i attraktiva stadsdelar. Ökad integration mellan människor är dock "en av stadsplaneringens viktigaste uppgifter". Stadens invånare måste också kunna påverka ny bebyggelse mer än idag. Det ska finnas en variation av upplåtelseformer i stadsdelarna, men det är svårt att bygga billigt i "högstatusområden". Mikael till DN 11 mars 2000: "Att över huvud taget bygga billigare än vad som görs i dag kräver ändringar i lagstiftningen." Det råder ett högt tryck och stor efterfrågan på bostäder i innerstaden. Det driver upp priserna. Ökad variation kan bara byggas in i "bostadsområden som från början präglas av många likadana hyresrätter. Som Vårby Gård eller Östberga."

I juni 2000 är Mikael Söderlund och Stella Fare inte längre överens om omdaning av Plattan. Ensam inviger Mikael utställningen som presenterar det nya Sergels torg. Den borgerliga koalitionen i Stadshuset ser ut att spricka. Det finns nu inte längre någon majoritet för en omdaning. Oppositionen vill rusta upp torget, behålla de två planen och säger nej till bostäder på platsen. Folkpartiet och Kristdemokraterna har inte riktigt bestämt sig, men de ställer sig inte bakom omdaningens tankar. (DN 6 juni 2000)

Höga hus och stubbar i innerstaden

Politikerna i Stadshuset verkar dock vara överens om att Stockholms innerstad ska växa på höjden. I november 2000 gör SvD en undersökning där 97 politiker svarat på frågan "Ska det byggas fler skyskrapor/höga hus i Stockholms innerstad?" Resultatet redovisas i SvD 17 november 2000:

Procent som svarat ja i respektive parti:

FP: 89%

M: 86%

MP: 80%

S: 77%

KD: 67%

V: 0%

SP: 0%

I staden råder brist på lokaler och bostäder. Frågan är hur staden ska växa utan stora markgrepp. En tanke som finns i hela det politiska spektrumet är att de höga husen kan minska bristen på bostäder och kontor. Nu finns planer på förhöjda hus till exempel vid Klarabergsgatan, och majoriteten av politikerna är positiva förutsatt att "husen inte stör stadens silhuett eller den omgivande bebyggelsen". Vänsterpartiet och Stockholmspartiet säger däremot blank nej till höghus innanför tullarna.

Stadsbyggnadsborgarråd Mikael Söderlund kommenterar:

"När man bygger högt är det viktigt att husen integreras i stadslivet. Det finns en del avskräckande exempel runt om i världen där de höga husen är enskilda solitärer som inte är en del av den levande stad vi vill se."

Endast två ledamöter i moderaterna säger nej till höga hus i innerstaden. Många i partiet anser tvärtom att höga hus är något som "tillhör en ledande huvudstad." Mikael fortsätter: "Jag är inte förvånad över att många moderater tycker att det är lockande att pröva höga hus. Men man ska vara försiktig med silhuetten och bygga vidare på den tradition som finns i Stockholm. Vi ska tillåta höga hus ibland i bra lägen."

Ledamöterna inom S är mer försiktigt positiva till de höga husen, det kan bara "handla om enstaka projekt och de ska innehålla bostäder." Socialdemokraternas oppositionsborgarråd Annika Billström ger sin syn på saken: "I bostadsbristens dagar vågar vi prata om höga hus. Både innerstan och

närförorterna måste bygga höga hus ganska snart och det är i sig varken arkitektoniskt eller estetiskt felaktigt.”

Billström ser dock nackdelar med höga hus i innerstaden då risken finns att de skapar dåliga boendemiljöer. ”Farhågorna för att Stockholms silhuett kan förstöras ska också tas på allvar,” fortsätter hon. Hon tror att stockholmarna accepterar höga hus och tar Söder Torn som exempel: ”Alla säger att de gillar Söder Torn, men att det skulle ha behövt vara tio, femton våningar högre. Nu ser det ut som en liten stubbe.”

När artikeln skrivs i november 2000 finns ännu inga beslut fattade om byggen av nya höghus. Men arkitekter runt om i staden ritar för fullt på olika förslag och det leks med olika placeringar. Ute i Kista centrum växer samtidigt Kista Science Tower upp mot sina 160 meter.

Är det här första gången stadens silhuett förs på tal? Både moderater och socialdemokrater talar nu om stadens silhuett och vikten av att bevara den. De talar om vikten av att fortsätta bygga efter tradition. De höga husen passar i vissa lägen.

Det knakar i fogarna

Under året fortsätter det att knaka i den borgerliga koalitionen fogar. När regeringen 2002 beslutar att avsätta pengar för Norra Länken blir gatu- och fastighetsborgarrådet Sten Nordin ivrig att börja gräva tunnel under Bellvueparken. Det betyder strid. Stadsmiljöborgarråd Stella Fare och Stockholmspartiet protesterar. I maj får dessutom Stella nog av bostadsrättsomvandlingarna i innerstaden.

Stockholmspartiet bryter med majoriteten. Stella Fare till SvD maj 2002: ”Det får räcka nu. Vi kommer inte att medverka till fler ombildningar.”

I augusti skrivs det om hur moderaterna vill avskaffa stadsdelsnämnderna. Folkpartiet vill behålla dem men ”i kraftigt avlövad form”. Jan Björklund (FP) vill att grundskolan och delar av omsorgen lyfts bort från nämnderna. Stella Fare (SP) protesterar: ”Björklund vill sitta som en påve i Stadshuset och bestämma allt,” säger hon till DN 2 augusti 2002. De borgerliga kan bilda majoritet men just frågan om stadsdelsnämnderna splittrar. Också KD vill ha kvar nämnderna i stark ställning. Bland annat Socialdemokraterna och Vänsterpartiet ställer sig mot en nedläggning.

Val 2002, Ny majoritet, Py Börjeson tar över

Py Börjeson från socialdemokraterna blir Stockholms nya stadsbyggnadsborgarråd. I september tar hon plats i sitt nya rum i Stadshuset. Svenska Dagbladet är där och beskriver utsikten: ”Utanför fönstret har hon dagens Stockholm, en storstad med växtvärk, bostadsbrist och boendesegregation.”

I valrörelsen har socialdemokraterna lovat 20 000 nya bostäder. Börjeson beskriver utmaningen för SvD den 5 november 2002: ”Det här är en jätteutmaning. Det är en utmaning därför att det inte är helt enkelt att hitta mark. Vi har sagt att vi ska bygga på redan exploaterad mark, och det är inte så lätt att hitta all den där marken.”

Socialdemokraterna har dessutom lovat billigare lägenheter och att stoppa bostadsrättsomvandlingen. Hyrorna ska sänkas med 25 procent i nyproducerade lägenheter. Det har varit ett av löftena i Annika Billströms ”kontrakt med väljarna”. Börjeson reflekterar över möjligheterna till billigare lägenheter: ”Jag kan inte svara på i vilken mån vi kommer att klara av att bygga billigare lägenheter i innerstan. Det är ju markpriser och andra förutsättningar som avgör det. Vi måste hitta ett sätt att också bygga billigt, men om det kan ske i innerstan är väl tveksamt.”

Det lovade stoppet av omvandlingar har mött skarp kritik och Börjeson vill nu se över frågan: ”Eftersom vi vill ha blandade upplåtelseformer, och det kanske kan vara så att det kan bidra till att vi får en minskad segregation i ytterstan.”

Börjeson berättar att hon har besökt Gert Wingårdhs arkitektkontor i Liljeholmen där hon ”bekantade” sig med Årstadal och planerna på den nya stadsdelen med bland annat fyra 21-våningshus. Börjeson tycker att tanken på höga hus är ”Jättespännande, /.../ Jag tycker det är häftigt; man kan bygga höghus.”

Den nya majoritetens löften om att bygga mycket och billigt har väckt farhågor om ett nytt miljonprogram, men Börjeson försäkrar att framtiden kommer att bjuda på områden med en blandning av bostäder och arbetsplatser. SvD: "I mångt och mycket tycks hon vara inställd på att fullfölja den tidigare majoritetens påbörjade projekt."

Värtan är ett av områdena där planer på ny stadsbebyggelse finns. I en annons från Position Stockholm och Stockholms stad i DN den 11 december 2002 talar Py Börjeson om det nya området och ger samtidigt en bild av den blivande stad. "Vi arbetar på ett förslag som skulle innebära 2 000 nya lägenheter inom fem år", säger Börjeson. Exploateringsstudier har visat att området har stor kapacitet. Här kan 10 000 nya lägenheter skapas samtidigt som viss hamnverksamhet, gasverk och energihamn bevaras. Närheten till Hjorthagen är positiv. "I dag är Hjorthagen lite för litet för att ha en utbyggd service. Med 2 000 nya lägenheter växer området till en egen liten stadsdel, vilket kan göra det ännu mer attraktivt att bo här. Vi kan få högre standard på service och en mer levande stadsmiljö."

Staden vill att de nya bostadsprojekten innehåller en blandning av bostäder, kontor och service. Börjeson: "När vi nu bygger nytt i Stockholm är det viktigt att skapa levande stadsdelar där människor både kan bo och arbeta. Det måste finnas bra service med skolor och barnomsorg."

Py Börjeson ger indirekt en bild av framtidens stad. Fler lägenheter leder till en mer levande stadsdel med högre standard på tillgänglig service. En levande stad skapas genom utbyggnad. Levande, levande. Stadsbyggnadsborgarråden upprepar ordet likt ett mantra. Den döda staden är egendomligt närvarande i sin frånvaro, en mörk spegling till talet om "den levande staden". Det ger ett intryck av att staden och de styrande har erfarenhet av den döda staden, att den finns därute, ständigt påminnande om farorna med en felande planering. Eller så är uttrycket "den levande staden" endast en slogan, en fras att använda, ett löfte till stadens invånare: "Vi ska bygga en levande stad, var inte oroliga."

Förslag på en ny markpolicy

Den nya majoriteten har gett i uppdrag till gatu- och fastighetskontoret att ta fram en ny markpolicy. I mars 2003 lägger gatu- och fastighetskontoret fram sitt förslag. De vill inte att staden ska fortsätta subventionera mark till bostadsrätter. Marknadpriser ska gälla. Försäljning till marknadpris ska vara kvar. "Om staden lät även bostadsrätter byggas på tomträtt skulle det innebära en betydande subvention, eftersom markhyran inte alls motsvarar det marknadsmässiga priset," säger Per Olof Jägbeck på fastighetskontorets markbyrå till DN 30 mars 2003.

Under den borgerliga majoriteten var det regel att mark till bostadsrätter alltid såldes. Försäljningen ledde ofta till bud där högsta bud vann. Den som ville bygga hyresrätter kunde däremot välja att hyra marken av staden enligt principen om tomträtt. Det var ett system som fick kritik.

Kontoret tror det blir svårt att finansiera bostadsprojekt om inte marken får säljas.

Ett alternativ är att tillåta olika markhyror för hyresrätter och bostadsrätter. Då kunde hyran för bostadsrätter höjas. Det är en stor prisskillnad på att hyra mark och köpa mark. Stadens tomträttsavgäld har inte höjts sedan 1996.

Fastighetsborgarrådet Roger Mogert (S) är positiv till dyrare tomträtter för bostadsrätter: "Med dagens låga markhyror skulle förändringen annars bara betyda jättevinst för byggföretagen." Mogert fortsätter angående dyrare tomträtter för bostadsrätter: "Dels behåller vi marken i stans ägo. Dels blir det lättare för mindre bostadsproducenter att ta sig in på Stockholmsmarknaden. I dag har de svart att få kapital till markköp. De slipper lån och kan i stället betala ränta på marken direkt."

Tjugotusen nya bostäder

Politikerna i den nya majoriteten (S, V, MP) blir förföljda av deras tidigare löfte om att bygga 20 000 nya bostäder under mandatperioden. Hälften hyresrätter, hälften bostadsrätter. Den 10 januari 2004 konstaterar DN att endast drygt 1000 lägenheter började byggas år 2003. Det är den lägsta siffran sedan 1998. Långt ifrån de 5000 om året som skulle behövas.

Lotta Edholm (FP), vice ordförande i stadsbyggnadsnämnden ger kritik: ”Socialdemokraterna styr tre bostadsbolag i Stockholm, men misslyckas ändå att ta fram bostäder. Det är uruselt.”

Planerna på de första 16 000 bostäderna presenteras i Aftonbladet den 15 februari 2004. Den nya majoriteten anses inte ha råd att svika sitt vallöfte. Aftonbladet skriver: ”Efter kovändningen med trängselavgifterna skulle det vara ett stort bakslag om också bostadslöftet visade sig vara tomma ord.”

Ett ”20K-kansli” har inrättats och de presenterar nu sin rapport med planer för 16 000 nya lägenheter. Från visst håll muttras att detta mål aldrig kan nås, men stadsbyggnadsborgarråd Py Börjeson är positiv: ”Det är jätteroligt att se hur långt vi kommit. Allt talar för att vi klarar målet.”

I planerna fattas 4 000 lägenheter och tjänstemännen arbetar febrilt för att ta fram dem. Py Börjeson: ”Vi har beslutat att tillsätta 15 nya tjänster på stadsbyggnadskontoret för att klara det omfattande planarbete som återstår.”

Aftonbladet intervjuar Stellan Lundström, professor på KTH. Stellan har en lite mer negativ syn på målet: ”Det klarar de aldrig.” Stellan anser att det inte finns tillräckligt många köpstarka konsumenter och ”bygggherrarna måste tro att de kan sälja bostäderna”.

Py Börjeson är inte orolig: ”Byggherrarna ger i stället uttryck för att planprocesserna tar för lång tid så att de måste vänta med att börja bygga.”

Maktkamp i Stadshuset

Finansborgarrådet Annika Billström (S) och gatu- och fastighetsborgarrådet Roger Mogert (S) är oense och grubb leder till förändringar i Stadshuset. Den 18 januari skriver DN att Roger Mogert petas från sin post. Konflikten har blossat upp sedan Billström velat dela på gatu- och fastighetskontoret, något Mogert motsatt sig. Billström vinner dock den avgörande omröstningen i den socialdemokratiska fullmäktigegruppen. Mogert anses nu inte lämplig att leda arbetet med en delning och omorganisering av kontoret. Leif Rönngren ersätter Mogert som får en ny rotel med ansvar för bland annat arbetsmarknad och kultur. Billström är oense med både partikamrater och tjänstemän om nödvändigheten av en delning.

Py Börjeson är dock fortsatt stadsbyggnadsborgarråd.

Val 2006

Finansborgarrådet Annika Billström intervjuas av DN den 13 augusti 2006. Hon porträtteras på Mariaberget, stående vid utsikten med Riddarfjärden under sig. För Annika symboliserar gångvägen på Mariaberget ”en seger för stockholmarnas allmänintresse över särintresset hos husägarna på berget.”

Billström beklagar att oppositionen inte velat samarbeta i den utsträckning hon hoppats på. ”Jag hoppades och trodde att det skulle ha blivit mer samarbetsprojekt. Vi skulle ha kommit så mycket längre med till exempel utvecklingsfrågorna och bostadspolitiken i Stockholm. Jag kan inte säga att det är mitt misslyckande, men det är en sorg för stockholmarna.”

Socialdemokraterna lovar 15 000 nya lägenheter de närmaste fyra åren. Annika Billström säger till DN att hon vill se fler monument i staden, men ändrar sig sedan.

”Nej, inte monument, /.../ Fler spännande uttryck som stärker varumärket Stockholm i en globaliserad ekonomi. Min vision är att göra Stockholm till en världsstad med kreativa möten mellan näringsliv, samhälle och akademi. Det skapar förutsättningar för utveckling men måste också ge avtryck i stadsbilden.” Billström ger exempel på avtryck, det kan vara ett nytt operahus, en ny multifunktionsarena eller ett Nobelmuseum.

De ekonomiska prognoserna är positiva, staden har goda år framför sig.

Den som läser artikeln förstår att finansborgarrådet vill stärka varumärket Stockholm och att detta kan göras genom stadsbyggnad, genom ”spännande” stadsbyggnad. De spännande uttrycken ses ge en ”världsstad” där ”kreativa möten” mellan näringsliv och samhälle tar plats. Denna utveckling måste ge avtryck i stadsbilden. Staden ska göra varumärket synligt för världen. Utvecklingen är kopplad till

stadsbilden. Utvecklingen ska synas. Den måste manifesteras i betong och glas för att bli verklighet. Den går att bygga. Här dyker ordet ”globalisering” upp.

De största karaktärerna i Stockholms valrörelse 2006 är Annika Billström (S) och Kristina Axén Olin (M). De två grälar bland annat i Vasaparksduellen. Jobbfrågan tar mycket plats, men när DN den 16 september ber partierna lista sina tre viktigaste frågor tangerar några av dem staden och stadsbyggnad. Socialdemokraterna vill ”Bryta segregationen. Vi vill förstärka välfärden, förbättra servicen till stockholmarna och bryta segregationen mellan ytterstad och innerstad och mellan fattiga och rika.” De vill också skapa ”Rättvist boende. Vi vill inte sälja ut Stockholm utan bygga en stad för alla med fler hyresrätter, fler bostadsrätter, fler småhus och lägre boendekostnader.”

För moderaterna är den viktigaste frågan jobben, men också ”Tryggheten. Vi ska öka tryggheten genom att anställa 1000 fler personer inom polisen, klottersanera inom 24 timmar, öka städningen och belysa parker och gångstråk.”

Folkpartiet listar skolan och äldreomsorg som viktiga frågor, men också att bryta ”utanförskapet. Utbildning, arbete och blandade boendeformer är bästa sättet att bryta utanförskapet.”

Vänsterpartiet anser att en viktig fråga är ”Boendet. Vi vill bygga fler lägenheter och öka de boendes makt över sitt område. Bostäder ska inte säljas ut. En hyresgäst ska ha mer makt över sitt boende än en bostadsrättsinnehavare.”

Miljöpartiet slår ett slag för kollektivtrafiken: ”Gångtrafikanter, lekande barn och kaféer måste få mer utrymme i trafiken. Miljardsatsningar på nya motorvägar ska bytas mot en förbättrad och kraftigt utbyggd kollektivtrafik.”

Maktskifte, Söderlund kommer tillbaka

I september, när alla röster är räknade, står det klart att det blir maktskifte i Stockholm. Kristina Axén Olin blir nytt finansborgarråd och i oktober presenteras resten av de nya borgarråden. Bland annat blir Kristina Alvendal (M) Bostads- och integrationsborgarråd, Ulla Hamilton (M) Miljö- och fastighetsborgarråd och Madeleine Sjöstedt (FP) Kultur- och idrottsborgarråd. Axén Olin anser att integrationen är viktigaste frågan för Stockholm och skapar därför ett integrationsborgarråd.

Sist men inte minst återtar Mikael Söderlund sin plats som Stadsbyggnadsborgarråd, men nu med utvidgat ansvar. Stadsbyggnad och Trafik slås ihop till ett ansvarsområde. När SvD den 13 oktober 2006 presenterar de nya borgarråden ger Söderlund svar på några snabbfrågor:

”Viktigaste frågan: Länka ihop stadsdelarna.

Vackraste och fulaste byggnaderna? Stadshuset respektive Arkitekt högskolan.”

Enligt Dagens Nyheter 13 oktober 2006 har arbetsnamnet på Söderlunds nya titel varit ”tryggt-och-snyggt-borgarråd”. Han ska ansvara för allt från ytterstadssatsningar till snöröjning. Söderlund själv tycker att det är ett ”drömjobb”, och tillägger: ”Ytterstadens förnyelse, fler bostäder och bättre städning. Det är viktiga frågor.”

DN är intresserade av hur många av borgarråden som bor i hyresrätt. Det visar sig att bara en av de fem, socialborgarråd Ulf Kristersson, gör det. Kristina Alvendal som bor i en ”bostadsrätt mitt i stan” ser fram emot att arbeta som bostads- och integrationsborgarråd: ”Det ska bli jätteroligt att få arbeta med både bostäder och integration. Det hör ihop.” Alvendal tycker att det har saknats samordning mellan de två.

Svenska Dagbladet den 7 november 2006. Under rubriken ”Söderlund rensar upp i stan” ser vi en bild på stadsbyggnadsborgarrådet stående med bestämd min och beslutsamt kroppsspråk framför en vägg på vilken stadens slogan – ”Stockholm – The Capital of Scandinavia” – är skriven med stora bokstäver.

Söderlund vill knyta ihop Kista med Rinkeby och Tensta. Han vill också rensa Stockholms gator från trafik hinder och ett ”framkomlighetskansli” ska inrättas på Trafikkontoret för att förverkliga drömmen

om en köfri stad. Planerna för Citybanan ska fortsätta och inte ”läggas i malpåse” som hans partikollegor i regeringen vill.

Mikael har stora planer för staden. ”Jag ska fortsätta där jag slutade sist. Jag vill förnya ytterstaden och skapa ett spännande city. TenstaBo var ett lyckat försök att peka på den potential som finns i ytterstaden.”

Söderlund samtalar med SvD. På frågan om den nya majoriteten kommer klara målet på 15 000 nya bostäder svarar han: ”Det beror på konjunkturen och inflyttningen. I år har väldigt många nya projekt påbörjats och det kommer vi att dra nytta av nästa år. Jag vill också ha en dialog med socialdemokraterna eftersom vår grundsyn i frågan är gemensam.”

Söderlund reflekterar över hur Tensta/Rinkeby ska knytas ihop med Kista:

”Naturreservatet som man nu har inrättat är ett problem, liksom synen på Järvafältet som ett museum. Jag vill se att tvärbanan förverkligas. Den ska vara ett integrationsverktyg och inte bara en kommunikationslänk. Järvafältet ska vara en levande stadsdel, inte bara ett stort fält mellan två från varandra isolerade stadsdelar.”

Även andra förorter kan knytas ihop med staden. Söderlund nämner Liljeholmskajen som ett av de områden där stadsutvecklingen kommer att fortsätta: ”Området runt Skärholmen har en väldig dynamik. Där finns många idéer. Telefonplan, Liljeholmsplan och Liljeholmskajen kommer successivt att byggas ut och skapa nya strukturer som knyter ihop stadsdelarna. Gamla Södertäljevägen kan bli en levande stadsboulevard med nya kvarter och bostäder.”

Mikael vill även bygga stad på Årstafältet. ”Ja, det vill jag fortfarande. I alla fall runt Årstafältet. Det är samma sak som med Järva, det får ett värde först när det blir användbart, en levande park i ett område som håller på bli centrala Stockholm. Nu när vi har fått Södra länken finns det ju fantastiska möjligheter att ta ett helhetsgrepp utan att bygga igen hela fältet.”

Söderlund använder det klassiska ordet ”levande” i sin beskrivning av framtidens Stockholm. Genom att bygga skapas värden.

Den 9 november går DN igenom den borgerliga majoritetens budget. Bland annat kan vi läsa att ”Stockholm ska bli en ren stad.” ”Snyggt och Tryggt Stockholm” ska få 18 miljoner kronor i anslag. Dessa miljoner ska hålla staden renstädad och öka tryggheten med hjälp av belysning. Gator ska rustas för 191 miljoner kronor. Under mandatperioden ska 15 000 bostäder byggas, och 1000 av dem i city. De boende i allmännyttan erbjuds nu att köpa sina lägenheter och miljonprogramsområdena ska rustas för 200 miljoner kronor.

Ett levande City

Ett nytt år tar vid och Stadsbyggnadsborgarråd Mikael Söderlund har visioner om ett levande city, ett levande Klara. De gamla kvarteren ska befolkas. Människorna ska samlas kring nya bostäder, nya krogar och hotell. Bostäderna kan byggas på den befintliga husens tak. Söderlund talar till DN den 7 april 2007.

”Det finns ett jättestort intresse, inte minst från fastighetsägarna, att förnya city och att åter skapa en levande stadsdel i de gamla Klarkvarteren.”

Söderlund ser tillbaka på sin tid som stadsbyggnadsborgarråd och de projekt som då genomfördes: i ett kvarter bakom Åhléns byggdes 100 lägenheter på taken. I andra kvarter byggdes bostäder ovanpå kontorshus och parkeringshus. P-huset Elefanten omvandlades till 150 lägenheter.

Söderlund igen:

”Många kvarter från 60- och 70-talen är i dag ’ruttna’ och måste totalrenoveras. Inte minst i regeringskvarteren finns många trista hus med stendöda bottenvåningar. Fastighetsverkets innehav i södra Klara utreds just nu och här finns stora möjligheter, genom att effektivisera verkets fastighetsbestånd, att frigöra bottenvåningar för butiker. Det kan kanske till och med leda till omvandling av hela kvarteret till bostäder.”

Söderlunds vision inbegriper Gustav Adolfs torg, Brunkebergstorg och Sergels torg. Vid Gustav Adolfs torg finns redan en upprustningsplan i vilken Norrbro ingår. Söderlund vill utveckla den planen. Platsen framför Operan ska omvandlas till ett stadsligt torg med ”soldränkta serveringar”. Parkeringsplatserna ska bli färre.

Mikael vill plana ut Brunkebergstorg och göra det mer tillgängligt. Fastighetsaktörerna AMF, Stena, Fastighetskontoret och Statens fastighetsverk diskuterar för fullt utbyggnaden av det befintliga hotellet och eventuella bostäder på taken till intilliggande hus, ”inklusive Gallerian”. ”Brunkebergstorg har en jättepoteential att bli ett levande torg. I dag går platsen inte att använda,” säger Mikael.

Sergels torg ska rustas upp. Mikael vill se en glastrappa upp mot Kulturhuset och en stor restaurang i Kapp-Ahls affär under fontänen. Klarabergsgatan ska omvandlas till en trädplanterad stadsboulevard med uteserveringar. DN skriver att ”Hotell Continental kan bli föremål för en tredimensionell fastighetsbildning genom att binda samman tunnelbanan, Vasagatan och Klarabergsgatan med en ny station för Citybanan, hotell och bostäder.”

Söderlund drömmer också om ett riktigt högt hus, Klara Torn, och tusentals bostäder på SJ:s banområde.

Förnyelsen av city når alla tänkbara platser och så även Hamngatan som ska upprustas.

”Totalt kan vi få 5000 citylägenheter med 12 000-15 000 boende vid Norra Bantorget, Södra Klara och Klara sjö, människor kommer att ställa stora krav på stadsmiljön. Det kan bli en fantastisk återgång till ett levande Klara. Då ska vi inte längre behöva skämmas för hur city ser ut,” säger Söderlund.

Mikael Söderlund anser att City är något att skämmas för i dagsläget. Det behövs ljus och trygghet, soldränkta serveringar och lugna, trädplanterade stadsboulevardar.

Stadsbyggnadsborgarrådet och Stadsmuseet

Stadsmuseet gör en kulturhistorisk inventering av stadens moderna city. I juni 2007 presenterar de en lista med 14 blåmärkta fastigheter, alltså fastigheter som klassats som ”kulturhistoriskt mycket värdefulla”, uppfyllande kraven på byggnadsminnesförklaring. Några exempel är Kulturhuset, Åhléns och Parkaden.

Stadsbyggnadsborgarråd Mikael Söderlund är inte imponerad. Han anser själv att endast fyra av de fjorton husen kan anses vara kulturhistoriskt värdefulla.

”Det är naturligtvis intressant att peka ut objekt som verkligen är skyddsvärda. Men jag upplever inte att den här listan är nödvändig,” säger han till Svenska Dagbladet 21 juni 2007.

Mikael fortsätter: ”Några av de här husen som räknas upp har ju ett kulturhistoriskt värde. Kulturhuset, Riksbanken, PK-huset och Sverige huset är ju exempel på god arkitektur som vi inte ska påverka allt för mycket. De husen kan jag förstå att de blivit blåmärkta. /.../ Men att påstå att SIF-huset är skyddsvärt, det gör mig lite förvånad. Och jag tycker inte att en blåklassning är angelägen för en anläggning som Parkaden.”

Stadsbyggnadsborgarrådet vill fortsätta omvandlingen av city. ”Förnyelsen av city är en av stockholmarnas mest prioriterade frågor.” Stadsmuseets nya lista ska inte stå i vägen för ombyggnaden av till exempel Parkaden. Söderlund meddelar också att ”Stadsbyggnadsnämnden inte kommer att sanktionera Stadsmuseets lista.”

Journalisten Elisabet Andersson intervjuar stadsmuseets chef Ann-Charlotte Backlund som menar att det inte är upp till stadsbyggnadsnämnden att besluta detta. Det är stadsmuseet som avgör vilka hus som ska klassas som kulturhistoriskt värdefulla. ”Han kan inte säga att Stadsmuseet har fel. /.../ Det är stadsantikvarien som beslutar om detta enligt uppdrag från kommunfullmäktige. Det har vi på delegation, och det är direkt kopplat till min tjänst.” Det har tidigare funnits en bra dialog mellan museet och politikerna. Politikerna har tagit hänsyn till klassificeringen.

Men Mikael Söderlund vill bygga om Parkaden och även andra blåklassade fastigheter. Diskussioner förs redan med fastighetsägare. ”Vi tänker inte låta en blåmärkning stå i vägen för en radikal ombyggnad av Parkaden”, säger Mikael och ger en egen lista på planerade påbyggnader: bostäder

ovanpå Stadsteatern; kontor på av näringsdepartementets tak på Jakobsgränd; påbyggnad av Åhléns. ”Åhléns är ett hus som kan utvecklas med en påbyggnad; där finns ett stort outnyttjat taklandskap.”

Söderlund markerar att han jobbar för stockholmarnas sak. Han framställer det som att det är människorna i staden som vill detta. Han arbetar på deras uppdrag.

Waterfront innan det hette Waterfront

När den gamla postterminalen nära Stadshuset rivs lämnar den plats för drömmen om ett högt hus, ett hotell, en konferensanläggning vid Klara sjö. Drömmen är redan plan och planen är snart verklighet. Det här betyder att city blir högre. ”Detta blir startskottet för en ny och högre bebyggelse i Stockholms city,” skriver Svenska Dagbladet den 4 december 2007. Hotell- och kongressanläggningen nära Centralstationen kommer att bli 12 våningar hög. Tillsammans med påbyggnader av gamla hus, en tänkt överdäckning av Klarastrandsleden och ett planerat 40-våningshus vid Klarabergsgatan, kommer detta att förändra skalan i västra city.

Det är stora drömmar om förändringar som har mött lite debatt. Stadsbyggnadsborgarråd Mikael Söderlund tror det kan bero på att stockholmarna har haft fullt upp att diskutera arkitekt Thomas Sandell's förslag på ett flytande badhotell på Riddarfjärden.

SvD skriver: ”Annars, menade Söderlund, hade det säkert blivit debatt om den stora hotell- och kongressanläggningen som ska uppföras nära Stadshuset.”

White har ritat anläggningen.

Det har dock ventilerats kritik mot placeringen och skalan. Torsten Westman, tidigare stadsbyggnadsdirektör: ”Nu har man startat en utveckling som stockholmarna aldrig fått diskutera.” Han menar att detta kan jämföras med omvandlingen av Klarakvarteren på 60-talet. Mikael Söderlund anser dock att kvarteret tål en högre skala och talar om ett 40-våningshus och påbyggnader av Åhléns och LRF-huset. Klarabergsgatan ska få en uppgång till Citybanan och västra city ska bli en knutpunkt. Vissa kritiker menar att planerna strider mot översiktsplanen där det står att nybyggnation ska ske på den gamla stenstadens villkor. Stadsbyggnadsdirektör Ingela Lindh påpekar att det faktiskt står i översiktsplanen att en hotell- och kongressanläggning ska byggas vid Klarabergsgatan. ”Man kan säga mycket om det här projektet. Men inte att det strider mot översiktsplanen”, säger hon till SvD den 4 december 2007.

Varumärket Stockholm

I en artikel i Svenska Dagbladet den 17 februari 2008 får stadsbyggnadsborgarråd Mikael Söderlund frågan ”Varför vill politikerna förändra Stockholm?” I sitt svar talar han om Stockholm som ett varumärke, även om han snabbt rättar sig. Mikael's svar citerat från artikeln: ”Stockholm är inne i en väldigt expansiv period. Samtidigt är det ju väldigt viktigt att vi vårdar det varumärke som vi har, säger Mikael Söderlund men rättar sig snabbt och byter ut ordet 'varumärke' mot 'stad'.”

Likt Billström tidigare lyfter Söderlund fram staden som ett varumärke, ett varumärke som ska profileras och synas i världen; locka hit turister och konferensgäster.

Även i denna intervju talar Söderlund om ett 40 våningar högt hus och om en Manhattaninspirerad skyline i Västan och om vikten av att bygga hus som syns. Han säger att han upplever att det finns ett sug efter samtida arkitektur och nya uttryck i Stockholm.

”Det gäller bara att inte göra om 50- och 60-talens misstag, med oreflekterade rivningar.”

YIMBY (lobbyorganisationen ”Yes In My Backyard”) har uppvaktat Söderlund och visat sin uppskattning med ett fång blommor.

Stadsbyggnadsborgarrådet fortsätter: ”Det har under en längre tid funnits en längtan efter att Stockholm ska sticka ut. Sedan kan vi ju diskutera om det vi verkligen gör kommer att sticka ut.” Redan nu ser Söderlund exempel på nya byggnader i staden som gör just detta, sticker ut. Det är det nya hotellet vid Norra Bantorget och Stockholm Waterfront. ”Detta plus stadsbiblioteket blir ett slags manifest för den nya staden, de nya behoven.”

Bilden ges av ett Stockholm som längtar ut till den stora världen. Staden förvandlad till varumärke. Den måste sticka ut, den måste synas, och här spelar märkesbyggnaderna en stor roll. Höga hus, 40 våningar i city, en Manhattanskyline i Värtan, kongresscenter, hotell. Det finns en längtan och den har redan lämnat konkreta spår efter sig i staden. Waterfront står upp som ett ”slags manifest för den nya staden” och de nya behoven.

Debatt om Delphinium

Debatten kring ombyggnationen av Asplunds bibliotek stormar vid den här tiden och stadsbyggnadsborgarråd Mikael Söderlund är en av rösterna i den. I mars 2008 försvarar han rivningen av de så kallade Annexhusen. Vi den här tiden har en rad ”kulturpersonligheter” och länsantikvarier startat ett upprop för bevarandet av Asplunds och bibliotek husen omkring det.

Stadsbyggnadsdirektör Ingela Lindh har ingen förståelse för uppropet, det kom för sent. ”Vi har behandlat den här frågan i sex år nu och hela processen har varit väldigt öppen, så har man tyckt så här har man haft en lång tid på sig att göra sin röst hörd. Även om det är många tunga namn som har skrivit under så är det minst lika många som inte gjort det,” säger hon till Svenska Dagbladet den 11 mars 2008.

Ingela Lindh säger att stadsbyggnadskontoret inte är intresserade av att skydda annexhusen. Planen på att bygga Delphinium har stark politisk förankring. Mikael Söderlund välkomnar debatt men tror inte den kommer ändra på något. ”Juryn har utsett en vinnare och det sista Stockholm behöver är en till sådan här byggnadshistoria som drar ut på tiden i all evighet. Jag bedömer inte att annexhusen är så speciella att de borde byggnadsminnesskyddas.” (SvD 11 mars 2008).

Några dagar senare, i slutet av mars 2008, meddelar Mikael Söderlund att han hoppar av. DN porträtterar honom stående på ett av taken vid Mäster Samuelsgatan. Efter 18 år i Stadshuset vill Mikael nu göra något annat. Han är glad över att Stockholm fortsätter växa: ”Vi har fått nya perspektiv och Stockholm vägar igen. Det är inte bara Stadshuset och Kungstornen som syns. Vi har en arkitektur som utmärker sig istället för att underordna sig.” På frågan vilket enskilt projekt han är mest nöjd med svarar han radhusen i Rinkeby.

Också Kristina Axén Olin lämnar politiken. Det nya finansborgarrådet Sten Nordin presenterar en ommöblering bland borgarråden i maj 2008. Söderlunds ansvar kommer att delas mellan Ulla Hamilton och Kristina Alvendal. Hamilton tar tag i frågor om trafik och miljö och Alvendal sköter om stadsbyggnads- och fastighetsfrågor.

Joakim Larsson blir nytt ytterstads- och bostadsbolagsborgarråd. Han ser dialogen med de boende som viktig. Kristina Alvendal ger i Svenska Dagbladet den 29 maj en kort kommentar om hennes kommande arbete som stadsbyggnadsborgarråd: ”Det gäller att hitta mixen mellan bevarande av det gamla och en satsning på de nya landmärken som Stockholm ännu inte har som modern storstad.”

Söderlunds visioner

Det avgående stadsbyggnadsborgarrådet talar om framtidens stadsplanering med DN den 1 september 2008.

Vi kan läsa: ”Den täta innerstaden med gatukorsningar och med butiker i bottenvåningarna ska växa utanför tullarna och Stockholm ska bygga så att den unika miljön med allt vatten används. Så lyder avgående stadsbyggnadsborgarrådets testamente.” Vi kan vidare läsa att Mikael hoppas att ”stadsbyggnadsfilosofin med bostad, arbete och centrum på helt olika ställen är död för alltid.” Liv och död är som vanligt närvarande i talet om stadsplanering. Stadsborgarrådet lämnar efter sig ett testamente och hoppas att den gamla sortens planering dör till förmån för den levande staden.

Det avgående stadsbyggnadsborgarrådet älskar städer och stadsmiljöer som bjuder på ett myller av människor. Söderlund utvecklar: ”Människor längtar till stan. Det är i stan vi möts, skaffar nya vänner, träffar vår blivande fru eller man och stöter på någon som gör att vi blir gladare, ledsnare eller klokare. Alltså måste vi bygga stadsmiljöer där vi möts.”

Han är en fiende till den separerade stadsplaneringen där arbete och bostad länkas samman av ett trafiknät. Hammarby sjöstad lyfts fram som den första stadsdelen utanför tullarna som är planerad och byggd efter innerstadens exempel. Mikael är inte helt nöjd men ser ändå tecken på liv: ”Det är lite för lite lokaler i bottenvåningarna. Men det finns ändå ett liv här och det kommer att bli mer. Det tar säkert minst tio år att få en ny stadsdel att sätta sig.”

I texten får kaféet återigen stå som en symbol för livet i staden. Hammarby sjöstad byggs tätt ”samtidigt som det finns ett liv med kaféer och affärer finns här lugna parkstråk.”

Det finns ett liv. Mikael Söderlund ser framtiden manifesterad i Hammarby sjöstad: ”På det hela taget är Hammarby sjöstad lyckad. Det är så här vi ska fortsätta att bygga ut Stockholm. Om vi ska bli mer storstad måste innerstadens karaktär få växa utåt och på platser som i dag är öde eller halvt öde.” De öde platserna ska få liv. Det är i områden som Liljeholmen, Lindhagen/Nordvästra Kungsholmen och Värtan denna utveckling kommer att ske. Det är dessa områden 100 000 människor kommer kalla sitt hem i framtiden. Mikael tycker också att dessa stadsdelar kan ha höga byggnader. Han lyfter fram Moderna Museet som avskräckande exempel: ”Jag tillhör inte dem som jublar över att man lyckats bygga ett viktigt museum mitt i Stockholm och få det att bli nästan osynligt.”

Det avgående stadsbyggnadsborgarrådet brinner fortfarande för Stockholm. Han vill lyfta platser som Odenplan, Karlaplan och Fridhemsplan. Han är arg över att Lindhagensgatan inte blev en riktig esplanad. Han vill bygga mer vid Gärdet och höja husen på Sandhamnsgatan till 15–20 våningar. Han vill se Österleden på en hög bro ”som ett Stockholms Golden gate” [Artikels ordval. Ej klart om det är ett direkt citat från Mikael]. ”Men det är nog väl djärvt. Det får bli tunnel om det ska bli något. Men det har hänt något på senare år som göra att folk ger oss beröm när vi vill bygga och inte bara gnäller”, säger Söderlund till DN.

Under rubriken ”Guide” ger Mikael Söderlund sin syn på olika byggnader och platser i Stockholm:

”Mikael Söderlunds fyra favoriter:

Stadshuset. ’Den vackraste byggnad jag vet och där jag har haft förmånen att få arbeta. Dessutom är det folkets hus.’

Mariatorget. ’Ett väldigt väl fungerande torg med röriga Hornsgatan, serveringar, grönska och boulebana.’

Djurgården. ’Unikt för Stockholm. Den bortre delen kring Rosendal är bäst.’

Kaptensgatan. ’En stadsgata som dyker upp ur intet och försvinner igen efter några kvarter. Det finns flera liknande dolda skatter.’

Mikaels fyra hatobjekt:

Arkitekturskolan. ’Värre än det kvinnofängelse som låg där. Ironiskt att just arkitekter går där. Borde rivas.’

Trafikseparerade förorter. ’Att skilja på människor och trafik skapar tristess, våld och otrygghet. Det är barockt att områden på Järvafältet saknar trottoarer.’

Sergels torg. ’Ett torg som enligt en italiensk professor saknar samtliga åtta egenskaper ett torg bör ha. Det är absurt med människor i underjorden och bilar i dagsljus.’

Fridhemsplan. ’Totalt förvirrat utan någon själ. Men det kommer att bli bättre när blåshålet åt väster får bostäder och hotell.’”

Mikael brinner för den täta staden. Han tecknar en positiv bild av den i de artiklar han intervjuas i. Han kan sägas missionera den täta, levande staden och åberopar sin egen erfarenhet av livskvalitén i den. Han ger exempel på hur människan blir lycklig av staden. Det lyckliga livet finns i staden. Alla vill bo där. Alla längtar dit och till lyckan där. Alla ska samlas i staden och tillsammans bli lyckliga. Staden är en förutsättning för livet, grunden för det, platsen där vi möter kärleken, där vi arbetar och får våra upplevelser och intryck, där vi känner och utvecklas. Hammarby sjöstad är ett försök att bygga denna

täta nya stad. Mikael är inte riktigt nöjd men ”det finns ändå ett liv här” säger han och betonar att det tar tid, att en stadsdel behöver tid.

Kristina Alvendal tar över

Senare i september tar Kristina Alvendal plats som stadsborgarråd i Stadshuset. I en artikel i SvD den 13 september 2008 meddelas att finansborgarrådet Sten Nordin nu lovar att det ska bli mer ”rock n’ roll” över stadsplaneringen. Det nya stadsbyggnadsborgarrådet utvecklar tanken om rock n’ roll: ”Att kunna kombinera det gamla fina Stockholm med det nya växande Stockholm, det är ju det som är rock n’ roll.”

Alvendal är vid denna tid mest känd som ett frispråkigt borgarråd. Hon har tidigare motionerat för en nedläggning av Skönhetsrådet, velat privatisera Stockholms stadsteater och lägga ut stadens bibliotek på entreprenad. Idag är hon inte lika kritisk till Skönhetsrådet och det är inte aktuellt med en nedläggning, men hon ser gärna att de politiskt tillsatta ledmötena försvinner ur rådet. ”Om vi har Skönhetsrådet för att det ska belysa saker utifrån expertis, så är frågan om vi behöver ha politiker med i rådet. Det kanske är bättre att göra rådet helt och hållet till ett expertorgan.” (SvD 13 september 2008).

En relativt färsk utredning har föreslagit att stadsmuseets inflytande över stadens planering ska minska, men Alvendal tror inte det är en bra lösning. ”Jag tillhör dem som tycker att det är väldigt viktigt att olika typer av expertis får komma till tals. Där ser jag ju att till exempel Stadsmuseet fyller sin funktion med sina speciella kunskaper,” säger Alvendal till Svenska Dagbladet.

Alvendal är inte lika intresserad av skyskrapor som tidigare stadsbyggnadsborgarråd, men hon anser att Stockholm behöver märkesbyggnader. ”Vi pratar ju mycket om att det ska vara skyskrapor på vissa ställen i Stockholm. Men för mig är det inte alltid den märkesbyggnaden som Stockholm behöver. Det behöver inte vara högt, utan det kan lika bra vara gulligt och runt.” Planerna på skyskrapor i Värtahamnen och på andra platser fortsätter dock.

Samtal i SvD 13 september 2008:

Svenska Dagbladet frågar Alvendal varför Stockholm behöver nya märkesbyggnader? Hon svarar: ”Jag tror att stockholmarna i gemen faktiskt känner att man vill ha något att vara stolt över, något som förknippas med Stockholm utöver de fantastiska byggnader som vi har i Gamla stan och längs Strandvägen.”

Tegelbacken är en plats där Alvendal kan tänka sig en märkesbyggnad. ”Tegelbacken ligger mitt i stan, men är bara en jättekorsning. Där skulle man kunna göra något modernt och framtidsinriktat, utan att det behöver handla om höga skyskrapor. Något mer som är spännande i arkitekturen.”

Hon vill också utveckla det Stockholm som finns utanför tullarna. ”Det är ju ytterstaden som gör att Stockholm är en storstad. Men om man frågar människorna som bor i innerstaden, så är det ganska många som aldrig har varit i exempelvis Rinkeby eller Bredäng.”

Hur ska människor lockas till Bredäng? ”Det kan man göra exempelvis genom att bygga spännande byggnader som är intressanta att titta på.”

Kristian Alvendal om Södertorn och Svea torn: ”De byggnaderna sticker ut lite. De är delar av det nya Stockholm, samtidigt som de inte är kantiga och hårda.”

Skönhetsrådet fyller snart 90 år och Centerpartiet vill privatisera det. Stadsledningskontoret har dessutom lagt fram en utredning om metoder för att minska tiden mellan beslut och byggstart. I denna utredning föreslår de att Skönhetsrådet ska bli en del av stadsbyggnadskontoret. Kristina Alvendal har ändrat sin ståndpunkt och tycker nu att rådet ”är mer konstruktivt och ingen skönhetspolis” (DN 24 september 2008). Centerpartiet föreslår i sitt budgetförslag att rådet ska privatiseras. Staden och skattebetalarna ska inte längre bekosta rådet utan det ska söka privata medel. Per Ankersjö till DN 24 september 2008: ”Då blir det fristående på riktigt och kan föra en fri debatt. Dessutom sparar staden 2,5 miljoner.”

De två förslagen tycks inte få gehör hos Alvendal.

Reklam för staden

Skiftet av stadsbyggnadsborgarråd meddelas i en annons i DN den 29 september 2008. Kristina Alvendal och Mikael Söderlund ler in mot kameran och i en något glaserad text ger de sin syn på staden och Stockholms stadsbyggnad.

”Att städer skulle vara ett problem är ett omodernt och helt felaktigt synsätt. Städer är inget problem, tvärtom.” säger Mikael Söderlund i detta samtal. Städer är dessutom miljövänliga, de underlättar kollektivtrafik och medför minskad energianvändning. Stadsbyggnad kopplas till livsglädje och livskvalité: ”Överallt där det byggs och planeras bostäder i Stockholms stad är det blandade, levande stadsdelar som gäller, stadsdelar som lever dygnet runt.” Han fortsätter: ”Ordet bostadsområde borde förbjudas. Att bygga bostäder på ett ställe och arbetsplatser på ett annat skapar bara problem, sovstäder med segregation och utanförskap. Det är dessutom helt förkastligt ur miljösynpunkt.”

Kristina håller med. Så också i Mikael's engagemang att skapa bostäder i city. Radhusen som byggts på tak lyfts fram. Stadens ambition är att fortsätta förtätningen, så också i ytterstaden.

Kristina Alvendal berättar: ”Många vill bo centralt. Jag bor själv i city och det är helt underbart. Vidare kan vi läsa att ”Kristina betonar det faktum att genom att det blir möjligt för fler och fler att bosätta sig i city, blir det också mer liv och rörelse dygnet runt. Ödsligheten minskar, tryggheten ökar och därmed även trivsel för både boende och besökare.”

En ny trend är att barnfamiljer flyttar in till staden eller väljer att bo kvar istället för att ta sina barn och flygatorna och fasaderna. Mikael: ”Nu byter barnfamiljer upp sig till 4:or och 5:or i stället för att köpa hus i förorterna. Alla generationer vill bo i Stockholm. Det är som jag säger, städer är inte ett problem.”

Båda talar varmt om Stockholms stad och ”Om den livskvalité och skönhet som den erbjuder med närhet till unika natur- och vattentillgångar var man än befinner sig, och som det självklart är viktigt att värna, vårda och utveckla, men även de spännande kontrasterna mellan gammalt och nytt och om den vilja till utveckling och tillväxt som uppenbarligen finns.”

Stockholm ska växa. 1 miljon invånare ska bo i staden inom 20 år. Det finns ett politiskt ansvar att ”tillgodose människors önskemål”. Det finns planer för bostäder till 100 000 människor, de ska bo i nya stadsdelar, stadsdelar som ska byggas på bland annat fabriksområden.

Mikael medger att det dock finns problem och utmaningar. Det är till exempel inte lätt att bygga ”vägar och spår i en gammal och vacker stad. Det tar längre tid och vi måste vara aktsamma där vi går fram. Men det är oerhört viktigt att vi bygger.”

Annonsen går att läsa som ett reklamblad för stad. Reklam för staden som levnadsätt. De två borgarråden gör reklam för stad. Stad är inte problem. Stad är modernt. Stad är bra. Människor vill bo i stad och de vill ha stad. Det är helt underbart att bo i city. Stad är lycka. Stad är miljövänligt. Det är trendigt att bo i stad. Till och med barnfamiljer vill bo i stad. Stockholm växer och människorna som kommer hit kräver stad. Politikerna har ett ansvar att tillgodose människorna med stad.

Staden växer och den är öppen för nya invånare. Staden är fantastisk att bo i, det vill säga den täta, levande och trygga staden. Det finns en hotande stad, en annan stad, den segregerade och ödsliga staden. Stockholms stad är vacker med allt det den uppvisar av natur, vatten och kontraster mellan gammalt och nytt. Denna stad måste värnas. Samtidigt betonar borgarråden att det är oerhört viktigt att den utvecklas. Det är oerhört viktigt att bygga stad, en levande stad.

En ny vision – Promenadstaden

Snart efter det att Kristina Alvendal har tillträtt som stadsbyggnadsborgarråd börjar hon lansera Promenadstaden. I debattartiklar, intervjuer och annonser talar hon om hur staden ska knytas ihop, hur barriärer ska byggas bort och hur invånarna ska kunna promenera mellan stadsdelarna.

Stadsbyggnadsborgarrådet skriver om sin vision på SvD ”Brännpunkt” den 16 oktober 2008. Där jämför Alvendal den nya översiktsplanen Promenadstaden med Lindhagenplanen. Staden ska bli ”tätare och tryggare”. Staden har en ”historisk möjlighet att växa”. Denna historiska möjlighet kräver en plan, en vision om den täta och miljövänliga staden. Denna vision är Promenadstaden.

Premissen känner vi igen; stockholmarna blir fler och fler och Stockholm växer.

Planen och visionen om Promenadstaden ska snart ut på samråd. Medborgarnas synpunkter ska samlas in.

Alvendale knyter samman Promenadstaden med Stockholms historia: "För snart 150 år sedan beslutades den så kallade Lindhagensplanen. Det var en djärv plan för att skapa en större kostym för det då lantligt betonade Stockholm." Lindhagens plan gjorde det möjligt för Stockholm att växa. Nu står staden återigen inför en möjlighet att växa. De nya ledorden är "tät" och "miljövänlig". Den nya strategin kallas "promenadstaden". "Det betyder att vi ska skapa många fler stadsmiljöer som bygger vidare på innerstaden men leder långt utanför tullarna."

Stenstaden, den täta staden ska stå som modell: "Den täta stadens form är den mest attraktiva stadsmiljö vi i dag känner till. För att möta den efterfrågan som finns måste vi helt enkelt bygga mer tät stad."

Innerstaden är i dag så attraktiv och priserna inom den så höga att alla som vill bo där inte har möjlighet att bo där. "Slutsatsen är att innerstaden måste växa och bli större."

Den nya och täta staden ska inbjuda till rörelse mellan delarna. Invånarna ska ha möjlighet att gå, att röra sig från den ena delen till den andra; från Södermalm till Aspudden och vidare utåt och bort. Det mörker som skiljer delarna från varandra ska byggas bort. Ljus ska binda samman delarna. Ljus ska binda samman människorna i de olika delarna. Denna vision skapar inte bara en tryggare stad "som saknar mörka barriärer", den ger också bättre förutsättningar för transport och kollektivtrafik. "Bilens roll kan vara viktig, men den måste underordnas stadens villkor", skriver Alvendale.

Detta framställs som något helt nytt. Visionen om Promenadstaden är en uppgörelse med den planering som präglade Stockholm. "Strategin med promenadstaden är ett brott mot den stadsplanering som under stora delar av förra seklet ökat avstånden i Stockholm. Ända fram till 1980-talet byggdes perifera områden som förutsätter kraftig biltrafik för att fungera." Denna historiska planering med små öar av bebyggelse, barriärer av trafik och skog, allt separerat och isolerat, är en misslyckad planering. "Resultatet har blivit områden som är döda under stora delar av dygnet och som saknar naturliga kontaktytor människor emellan. Följden är otrygghet, vantrivsel och segregering."

Återigen liv och död. Sår kan läkas, tomhet fyllas, trygghet skapas och band till historien knyts: "Med en ny översiktsplan som fokuserar på att fylla i otrygga tomrum och ge hela Stockholm mer innerstadskaraktär kan såren läkas. Den nya planen ska knyta an till arvet efter Lindhagen och ge Stockholm förutsättningar att än en gång växa för framtiden."

Dagens stad framställs vara liksom flytande utan anknytning, sönderplanerad och vilsen, krackelerad och separerad från sig själv och invånarna. Denna stad ska bli hel och förankrad.

Liljeholmskajen och vidare ut i världen

Promenadstaden förväntas bli antagen i februari 2010. I en intervju i DN den 23 mars 2009 ger Alvendale en bild av den nya staden och rörelsen inom den. Stadens gränser ska förskjutas utåt och stadsdelar byggas ihop. Staden ska fortsätta växa utanför tullsnittet. Artikeln ger ett exempel: en ny tät bebyggelse "med bostadshus, kontor och trädbevuxna lokalgator" ska skapas mellan Liljeholmen, Midsommarkransen och Årstabron.

Alvendale samtalar med Dagens Nyheter:

"När man går över Liljeholmsbron ska man få känslan av att Södermalm bara fortsätter med typiska stadskvarter och butiker och kaféer i de öppna bottenvåningarna. Det som i dag är en otillgänglig och trist trafikmiljö kan bli en plats där många rör sig och där det känns tryggt.

-Men det här är ju i dag en infartsled till innerstan med långa bilköer på morgonen till exempel. Hur ska du få bort trafiken?

-I framtiden när ringledderna blir klara kommer trafiken på Södertäljevägen till viss del att avlastas, men helt kan vi ju naturligtvis inte få bort den. Det är därför vi inte kan göra en vanlig stadsgata här," Bilden av kaféet får återigen stå som symbol för den trivsamma staden.

Alvedal fortsätter: ”Men rondeller och trafikljus kommer att få ner farten och på lokalgatorna bredvid kan man promenera och sitta och fika på något av kaféerna.”

De hus som ny byggs och planeras bland annat på Liljeholmskajen, på Lövholmen och i Årstadal kommer att bli en del i en sammanhängande stad. Denna stadsväv kan fortsätta ända bort till Aspudden, till Midsommarkransen, till Gamla Årsta, till Gullmarsplan.

Alvendal tror att omvandlingen av Södertäljevägen ska vara klar 2020. ”Jag har svårt att tänka mig att någon stockholmare skulle ha invändningar mot detta. Det försvinner inga rekreativområden och vi ger ett mänskligt uttryck till det här ’blåshålet’.”

10 våningar vid Gullmarsplan

Promenadstaden pekar ut ett antal knutpunkter och Gullmarsplan är en av dessa. Området anses strategiskt viktigt nu när innerstaden ska växa söderut och ut utanför tullarna. Här ska trafikapparaten däckas över och ge plats för levande stad.

”Det finns ett enormt sug efter att bo i stad. Visst kan vi bygga en del i innerstaden, men om Stockholm ska utvecklas som stad måste innerstaden växa utanför tullarna,” säger Alvendal till Dagens Nyheter den 2 april 2009.

De första skisserna för ett nytt Gullmarsplan är nu klara. Alvendal beskriver den nya staden: ”Vi tänker oss en varierad stadsbygd där grunden är relativt låga hus som harmonierar med dagens bebyggelse. Sedan kan det sticka upp högre hus på olika ställen, men snarare 10 än 40 våningar.” En annan viktig grundpelare för den nya staden är att bottenvåningarna är öppna för butiker och kaféer. Detta är ett recept mot ”livlöshet” och ”otrygghet”. Flödet av människor kring Gullmarsplan tros innehålla många presumtiva kunder.

I samma artikel talar Alvendal om Årstafältet. Ett av målen i den nya visionen är att bygga bort döda ytor i ytterstaden. Vissa anser att Årstafältet är en sådan yta. Vissa anser att Årstafältet är en oas. Andra minns hur kommunfullmäktige en gång bestämt att bevara fältet som landskapspark. Delar av oppositionen är inte förtjusta i förslaget om en stadsdel med park på fältet. Den 2 april 2009 vet ingen hur det kommer att sluta. Alvendal talar till DN: ”Det här är ännu på idé och skisstadiet och planeringen kommer att ta flera år. Men den som försöker gå mellan till exempel bussterminalen och Hammarby sjöstad upptäcker snabbt att det finns mycket tomma ytor och att stadsdelarna inte alls hänger ihop. När jag talar om Promenadstaden är det just en stad som hänger ihop och en stad som är trevlig och trygg att promenera i.”

Manhattan i Värtan

I en annons från Stockholm Bygger i DN den 25 april intervjuas Kristin Alvendal om arbetet med den nya översiktsplanen. ”Vi håller skrivningen i planen mer öppen jämfört med den förra som kom 1999, eftersom vi vill lyssna på stockholmarna. Men en del utvecklingsområden är redan på gång”, säger hon.

Ett av dessa områden är Värtan. Likt Py Börjeson före henne tycker Alvendal att det är ett spännande område. ”Området är spännande, tänk om vi kunde göra den nya stadsdelen till Stockholms Manhattan med högre siluett! Att dessutom kunna göra det med höga miljöambitioner, eftersom det är ett av våra miljöprofilområden. Det kan bli mycket bra.”

Alvendal tycker att dagens stad bjuder på för många barriärer. Det tar inte lång stund innan den som promenerar stöter på en: ”Det ska vara möjligt att ta sig mellan stadsdelarna utan att stöta på barriärer.” Och ”Det vore ju fantastiskt för Skarpnäcksborna att tryggt kunna promenera till Globen. Det går inte i dag.”

Den delade staden ska bli hel, ytterstaden ska knytas samman med innerstaden. Alvendal resonerar om hur vi pratar om staden när vi pratar om staden: ”Som staden är skapad i dag har vi väldigt mycket innerstad och ytterstad, eller snarare förorter. De ligger som ett pärlband runt innerstaden och skapar på det sättet en delad stad, där vi pratar inner- och ytterstad istället för att prata Stockholm.”

Den ekonomiska krisen har vid den här tiden även drabbat Stockholm, men Alvendal tror inte att den kommer att påverka arbetet med översiktsplanen nämnvärt. Visionen är för framtiden. Dock har beslut fattats om att halvera tomträttsavgälden för nyproducerade hyresrätter.

Inflyttningen till staden kommer att fortsätta och stadsbyggnadskontoret har fått mer resurser för att snabba på planprocesserna.

”Människor vill bo nära varandra i en stad, det tror jag är en trend, som kommer att hålla i sig,” säger Alvendal.

Den nya staden ska välkomna alla, gammal som ung. Staden har tagit fram nya parkbänkar designade för barn som tycker om att sitta stilla: ”Ja, mötet mellan generationer är viktigt, så vi kommer bland annat att ta fram parkbänkar i barnstorlek som placeras vid lekparker och där det är naturligt.”

Köpcentrum istället för stad

Den nya visionen kräver plats på gröna ytor och det är inte alla invånare i staden som uppskattar detta. Planerade förtätningar som tar grönska i anspråk upprör och människor samlas i protest. Andra visar tvärtom sitt samtycke.

Arkitekt Jerker Söderlind är en av dem som ventilerar viss kritik. I en artikel från Dagens Nyheter den 25 april 2009 utvecklar han sina åsikter. Han anser att det finns en diskrepans mellan tal och den verklighet som byggs. Till exempel ser staden en explosion av köpcentrum, en utbyggnad som inte ger blandad stadsmiljö; E18 byggs ut vilket går tvärtemot talet om att bilen ska ta mindre plats; och stora summor läggs på Förbifart Stockholm vilket klingar falskt mot talet att bygga kollektivtrafik och tät stad.

Alvendal svarar på kritiken. ”Det är helt rätt att de köpcentrum som byggdes på 80-talet var feltänkta. Man var tvungen att ta bilen dit. Men i de som byggs nu anammar man stadsblandningen, se bara på Sickla Köp kvarter, där man vill blanda upp verksamheter med bostäder. /.../ När det gäller trafiken får vi inte glömma bort att även infrastrukturen måste byggas ut när Stockholm växer. Sen när det gäller E18 så ska vi ju leda ner trafiken under mark. Vi gör en överdäckning för att bygga ihop Tensta/Rinkeby med det gröna Järvafältet.”

En arkitektävling för Årstafältet är nyligen avgjord. Här ska det nu byggas 4000 bostäder och 29 hektar parkyta. Alvendal är inte helt nöjd då problemet med hur Årsta och Östberga ska vävas ihop inte är löst.

Det är också en utmaning att bygga billiga och mindre lägenheter för de människor som inte lever i familj. ”Visst ska vi bygga billiga ettor, men det går inte att bara smälla upp flera tusen på något gärde. Vi måste erbjuda ett trevligt boende, både billigt och dyrt, som kan vara en del av promenadstaden”, säger Alvendal.

Promenadstaden växer på höjden

I city har fastighetsägarna fullt upp med att planera utvecklingen av kontorsbyggnader. Frågan är med hur många våningar dessa hus kan byggas på. Vasakronan som äger SEB-huset och AMF, ägare till Gallerian, ältar detta problem.

Alvendal tycker det är bra att fastighetsägarna är aktiva: ”Fastighetsägarna är en viktig drivkraft. Även om staden har planmonopol så är det ändå äganderätten som styr. Det måste till ett bra lagarbete. Det hänger alltid på marknadskrafterna,” säger Alvendal till DN den 2 augusti 2009.

Marknadskrafterna vill se ett högt hus mitt emot Centralen – Nya Hotel Continental. Folkpartiet kritiserar detta förslag. Skönhetsrådets sekreterare Martin Rörby håller med ”Det ligger för nära Klara kyrka och konkurrerar med den. Om man ska bygga höghus i City ska man jobba med det på samma sätt som med kyrktorn och då skulle det inte ligga där”, säger Martin till DN den 2 augusti 2009.

Alvendal är positiv till det nya hotellet och Socialdemokraterna och Kristdemokraterna står på hennes sida. ”Visst ligger det nära Klara kyrka men det kan bli en spännande samklang,” säger Alvendal. ”Stockholm måste sluta se kyrktornen som de högsta byggnaderna.”

Cityinitiativet

Stadsbyggnads- och fastighetsborgarråd Kristina Alvendal presenterar ”Cityinitiativet” på DN Debatt den 3 augusti 2009.

Den lågkonjunktur som nu håller staden och landet och Europa och världen i sitt grepp ger möjlighet att väcka liv i döda stadskärnor anser Alvendal.

”Stockholms city har under efterkrigstiden förändrats genom brutala rivningar, och bostäderna har närmast utplånats. Situationen är densamma i många andra stora städer i landet. Vi har nu århundradets chans att se till att stadskärnorna får tusentals nya lägenheter,” skriver Alvendal.

Den låga konjunkturen har slagit hårt mot kontorsmarknaden.

”Tomma kontorslokaler i centrala lägen och ett stort underhållsbehov i byggnader från sextio- och sjuttiotalen ger oss århundradets chans att återfå bostäder i de döda stadskärnor som blev resultatet av den stora rivningsvågen. I dag presenterar jag ett nytt cityinitiativ för ombyggnad av tomma kontor till fler centrala bostäder.”

Alvendal ser chansen att återskapa något av det som försvann i och med rivningarna i städernas centrum. Platser dominerade av arbetsplatser och trafikapparater skapades. Den nya staden ska vara blandad.

”I stadsdelar med blandade funktioner, där det finns både bostäder och arbetsplatser, används samma gator av olika människor naturligt under dygnet. Det ger ett flöde som inte bara skapar förutsättningar för ett butiks- och restaurangutbud utan framför allt en större upplevd trygghet. Bostadsingångar och fönster mot gatan ger samma effekt”, skriver Alvendal.

Enligt Alvendal råder motsatsen i dagens city. Denna döda kärna skapar också en miljöbelastning då människor tvingas pendla hit och dit, i trängsel och koldioxidutsläpp. Utöver klimatcertifieringen av nya fastigheter krävs enligt Alvendal ett hänsynstagande till deras placering i förhållande till funktioner i staden. Det är en god klimatinvestering att bygga bostäder centralt.

”Vi står nu inför århundradets möjlighet att se till att Sveriges stadskärnor får tusentals nya lägenheter. Bara i Stockholms fall kan det handla om några hundra”, skriver Alvendal. Den lågkonjunktur som drabbat kontorsmarknaden tillsammans med existerande renoveringsbehov ger oss nu möjlighet att bygga om dessa kontor till bostäder.

”Stockholms stad kommer att undersöka möjligheterna att skapa bostäder i de fastigheter som staden äger i city. Parallellt med detta kommer jag att inom ramen för ett nytt cityinitiativ bjuda in de övriga fastighetsägarna till förhandlingar om hur de kan omvandla delar av sina kontor till bostäder. I dessa samtal kommer staden inom gränserna för sitt planmonopol att kräva att bostäder planeras in som en naturlig del vid varje ny-, om- och tillbyggnad i city.”

Nya arbetsplatser kommer också att skapas men i blandad stadsbebyggelse. Blandning skapar liv och rörelse. En satsning likt denna skulle dessutom skapa de arbeten som så väl behövs i ekonomiskt svåra tider. Byggkostnaderna blir lägre under lågkonjunktur.

Alvendal skriver: ”Alla dessa samverkande faktorer skapar bättre förutsättningar att läka städernas sår än vad som funnits på decennier. För att den här chansen inte ska försittas krävs det att kommuner, fastighetsägare och byggföretag drar åt samma håll. Med cityinitiativet är Stockholms stad redo att göra sin del av arbetet för en bättre stadskärna och fler centrala bostäder.”

Ett tema som återkommer i talet om stadsbyggnad är att vi nu befinner oss i en punkt i historien då vi har chansen att rätta till gamla misstag genom att bygga den nya rätta staden. Denna punkt och historiska möjlighet tycks ständigt förflytta sig. Stadsplaneringen befinner sig i ett ständigt nu av aldrig förr skådad möjlighet.

Cityinitiativet utvecklas under tid. I Dagens Nyheter den 4 februari 2010 kan vi läsa att Brunkebergstorg ska förvandlas ”från öde bakgata till livlig träffpunkt.” En upprustning av torget står för handen.

Stockholms stad har inlett ett samarbete med fastighetsägare för att skapa mer liv i city. För några dagar sedan har Alvendal presenterat de första planerna. Det ska bland annat bli serveringspaviljonger i Kungsträdgården och ny entré till Stadsteatern, affärer och restauranger.

”Vi måste få in mer människor efter kontorstid i det här området. Då blir området levande och tryggare,” säger Alvendal till Dagens Nyheter.

Norrmalmstorg ska få en ansiktslyftning. Ett första steg är ett 30-tal bostadsrätter på taket till ett av kontorshusen. Även 70 hyresrätter ska byggas i ett intilliggande hus.

Staden ger också förtur i plankön för bostadsprojekt i city. Staden vill förnya stråket Malmskillnadsgatan – Brunkebergstorg – Kungsgatan. I regeringskvarteren pågår arbetet med att bygga nya kontorsvåningar på taken.

Protester från Liljeholmen

Tillbaka till år 2009. Som ett led i innerstadens och ytterstadens närmande till varandra planeras 200 nya bostäder i Liljeholmen nära sjön Trekanten. Stadsbyggnadskontoret tar emot många protestbrev meddelar Dagens Nyheter den 20 oktober 2009. De boende säger att de vill bo där de bor därför att området bjuder på luft och grönska och utsikt. Där finns en skog. De boende vill ha kvar sin skog. I skogen växer granar och lövträd. Även Skönhetsrådet och Stadsmuseet är kritiska till planerna.

Kristina Alvendal är nyss hemkommen från New York där hon har föreläst om Promenadstaden. Hennes bild av stadens stadsbyggnad är att industriområdena och ”lågt exploaterad mark i centrala lägen” är de platser där det byggs.

”Vi bygger inte i grönområden. Vi bygger bort otrygga miljöer och tomrum. Visionen är en trygg, trivsamt stad där det är angenämt att promenera och cykla. I dag är närförorterna byggda för bilen med motorleder som väldiga barriärer mellan stadsdelarna,” säger Alvendal till Dagens Nyheter den 20 oktober 2009.

I samma artikel går DN igenom några av de områden där det byggs. Vi kan läsa att ”I Liljeholmen-Årstadal har utbyggnaden av 3 500 nya bostäder kommit en bra bit på väg.”

Alvendals svar tycks inte direkt beröra den skog som det är frågan om utan snarare vara en upprepning av Promenadstadens vision. Eller så anser inte Alvendal att skogen är ett grönområde. Skogen är kanske det tomrum hon talar om.

Skönhet och Utveckling promenerar hand i hand längs Klara sjö

I Svenska Dagbladet den 2 januari 2010 skriver Alvendal en debattartikel om Promenadstaden och Stockholms stadsbyggnad. Det är i mångt och mycket en upprepning av vad som sagts tidigare: Staden växer. Nya stockholmare anländer. Det betyder att det måste byggas mer. Vi ska bygga en tät och mänsklig stad. Det planeras för gröna områden. Det tas hänsyn till traditionen. Stockholm är vackert.

Alvendal går i polemik mot medlemmar av Folkpartiet som i en tidigare debattartikel (SvD 24/12) ondgjort ”sig över tillväxten i Stockholm.” Alvendal välkomnar en levande stadsbyggnadsdebatt men anser att de folktopartistiska skribenterna sprider en nidbild. ”Hade de talat med sina folktopartistiska kollegor i stadsbyggnadsnämnden hade de fått höra att Alliansen i Stockholm för en ansvarsfull stadsbyggnadspolitik som värnar om stadens särart men också planerar för dagens morgondagens utmaningar.”

Alliansen är överens om visionen Promenadstaden. Staden knyts samma i klassisk stadsform. ”Staden växer med nya gator, fler kvarter och ytterligare parker,” skriver Alvendal. ”Där staden idag tar slut kommer i framtiden nya stadsdelar att ligga.” Bland exemplen som lyfts fram på ny stadsutveckling nämns bland annat Liljeholmen och Värtan.

Nu byggs det för att göra staden större istället för att leta efter och fylla igen gluggar. ”Resultatet blir en mer människovänlig stad i en skala vi känner igen. Med rätt typ av täthet blir det så nära att de flesta ärenden kan göras till fots, cykel eller kollektivtrafik. Samtidigt planeras för grönmark och parker i samma tradition som gjort Stockholm världskänt. Både nya och gamla stockholmare ska ha närmaste park på nära gångavstånd.”

Alvendal beskriver Stockholms skönhet. Alvendal beskriver den vackra staden och vad som gör den vacker, men också den skadade staden och hur den ska läkas: ”Stockholm är unikt och vackert. Det är det gröna, närheten till vattnet samt kombinationen av de gamla och det nya som gör staden sådan.

Stockholm har med några få undantag alltid haft som tradition att utvecklas i harmoni. Ingen nu aktiv politiker vill ändra på detta. Däremot återstår en del arbete för att läka de sår som skapats tidigare i historien, dels den omfattande rivningen av fastigheter i City dels det faktum att City planerades med bilen i fokus. Nu pågår därför ett arbete med att hela cityområdet genom att skapa fler centrala bostäder och göra miljön trevligare och mer levande.”

Staden har en ”jättemöjlighet” att däcka över spårområdet vid Centralen och skapa en ny stadsdel där. ”Rätt planerad kommer den att kombinera flera av de kvaliteter som stockholmarna värdesätter högst: levande kvarter med närhet till service, grönska, kollektivtrafik och vatten.”

Stockholmarna kan då njuta av promenader längs Klara sjö.

”Alliansens stadsbyggnadspolitik sätter människan i fokus. Med rätt idéer för framtiden kan stockholmarna återta ickeplatser som i dag förstörs av betong och trafik. Vi är många som älskar Stockholm för dess skönhet. Jag är övertygad om att skönhet och utveckling kan gå hand i hand.”

Återigen: upprepningen av den historiska möjligheten, placandet av människan i fokus, återtagandet av de förlorade platserna, läkandet av de blödande såren, och skönheten hand i hand med utvecklingen.

En arkitekturpolicy

Waterfront tronar nu nära Stadshuset. Dagens Nyheter skriver den 3 april 2010 om debatten som gått kring nybyggen som Tors Torn, Slussen och Waterfront. Nu ska Stockholm få en arkitekturpolicy. Policyn är en effekt av den nya översiktsplanen, Promenadstaden.

”Det är viktigt att arkitekturen sätts på Stockholmskartan på allvar. Den har inte varit i fokus när staden byggts ut de senaste decennierna,” säger Alvendal till DN den 3 april 2010 och fortsätter: ”Flera byggen utanför tullarna lider av att byggherrarna ansett att arkitekturkostnader är onödiga. Och jag tror inte att Waterfrontprojektet sett ut som det gör om vi haft en arkitekturpolicy.”

Val 2010

Den borgerliga alliansen behåller sitt grepp om makten i Stockholm. Sten Nordin lovar att inte sänka tempot på bostadsbyggande. Kristina Alvendal fortsätter än så länge som stadsbyggnadsborgarråd. Sverigedemokraterna fick inget mandat i kommunfullmäktige. ”Det finns ingen grogrund för Sverigedemokraterna i Stockholm, rädslan får inte fäste här.” säger Sten Nordin till Dagens Nyheter den 21 september 2010.

Trehundra meter till grönt

Fokus i talet om stadsbyggnad tycks skifta något efter valet. Alvendal talar nu mer om parker och om grönska. Stockholms invånare ska aldrig ha längre än 300 meter till närmsta park. Det är ett mål som Alvendal berättar om i en intervju i Dagens Nyheter den 10 oktober 2010. Fokus har flyttats, kan vi läsa, från bostadshus och höjden på husen, till ”trottoarena och parkerna”. ”Jag har i princip förbjudit nya punkthus i skogsbackar,” säger Alvendal till DN, ”När vi genomför visionen promenadstaden är det jätteviktigt att vi satsar på parkerna. Stockholm är känt för sin grönska, sina parker och sitt vatten. Vi kommer att satsa mycket på parker de närmaste åren.”

En enskild invånare på plats någonstans i staden ska aldrig behöva gå längre än 300 meter för att nå fram till en park. Eller, de 300 metrarna kanske mäts fågelvägen? Forskning från Folkhälsoinstitutet och Boverket ligger till grund för valet av just detta avstånd, berättar Alvendal. Små parker ska anläggas i områden där avstånden till grönska är långa.

Under valrörelsen har många politiker talat om parker, berättar Dagens Nyheter. Det råder nu politisk enighet om att Stockholm ska växa utåt och att det ska satsas på vissa knutpunkter utanför tullarna. Alltså det arbete som beskrivs i översiktsplanen Promenadstaden.

Det finns dock en debatt om den nya bostadsområdenas ianspråktagande av grönområden. De nya husen äter upp en dunge här och en gräsplan där. Detta får kritik. Miljöpartiet vill att all grönyta som försvinner ska kompenseras med lika mycket ny grönyta. Dagens Nyheter skriver att

Socialdemokraterna under valrörelsen lanserat ett ”stadsbyggnadsmanifest” i vilket det står att ”det ska byggas där det grått och inte grönt på stadsplanekartorna.”

Oppositionen ställer sig mot planerna på Årstafältet.

Kristina Alvendal hoppar av och Regina Kevius tar plats

Det är höst 2010 och snart ska finansborgarråd Sten Nordin presentera de nya borgarråden. Kristina vill nu ägna sig åt något annat än politik. ”Promenadstaden, den nya översiktsplanen, Cityinitiativet med bostäder i city och trädplanen med ett nytt träd för varje bostad vi bygger är nog det viktigaste jag varit med om att åstadkomma,” säger Alvendal till Dagens Nyheter den 14 oktober 2010.

Regina Kevius efterträder Kristina Alvendal. Regina Kevius blir Stockholms nya stadsbyggnadsborgarråd.

Andra borgarråd: Per Ankersjö (C) är stadsmiljöborgarråd. Madeleine Sjöstedt (FP) är kultur- och fastighetsborgarråd. Karin Wanngård (S) och Roger Mogert (S) är oppositionsborgarråd.

Studentbostäder och storstadsanpassade byggregler

Regina Kevius går ut starkt och lovar 4 400 nya studentbostäder. Tillsammans med Sten Nordin (M) och Lotta Edholm (FP) skriver hon om det nya löftet i DN den 22 september 2001. De beskriver Stockholm: ”Stockholm är en snabbt växande storstad, med stabila finanser och goda framtidsutsikter. Hit flyttar nu allt fler, lockade av högspecialiserade arbeten, stadens puls, kulturutbud och hög livskvalitet.”

Studentbostäder måste byggas för att välkomna de som vill studera i Stockholm. De undertecknade uppmanar därför regeringen att ”införa storstadsanpassade byggregler”.

Staden ska nu höja tempot. Minimimål ska slås fast i kommande budget. Antalet markanvisningar listas för kommande år och summan blir 4 400 nya studentbostäder fram till 2015. Denna politik vilar enligt de undertecknande borgarråden på tre ben: ”en hög takt i byggandet, en bättre användning av befintliga lägenheter, lokaler och mark i staden samt lobbying gentemot regeringen för storstadsanpassade byggregler.”

En mängd förslag på studentbostäder presenteras; flytande färjor, ombyggda äldreboenden, ombyggda lägenheter, tillfälliga lägenheter.

Det avgörande för dessa bostäder är enligt författarna till artikeln att de måste vara billiga. Byggregler trissar upp priserna. ”Dagens bygglagstiftning innebär kostnadsdrivande regleringar som exempelvis krav på kök av viss storlek även i mycket små lägenheter. Lagstiftningens regleringar av buller är heller inte anpassade efter hur en modern, tät och urban stad fungerar.”

Fler studentbostäder behövs om Stockholm även i framtiden ska kunna fortsätta hävda sig som forskarstad.

Temat om den växande och den täta staden upprepas här som grund i argumentationen för att stadens bygglagstiftning måste lättas. Bristen på studentbostäder och det reella behovet av dessa används som argument för ”storstadsanpassade byggregler”. Slutsatsen blir ett milt hot: Om vi inte inför dessa nya byggregler finns risken att Stockholm förlorar sin position som forskarstad och studenterna sina möjligheter till boende.

Maktkamp i Miljöpartiet

Daniel Helldén går segrande ut ur en maktkamp inom Miljöpartiet och blir nytt oppositionsborgarråd efter Per Bolund. Daniel vann en jämn omröstning mot sin partikollega Emilia Hagberg. Daniel profilerar sig mot nya Slussen, en fråga i vilken Miljöpartiet ännu inte tagit ställning. Dagens Nyheter skriver den 11 november 2011 att klimatarbete och stadsbyggnad är Helldéns ”hjärtefrågor”. ”Vid sidan av engagemanget för miljö- och klimatfrågorna brinner Daniel Helldén för stadsbyggnadsfrågor. Han är ingen motståndare till höga hus på rätt platser – och det är inte bland kyrktornen i city. Han vill bygga mycket för unga och studenter, men inte på grönmark. Och han tycker att Stockholm ska vårda sin vackra historiska stad.” skriver Dagens Nyheter 11 november 2011.

Förhoppningar inför det nya året

Den 31 december 2011 frågar Dagens Nyheter kända stockholmarna om deras förhoppningar och önsknings inför det nya året. Några av Stadshusets borgarråd finns bland de tillfrågade.

Stadsmiljöborgarråd Per Ankersjö (C) svarar: "Till stockholmarna önskar jag höga hus och nyskapande arkitektur, fler cykelvägar och mer lokalt producerad biogas."

Stadsbyggnadsborgarråd Regina Kevius (M): "Jag hoppas att fler människor vill utveckla Stockholm, både när det gäller hur vi bygger staden samt hur vi lockar fler att idrotta."

Oppositionsborgarråd Tomas Rudin (S): "Jag hoppas Stockholms bostadsbolag får bygga dubbelt så många hyresrätter jämfört med 2010."

Trafik- och arbetsmarknadsborgarråd Ulla Hamilton (M): "Ett nytt bra miljötillstånd för Arlanda. Fler i jobb, okej till Förbifarten, okej till nya Slussen."

Höghustalibaner och kultursnobbar

Centerpartiets Per Ankersjö vill gärna se högre hus i Stockholm. När Länsstyrelsen anser att Station Citys 13 våningar höga hus måste ritas om får Ankersjö nog. Länsstyrelsen hävdar enligt Dagens Nyheter den 15 februari 2012 att höghuset "slår knockout på kulturhistoriska byggnader och stör Stockholms vyer." Ankersjö kräver i sin tur att lagskyddet för Stockholms innerstad skrotas. Innerstadens status som riksintresse ger enligt stadsmiljöborgarrådet "de gapiga kultursnobbar som ofta bor på Mariaberget" för mycket att säga till om. Länsstyrelsen har enligt Ankersjö en form av veto som missbrukas, nu senast i turerna kring Station City. "Ska vi värna skolgårdar och parker måste Stockholm byggas på höjden," säger han till DN.

Alliansen i Stadshuset är dock splittrad i frågan. Folkpartiet välkomnar Länsstyrelsens varning.

I en intervju i Dagens Nyheter den 2 mars säger kultur- och fastighetsborgarrådet Madeleine Sjöstedt att hon inte är någon "höghustaliban". Folkpartiet har många gånger varit kritiska mot höga byggen i innerstaden.

Samtalet tangerar teman som: den täta staden; historiska misstag; höga hus. Utdrag ur intervjun:

"-Du har även fastighetsfrågor på ditt bord. Folkpartiet är skeptiskt till höga byggen i innerstaden – samtidigt sitter ni i koalition med Centern, som har skyskrapor som profilfråga. Stadsbyggnad vållar ofta heta känslor. Hur funkar samarbetet här?"

-Det funkar sådär faktiskt. Haha. Det är ju ingen hemlighet att vi inte tycker lika i de frågorna. Centerpartiet är ganska nya i Stadshuset. Vi som har varit med en längre tid vet att ska man bygga så måste man bygga väldigt bra och smart. Det är bedrägligt att tro att höjden löser allt. Bygga högt kan man göra på platser där solen står rakt ovanför under en stor del av året, men här, där solen ofta står lågt, kan man inte bygga kluster av höga hus. Det är irrationellt.

/.../

-Du bor själv på Södermalm. Varför är det en bra stadsdel?

-Det finns ett folkliv. Den del där jag bor i är kanske den mest tätbefolkade, och det är jätteroligt. Det finns massor med små butiker och stort kulturutbud alldeles nära mitt hem.

-Söder ligger i innerstaden och har flera hus som kan kallas skyskrapor. Bör de rivas?

- Nej, absolut inte. Varje tid har sina avtryck. Jag är ingen höghustaliban, det finns absolut inga skäl att riva. FP säger inte att den låga staden är den bästa staden, vi säger att Stockholms innerstad är vackert byggd och att man ska vara varsam.

-Men den stad ni gillar har ju redan 'byggts sönder', inte minst under 60-talet. Finns det aldrig lägen då man bör återställa något, om det är skönhet man eftersträvar?

-Det är en jätteintressant filosofisk fråga. Jag tillhör personlighetstypen som tycker att allting blir bättre och att man inte ska blicka tillbaka så mycket. Skönhetsideal förändras, man ska ha respekt för det. Om några generationer före oss gjorde misstag, må så vara. Då får vi lära av det."

Folkpartiet är kritiska till höghuset vid nya Citystationen på Vasagatan. Alldeles intill byggdes nyligen Waterfront. Bör det rivas frågar DN? Nej, anser Madeleine.

”-Det står där, det är en del av gatubilden nu. Framtida generationer får döma oss om vi gjort ett misstag.

-Så om man bara lyckas bygga något, då säger Folkpartiet okej?

-Jag tror att man ska vara försiktig med att riva i innerstaden. Men vi strävar inte efter den låga staden som ideal. Utanför Paris finns städer som byggts som rena pastischer på gamla byar, som vi politiker besökt. Jag tyckte att det var förskräckligt. Däremot var det några av dem du nämnt som tyckte att det var jättefint.”

Tävlingen Årets Stockholmsbyggnad

I de återkommande annonserna för tävlingen Årets Stockholmsbyggnad ger Stockholms stadsbyggnadsborgarrådet en bild av staden och sin syn på staden. Det kan sägas vara en tillrättalagd bild, men den ger kanske ändå en upplysning om attityden hos de styrande.

”Låt oss bygga hus som vi vill se från köksfönstret”, skriver Regina Kevius i en annons den 20 april 2012. Stadsbilden berör. Regina skriver att händelserna i våra liv är förknippade med platser och byggnader. ”Vi har minnen från våra barndomskvarter och från hus som vi har bott eller arbetat i.”

Staden växer. Staden utvecklas. Tävlingen framställs som en möjlighet för den vanliga människan, hen som inte är politiker, arkitekt eller byggare, att påverka utvecklingen. En arkitekturpolicy tas fram för att höja kvaliteten i byggandet. Stockholmarna ska involveras, deras intresse tas tillvara, de ska vara delaktiga och blicka ut från sina köksfönster och nöjda betrakta stadens nya byggnationer. Regina ger bilden av att staden byggs utifrån invånarna, att invånarna kommer först, inte politiker, arkitekter eller byggföretagen. Bilden ges av ett stadsbyggnadsborgarråd som lyssnar och i första hand arbetar efter invånarnas önskemål. Invånarna har mycket att säga till om. Staden byggs inte utan deras inverkan. Stockholmarna ska kunna vara stolta över de hus som byggs. Stockholmarna ska vara med och påverka arkitekturen, inte bara politiker, byggare och arkitekter. Det är viktigt att många deltar i diskussionen.

”Stockholmarna, vi som lever och verkar mitt i den växande och byggande staden, ska ha mycket att säga till om när nya byggen planeras. Som stadsbyggnadsborgarråd kommer jag att lägga ned mycket tid och kraft på att fortsätta öppna upp och modernisera våra samråd och utställningar. Jag vet att stockholmarna har gott om åsikter och engagemang – det vill jag ta tillvara. Staden ska byggas utifrån stockholmarnas önskemål och behov.”

Ett år senare skriver Regina Kevius återigen en text om staden i anslutning till tävlingen Årets Stockholmsbyggnad.

”Vem är det som bestämmer hur husen ska se ut här i Stockholm?”, skriver Kevius i annonsen i Dagens Nyheter den 5 mars 2013, ”Är det arkitekterna, byggföretagen, politikerna eller är det människorna som kommer att flytta in i husen? Vem borde bestämma?”

Tävling framställs som avgörande för Stockholms framtida utseende: ”Det som byggs idag påverkar stadens utseende för lång tid framöver. Passa på och rösta för att påverka hur framtidens hus ska se ut!”

Regina Kevius och Riksbyggen

Regina Kevius kan också synas i en av Riksbyggens annonser från den 27 juni 2013. På en bild ses Kevius och vd:n för Riksbyggen tillsammans ta det första ”borrtaget” för de nya bostäderna i området Beckomberga.

Riksbyggens vd Leif Linde upprepar de teman som dominerat talet om stadsbyggnad under flera år: *Stockholm växer*: ”Stockholm har en av Norra Europas mest dynamiska bostadsmarknader. Till år 2030 beräknas invånarantalet i Stockholmsregionen öka med hela 500 000 nya personer.”

Människan ska stå i centrum: ”Just långsiktighet, trygghet, samverkan och nytänkande är därför viktiga ledord. När Riksbyggen utvecklar nya områden är det alltid människan som står i centrum. Det handlar om att skapa attraktiva områden där människor vill leva, inte bara bo.”

Trygghet, trivsel och liv. Vd Leif Linde talar: ”-Vår vision är att utveckla områden till stadsdelar där människor kan trivas, utvecklas och växa oavsett i vilket skede i livet man befinner sig. Det handlar till exempel om att skapa naturliga och trygga mötesplatser,”

Långsiktig utveckling. Vikten av att bygga stad. Leif fortsätter: ”-Målet, /.../ är att skapa hållbara samhällen på lång sikt. Vi bygger alltså mer än bara bostäder, vi utvecklar samhällen.”

Den nya staden byggs för människan, ”i vilket skede i livet man befinner sig”. Staden byggs för människan som vandrar genom livets skeden: lekande barn – student – singel – ungt par – barnföräldrar – flerbarnsföräldrar – äldre par – ensamma äldre. Hur ser Riksbyggens livsskeden ut? Ett liv i trygghet. Det finns något som hotar människan i hennes strävan att tryggt vandra genom livets skeden.

De 4000 studentlägenheterna

Arbetet med de tidigare utlovade 4000 studentlägenheterna går segt. Den 7 augusti 2013 skriver DN om studenternas situation. År 2013 har 21 lägenheter blivit färdigställda på Kammakargatan och 84 på Norra Stationsgatan. Tusentals planerade lägenheter har fastnat i olika överklaganden och domstolsprocesser. Under tiden lider studenterna av vägglöss och annan ohyra. ”Nej, det ska inte behöva gå ut över studenterna. Det vi politiker kan göra är att se till att det går snabbt mellan idé och antagen detaljplan.” säger Regina Kevius till DN 7 augusti 2013.

Regeringen sätter samtidigt en kommitté som ska granska bostadsförsörjningen och hur den regionala planeringen kan fungera bättre. Den regionala planeringen bör stärkas mot den kommunala, anses det. Kommittén ska redovisa sina slutsatser i mars 2015. Bostadsminister Stefan Attefall tycker inte att kommunerna sköter sig och vill ta ifrån dem deras ansvar för bostadsbyggande. ”Vi behöver mycket mer regionalt tänkande framför allt i storstäderna. Om det innebär att fler beslut flyttas till regional nivå måste diskuteras,” säger han till DN 10 augusti 2013.

Socialdemokraternas bostadspolitiska talesman Veronica Palm är kritisk: ”Jag är absolut öppen för att diskutera allt som kan öka produktionen av bostäder och får de små blå kommunerna runt Stockholm – Lidiningö, Danderyd, Ekerö och Täby – att ta sitt ansvar. Men att rubba kommunernas rätt att styra över sin mark är ingenting man gör lättvindligt”, säger hon till DN 10 augusti 2013.

Promenadstaden fortsätter

Förtätningarna efter Promenadstadens vision fortsätter. Stadsbyggnadsborgarråd Regina Kevius vill lämna gluggförtätning i enskilda isolerade projekt och istället planera för helheten. En plan på cirka 400 bostäder mellan Bagarmossen och Skarpnäck stoppas och arbetet med att skapa en plan för 2 500 nya bostäder i hela området Bagarmossen-Skarpnäck tar vid.

”Det är så vi vill göra,” säger Regina Kevius till Dagens Nyheter den 14 september 2013, ”Förut var det ofta så att byggherrar kom och berättade att de hittat en tomt och att de ville bygga och fick en markanvisning. Arkitektur och detaljplanering kom i efterhand. Vi ska komma ifrån det här gluggbyggandet.”

Ett fåtal stora aktörer ska inte längre dominera marknaden. Det som byggs ska bjuda på variation och klass.

Kevius: ”Jag ser det här som ett systemskifte. Alla byggföretag kallar sig i dag för samhällsbyggare. Det är lite upp till bevis nu.”

Kvarterstaden och dess gator ska stå som grund för de framtida områdena. Cyklister och flanörer och lokaler i bottenvåningarna.

Kevius: ”Jag ser gärna att vi minskar detaljregleringen radikalt. Men det går inte att bygga kvarter överallt. Vi måste ta hänsyn till den bebyggelse som finns.”

Vissa invånare i staden är oroliga att deras favorit gräsplan eller skogsduge ska försvinna.

Kevius påminner de oroliga om deras barn och barnbarn: ”De flesta människor förstår att vi måste bygga bostäder. De förstår att det är viktigt om deras barn och barnbarn ska ha någonstans att bo.”

I Promenadsstaden ingår en satsning på grönska och parker. Satsningen innebär att grönska bebyggs samtidigt det tillförs en ny form av grönska i skepnaden av parker. Grönskan försvinner samtidigt som det skapas ny grönska om än i mindre omfattning. Staden satsar på grönska genom att ta bort grönska och skapa ny grönska. Ny grönska skapas genom att gammal grönska försvinner. Grönskan återuppstår i park. Grönytan byggs bort och blir park.

Stadssilhuetten

Anders Sundström skriver om stadens silhuett i Dagens Nyheter den 14 januari 2014

”Stockholms stadsbyggnadspolitik har i decennier varit att höga hus går bra att bygga längs den forna Brunkebergsåsen – där bland annat Hötorgshusen, Skatteskrapan och Folksamhuset står – samt i utkanterna av innerstaden, ungefär där de gamla tullarna låg.”

Resten av stadens silhuett ska hållas låg enligt denna politik. Idéer om höghus vid Centralen får mothugg. Dock har nya tillskott som Waterfront och nya Hotell Continental förändrat höjden i city.

”Planerna på att höja Gallerian några våningar kommer garanterat att följas av fler. Och planerna väcker debatt. Politikerna i Stadshuset är djupt oense om hur den känsliga stadssilhuetten ska behandlas. Centerpartiet som med ryggmärgen säger ja till allt högt och Folkpartiet som med ryggmärgen säger nej är ytterlighetspartierna i den här frågan.” ”Huvudfrågan är om någon del av innerstaden ska fredas från riktigt höga hus – och hur stor den fredade zonen ska vara.”

Folkpartiet protesterar mot den oheliga alliansen

Några av de Folkpartister som är kritiska till ombyggnationen av Gallerian är Lotta Edholm, Madeleine Sjöstedt och Björn Ljung. De tre skriver en debattartikel i Svenska Dagbladet den 18 januari 2014 där de går till attack mot Moderater och Socialdemokrater – ”den oheliga alliansen M och S som säger ja till alla nybyggnationer.”

De tre skriver att Stockholm växer och att staden måste fortsätta bygga ut. Men det är en kvalitetsfråga. Om vi gör rätt kan utbyggnaden reparera sår och skapa en bättre stad. Om vi gör fel kan stadens värden förstöras.

De tre räknar upp goda exempel. Promenadsstaden ger möjligheter till en ”mer sammanhållen och stadsmässig stad.” Hammarby sjöstad, Norra Djurgårdsstaden och Hagastaden är områden där industrimark omvandlats till ”miljövänliga bostadsområden.”

Annat fungerar sämre. ”Ett halvsekel efter rivningarna och kontoriseringsen av Klara har möjligheten att förändra City uppstått. För oss folkpartister är det självklart att vi nu ska försöka göra det rätt som Cityaneringen gjorde fel.” Nu har vi chansen att skapa fler bostäder, bättre stadsmiljö och mer varierad arkitektur; levande stadsdelar som är öppna dygnet runt.

De tre artikelförfattarna ser anledningar till oro i dagens stadsbyggnad. Fastigheter i city byggs på med flera våningar. Kommersiell verksamhet tar plats istället för bostäder, ”och nya hus tillåts bli mycket höga utan en ordentlig analys av att detta sammantaget påverkar stadsbilden.”

De tre angriper Mats Wickman som anklagat Folkpartiet för att stå bakom denna utveckling. De försvarar sig och lägger skulden på den ”oheliga alliansen” mellan Socialdemokrater och Moderater som säger ja till allt.

”Det senaste exemplet är ombyggnationen av Galleriankvarteret. På taken på detta mycket stora kvarter ska flera våningar byggas på för att skapa ytterligare kontor och hotellverksamhet utan en endaste bostad”, skriver de tre. Det är enligt dem uppenbart att det behövs ett helhetsgrepp om utvecklingen i City och att detta tas före och inte efter det att stora projekt påbörjas.

”Det vore ödets ironi om resultatet av dagens förändringar skulle visa sig följa samma okänsliga väg som Cityplanerna en gång stakade ut. Och att det blev så – inte därför att vi hade en plan – utan därför att vi saknade en.”

Mats Wickman svarar. Han betonar att Folkpartiet sitter kvar i Stockholmsalliansen trots att dess byggnadspolitik är så destruktiv. Om Folkpartiets stadsmiljöengagemang är äkta borde de ta konsekvensen av det och lämna Stockholmsalliansen. Han frågar om Folkpartiet kommer att protesterna högre, om de kommer att göra något mer än att bara rösta nej, nu när 1870-talshuset i kvarteret Riddaren hotas av rivning.

Klocktornet

Ett hus som redan är rivet är Klocktornet vid Norra station. Den 19 februari 2014 skriver Dagens Nyheter att det hade kostat 12 miljoner kronor att bevara huset men att ingen av stadens förvaltningar ville ta ansvar för det.

”Det var ett väldigt vackert hus och det hade varit önskvärt att bevara det i någon form,” säger Regina Kevius till DN. Hon har skrivit i sin blogg att huset kunnat bli ett spännande komplement till den nya bebyggelsen, men att varken Kulturförvaltningen eller Stadsmuseet velat bevara det.

Detta är inte sant säger Stadsmuseets chef Ann-Charlotte Backlund: ”vi tyckte inte att det borde rivas. Vi ville egentligen att helheten skulle bevaras, både tegellängan, klocktornet och spårområdet. /.../ De sista diskussionerna vi hade om klocktornet var att det skulle bevaras som ett konstverk någonstans i området. Vi sade ok, det är väl positivt, men det är inte ett kulturhistoriskt bevarande, det ger ingen förståelse för spårområdet”, säger hon till DN den 19 februari 2014.

Regina Kevius framhäver att hon inte var stadsborgarråd när detaljplanen antogs. Hon samtalar med DN:

”-Projektgruppen för Hagastaden har kontaktat kulturförvaltningen, fastighetskontoret och Stadsmuseet, men ingen har velat förvalta klocktornet och ta ansvar för det, /.../

-Men om Stockholms stad vill bevara tornet är det väl bara att bestämma det?

-Vi måste ha någon som säger ja till att förvalta det, det måste finnas en vilja. Jag kan inte bara säga åt en förvaltning att ta hand om det.”

Huset borde ha ritats in i den nya detaljplanen anser Kevius. ”Det borde man ha gjort om man vill bevara det. Det får bli en lärdom, till exempel nu när vi tittar på Slakthusområdet och vilka hus vi vill bevara där.”

Björn Ljung från Folkpartiet samtalar om Klocktornet med Dagens Nyheter den 20 februari 2014:

”-Vad tycker du om att huset revs?

-Jag är väldigt besviken och upprörd och förstår faktiskt ingenting. Nu tror stockholmarna att vi i nämnden har godkänt rivningen.

-Har ni inte det?

-Jag fick reda på det när jag läste det i DN. Det har inte varit uppe som ärende i byggnadsdelegerade – där jag sitter med – som är nämndens organ för rivningsfrågor.

-Borde det ha varit det?

-Det är väldigt, väldigt anmärkningsvärt att rivningen inte har hanterats på ett annat sätt.

Stadsbyggnadsborgarrådet Regina Kevius (M) säger att eftersom huset inte finns med i den nya detaljplanen så ska det inte bevaras. Men Bobadillahuset vid Slussen finns inte heller med i den nya detaljplanen och det rivningslovet behandlades av oss politiker.

-Var det omöjligt att låta huset stå kvar?

-Det är inte alls svårt att bevara ett hus. När det kommer upp en så här känslig fråga bör man kolla alla chanser, att förra stadsbyggnadsborgarråd Kristina Alvendal sade i fullmäktige när planen togs att huset borde bevaras är ganska starkt.”

Madeleine Sjöstedt, Regina Kevius och ett dött city

I en artikel i Östermalmsnytt mars 2014 beskrivs Stockholms city som dött. Fastighetsägarna som figurerat i diskussionen om det nya city veckor inte vara så villiga att omvandla sina kontor till

bostäder. ”Senare tids om- och tillbyggnader har snarast skapat fler kontor, till exempel ’taklådan’ på Regeringskansliet i hörnet Rödbodsgatan/Jakobsgatan”, skriver Östermalmsnytt.

Tidningen gör en rundringning till fastighetsbolagen vilka visar ett svalt intresse att förvandla sina kontorslokaler till bostäder.

Det är ”ekonomiskt omöjligt” anser Markus Pfister fastighetschef på Diligentia. Bullerregler och tekniska svårighet är några av orsakerna.

AMF-Fastigheter tycker att ”city är oerhört viktigt för Stockholm som näringslivscentrum” och anser att bostäder kanske inte behövs just där. Swedbank lämnar snart sitt kontor i Gallerianhuset och till sommaren är en ombyggnad av det AMF-ägda huset planerad. Vissa bostäder kan byggas i en del av huset, men det finns inga garantier för det.

Inte heller Hufvudstaden, ägare till flera fastigheter i city, har några planer på att bygga bostäder.

Fastighetsborgarrådet Madeleine Sjöstedt (FP) tycker att tillskottet av bostäder i city går för långsamt: ”Det är oerhört illa. Vi i Folkpartiet har sagt nej till flera av de senaste utbyggnaderna på grund av att de enbart ger fler kontor. Tyvärr har vi stått lite ensamma.” Hon anser att staden ska ställa hårdare krav på fastighetsbolagen. ”Staden beviljar bygglov och borde säga nej om vi inte får det vi vill ha.”

Regina Kevius håller med om att det är ett problem att fastighetsägarna är så ovilliga att ombilda kontor till bostäder. Hon samtalar med Östermalmsnytt:

”-Jag tycker att vi kan bli tuffare än vad vi varit, /.../

-Staden bestämmer över detaljplanerna. Varför skriver ni inte bara in att här ska bli x antal bostäder?

-Jag tycker att vi ska börja göra det om inget händer. Men det bästa är att komma överens med fastighetsbolagen och ge och ta från båda sidor.

-Har du några garantier på att det blir bostäder i Gallerian?

- Nej, men vi är tydliga med att vi vill ha bostäder i det start-pm som antagits.”

Dags för tävlingen Årets Stockholmsbyggnad

Regina Kevius skriver i annonsen för tävlingen i Dagens Nyheter den 20 april 2014. Staden ska bygga 140 000 bostäder fram till 2030. Det är premissen, det är utgångspunkten. Det är en utmaning att bygga så många bostäder på så kort tid ”utan att upprepa tidigare generationers misstag. Vi vill bygga vidare på den vackra stad vi har att vårda och förvalta och till vår hjälp har vi Stockholms översiktsplan Promenadstaden som fokuserar på att utveckla och bygga vidare på de kvaliteter som den täta, trygga och miljövänliga staden ger.”

I år kommer Stockholms första Arkitekturpolicy att beslutas av kommunfullmäktige skriver Kevius. ”Det övergripande syftet med att skapa en arkitekturstrategi är att utifrån översiktsplanens strategier om var vi ska bygga, också lyfta frågan om hur vi ska bygga.”

En gång till. Mycket ska byggas på kort tid. Det är en utmaning. Vi får inte upprepa tidigare misstag. Vi ska vårda den vackra stad vi har och bygga vidare på den. Översiktsplanen hjälper oss, visar vägen till den täta, trygga och miljövänliga staden. Dessutom hjälper den nya Arkitekturpolicyn till. Det ska bli mer stad, mer blandat; det ska bli caféer och parker och idrottsanläggningar. Nyskapande arkitektur ska främjas. Insikten att arkitekturen har stor betydelse i den fortsatta utvecklingen av staden kommer att ge en attraktiv, spännande och hållbar stad.

Val 2014

Efter åtta år vid makten tvingas alliansen lämna över. Feministiskt initiativ flyttar för första gången in i Stadshuset och en rödgrönrosa majoritet tar över rodret. Moderaterna förlorar 10 mandat. Sten Nordin (M) lämnar sitt uppdrag och ställer inte upp som oppositionsborgarråd. Anna König Jerlmyr efterträder honom. Karin Wanngård (S) blir nytt finansborgarråd och står inför pysslet att hålla ihop en majoritet som spretar i många frågor. Bromma flygplats och Förbifarten splittrar. Socialdemokraterna tycker att Förbifarten är jättebra medan med Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Fi tycker den är dyr och miljöförstörande.

Socialdemokraterna bildar majoritet tillsammans med Vänsterpartiet, Fi och Miljöpartiet.

”Det känns bra och kul,” säger Karin Wanngård till Svenska Dagbladet den 16 september 2014.
”Vad Stockholm behöver är en utbyggd kollektivtrafik och fler bostäder och vi har ju ett svar på bostadsfrågan,” säger miljöpartisten Daniel Helldén till Mitt i Östermalm den 16 september 2014. Han vill bygga bostäder på Bromma flygplats.

Roger Mogert (S) blir Stockholms nya stadsbyggnadsborgarråd. Ann-Magret Livh (V) blir bostadsborgarråd.

Per Ankersjö vill inte vara gnällig oppositionspolitiker

Per Ankersjö, Centerpartiets gruppleddare, en av stadens tongivande politiker, höghusens främsta förespråkare och ”foodtruckens fader” väljer att lämna Stadshuset efter valet. ”Jag orkar inte riktigt tänka på mig som gnällig oppositionspolitiker i fyra år.”, säger han till Dagens Nyheter den 15 november 2014.

Han fortsätter att tala om städer och stadsbyggnad:

”-Nu vill jag fortsätta med det som är min plan: att använda städer som redskap för bättre miljö och minskade koldioxidutsläpp.

-Hur då?

-Exakt vad jag ska göra vet jag inte men jag brinner för städer och för att rädda jordklotet. Vi ska inte tvinga människor att bo i en stad, men om de flyttar till en stad sänker de sina klimatutsläpp radikalt. Det vi måste göra är att se till att göra staden så attraktiv att vi kan fortsätta bygga och bo tätt, klimatsmart och miljövänligt.

-Höga hus med andra ord?

-Nej inte alltid. Men i grunden är det så enkelt att vi måste bygga höga hus för att kunna skapa attraktiva parker och bra gatuliv mellan husen. Om vi bara bygger lägre lådor till hus måste vi ta mer mark i anspråk. /.../

-Vi måste fortsätta att bygga promenadstaden, tätt och högt med många små parker. Men när vi bygger mycket måste vi också skapa så mycket mervärde för de som redan bor i stan att de inte börjar tycka att vi ska sluta ta emot fler invånare.”

Ankersjö har drivit många frågor under sin tid som politiker i Stadshuset. Han har bland annat arbetat med stadens cykelplan och blivit utsedd till hedersmedlem i Cykelfrämjandet.

Dagens Nyheter listar ”Fem politiska avtryck helt eller delvis signerade Per Ankersjö.” 1. Open streets: Götagatan stängdes av och biltrafiken lämnade plats åt folkliv. Den nya majoriteten har strukit posten ur budgeten. 2. Food trucks. Lukten av stekta hamburgare sprider sig från olika mobila restauranger runt om i staden. Dessa ”matbilstillstånd” kommer att finnas kvar. 3. Skyskraporna. Centerpartiet har lanserat flera förslag på höga hus. 4. Förslag på en gångbro till Årsta holmar. 5. ”Cykelmiljarden. När Per Ankersjö blev stadsmiljöborgarråd tog cykelsatsningen ny fart efter att ha gått på sparlåga sedan dåvarande Stockholmspartisten Stella Fare lämnade Stadshuset 2002.”

Studentlägenheter och nya handläggare

I december 2014 beslutar stadsbyggnadsnämnden att godkänna planer för över 2000 nya studentbostäder. De tidigare löftena till studenterna tycks till viss del bli verklighet. Bostäderna ska ta plats på ett industriområde mellan Bromstensvägen och Mälarbanan, i olika projekt på Gärdet och på KTH:s campusområde.

Enligt stadens nya stadsbyggnadsborgarråd Roger Mogert kan allt börja byggas inom ett par år. Mogert talar till Dagens Nyheter den 13 december 2014 och nämner något om de tidsrymder stadsbyggande och planering rör sig i:

”Jag tänker inte ta åt mig så mycket av äran av att de här planerna nu godkänts, även om vi hela tiden stött dem. Det är den borgerliga alliansen som tagit fram dem. Med bostadsbyggande är det ju så att det tar så lång tid att skörda frukterna av det man drivit igenom att det mycket väl kan vara en annan majoritet som får äran.”

Mogert tror att det går att höja ambitionen ytterligare: ”Den borgerliga alliansen har planerat och haft god vilja. Det som fattats är att de varit väldigt inriktade på att ta så mycket betalt som möjligt för all mark.”

Mogert tror att en markpolitik som är mindre inriktad på höga intäkter för staden kommer att ge ”fler hyresrätter och fler studentbostäder.” Under 2014 ska den rödgrönrosa majoriteten satsa 22 miljoner på att anställa fler handläggare till stadsbyggnadskontoret.

”Alliansen gjorde en temporär insats förra året på knappt 15 miljoner. Vi permanentar den och lägger på mer. Eftersom deras insats var temporär skötte arbetet av konsulter. Nu får stadsbyggnadskontoret anställa handläggare. Det kommer både att snabba på planprocesserna och leda till mindre utgifter för konsulter,” säger Mogert till Dagens Nyheter.

Takplaner i city

Omvandlingen av city fortsätter under den rödgrönrosa majoriteten. Våren 2015 intervjuar Dagens Nyheter Roger Mogert på taket till Sveavägen 44 där citys första takträdgård öppnas. Till sommaren ska det bli restaurang och glassbar här.

”Det finns takplaner för nästan varje tak från Centralen till NK,” säger Mogert till Dagens Nyheter den 20 april 2015.

Förändringen i city sker i takt med att stora företag och myndigheter lämnar sina kontor där. Nya mindre arbetsplatser ersätter de stora. Dessa små aktörer har ett annat behov, en annan önskan om staden; detta ger plats för butiker, caféer, restauranger... De nya kontorshyresgästerna vill inte arbeta i stora homogena kluster likt dem som dominerat city.

Skandia har nu lämnat Sveavägen 44 och en omdaning har tagit vid. Det ska bli hotell, bostäder, restauranger, butiker och takträdgård.

Stadsbyggnadsnämnden har beviljat serveringstillstånd.

”Det är helt fantastiskt att komma upp här och se Kungstornen på nära håll,” säger Roger Mogert som räknar med att Stockholm kommer att få fler takträdgårdar.

Ny markpolicy och bostäder i Skärholmen

”Vi ska öppna ett nytt område i Stockholm där vi tidigare inte har kunnat bygga så mycket,” säger Roger Mogert till Dagens Nyheter den 5 september 2015. Området han talar om är Skärholmen där ”ett helhetsgrepp” ska skapa mer än 4000 bostäder.

Stockholms stad förväntas anta en ny markpolicy. Finansborgarrådet Karin Wanngård utvecklar tankarna om en ny markpolitik: ”Vi behöver en ny markpolitik som tillåter hyresrätter och ökade byggvolym. I dag finns en geografisk obalans i bostadsproduktionen, i Skärholmen finns bara 800 bostäder i planeringen.”

Enligt Wanngård beror det låga antalet planerade bostäder på att den borgerliga alliansen har sålt marken till högstbjudande. ”Och Skärholmen ger inte de bästa ekonomiska kalkylerna, byggherrarna får inte lika mycket pengar som i mer attraktiva områden,” säger hon till Dagens Nyheter den 5 september 2015. ”Vi måste planera så att vi kan bygga i hela Stockholm, så att hela Stockholm kan ta del av tillväxten.”

På stadsbyggnadskontoret arbetas det med att ta fram en områdesplan.

”Vi ska jobba med större och mer generella detaljplaner, titta på större områden. Det är på sätt och vis att gå tillbaka till en klassisk stadsplanering,” säger Anette Scheibe Lorentzi, stadsbyggnadsdirektör.

Karin Wanngård tror att ett liknande helhetsgrepp kan fungera på flera platser: ”Om vi ser att det är ett vinnande koncept kan vi gå vidare i andra delar av staden, främst i ytterstaden där bostadsproduktionen inte är självgående.”

Oppositionsborgarrådet Joakim Larsson (M) har inget emot att allmännyttan bygger i Skärholmen, men han är oroad över den framträdande roll som allmännytta får i den nya markpolitiken: ”Vi har varnat för effekterna av att majoriteten bestämt sig för en kommunal gräddfil. Vi riskerar att inte klara den höga byggtakt som krävs om de kommunala bolagen har företräde. Samma villkor måste gälla för alla.”

Karin Wanngård håller inte med. Den nya majoriteten kommer att använda alla tänkbara verktyg för att bygga fler bostäder. De kommunala bostadsbolagen är ett.

Årets Stockholmsbyggnad

Den 3 maj 2015 är det dags för Roger Mogert skriva om Stockholms stadsbyggnad i annonsen för tävlingen Årets Stockholmsbyggnad. ”Stockholm växer i rasande fart”, skriver Mogert. Fram till 2020 ska 40 000 nya bostäder byggas. Alla bostäder sammanlagda och adderade ska år 2030 ge en summa av 140 000.

Det är inte bara bostäder som ska byggas. Skolor, parker, affärer och kulturhus kommer att skapas. ”Vi kommer att få se ett Stockholms som både blir större och tätare. Och vi kommer att få se hur vår stadsbild förändras och utvecklas”, skriver Mogert.

Årets tävling består av vitt skilda bidrag, det är radhus, höghus, parker och kontorslokaler... ”Allt det där som faktiskt skapar en stad.”

I uppdraget som stadsbyggnadsborgarråd ingår att få invånarna intresserade av arkitektur. Därför ordnas tävlingen.

Stadsbyggnadsborgarrådet skriver: ”All kommer inte alltid att vara nöjda med allt som byggs i Stockholm, det tror jag är en omöjlighet. Men alla ska kunna vara delaktiga.” Därför är det viktigt att det inte bara är politiker, arkitekter och byggföretag som ”formar hur Stockholm ser ut, utan att också stockholmarna är med och påverkar arkitekturen.”

Roger Mogert tror inte på att bygga osynliga hus. ”Är det något jag längtar efter i Stockholm så är det att ny, spännande och bra arkitektur ska få synas.” Mogert hoppas att det som byggs idag ska ”få ge avtryck från vår tids arkitektur. Alla finalister är fina exempel på det, och bidrar till en vacker och växande stad som ger plats för fler stockholmare.”

Stadsbyggnadsborgarrådet upprepar det som tidigare stadsbyggnadsborgarråd har upprepat. Stockholm växer. Det går fort. Det är ont om tid. Ett stort antal bostäder ska byggas. Det är svårt att åskådliggöra eller förstå. Staden ska vara blandad. Total konsensus är inte möjlig i staden. Men invånarna ska kunna påverka arkitekturen, inte bara arkitekter, politiker och byggföretag. Här hörs ett svagt eko av talet från 1998 där planeraren framställdes som en gud lekande med människorna. Nu ska människorna tillåtas att vara med och bestämma. Arkitekturen som byggs måste få ta plats och synas, den ska lämna avtryck och spegla vår samtid. Målet är en vacker och växande stad med plats för fler.

En ny markpolicy

Länge har majoriteten av alla markanvisningar skett genom direktanvisning. Resten, ett fåtal procent, har skett genom tävlingar där den som betalat mest för marken vunnit markanvisningen. Detta har gynnat stadens ekonomi men arkitekter, Hyresgästföreningen och de rödgröna har kritiserat policyn skriver Dagens Nyheter den 19 augusti 2015. De kritiska anser att det har blivit svårt att bygga billigt och att förfarandet inte gynnar ”bra arkitektur”. Små byggherrar har svårt att hävda sig i konkurrensen med de stora jättarna.

Den rödgrönrosa majoriteten vill därför ändra policyn. I ett förslag som fullmäktige ska ta ställning till föreslås en ny form av anvisning där experter jämför förslag ”och väljer det bästa.”

Fler tävlingar ska anordnas. ”Inte bara tävlingar där den som lovar att betala mest för marken får markanvisningen, utan också tävlingar där den som lovar att bygga den lägsta kostnaden för de som ska bo i husen vinner och tävlingar där den som presenterar den bästa arkitektoniska utformningen vinner”, skriver Dagens Nyheter.

Biträdande finansborgarråd Jan Valeskog (S) kommenterar: ”Den policy vi har är åtta år gammal och behöver förnyas. Vi vill öppna för mer nytänkande. Dagens policy är mycket inriktad på höga markpris och det kan också bli plottrigt när vi har så många små markanvisningar i samma området i stället för att samordna byggandet.”

Astoriahusets flygel

I september ska ödet för Astoriahusets flygel avgöras i stadsbyggnadsnämnden. Folkpartiet vill att huset bevaras och att en underjordisk synagoga byggs på Sofi Almqvists plats. Björn Ljung (FP) är kritisk till liggande förslag att riva flygeln och bygga en nedsänkt park. ”Att riva ett 1870-tals hus är uteslutet när det bara finns mellan 15 och 20 stycken kvar i Stockholm. Att bygga en nedsänkt park intill Judiska skolan är ett gigantiskt säkerhetsproblem och det kan bli en otrygg plats”, säger Björn Ljung till Dagens Nyheter den 24 september 2015. Han anser att man istället ska bygga en underjordisk synagoga på platsen. Arkitekt Alfred Jacoby har ritat anläggningen och finansieringen är klar. Jacoby: ”Vi har jobbat med det här sedan årsskiftet och jag har fört diskussioner med alla partier förutom Fi och SD. Alla tycker att detta är jättespännande och om nämnden beslutar att bygga parken omkullkastar det alla planer.”

Skyskrapor i Årstadal

Vid kajen i Årstadal sträcker sig i december 2015 det första av fyra höga hus upp i skyn. Ett andra är på väg upp. Dagens Nyheter skriver den 17 december 2015 att detaljplanerna för ett omvandlat Marievik förväntas vara klar till slutet av januari. Här ska kontorskomplex rivas och ersättas med bostäder, även de högt upp i skyn. Det är JM som äger fastigheterna. Det lägsta huset ska bli 12 våningar högt och det längsta huset ska bli 38 våningar högt. Allt som allt ska 1000 bostäder skapas, men också förskolor och restauranger med mera.

Roger Mogert kommenterar: ”Jag ser det här som ett snyggt och spännande förslag, men det är inte helt problemfritt.”

Han har bland annat funderingar om vindarna kring husen.

Den tänkta höjden på husen kommer att diskuteras. De tänkta husen kommer att synas från stora delar av staden. De planerade husen förväntas dessutom skugga Tantobadet på eftermiddagen i augusti.

”Det är inget man bara kan skratta åt. Det är ju på eftermiddagen efter jobbet som många vill ta sig ett bad”, säger Roger Mogert till Dagens Nyheter.

”Monstergallerian” i kvarteret Trollhättan

Tidigt på det nya året 2016 står det klart att bygget av den nya gallerian på Hamngatan stoppas. Ett omarbetat förslag ska tas fram. Roger Mogert kommenterar i Dagens Nyheter den 2 januari 2016: ”Det kommer att bli både slankare och lite lägre.”

Hela kvarteret Trollhättan ska byggas om. Det kontorshus i vilket Gallerian också tar plats rivs och skulle enligt planen ersättas med ett fem våningar högre hus, med fördubblad byggnadsvolym. Denna plan har fått kritik från bland annat Länsstyrelsen och Norrmalms stadsdelsnämnd. Kulturhistoriska värden anses ta skada.

Även Skönhetsrådet och kulturnämndens kulturmiljö utskott har sagt nej till planerna. ”Det är principiellt viktigt, går det igenom blir det inte den sista monstervolymen i City och Stockholms stad riskerar att tappa kontrollen över stadsbilden,” säger Skönhetsrådets sekreterare Henrik Nerlund till Dagens Nyheter den 2 januari 2016.

Stadsbyggnadskontoret ska nu omarbeta förslaget och höjden minskas.

”Alla innerstadsprojekt är svåra, både vad gäller höjden och vad som händer nere på marken. Vi räknar med att förslagen förändras under processens gång,” säger Roger Mogert. Han anser att det viktiga är att projektet fortsätter och att staden hittar sätt att vitalisera City. ”Mot Regeringsgatan kan vi, med både Gallerian och intilliggande fastighet, få till en mycket bättre innerstadsmiljö”, fortsätter stadsbyggnadsborgarråd Roger Mogert.

Återigen den levande staden, den vitaliserade staden.

En ny översiktsplan

Staden ska få en ny översiktsplan. Promenadstaden är snart pensionerad. Den nya planen ska även den ge svar på frågan hur 140 000 nya bostäder ska skapas fram till 2030.

Mitt i Östermalm skriver den 25 oktober 2016 om den nya översiktsplanen. Promenadsstadens gamla tanke om att binda ihop stadsdelarna ska nu utvecklas. Otrygga miljöer och trafikbarriärer ska byggas bort, skriver Mitt i Östermalm. ”Vi behöver många bostäder och kommer att bygga tätt. Det ger oss unika möjligheter att både länka samman och komplettera stadsdelar”, säger stadsbyggnadsdirektör Anette Scheibe Lorentzi till tidningen.

Trafikleder ska förvandlas till stadsgator, till stadsboulevarder kantade av bostadshus.

Stadsbyggnadsborgarråd Roger Mogert anser att den nya planen lägger mer fokus på de lokala stadsdelscentrumen och mindre på bostadsbyggande och innerstadens utvidgning. Det finns ett nytt krav på att inte bara prioritera bostäder, utan också andra värden som ”levande centrum, en ny skola eller idrottsplats.”

Roger Mogert samtalar med Mitt i:

”-Ett nytt bibliotek eller en skola kan staden besluta om. Men hur får man nöjen och företag att flytta utåt?

-Det handlar om att tillföra stadsmässiga kvaliteter. I en del områden kan det handla om att bygga en ny gata och få dit affärer, i en annan att bygga ett bibliotek.”

Tre fokusområden pekas ut: Kista, Skärholmen och Farsta. ”Där ska staden satsa extra för att få fart på bostadsbyggandet, och göra stadsdelarna mer levande.”

Fler fokusområden kan läggas till. ”Men man ska inte se det som att det står still i resten av stan. Det pågår planering i princip överallt,” säger Roger Mogert till Mitt i.

Samtalet fortsätter:

”-Mycket fokus ligger på att binda ihop staden, som i dag korsas av många trafikleder. Kommer vi att se fler överdäckningar?

-Det kan man utgå ifrån i och med att de ekonomiska förutsättningarna blir bättre när marken blir dyrare. Det är på gång mellan Hammarby sjöstad och Hammarbyhöjden, vi kommer att titta på Nynäsleden och möjligheter att överdäcka där.”

Roger Mogert talar likt Bertil Karlberg före honom om en vitalisering av staden, men det har skett en förskjutning. Det centrum Mogert talar om ligger i ytterstaden.

I januari 2017 har den nya översiktsplanen varit ute på samrådsturné. ”En av de vanligaste synpunkterna är att det ska byggas fler billiga bostäder,” säger projektledare Christoffer Carlander till Dagens Nyheter den 9 januari 2017.

Den nya planen ska ge en strategi för visionen ”2040 – ett Stockholm för alla”.

Dagens Nyheter skriver: ”Det hundrasidiga dokumentet beskriver utförligt var staden föreslår ny stadsutveckling, förtätning av bostäder samt nya naturreservat och parker.”

År 2018 förväntas den nya översiktsplanen antas av kommunfullmäktige.

Vi har hört politikerna tala. I den situationen, när de blir intervjuade eller talar i pressen, är deras svar och tankar om staden ibland förvillande lika. De tycker om samma ord: ”levande”, ”mänsklig”. Frågan är vad dessa ord betyder. De tycks ibland ha olika innebörd beroende på vem som uttalar dem. Ordet ”levande” är så stort att det omfattar allt.

Vi har hört exempel på den enskilda politikerns ord i offentligheten. Kanske kan vi få mer klarhet och se en tydligare skillnad mellan de olika partierna om vi lyssnar till dem direkt. Vad säger partierna i sina stadsbyggnadsprogram?

Partierna svarar

Jag skickade en fråga till partierna i Stadshuset. Frågan löd: ”Finns det möjlighet att ta del av ert program gällande stadsbyggnad i Stockholm; nuvarande och inför föregående val 2010 och 2014?”

Alla svarade utom Moderaterna och Feministiskt initiativ.

Här följer en genomgång av svaren och utdrag ur partiernas bifogade program och texter. I ett försök att begränsa omfånget har störst fokus lagts på: 1. Partiernas syn på höga hus i staden, 2. Partiernas syn på påbyggnader och 3. Partiernas syn på bevarande av kulturhistoriskt viktig bebyggelse.

Socialdemokraterna

Socialdemokraterna svarar med sitt Bostadsförsörjningsprogram från 2014 – *Bygg Stockholm. Stockholms arbetarekommuns bostadsförsörjningsprogram*.

Socialdemokraterna betonar behovet av jämlikhet i stadsbyggnandet och en högre byggtakt för att råda bot på bostadsbristen.

Bygg Stockholm. Stockholms arbetarekommuns bostadsförsörjningsprogram.

Bostadsmål

”Målet för bostadsbyggnandet är 20 000 lägenheter under den kommande mandatperioden och 100 000 lägenheter fram till 2030. Det sorteras ner i lokala bostadsmål för varje stadsdel. Hälften av det som byggs ska vara hyresrätter.” (s.2)

Tre punkter i en Socialdemokratisk bostads- och stadsbyggnadspolitik:

- Bygger på en medveten planering för ett mer hållbart och jämlikt samhälle. Den bygger bort bostadsbristen, dämpar segregationen och skapar förutsättningar för en rättvisare fördelning av våra gemensamma resurser.
- Skapar ett Stockholm med plats för alla, med en stark allmännytta, där det byggs hyresrätter såväl som bostadsrätter och bostäder för unga såväl som för äldre.
- Tar ett helhetsgrepp och omfattar nya bostäder, det offentliga rummet, publika byggnader, service och handel, kommunikationer och kollektivtrafik samt arkitektur och gestaltning.” (s.2)

Socialdemokraterna om Stockholm

”Vi bor i Stockholm, en av de vackraste städerna i världen.” (s.3)

”Det går bra för Stockholm, men Stockholm står också inför stora utmaningar.” (s.3)

Bostadsbristen är en utmaning. Drabbar individer. Hämmar tillväxt.

”Vi har därför tagit fram ett bostadsförsörjningsprogram som ska utgöra grunden för vår stadsbyggnads- och bostadspolitik den kommande mandatperioden.” (s.3)

”Ett viktigt syfte med programmet har varit att göra stockholmarna mer involverade i hur och var vi ska bygga i Stockholm.” (s.3)

Betonar ett byggande som sker ”tillsammans”. Socialdemokraterna vill utveckla demokratiska metoder för att involvera stockholmarna.

Bostadsbristen är en hyresrättsbrist. Ombildningar har gjort hyresrätter färre. Låg byggtakt av hyresrätter trots stort behov. Obalans råder i beståndet. Konsekvenser av bostadsbrist blir andrahandskontrakt, människor tvingas tacka nej till utbildning eller jobb. Detta drabbar i sin tur både näringsliv och akademi.

En stad med plats för alla

”Vi vill skapa ett Stockholm med plats för alla, för olika människor, med olika förutsättningar och olika erfarenheter. Bara på det sättet skapar vi en blandad och levande stad där olika människor möts.” (s.5)

Mål

”Vårt mål för bostadsbyggandet är 20 000 bostäder under nästa mandatperiod och 100 000 bostäder till 2030.” (s.6)

”För att inte fastna vid stora ogreppbara mål har vi satt ett bostadsmål för varje stadsdel.” (s.6)

”För att bryta segregationen och bygga ett Stockholm där olika människor vill och kan leva räcker det inte att bara bygga bostäder. Vi behöver också se till vilken slags bostäder vi bygger. Under de senaste åren har antalet bostadsrätter ökat på bekostnad av hyresrätterna. /.../ Därför sätter vi ett mål om att 50 procent av det som byggs ska vara hyresrätter.” (s.6)

”Samhällsplanering istället för förhandlingsplanering”

”Med en socialdemokratisk stadsbyggnadspolitik ska planeringen aldrig gynna enbart den som ropar högst eller har mest pengar i plånboken. /.../ Givetvis måste vi kunna ställa krav om bland annat kvalitéer, gestaltning och upplåtelseform i en planeringsprocess. På samma sätt ska också de som vill vara med och bygga och utveckla Stockholm kunna ställa krav på staden om tydlighet, transparens och förutsägbarhet.” (s.7)

”För detta krävs att stadsbyggnadsnämnden ges kraft och reell möjlighet att verkligen driva planeringen i Stockholm. Nämnden ska ta ett helhetsgrepp om planeringen och använda alla de verktyg och medel som den har för att planera vad som byggs, såväl som var det byggs.” (s.7)

Socialdemokraterna och stadsbyggnad

”Men vi ska inte bara bygga bostäder, vi ska bygga stad, och i det är stadsbyggnadspolitik central. Stadsbyggaren har ett antal element till sitt förfogande. Nedan beskrivs de mest centrala.”

[Utdrag]

• Bostäder

”Alla bostäder ska alltid vara bra och kunna uppfattas som attraktiva på olika sätt. De ska ligga utmed ett kontinuerligt gatusystem så att segregationen kan brytas. Varje stadsdel ska byggas ut efter sina förutsättningar och kvaliteter. På så sätt skapar vi ett rikt utbud av olika identiteter utan att göra avkall på kvalitet. I varje stadsdel ska också arbetsplatser, service, institutioner återfinnas.” (s.8)

• Publika byggnader

”Placeringen i stadsrummet av byggnader för offentligt finansierad verksamhet har stor betydelse för stadsutvecklingen. Här är skolor såväl som museer, teatrar, bibliotek och sjukhus viktiga delar i utvecklandet av staden.

För att stötta utvecklingen av en flerkärnig stad är möjligheten att låta offentliga verksamheter och kommunala bolag lokalisera sina huvudkontor i ytterstadens tyngdpunkter. Som exempel kan nämnas Svenska bostäders placering av sitt huvudkontor i Vällingby. Detta bör göras i större utsträckning. En

socialdemokratisk stadsbyggnadspolitik ska arbeta strategiskt för att lokaliseringen av nya stora offentliga institutioner deltar i arbetet med att utveckla staden och inte cementerar en redan befintlig struktur.” (s.8)

- Handel och arbetsplatser

Kontor bör blandas med bostäder.

”Genom att blanda kontor och bostäder skapar vi mer levande stadsdelar med människor i rörelse alla tider på dygnet.” (s.8)

Arkitektur

”Stockholm är en av världens vackraste städer. Vatten och natur i kombination med urbana miljöer och spännande arkitektur gör Stockholm till en stad full av potential. Men Stockholm måste också få utvecklas. Stockholm växer och med det behöver vi bygga nya bostäder. Vi behöver förtäta såväl som bygga helt nya stadsdelar. Då är de arkitektoniska värdena av högsta vikt.

Ett ökat byggande betyder inte att vi behöver tumma på kvalitet och arkitektur. Det finns oändligt många förslag på bra och arkitektoniskt högkvalitativa projekt i Stockholm. /.../ Oavsett om vi bygger i innerstad eller ytterstad ska värde sättas vid husens utformning och arkitektur. Det finns inte en motsättning mellan ett expansivt byggande och en vacker stad, men det krävs en bostadspolitik som ställer krav såväl som skapar förutsättningar.

Stockholm ska vara en varierad stad. Det innebär också att byggandet ska vara varierat. Vi vill bygga projekt som är i spetsen; modiga arkitektoniska projekt präglade av uttrycksfull och experimentell arkitektur, med bostäder och med offentlig verksamhet. Inte bara i innerstaden, utan i hela staden. Projekten ska genomföras genom arkitekturtävlingar och ett metodiskt uppföljningsarbete. Men vi behöver också höja kvaliteten i de breda, större projekten. För detta krävs i grunden en kulturförändring i branschen, en bättre kvalitetskontroll och en sammanhållen kontroll under hela processens gång.” (s.9)

Bostadsmål

Socialdemokraterna sätter upp bostadsmål för olika stadsdelar. Programmet avslutas med en genomgång av ”tänkbara projekt” i områden som till exempel Rinkeby-Tensta och Hammarby backe. Fokus ligger på att motverka segregation och bygga samman stadsdelar.

Utdrag ur ”Tänkbara projekt”:

”Studenttornet”

Planer för ett höghus vid Tantolunden på Södermalm.

”Vi är övertygade om att studenttornet skulle vara bra inte bara för Stockholms studenter utan för Södermalm som stadsdel. Torn och skrapor som sticker upp på olika delar av Södermalm har dessutom blivit något som karaktäriserar stadsdelen idag. Skrapan är ett exempel, det så kallade Söders torn och Folksam-huset är två andra. På det sättet är Studenttornet framförallt en fortsättning på ett uttryck som redan finns på Söder. Studenttornet tillför Stockholm studentbostäder och en häftig ny och kaxig byggnad, men det tillför också innovation och kreativitet.

Den föreslagna platsen för studenttornet är en möjlig plats för en hög fastighet med studentbostäder. Förslaget ska således testas i en planprocess och en markanvisningstävling ska utlysas för platsen.” (s.23)

Marieberg

”Det är i grunden ett positivt projekt som har potential att inte bara skapa nya möjligheter till arbetsplatser och bostäder, utan också skapa en bättre stadsmiljö på Kungsholmen. /.../

Marieberg är redan idag, tack vare den prägel tidningsskraporna sätter på stadsdelen, en plats med ”down-town-potential”. Vi ser gärna att den utvecklingen förstärks ytterligare och har därför arbetat

fram ett förslag med ett flertal karaktärsstarka skyskrapor som skulle försköna stadsbilden och samtidigt tillföra ett stort antal lägenheter i ett attraktivt läge. Stockholm får ett modernt och spännande kluster av nya byggnader i ett läge där många skulle vilja bo.

Förslaget inrymmer 940 nya lägenheter varav minst hälften skulle anvisas till allmännyttan. De fyra byggnaderna som föreslås är bara en början. Det finns plats för ytterligare byggnader på Marieberg.” (s.24)

”Farsta Torn”

”Som en del i arbetet med att utveckla Farsta vill vi skapa en ny hög byggnad i Farsta centrum – Farsta Torn. Huset ska skapa ett tydligt landmärke; ett nytt, högt, vackert, spännande hus. Utrymme för huset skapas genom att något befintligt hus rivs, till exempel det nuvarande huset som inrymmer T-banestationen. Det är fullt och ger mycket dåligt markutnyttjande.”

Miljöpartiet

Miljöpartiet svarar att de just har antagit ett program men att det inte är publicerat på webben än. De bifogar Miljöpartiets bostadspolitiska slutrapport *Gröna täta Stockholm!* daterad den 25 mars 2017.

De hänvisar också till rapporten *Miljöpartiets Bostadsplan – Stockholm 2030* som användes vid förra valet.

Miljöpartiets största fokus ligger inte helt oväntat på stadens gröna värden.

Miljöpartiets Bostadsplan – Stockholm 2030

Fyra punkter:

- 150 000 nya bostäder [till 2030]
- 30 000 bostäder för unga och studenter
- 3 nya tunnelbanelinjer – Orange linje, Nacka och Barkaby
- 7 nya naturreservat.

Daniel Helldén skriver:

”/.../ Vid utvecklandet av det framtida Stockholm är det viktigt att de kvaliteter som gör Stockholm till en attraktiv stad inte byggs bort. För Miljöpartiet är det av största vikt att alla Stockholms invånare säkras god tillgång och tillgänglighet till stadens natur. Vi kompromissar inte med Stockholmarnas grönområden, parker eller naturreservat för att bygga fler bostäder. Det går att möta bägge behoven. Därför presenterar vi tillsammans med 150 000 bostäder idag också ett förslag på sju nya naturreservat.

Miljöpartiet vill se en bostadspolitik där vi tar ett långsiktigt hållbart ansvar. En bostadspolitik där vi bygger 30 000 nya bostäder för unga och studenter, där vi lägger ner Bromma flygplats och bygger 50 000 nya bostäder i Bromma parkstad.”

Stockholm växer

”Att befolkningen ökar är ett uttryck för att Stockholms län och Stockholms stad är en attraktiv region och stad att bo och verka i. Men när fler väljer att flytta hit, ställs högre krav på att det finns bostäder till alla.”

”Denna rapport syftar till att redovisa potentialen för antalet bostäder som kan byggas i Stockholms olika stadsdelsområden utifrån Miljöpartiets stadsbyggnadspolitiska utgångspunkter. Rapporten visar hur varje enskilt stadsdelsområde kan bidra till det långsiktiga bostadsmålet om 150 000 bostäder till 2030.”

En modern, miljövänlig och mänsklig stad

”Stockholm ska vara en modern, mänsklig och miljövänlig stad för alla att leva i. Staden ska möta en ökad befolkningstillväxt genom att bygga på redan exploaterad mark för att hålla en jämn och hög byggtakt som ger en långsiktigt hållbar boendemiljö för alla. Så skapar vi förutsättningar för att bygga 150 000 högkvalitativa, yteffektiva och klimatsmarta bostäder.”

”Planering av nya områden ska i första hand ske på redan exploaterad mark och inriktningen inom dessa områden ska vara att bygga tät stad. Förtätningar i befintliga stadsdelar och i befintliga bostadsområden ska ske varsamt, leda till kvalitativa förbättringar, vara kollektivtrafknära och genomföras i bred dialog med de boende. Hänsyn ska tas till platsernas unika värden och ursprungliga stadsbyggnadsideal.”

En grön stad

”Vid utvecklandet av det framtida Stockholm är det viktigt att de kvaliteter som gör Stockholm till en attraktiv stad inte byggs bort. För Miljöpartiet är det av största vikt att alla Stockholms invånare säkras god tillgång och tillgänglighet till stadens natur. Alla ska ha nära till park, grönområde eller tätortsnära skog. Naturen bidrar till en attraktiv stad, friluftsliv och barns möjlighet till lek. Stadens natur och en rik biologisk mångfald kommer att öka i betydelse när staden växer och får fler invånare.

Vi vill planera en ekologiskt hållbar stad som inte bara förvaltar stadens natur- och grönområden utan även skyddar och utvecklar ekosystemen och dess biologiska värden.”

Bostadsplan för Stockholm 2030

”Miljöpartiet i stadshuset har i syfte att möta en ökad bostadsefterfrågan arbetat fram en bostadsplan för Stockholms stad.”

”Stadens översiktsplan, Promenadstaden, som utgjort en utgångspunkt vid beräkningarna av bostadspotentialen, har utvecklats och kompletterats med nya stadsutvecklingsområden.”

”Uppdraget har varit att finna plats att bygga och planera för nya bostäder utifrån de specifika grundförutsättningar som respektive stadsdel har, genom att studera industri/hamnområden, beakta och undanta framtida exploateringar i viktiga naturområden och genom att skapa nya naturreservatsområden.”

Miljöpartiet räknar upp stadsutvecklingsområden:

Östra söderort: Farsta, Skarpnäck, Enskede-Årsta-Vantör

Västerort: Hässelby-Vällingby, Spånga-Tensta, Rinkeby-Kista, Bromma

• Innerstaden:

”Det är viktigt att innerstaden även i framtiden kan behålla sin synnerligen stora betydelse för regionen utan att en expansiv bostadsutbyggnad äventyrar de kvaliteter som gör vår innerstad till den attraktiva innerstad den idag är. Centrala Stockholm är den klart tätaste delen i Stockholm med ett välintegrerat stadsrum.”

”Miljöpartiet uppskattar en god bostadspotential i Stockholms innerstad. Stora stadsutvecklingsprojekt är under byggnation i innerstadens och i innerstadens utkanter samt i industri/hamnområden varför bostadspotentialssiffran är hög till antalet. Innerstaden börjar lida brist på lågt exploaterad mark men utöver de stora just nu pågående stadsutvecklingsprojekten finns det i innerstaden förtätningspotential genom infillprojekt, takpåbyggnader och överdäckningar. Sammantaget uppskattar Miljöpartiet i Stockholms innerstad en bostadspotential på ca 28400. I dessa beräkningar ingår återstående byggnation i pågående stadsutvecklingsområden.”

• Hägersten och Liljeholmen

”Liljeholmen har under flera år utvecklats från ett industri- och verksamhetsområde till en mer blandad stadsmiljö. Liljeholmen är i stadens översiktsplan Promenadstaden utpekad som ett stadsutvecklingsområde med inriktning mot en tät och blandad stad med särskild fokus på att skapa goda kopplingar till omgivande stadsdelar. Hägersten pekas i stadens översiktsplan Promenadstaden ut som ett samband som är föremål för stadsutveckling.”

”Miljöpartiet har i Hägersten och Liljeholmen identifierat plats för ca 12 300 nya bostäder. Bostadsbyggandet underlättas av att Orange linje ökar kapaciteten och knyter ihop Liljeholmen med Älvsjö och västra innerstaden. Röd tunnelbanelinje får en ökad kapacitet samt att Spårväg syd skapar

en tvärförbindelse från Fruängen till Flemingsberg, Skärholmen och Älvsjö. Tvärbanan ger även en ökad funktion i och med att den förlängs i båda riktningarna.”

Det måste bli lättare att bygga

”För att främja en bostadsbebyggelse och en stadsutveckling som är tilltalande och som ger mervärden för Stockholms invånare är det viktigt att staden uppmuntrar de bostadsbolag som garanterar ny spännande arkitektur av hög kvalitet. För att främja en utvecklad, kvalitativ och varierad bebyggelse är det viktigt att staden inte markanvisar för stora områden till enskilda byggaktörer. Det är också viktigt att detaljplaneringen i högre grad föregår markanvisningar.”

”Små och medelstora byggföretag ska få bättre förutsättningar att få tillgång till mark och transparensen i markanvisningarna bör öka. Normer och regler för byggande är viktigt bland annat för att värna kultur- och naturvärden, för att stimulera energieffektivisering samt för att tillgänglighetsanpassa boenden. Noggrant byggande med god kvalitet är också viktigt för ekonomisk långsiktighet då kortsiktiga besparingar inte sällan straffar sig kostnadsmissigt i längden.”

Gröna täta Stockholm! [2017]

”Stockholm växer och Miljöpartiet ser möjligheterna som det ger. /.../ Vi vill att 140 000 bostäder ska byggas fram till 2030 bland annat genom att trafikleder omvandlas till levande stadsgator, kajer mot både grönskan och vattnet utvecklas och genom att bygga tätt och högt i kollektivtrafiknära lägen.

Många av dessa hus behöver byggas av trä för att minska klimatpåverkan i byggskedet.

/.../ Miljöpartiet vill att livet mellan husen blomstrar med nya parker, levande stadsgator med uteserveringar, verksamheter i bottenvåningarna och snabba cykelstråk. Där barns lek står i centrum och stadens grönstruktur värnas långsiktigt.

En fortsatt hög takt i bostadsbyggandet ger förutsättningar för en hög takt i omställningsarbetet mot en miljö- och klimatsmart stad med god livskvalitet. Framtidens stad behöver byggas med nyfikenhet och mod!” (s.1)

”Miljöpartiet och den rödgrönrosa majoriten har som mål att bygga 140 000 bostäder till 2030 varav 40 000 bostäder till 2020.” (s.5)

Kvalitet i byggandet

”Det vi bygger idag ska kunna stå i 100 år eller mer. Miljöpartiet vill se vacker och variationsrik vardagsarkitektur när staden växer. Tilldelning av mark ska vara utifrån kvalitet – inte pressa sista kronan ur marken. Kvalitet kan vara både i form av skönhet, hyresnivåer, lokaler i bottenvåning, ekosystemtjänster och innovation. Värdet av äkta material och omsorgsfullt gjorda detaljer, dagsljus, relation till den yttre miljön och yteffektiva planlösningar kan inte överskattas. Miljöpartiet ser gärna särskilda satsningar på byggnader av extra hög arkitektonisk kvalitet som öronmärks till kultur, idrott, skolor och andra offentliga ändamål.”

Markpolitik

”Markpolitiken är ett viktigt verktyg för en hållbar stadsutveckling. Miljöpartiet verkar för att staden ska återta planeringsinitiativet och tygla exploateringsintressena. Miljöpartiet har medverkat till att Stockholms stad, sedan 2015, har en ny markanvisningspolicy. Policyn rymmer fyra olika sätt att få en markanvisning: genom direktanvisning, direktanvisning efter jämförelseförfarande, anbud samt markanvisningstävling. Miljöpartiet vill att tilldelning av mark ska göras efter att detaljplanen har antagits och att Stockholm i betydligt högre utsträckning ska arbeta med jämförelseförfarande och markanvisningstävlingar. Genom att detaljplaneringen, med större och generella planer, föregår

markanvisning kan effektiviteten behållas samtidigt som en större mångfald och variation uppnås inom varje kvarter.”

Miljöpartiet vill [utdrag]:

- premiera vacker och variationsrik vardagsarkitektur.
- att detaljplanering ska föregå markanvisningar.
- att tilldelning av mark ska ske till fast pris och utvärderas utifrån kvalitet.
- att markförsäljning ska ske i samband med godkänt bygglov.
- att jämförelseförfarande och markanvisningstävlingar ska användas i så hög grad som möjligt.
- Miljöpartiet verkar för att krav ska ställas på grönytefaktor (GYF) i alla projekt.

Stadsliv

”Stadslivet frodas när människor möts. Miljöpartiet vill göra det möjligt för mer stadsliv och möten mellan människor. Pop up-parker, stadsodling och sommargångator är några av de initiativ som kommit till stånd sedan 2014 för ett levande Stockholm.”

”I vissa områden i Stockholm, särskilt i city har bostäder omvandlats till kontor sedan länge. Miljöpartiet strävar efter att omvandla tillbaka dessa lokaler till bostäder - en återbostadisering. Samtidigt behöver fler bostäder byggas i city. Bostäder i city är ett sätt att öka tryggheten genom en ökad närvaro.”

”Den levande och klimatsmarta staden -Miljöpartiet den grönas förslag för stadsbyggnad och markpolitik”

”Miljöpartiet vill bygga 140 000 bostäder fram till 2030 och möjliggöra för en fortsatt hög bostadsproduktion efter 2030. I detta kapitel presenterar vi hur och var vi vill bygga staden.”

”Stockholm ska vara en levande och rolig stad att bo och leva i. I Miljöpartiets vision om morgondagens Stockholm är staden både tätare och grönare, det är lätt att ta sig fram med kollektivtrafik, med cykel och till fots. Breda trottoarer, gåfarts- och gångator skapar förutsättningar för uteserveringar och levande stadsrum. Det finns gott om parker, offentliga mötesplatser, skolor, samhällsservice, kultur och idrott. Den stadsnära naturen hänger samman med de regionala gröna kilarna och ger stadsborna tillgång till rekreation och en mängd olika ekosystemtjänster.”

Kulturmiljö

”Stockholm är en stad rik på minnen. I varje del av vår stad finns unika miljöer som är nära förknippade med lokal identitet och som bidrar till att platser upplevs som mer intressanta och attraktiva. Kulturmiljön ska spela en positiv och aktiv roll när stadsmiljön förtätas och förändras. Det är en utvecklingsresurs och utgör en viktig grund för nytänkande, innovation och vidareutveckling. Natur- och kulturarv är inte ett hinder för nybyggnation eller utveckling utan en resurs som kan samspela med det nya.

/.../ Varje epok i stadens historia från medeltiden till idag har lämnat värdefulla spår efter sig. När stadens minnen möter framtidsperspektiven kan intressanta miljöer uppstå som också blir morgondagens kulturmiljö. Natur- och kulturarv är ett uttryck för vad Stockholm har varit, vad det är och vad det kan bli. Det är en viktig resurs för en växande stad och spelar en avgörande roll för hur människor upplever livskvalitet och välbefinnande.

Äldre och andra kulturhistoriskt värdefulla byggnader har ett stort värde i en växande stad och det är viktigt att de bevaras. Eventuella rivningar ska ske mycket restriktivt och byggmaterial i så hög grad som möjligt återbrukas.”

- ”• Miljöpartiet verkar för att nya tillägg i staden ska samspela med det kulturella urbana arvet från tidigare generationer.
- Miljöpartiet värnar äldre och kulturhistoriskt värdefulla byggnader både för en varierad och rik stadsmiljö och utifrån ett resurshushållningsperspektiv.”

Fem stadsbyggnadsstrategier [utdrag]:

- Tätt nära kollektivtrafik

”För att utveckla Stockholm till en klimatsmart stad som erbjuder livskvalitet till många behöver fler bo nära kollektivtrafik och med god tillgång till robust cykelinfrastruktur, arbetsplatser och attraktiva lokala centra. Fler ska kunna välja en bilfri livsstil där det är enkelt att göra hållbara val i vardagen. Därför vill Miljöpartiet att staden byggs tätare i anslutning till kollektivtrafik där en högre bebyggelse får prövas från fall till fall. ”

- Trafikleder blir stadsgator

”Trafikleder skär genom staden och skapar barriärer – både socialt och ekologiskt. När vi blir fler är det nödvändigt att använda marken mer effektivt och omvandla trafikleder till stadsgator. I morgondagens Stockholm finns inte plats för stora, skitiga motorleder.”

- Staden möter grönskan

”Stockholm har unika möjligheter att utvecklas till en tät och grön storstad. Den gröna infrastrukturen i Stockholm rymmer ett brett spektra av parker, naturstråk, alléer, små fickparker, skogar, dungar, berg, stränder mm. ”

”Miljöpartiet ser att det finns en stor bostadspotential i stadens möte med den stadsnära naturen och parkerna.”

Vänsterpartiet

Vänsterpartiet hänvisar till oppositionsbudget för år 2010 och 2014.

Vänsterpartiet betonar värdet av jämlikhet, men också av miljörättvisa och bevarandet av kulturhistorisk intressanta miljöer.

Vänsterpartiet svarar på tre följdfrågor:

1. Vad är vänsterpartiets syn på höga hus i staden?

Vänsterpartiet tycker att det på vissa platser kan gå att bygga höga hus som sticker ut från omgivande bebyggelse. Men det är viktigt att se till den aktuella platsen och dess förutsättningar. Vi ser inte att det finns något självändamål att bygga högt. Det vi tycker är viktigt är att det byggs fler hyresrätter med rimliga hyror, det blir det sällan i höga hus som ofta är förenade med höga anläggnings- och byggkostnader. Men i vissa fall och på vissa platser kan det finnas utrymme för högre byggnader både för kontor och bostäder.

2. Vänsterpartiets syn på påbyggnader av hus i city likt kvarteret vid Gallerian vilka kan påverka stadssiluetten?

Vänsterpartiets utgångspunkt är att påbyggnad kan undersökas, men det är viktigt att det passar in i omgivningen i synnerhet där det finns höga kulturmiljövärden, det gäller i city likväl som i andra delar av staden. Vi är positiva till att programmet för City äntligen kommit och att det där finns riktlinjer för vilka byggnader som ska vara dominerande i stadssiluetten i City.

3. Samt er syn på omdaningar av äldre bebyggelse likt Astoriahuset.

Vår utgångspunkt är att vi är väldigt restriktiva till att man ska omdana äldre bebyggelse med höga kulturvärden, om det innebär att kulturmiljövärdena påverkas av omdaning. Detta gäller i city likväl som i andra delar av staden.

Vänsterpartiets förslag till budget för år 2010

Inledning

”En tät stad med grönområden, nära till service och utbyggd kollektivtrafik ökar jämlikheten och miljörättvisan i staden. Vi ser hur stadens delar påverkar varandra och förstår att vi måste satsa förebyggande, långsiktigt och miljövänligt. Det är alla stockholmarnas framtid som berörs.”

Miljörättvisa och hållbar stadsmiljö

”Miljörättvisa måste bli ett begrepp i all samhällsplanering. Miljörättvisa är ett perspektiv som helt saknas i dagens svenska samhällsplanering. I USA och Storbritannien är det ett etablerat begrepp som handlar om vem det är som genererar miljöproblem och vem som drabbas. I miljödebatten lyfts oftast de globala miljöproblemen upp, men det finns också tydliga lokala kopplingar. Tung trafik dras oftare intill ekonomiskt fattigare områden än rika. Grönområden i sämre bemedlade områden har en större tendens att exploateras än de i rikare områden. Amerikanska myndigheter måste utreda miljörättvissekonsekvenser vid samhällsbyggnadsprojekt. Vi anser att det också bör vara ett självklart krav vid stadsplanering i Stockholm.

”Den täta funktionsintegrerade staden är den hållbara staden”

”Vänsterpartiet gör inga nedskärningar på stadsbyggnadsnämnden. Vi satsar mer pengar på naturreservat, omvänd planprocess och tillgänglighet. Den rika tillgången till vatten och grönska gör Stockholm unikt. Dessa attraktiva egenskaper kan behållas samtidigt som vi bygger för alla dem som söker sig till huvudstaden. Det går att fortsätta att ”bygga inåt”, det vill säga att effektivt utnyttja gamla hamn- och industriområden, och genom förtätning av stadsdelar”

”Staden har ett ansvar för bostadsbyggandet”

”Vi vill bygga minst 15 000 nya bostäder under mandatperioden. Majoriteten av alla nybyggda bostäder ska vara hyresrätter, eftersom allmännyttan försvagats genom omvandling till bostadsrätter. Alla stockholmare har rätt till en bra bostad till rimligt pris i en god miljö.” /.../

Markanvisningar

”Staden ska fortsätta arbetet med att sänka boendekostnaderna bland annat genom markanvisningstävlan där lägsta hyreskostnad premieras. Mark ska upplåtas åt byggherrar som kan bygga så att hyreskostnaderna blir rimliga, i stället för att sälja marken till högstbjudande. Allmännyttan ska fortsatt vara hyresnormerande.”

Kritik mot moderaterna

”Vi är kritiska till flera av den nuvarande moderatledda majoritetens åtgärder för att höja lönsamheten i byggprojekten. Det handlar bland annat om en ökad utförsäljning av stadens mark, höjda exploateringsstämningar med fler höga hus och färre grönskande gårdar samt byggnation på mark som inte är förenad med höga grundkostnader, vilket i många fall innebär mer exploatering av grönområden. Den moderatledda majoritetens vilja att innerstadens och ytterstadens stadsdelar ska knytas samman till urbana stråk får inte innebära att grönområden mellan förorter försvinner eller styckas upp.” /.../

Flerkärnighet

”Genom att bygga ut Tvärbanan och knyta ihop tunnelbanegrenar kan staden utvecklas mot flerkärnighet. Attraktiva stadsdelar med innerstadens kvalitet kan utvecklas och grönområden bevaras. Det ger både ökat underlag för kollektivtrafiken och minskar bilberoendet. Att bygga tätt behöver inte betyda att man måste bygga högt.”

”All bebyggelse ska vara miljösmart”

”Genom sitt stora markinnehav har Stockholm stora möjligheter att utöva påtryckningar på byggherrar genom att skriva in villkor om miljöhänsyn vid markupplåtelse. Programmet för ekologiskt byggande ska vara bindande. Strandlinjerna i Stockholm ska så långt det är möjligt tillhöra alla. För att skydda stränder från bebyggelse måste strandskyddet respekteras och stärkas. Vattenspeglarna ska skyddas. Det stora beståndet högspänningsledningar ska grävas ner för bättre boendemiljö och frigörande av mark för byggnation.”

”En bilfri innerstad är framtidens stad”

”I City vill vi skapa bilfria gång- och cykelstråk på Hamngatan, Klarabergsgatan, Kungsträdgårdsgatan, Gustav Adolfs torg och Norrbro. /.../ Genom avstängning skapas långa bilfria stråk mellan City och Södermalm. Nya Slussen måste ha tydliga bilfria stråk och Götgatan från Slussen till Medborgarplatsen måste bli bilfri.”

”Vänsterpartiet vill minska privatbilismen och biltransporterna i hela Stockholms län och successivt göra staden innanför tullarna till en bilfri zon.”

Stadsbyggnadsnämnden

Mål, satsningar och förslag [Utdrag]:

- Bygga minst 15 000 nya bostäder under mandatperioden, varav mer än hälften hyresrätter
- Skapa en mänsklig och öppen stad med mångsidigt sammansatta stadsdelar
- Säkra stadens gröna kilar med naturreservat

Satsningar

- Införande av konsekvensanalyser av miljörättvisa i samhällsplanering

- Stärka den lokala demokratin i stadsmiljöfrågor
- Ökad användning av omvänd planprocess och områdesplanering
- Värna stadens kulturhistoriska intressanta miljöer och byggnader
- Stärka stadens kulturvårdande institutioner.
- Inrätta naturreservat för att skydda Stockholms gröna kilar
- En genomgång av Stockholms sjuka hus och ett program för åtgärder

Vänsterpartiets förslag till budget för år 2014

”Vårt Stockholm
Ett Stockholm där allas röst väger lika”

”Vi bygger för alla stockholmare”

”Minst 25 000 hyresrätter byggs under nästa mandatperiod. /.../ Vi vill införa hyresstopp i allmännyttan. En plan tas fram för var och hur vi ska bygga billiga hyresrätter. Allmännyttans flerfamiljshus i miljonprogrammet rustas upp på de boendes villkor. Utförsäljningen av allmännyttan ska upphöra. Ytterstaden är lika central som innerstaden med torg som självklara mötesplatser, service, kultur, samlingslokaler och idrottsmöjligheter. Hyresgäster i kommunala bostadsbolag har makt över boendet.”

En ny bostadspolitik

”Stockholm behöver en ny bostadspolitik med bra bostäder till överkomlig hyra. /.../ Därför ska vi behålla och utveckla bestånden av allmännyttiga hyresrätter och inte ombilda till bostadsrätter. Vi ska planera för var och hur vi ska bygga hyresrätter som folk med låga och normala inkomster har råd med. /.../

”Under hela mandatperioden vill vi bygga minst 25 000 hyresrätter med överkomliga hyror. Mark upplåts med tomträtt. Staden kan som stor markägare fortsätta styra planeringen av infrastrukturen. Staden ska också verka för att allmännyttan åter blir hyresnormerande.”

Kulturmiljö, Stadsmuseet, Skönhetsrådet

”När staden bygger ska värdefulla kulturmiljöer bevaras och utvecklas. Stadsmuseet med sin antikvariska expertis ska fortsätta att vara stadens objektiva instans för att bedöma och klassificera byggnader och att vara remissinstans i planärenden och bygglov. Skönhetsrådet ska vara organisatoriskt fristående från stadsbyggnadsnämnden. Blå- och grönklassade byggnader och miljöer får inte förvanskas. Den gamla stadens kulturella miljöer ska utvecklas. Skydd och användning av grönområden ska göras med respekt för kulturella värden.”

Innerstaden

”Vi vill bygga på rätt plats och i en kvalitativt god utformning. Många av innerstadens sekelskifteshus innehåller enbart kontor. I nya stadsutvecklingsområden byggs kontor som kan ta emot företag från innerstaden så att de gamla fina husen åter kan bli bra hyresrätter. Vi vill också bygga om kontoren i innerstaden till skolor och förslagsvis börja med utbildningsförvaltningens lokaler. Vi vill utveckla staden till flera stadskärnor, genom att bygga ut tvärbanan och knyta ihop tunnelbanegrenar. Alternativa stadsdelar kan formars och grönområden bevaras. Det ger både ökat underlag för kollektivtrafik och minskat bilberoende. Att bygga tätt behöver inte betyda att bygga högt.”

Ett mänskligt city och gröna områden

”Stockholm behöver mångsidiga stadsdelar i mänsklig skala. Ett mänskligt city med fler bostäder och kvällsaktiviteter och en levande ytterstad med arbetsplatser, service och kultur. Grönytor och parkmark behövs i hela staden för rekreation och biologisk mångfald. Gröna områden är också viktiga informella mötesplatser. Vi ska därför i första hand bygga på exploaterad mark. Där grön mark ändå bebyggs ska kompensationen ha en likvärdig ekologisk funktion. En tät stadsmiljö ställer krav på ”oaser” i form av parker, lekplatser och bollplaner. I en tät stadsmiljö behövs soliga, gröna gårdar för dem som inte kan ta sig till en park.”

”Stadens gröna kilar och grönområden ska bevaras och skötas för att bevara den biologiska mångfalden, utveckla rekreation och motverka climateffekter. Stockholmare ska ha högst 200 m till grönområde eller vatten.”

Exploateringsnämnden

Mål [Utdrag]:

- Möjliggöra byggandet av minst 25000 hyreslägenheter under mandatperioden.
- Upplåt all mark med tomträtt. Upphör med försäljning av stadens mark
- Bygg staden inåt, förtäta på redan hårdgjord mark och överdäcka trafikleder

Markanvisningar

”Exploateringsnämndens markanvisningar ska ha som målsättning att skapa en blandad stad med många hyresrätter. Stadens olika delar har olika karaktärer och markanvisningar när det gäller bostäder, kommersiella lokaler och offentliga lokaler ska ske så att det som är unikt för varje stadsdel bevaras och utvecklas. Därför ska alla markanvisningar föregås av en områdesplanering där behovet av bostäder, kommersiella och offentliga lokaler analyseras. Staden ska byggas utifrån Stockholmnarnas behov inte utifrån enskilda byggherrars önskemål om vinst.”

”Upplåt all stadens mark med tomträtt”

”Vänsterpartiet vill omedelbart avbryta all försäljning av stadens mark i samband med exploatering. Mycket av stadens mark har sålts ut av den borgliga majoriteten vilket vi anser vara en kortsiktig politik. En väl fungerande stad kräver att politiken kan styra över planeringen.”

”Den täta funktionsintegrerade staden är den hållbara staden”

”Vi satsar mer pengar än den borgerliga majoriteten på naturreservat, omvänd planprocess och tillgänglighet genom bland annat ökat antal handläggare. Den rika tillgången till vatten och grönska gör Stockholm unikt. /.../ Det går att fortsätta att ”bygga inåt”, det vill säga att effektivt utnyttja gamla hamn- och industriområden, överdimensionerade parkeringsplatser och trafikleder och genom förtätning av stadsdelar.

Stadsmuseet

”Stadsmuseet är Stockholmnarnas eget museum och ska utvecklas till ett centrum för stadsmiljön och ett självklart forum för debatt. Museet ska vara remissinstans i plan- och byggfrågor och museets expertkunskap ska väga tyngre än idag i stadsbyggnads- och planärenden.”

Stadsbyggnadsnämnden

Mål [Utdrag]:

- Bygga minst 25 000 nya hyreslägenheter under mandatperioden
- Skapa en mänsklig, tillgänglig och öppen stad med mångsidigt sammansatta stadsdelar
- Säkra stadens gröna kilar med naturreservat”

Bygga inåt

”Staden ska fortsättningsvis byggas inåt och förtätas på redan använd mark, dvs. utnyttja industriområden, hamn- och spårområden samt överdäcka trafikleder och ytparkeringar. En fortsatt förtätning i förorterna förutsätts i kollektivtrafikhärlägen, och vissa områden behöver väljas ut där flerfamiljshus kan byggas i villaområden som ligger centralt eller nära kollektivtrafik. En fortsatt utbyggd kollektivtrafik är helt nödvändig och måste gå ”hand i hand” med byggandet av fler bostäder.”

Innerstaden, märkesbyggnader

”Stockholm behöver fler bostäder i innerstaden. Under många årtionden har staden kontoriserats och befintliga hus som tidigare var bebodda, blev till kontor. Vi vill ha en aktiv politik med förändring från kontor till bostäder. Vi vill ha ett restriktivt förhållningssätt så att fler kontor i stället etableras i lämpliga förorter, och där ger ett tillskott av arbetsplatser. Med detta blir det mera blandade stadsdelar. Stadens nya arkitektur ska både kunna vara anpassad till befintlig bebyggelse eller ”sticka ut” som märkesbyggnader var det än är i staden. Platsen är avgörande. Det ska vara lika självklart med fina byggnader av god kvalitet oavsett var i staden det byggs.”

Satsningar 2014 utöver borgarnas budget [Utdrag]:

- 5 mnkr till områdesplanering och omvänd planprocess - utveckla den lokala demokratin i stadsbyggnadsfrågor samt kortare planprocess
- 1 mnkr för att utreda flytt av innerstadskontor till förorterna och omvandla de tomma lokalerna till hyresrätter i innerstaden

Liberalerna

Liberalerna svarar med Program för Stockholm 2010 (*Stockholm – världsstad i förändring. Liberalt handlingsprogram för Stockholms stad 2011-2014*) och Program för Stockholm 2014-2018 (*Ett liberalt Stockholm*) som tagits fram i samband med valet. Och dessutom med Stadsutvecklingsprogram från 2013 (*Hållbart byggande i Stockholm*) och från 2016 (*Liberal urbanitet för framtiden och framtidens stockholmare*).

Liberalerna har ett gediget stadsbyggnadsprogram och visar engagemang i ett flertal frågor.

Stockholm - världsstad i förändring [2010]

Liberal handlingsprogram för Stockholms stad 2011-2014

”Stockholm är en av världens vackraste och trevligaste städer.”

”Att skapa fler bostäder och lösa trafikproblemen tillhör de största utmaningarna. /.. / Vi vill också se en fortsatt kraftig nybyggnation av bostäder, lokaler för arbetsplatser, handel, service och kultur. Samtidigt ska vi vara varsamma med Stockholms skönhet och kulturmiljöer. Det finns ingen motsatsställning mellan höga ambitioner i bostadsbyggandet och ansvarstagandet för stadens skönhet och kulturhistoriska värden. Därmed skiljer vi oss både från dem som i varje läge säger nej till varje nytt hus som ska byggas och varje väg som ska dras fram och från dem som är beredda att bygga stort och högt utan hänsyn till den omgivande miljön.”

Vi bygger Stockholm

”Bostadsbyggandet måste fortsätta i högt tempo, liksom utvecklingen av centrumanläggningar, kulturlokaler, arbetsplatser, förskolor, skolor och fritidsanläggningar i hela staden. /.. / Stockholm ska fortsätta att utvecklas och förnyas och stadsbilden kommer att förändras. /.. / Men utvecklingen ska ske med respekt för stadens siluett, karaktär och kulturmiljöer. /.. / Vårt mål är att minst 15 000 nya bostäder, varav 6000 hyresrätter ska byggas under de kommande fyra åren. Det behövs flera små och prisvärda lägenheter i Stockholm.”

Förtätning, kulturmiljöer, höga hus

”Förtätningen måste ske varsamt och på ett sådant sätt att områdenas kvaliteter i form av grönområden och miljön i övrigt tillvaratas. Även känsliga miljöer i ytterstaden, exempelvis trädgårdsstadens karaktär måste hanteras varsamt.

Samtidigt som nya områden skapas vill vi värna de unika kulturmiljöerna och stadens siluett. I den centrala staden bör den speciella vyn med den lägre bebyggelsen och de karakteristiska kyrktornen bevaras. Det innebär att bebyggelsens nivå på Norrmalm, Östermalm och största delen av Södermalm samt centrala Kungsholmen bör värnas. I andra delar av staden kan höga hus tillföra kvaliteter, exempelvis på nordvästra Kungsholmen, Alviks strand och områdena kring Norrtull och Värtan. För många ytterstadsområden skulle väl utformade riktigt höga hus utgöra värdefulla tillskott, till exempel i Kista.

Norra station blir ett viktigt tillskott för Stockholms utveckling i innerstadens omedelbara närhet. Bostäder och vetenskaplig forskning är en utmärkt kombination. En tät storstadsbebyggelse krävs för att så många som möjligt ska kunna bli delaktiga. Gestaltningen av området blir då av särskild vikt, inte minst vad gäller de s.k. Tors torn. Strävan bör vara att inte fullt ut utnyttja den höjd som detaljplanen medger.

Utbyggnaden av Västra City är en möjlighet att förnya innerstaden. Men risken är mycket stor att ekonomiska krav leder till skyhöga hus som inte rimmar med stenstaden på Norrmalm. Bebyggelsen i Västra City ska stå i samklang med stadens siluett. Om det inte anses möjligt av ekonomiska skäl bör exploateringen vänta.”

PBL

”Folkpartiet driver på för att ändra plan- och bygglagen. Överklagandeprocessen måste också bli snabbare så att beslut om detaljplaner kan fattas fortare.”

”Flanörernas och cyklisternas Stockholm”

”Flera centrala platser, bland annat Odenplan och S:t Eriksplan har anpassats efter gångtrafikanterna. Liknande initiativ bör tas i andra stadsdelar. Exempelvis Fridhemsplan behöver en översyn, för att ge Kungsholmen en samlingspunkt och en säkrare trafikmiljö.

Stockholm borde bli en ännu mer cykelvänlig storstad. Cykelvägar måste beaktas tidigt i planprocessen för nya bostadsområden. Cykelvägnätets felande länkar måste åtgärdas, både i inner- och i ytterstaden. Komplexerade trafikplatser bör förbättras ytterligare.”

Hållbart byggande i Stockholm – Stadsutvecklingsprogram för Folkpartiet i Stockholms stad (2013)

”Stockholm är en av de huvudstäder som växer snabbast i Europa och fler människor än någonsin tidigare söker sig hit.”

Bostadsbrist

”Orsakerna till varför det byggs för få bostäder i Stockholm är flera. Det handlar exempelvis om statliga intressen i den fysiska planeringen, avsaknaden av en nationellt sammanhållen storstadspolitik, överklaganden av detaljplaner och långa handläggningstider.”

”Stockholm är en av världens vackraste städer.”

Här finns unika värden i den genom århundraden framväxta stadsmiljön och samspelet mellan vattnet och stadens höjder är en oumbärlig del i det som gör Stockholm så vacker och trivsamt. Stockholms vatten och grönska hör till de mest älskade värdena hos dem som bor i staden. Det ska vi vara rädda om. Kulturmiljöerna har en stark ställning i många stockholmares medvetande och bidrar starkt till stadens attraktivitet.

Att bygga stad är i högsta grad en kvalitetsfråga. Förutom att utveckla staden och investera i framtiden kan nyproduktionen användas som verktyg för att korrigera tidigare misstag. Används den på fel sätt skapar vi istället nya. En genomtänkt stadsutvecklingsstrategi möter därför det ständigt ökande behovet av bostäder, arbetsplatser och infrastruktur samtidigt som den alltid har för ögonen behovet av att vi bygger en långsiktigt hållbar, levande, attraktiv och trivsam stad. Risken är annars att vi bygger miljöer som i framtiden kan visa sig vara både oattraktiva, ineffektiva, otrygga och oekonomiska. /.../

En attraktiv, spännande och levande stadsmiljö handlar inte om enskilda byggnader utan om samspelet mellan alla de byggnaderna som tillsammans utgör staden. Stockholm ska växa genom att vi bygger vidare på det som fungerar – det som skapar en tät, levande, grön och attraktiv stad. Innerstadens täta kvartersstruktur ska kompletteras och tillåtas att växa utanför tullarna. /.../ Satsningar på att skapa ordentliga stadskärnor, utanför tullarna, bör genomföras.”

Skyline

”Vattnet och de naturliga höjdskillnaderna utgör en stor del av stadens själ. Utblickarna över de historiska delarna av staden får inte byggas för. Därför vill vi värna stadens skyline, den måttliga skalan i centrala staden där kyrktornen tillåts dominera. På flera andra platser, såsom exempelvis västra Kungsholmen, Norra Djurgårdsstaden, Söderstaden, Kista och Alviks strand, kan högre hus

tillföra kvaliteter. Med god arkitektonisk utformning vill vi bygga högt där det passar och fungerar, men vi måste samtidigt inse att det varken är effektivt, lämpligt eller önskvärt överallt.

Vi vänder oss mot likriktning och konformism och förespråkar istället variation och mångfald i byggandet. Det är att stadens kulturarv ständigt utvecklas, i takt med att fler människor vill bo här, som gör Stockholm så vackert och trivsamt. Men det betyder inte att vi ska förstöra de många fantastiska kulturmiljöer som redan finns i staden. Frågan om höghusen handlar således inte om husen i sig, utan om den stadsmiljö de placeras i.”

Behovet av en genomtänkt strategi

”Om vi ska lyckas med att skapa en attraktiv levande stad krävs en genomtänkt strategi. En strategi som alltid ser till helheten, som minskar ledtider och kostnader i byggandet, som premierar hög arkitektonisk kvalitet, som minimerar behovet av längre resor och transporter, som tidigt involverar stockholmarna i processen, som styr mot ett energisnålt och klimatneutralt byggande och som uppmuntrar en mångfald av boendeformer i hela staden. En strategi som ser till att vi får en funktionsblandad stad, med både nytt och gammalt, bostadsrätter och hyresrätter, /.../, exploaterat och grönt.

För oss stockholmsliberaler finns det ingen motsatsställning mellan höga ambitioner i bostadsbyggandet och ansvarstagandet för stadens skönhet och kulturhistoriska värden. En hållbar tillväxt och utveckling mot ett Stockholm i världsklass bygger på ett helhetsperspektiv.”

Förslag [Utdrag]:

Samordnad storstadspolitik

”1. Ge oss en storstadsminister. Idag är de frågor som rör stadsutveckling och stadsbyggnation uppdelade på ett flertal departement. Att frågorna på detta sätt drivs i separata processer på olika departement, med olika prioriteringar och tidshorisonter, försvårar givetvis all samplanering. En nationell samordnare för stadsutvecklingsfrågor behövs.

2. Nationell storstadsstrategi. Staden bör verka för att regeringen ska tillsätta en utredning som får till uppgift att ta fram en nationell strategi för stadsbyggande som identifierar hinder för en effektiv samverkan mellan nationell, regional och lokal nivå och som ger förslag på hur vi åtgärdar dessa hinder.”

Riksintresset för kulturmiljöer

”10. Se över riksintresset. Riksintresset för kulturmiljöer skyddar värdefull kultur. Att helt slopa denna lagstiftning anser vi vara helt otänkbart. Men självklart ska inte heller riksintresset genom sin otydlighet förhindra att staden växer på ett klokt sätt. Riksintressena i Stockholm bör därför förtydligas, ses över och samordnas bättre med annan lagstiftning.”

Förenklade byggregler för student- och ungdomsbostäder

”11. Förenkla byggreglerna för student- och ungdomsbostäder. Om vi vill öka takten i byggandet av student- och ungdomsbostäder behöver regeringen se över och förenkla byggreglerna. Studenter, unga och även många äldre personer efterfrågar små och billiga lägenheter. Dagens regelverk tar inte hänsyn till detta när det gäller exempelvis bullernormer, tillgänglighetskrav och boendestandard.”

Planprocesserna

”13. Tiden från idé till färdig bostad måste kortas. En av de absolut största orsakerna till att det byggs för få bostäder i Stockholmsområdet är att planprocesserna är så långsamma.

14. Markanvisningsprocessen är ibland otydlig och behöver förbättras, bland annat genom att förtydliga stadens markpolitik för byggherrarna och eftersträva politisk långsiktighet och regional samsyn kring markfrågorna.”

Överklaganden

”15. För att underlätta medborgarinflytandet och minska antalet överklagade detaljplaner måste den nödvändiga dialogen med medborgarna komma igång tidigare och bli effektivare. Folkpartiet ska verka för en bättre samrådsprocess och arbeta för att öka förutsägbarheten och öppenheten i processen. Det gäller både vid förtätning och vid planering av nya stadsutvecklingsområden.”

”En hållbar stadsutveckling Den täta funktionsblandade staden”

Innerstad

”19. Innerstadens täta kvartersstruktur ska kompletteras, bland annat med fler bostäder i cityområdet, och tillåtas att växa utanför tullarna.

20. Stadens parker och torg behöver rustas upp och utvecklas, så att de året runt upplevs som både attraktiva och trygga.

21. Gatunätet bör utvecklas så att trafikseparering successivt ersätts av en blandad stadsmiljö med den promenerande, cyklande och kollektivtrafikåkande människan i fokus. ”

Sammankopplad stad

”26. Stockholm behöver bli en mer sammankopplad stad. Idag isoleras framförallt ytterstadsområdena effektivt från varandra av breda trafikleder eller otillgängliga naturområden. Det måste bli enklare att röra sig mellan olika stadsdelar, och vi måste därför förbättra framförallt gångstråk, cykelvägar och kollektivtrafikförbindelser mellan stadsdelarna.”

Den täta och levande staden

”29. Den täta staden skapar de bästa förutsättningarna för den levande staden. En tät, funktionsblandad och sammanhållen bebyggelse med bostäder, verksamheter, handel och kultur ger en attraktiv stadsmiljö och befolkningstätheten ser till att verksamheterna går runt. Vad det gäller stadsmiljön måste ambitionen vara att skapa attraktiva och varierande boendemiljöer i hela staden /.../.

30. Öppna upp stadens torg. En levande stad är en stad utan stora, tomma, döda platser. Sådana platser motverkar enbart gatulivet. Detta blir särskilt tydligt när det gäller våra torg som kan upplevas totalt olika beroende på vad som händer där. Vi vill att torgen ännu mer än idag ska kunna öppnas upp för kommers och kultur. Stockholms tomma ytor ska kunna fyllas med människor och aktivitet. /.../

32. Ett intressant och spännande Stockholm skapar vi genom att verka för hög funktionsblandning i stadens alla delar. Ett sprudlande stadsliv inkluderar alla och ger sammanhållning i staden.

33. Det är viktigt att Stockholms fasader är tillgängliga. De fasader som stänger ute förbipasserande med förklustrade skyltfönster försvårar ett levande stadsliv. Områden i staden där bottenplan fylls av kontor blir enbart livlösa transportsträckor. Kommersiella verksamheter i bottenplan borde därför vara en självklarhet på flera ställen i Stockholm.”

Grönområden

”49. När Stockholm växer kommer vissa grönområden behöva tas i anspråk för nya bostäder, arbetsplatser, service och infrastruktur. Dagens gröna struktur kommer att förändras, inte minst i ytterstaden. Det ställer höga krav på en genomtänkt planering och att man tar vara på möjligheter att utveckla och förbättra parker och naturområden, så att de kan möta framtidens behov. Stadens naturreservat ska respekteras. /.../

51. Gröna stråk bör integreras i stadsstrukturen, så att parker och naturområden sammankopplas med varandra genom gator och sammanhängande gröna urbana stråk. Gör vi detta kan tillgängligheten till stadens gröna värden bli bättre när vi nu närmar oss miljonen invånare.”

Gröna tak

”60. Staden bör mer aktivt arbeta för att alla kommunala fastigheter ska anlägga gröna tak. Gröna tak bidrar till att minska energianvändningen, rena luften från skadliga partiklar, dämpa buller och minska dagvattenavrinningen. Växtligheten på taken är också en hjälp för Stockholms biologiska mångfald. Även gröna väggar skulle kunna tillföra staden gröna värden. Gröna väggar dämpar mot buller, isolerar både mot värme och kyla samt skyddar mot klotter.

61. Staden bör öppna upp för att tak, där så är möjligt och lämpligt, i mycket högre utsträckning ska göras tillgängliga genom att skapa uteplatser och parker på tak.”

Arkitektur

”84. Arkitekturens och stadsplaneringens roll måste stärkas i all produktion. Att bygga stad är i högsta grad en kvalitetsfråga. Nyproduktionen kan om det används på rätt sätt fungera som verktyg för att korrigera tidigare misstag. Används den på fel sätt skapar vi istället nya.

85. Staden ska oftare än idag markanvisa utefter kvalitet istället för pris. Eller med andra ord, markanvisningspolicyn ska inte enbart beakta vem som betalar bäst, utan även vem som bygger bäst.

86. Nya byggnader ska säga något nytt, men de ska säga det i samspel med sin omgivning och lyfta fram de värden som finns där. Det är skillnaden mellan att se den nya byggnaden isolerat och att tillföra byggnader som utvecklar och samtidigt förstärker stadens identitet.

87. Stockholms utveckling ska utmärkas av arkitektonisk mångfald och fler småskaliga projekt, inte den likriktning och konformism som idag kännetecknar delar av nybyggnationen.”

Stockholms kulturmiljö

”88. Stockholms skönhet får inte byggas för. Stockholm är en av världens vackraste städer.

Stockholms skönhet handlar mycket om samspelet mellan vattnen och de naturliga höjdskillnaderna. De får inte byggas för eller bort. De öppna vattenspeglarna måste värnas.

89. Vi vill värna den centrala innerstadens unika kulturmiljöer. Bebyggelsen i de äldre delarna av staden håller en måttfull skala som inte döljer de naturliga höjdskillnaderna. Den gör det också möjligt för kyrkorna och andra karaktärsbyggnader som Stadshuset att framträda. I den centrala staden bör därför den speciella vyn med den lägre bebyggelsen och de karakteristiska kyrktornen bevaras. 90. Utvecklingen av Stockholm måste ske varsamt och på ett sådant sätt att ett områdes kvaliteter i form av grönområden och miljön i övrigt tillvaratas.

91. Samtidigt som vi bevarar det som gör staden unik får inte heller stadsutvecklingen drabbas av en förlamande försiktighet. De nya årsringar som ska växa fram i Stockholm måste också få ta plats och ge avtryck av sin tid.”

Höga hus

”95. Att bygga tätt och sammankopplat är inte samma sak som att bygga högt. På ungefär samma yta som man kan bygga ett mycket högt hus kan man istället välja att bygga ett lägre hus i kvartersstruktur. Och båda kommer att vara ungefär lika täta – dvs. innehålla exempelvis ungefär lika många bostäder.

96. Bygg höga hus där det passar och fungerar. När vi planerar för nya stadsutvecklingsområden, eller förtätar idag relativt glesbebyggda områden, kan man planera in de riktigt höga husen redan från början. Gärna riktigt höga hus sammankopplade med en i övrigt tät kvartersstruktur. /.../

97. Staden bör vinnlägga sig om att låta nya märkesbyggnader få ta plats i stadsutvecklingen och att skapa väl sammanhållna områden där helheten bildar en intressant miljö.

98. I Stockholm finns flera områden där riktigt höga hus skulle skapa ett mervärde, /.../. Exempel på några sådana platser, bland flera, är i Norra Djurgårdsstaden, Söderstaden, Kista och Alviks strand.

99. En vacker, spännande och levande stadsmiljö handlar inte om enskilda byggnader utan om samspelet mellan alla de byggnaderna som tillsammans utgör staden. Frågan om höghusen handlar således inte om husen i sig, utan om den stadsmiljö de placeras i.”

”Påbyggnader

100. Vi välkomnar påbyggnader av befintliga hus, naturligtvis med högt ställda krav på kvalitet och funktion i stadsrummet. Påbyggnaderna kan på många ställen skapa mervärden i stadsmiljön och leder till att tätheten ökar, vilket i sin tur ökar möjligheterna till den hållbara och levande staden.

101. Avsaknaden av ett helhetsgrepp över stadsplaneringen leder dock till att det på vissa hus byggs på flera nya våningar medan andra har kvar samma byggnadshöjd. Denna slumpmässiga stadsutveckling riskerar att helt förändra stadsbilden, och detta utan att någon har en samlad bild kring vad som sker.”

Ett liberalt Stockholm [2014-2018]

”En tät och levande stad dit människor säker sig för att förverkliga sina drömmar”

Liberal stockholmsvision

”Vi får inte låna vår framtid från kommande generationers stockholmare, utan ska respektfullt värna om vår gemensamma livsmiljö. Vi ska använda de fördelar som tillväxt och tekniska framsteg ger för att skapa en hållbar utveckling och ett mer miljövänligt samhälle.

Vi vill att fler ska kunna njuta av vår vackra stad, och att det ska vara möjligt att komma utifrån och att komma in. Det ställer höga krav på staden att fatta kloka och hållbara beslut för framtiden. Det innebär att det behöver byggas mer, smartare och med respekt för Stockholms unika skönhetsvärden.”

Den växande staden

”Om mindre än tio år är Stockholm en miljonstad. Vår vision för Stockholm är en tät och levande stad dit människor söker sig för att förverkliga sina drömmar. /.../

Stockholm ska växa genom en dynamisk och lyssnande bostadspolitik. Vi vill skapa en tät, levande, tillgänglig och attraktiv stad som balanserar både urbanitet och gröna värden. Staden ska växa på stockholmarnas villkor. Det betyder att staden ska växa med en god blandning av upplåtelseformer i hela staden. Samhällsservice som skolor och förskolor, bibliotek och idrottsytor måste finnas med redan från början och inte läggas till i efterhand när man upptäcker att de saknas. De regler och lagar som i dag sätter käppar i hjulet för bostadsbyggande i Stockholm måste ändras och anpassas efter storstadens villkor, inte efter glesbygdens. Folkpartiet värnar om Stockholms skönhet. All ny bebyggelse i staden ska präglas av mänskliga proportioner som står i samklang med stadens silhuett och kulturvärden.”

”Bygg mer”

”1. Stockholm ska växa och skapa fler bostäder genom utvecklingen av bland annat Hagastaden, Norra Djurgårdsstaden, Brommaplan, Årstastråket, Årstafältet, Marieberg, Gullmarsplan/Söderstaden, Hammarbyhöjden-Björkhagen, Farsta, Bagarmossen-Skarpnäck, Aspudden-Midsommarkransen, Annedal, Bromstensstaden, Stockholmsporten och området runt Älvsjömassan.

2. Stockholm behöver växa mer även i de delar där det idag byggs för lite, till exempel i Skärholmen, och ska därför stimulera bostadsbyggande i alla delar av staden.

3. Inrätta en bostadsgeneral. Bostadsgeneralen bör få långtgående befogenheter att säkra den organisation och det praktiska arbete som krävs av ansvariga nämnder och bolag för att realisera 140 000 nya bostäder fram till år 2030. /.../

5. Stockholms kommunala bostadsbolag ska bygga mer. /.../

7. Bygg fler smålägenheter. Förenkla byggreglerna, när det gäller bl.a. bullernormer och boendestandard. /.../

8. Snabba upp och förenkla planprocesserna. En av de absolut största orsakerna till att det byggs för få bostäder i Stockholmsområdet är att planprocesserna är alltför långsamma. /.../

”Bygg bättre”

11. Skapa en mer lyssnande bostadspolitik för bättre och snabbare byggande. Inför moderna processer för tidig medborgardialog och smarta digitala tjänster för e-samråd som gör det enklare för stockholmarna att få information och påverka byggprojekt tidigt i processen.

12. Utarbeta lokala stadsutvecklingsplaner för bättre byggande. /.../

13. Bättre arkitektur. Stockholms utveckling ska utmärkas av arkitektonisk mångfald och fler småskaliga projekt, inte den likriktning och konformism som idag kännetecknar delar av nybyggnationen. I den historiska stenstaden ska all ny bebyggelse präglas av mänskliga proportioner som står i samklang med stadens silhuett och kulturvärden. Av särskild betydelse är att kulturhistoriskt värdefull bebyggelse bevaras. /.../

19. Staden ska oftare än idag markanvisa utefter kvalitet istället för pris. Detta innebär att markanvisningspolicyn inte enbart ska beakta vem som betalar bäst, utan även vem som bygger bäst. /.../

”Den hållbara staden

Grönare stad

/.../

228. En tät stad behöver grönska i nya och förtätade kvarter. För varje ny bostad som byggs bör ett träd planteras, i park eller gatumark i närheten av det berörda bostadsområdet.

229. Knyt ihop befintliga parker med gröna stråk och skapa mindre ”pocketparker” i tätbebyggda områden. /.../

232. Skapa gångstråk genom City. Bygg om trista Citygator och sätt gångtrafiken i centrum, exempelvis längs Mäster Samuelsgatan och Norrlandsgatan. /.../”

”Hållbar arkitektur och byggande”

241. Det centrala Stockholms karaktäristiska stadsbild där kyrktorn och enstaka byggnader bryter en annars relativt låg och jämn bebyggelse som avslöjar Stockholms topografiska förutsättningar ska bevaras. Rivning av kulturellt värdefulla byggnader ska inte tillåtas.

242. När vi planerar för nya stadsdelar eller förtätar är det viktigt att de nya byggnaderna har en arkitektur som tillför värden till området så att inte dess unika värden och karaktär urholkas. Även när det ska byggas riktigt höga hus är det viktigt att dessa tillför nya och ökade kvaliteter, framförallt för dem som redan bor och arbetar i området, och att husen fungerar tillsammans med den existerande bebyggelsen så att området som helhet blir mer attraktivt. Nya höga hus med spännande arkitektur av hög kvalitet kan berika staden och fungera som landmärken.

243. Ta ett helhetsgrepp om City för att skapa bättre boendemiljöer med fler bostäder och en levande stadsmiljö med fler butiker i bottenplan och en varierad arkitektur. Påbyggnad av befintliga hus måste göras varsamt och på ett sätt som inte förändrar stadsbilden på ett ogenomtänkt sätt. En eventuell exploatering av Västra City ska ansluta till stenstadens kvartersstruktur och skala. /.../ 245. Stockholm ska ställa krav som går längre än de nationella byggnormerna, bland annat när det gäller energikrav och med principerna i Design för Alla som utgångspunkt för delaktighet för fler och för hållbar utveckling. I kraft av sin storlek kan Stockholm stimulera innovationer och utveckling inom byggbranschen. /.../”

Liberal urbanitet för framtiden och framtidens stockholmare - Liberalt stadsutvecklingsprogram 2016

Stockholms karaktär, en vision för utvecklingen av City

”Stockholm är en av världens vackraste städer. Stenstadens struktur tillsammans med flera mycket vackra byggnader och vattnet ger Stockholm en karaktär utan motstycke i världen. Det är väl värt att bejaka dessa värden men det får inte ske på bekostnad av att staden inte utvecklas.

Det behövs en vision och en plan för Citys utveckling. Normalmsregleringen innebar att en stor del av Stockholm kulturhistoriska arv gick förlorat. /.../ Det är en modernistisk struktur som har inneburit att Stockholms allra mest centrala delar måste betraktas som ett stadsbyggnadsmässigt misslyckande. Bristen på bostäder och den fortgående kontoriseringsen av City är en utveckling som måste vändas till ett mer levande område. Det betyder att fler bostäder behöver byggas i City, en bostadskvadrat bör införas. Med det menar vi att var fjärde tillkommande kvadratmeter i City bör vara bostäder. Fler fastigheter måste också öppnas mot gatan /.../

Idag finns ingen samlad stadsutvecklingspolitik för City. Det är beklagligt och öppnar upp för en utveckling av City som sker ”lite hipp som happ”. Just nu pågår både en kontorisering och en skalförskjutning som är olycklig.

Längs med stenstadens gränser skiftar Stockholm uttryck. Den kulturmiljömässigt unika stenstaden möter en betydligt modernare bebyggelse. Dessa områden, exempelvis Hagastaden, Vårtaområdet eller norra söderort kan få en delvis annan karaktär än stenstadens. /.../ I framtiden bör fler riktigt höga hus kunna byggas vid exempelvis i västra Hammarby Sjöstad och Marievik.”

”Åtta punkter för ett urbant och liberalt Stockholm” [Utdrag]

”1. Arbeta med detaljplaneringen områdesvis. Med större detaljplaneområden och lägre detaljeringsnivå skapas bättre förutsättningar för en hög byggtakt. Stadens politiker ges ett större ansvar för stadens utveckling i sin helhet samtidigt som områdesplanerna minskar politikens makt över detaljerna. Dessutom får byggherrarna tydligare riktlinjer för vad det är som ska byggas och när det ska byggas. /.../

3. Utveckla en vision för City. Cityområdets kontorisering och skalförskjutning bör avbrytas och ersättas med en omvandling mot ett område med starkare urbana kvaliteter. Det innebär fler bostäder enligt bostadskvadrats-principen, att var fjärde tillkommande kvadratmeter är för bostäder och att bottenplan öppnas upp mot gatan. Stockholms skönhet måste bevaras och ständiga påbyggnader på höjden av husen i city avvisas. Kulturhistoriskt viktiga byggnader ska inte rivras. Vi säger nej till okänsliga tankar på höghus i centrala lägen och det föreslagna Nobelcentret på Blasieholmen. Inga intrång i Stockholms vatten eller förändringar av topografin får ske.

4. Bygg höga hus utanför stenstaden. Det passar Stockholm med höga hus i områden som just nu genomgår en intensiv omvandlingsprocess. Höga hus bör byggas i områden som Vårtaområdet, Liljeholmen, Kista och Hagastaden. Vi ska också värna om ytterstadens kulturbyggnader när vi bygger stad.

5. Förtäta Stockholm. Med en tätare struktur får framför allt Stockholms ytterstad starkare urbana kvaliteter. Det blir fler restauranger, ett mer levande gatuliv och en ökande känsla av trygghet.

6. Bygg eller länka samman isolerade stadsdelar. Många stadsdelar i Stockholm isoleras av stora vägar som byggdes efter modernistiska ideal. Det har varit negativt för många av Stockholms förorter som nu bör byggas samman med andra stadsdelar, eller länkas samman där naturhänsyn är viktigt.

/.../”

Centerpartiet

Centerpartiet svarar att de just nu arbetar med att ta fram ett stadsbyggnadspolitiskt program. Det ska vara klart inom en snar framtid. I väntan på detta hänvisar Centerpartiet till sin budgetreservation för 2017.

Centerpartiet, liksom Liberalerna, visar stort engagemang för Stockholms stadsbyggnad, men de två partierna står långt ifrån varandra i många frågor.

Budget 2017 – Centerpartiet – Stockholms stad

”Urban stad för människan

Centerpartiets vision för Stockholm är en diversifierad, brokig och blandad stad. Stadens innehåll ska utvecklas i samråd med och utifrån initiativ från stadens invånare. Det är idéburen stadsutveckling och närodlad politik i verkligheten. I Stockholm ska det vara enkelt att gå från idé till verklighet”

Stockholm växer, utnyttja takytor, växthöghus

”Den växande staden ökar trycket på parker, lekplatser och grönområden. Vi vill därför att vi i Stockholm, precis som man i många tätbebyggda städer i världen, börjar utnyttja husens takytor på ett helt annat sätt än idag. På så vis öppnas nya utrymmen som berikar staden. Taken passar dessutom utmärkt för ekosystemtjänster. Det finns även ett stort behov av att skapa fler idrottsytor i Stockholm. Även där kan stadens tak vara en viktig del av lösningen. Men vi stannar inte vid att utnyttja takens tomma ytor. Genom att uppmuntra och tillåta byggnationen av växthöghus kan vi också utnyttja byggnaders fasader. Genom att odla på höjden kan man utnyttja ytor mer effektivt och på så vis minska transportkostnaderna, både i pengar och klimat, när maten produceras på samma plats som den konsumeras.

En förutsättning för att möjliggöra den täta och gröna staden, med ett minskat bilberoende, är att den växer inifrån och ut. Centerpartiet vill förtäta staden inifrån dess centrala delar, och komplettera existerande ytterstadsområden med nya bostäder.”

Fler bostäder

”Centerpartiet höjer ambitionerna för bostadsbyggande och vill att staden ska planera för 160 000 nya bostäder till och med 2030. Hälften av de nya bostäderna ska vara hyresrätter.”

”Bostadsbristen i Stockholm är ett allvarligt hot mot jobb och utveckling.”

Lättare att bygga

”I dagsläget finns det en mängd regler som gör det både dyrt och onödigt tidskrävande att bygga. Det behöver bli lättare att bygga små billiga lägenheter med varierande standard. För att det ska kunna ske behöver bland annat reglerna för tillåtna bullernivåer utanför fastigheterna ändras.”

Tillfälliga bostäder, tidsbegränsade bygglov, bostäder på tak

”För att marken i större utvecklingsområden ska kunna användas även under planeringsfasen bör det vara lättare att bygga tillfälliga bostäder. Tidsbegränsade bygglov kan även användas för att testa nya idéer. För att all nybyggnation ska bidra till en livfull och välkomnande stad är det viktigt att stadsplaneringen tillåter mer variation, samtidigt som hänsyn tas till människors välbefinnande och trygghet. Vi vill skapa ett incitamentssystem som uppmuntrar fastighetsägare och bostadsrättsföreningar att bygga bostäder på tak, tomter och innergårdar. Statliga regler som exempelvis riksintressen för bevarad kulturmiljö som lägger en död hand över Stockholms centrala delar behöver göras om i grunden. Samtidigt som vi gör det lättare att bygga behöver vi ställa hårdare

krav på att det bolag som fått en markanvisning också sätter igång och bygger inom en tvåårsperiod. Den som missbrukar stadens markanvisningar på ska kunna bli svartlistad.”

Exploateringsnämnden

”Hög och tät stad

Om staden ska kunna värna grönområden samtidigt som byggtakten ökar, är det viktigt att hitta nya sätt att förtäta på lämpliga platser. För att minska buller, förbättra luftkvaliteten och få fler bostäder i strategiska lägen ska ett systematiskt arbete med att överdäcka järnvägsspår och större trafikleder startas. Genom att bygga bort fysiska barriärer kan mer tillgänglighet skapas i staden samtidigt som den urbana miljön kan läkas. Nämnden ska tillsammans med stadsbyggnadsnämnden konkretisera visionerna för överdäckning av spårområdet norr om Centralstationen och börja planera för anläggandet av Klarastaden, samt presentera konkreta planer för en överdäckning av Nynäsvägen söder om Gullmarsplan. Överdäckningsprojekt innehåller ofta flera komplexa frågeställningar som berör risker och komplicerade kalkyler. /.../ Därför ska nämnden utarbeta en övergripande överdäckningsstrategi för hela staden.”

Flytande boenden

”Stockholms unika läge vid Mälaren och Saltsjön ger oss stora möjligheter att bygga flytande boenden. Inställningen att stadens vattenspeglar endast har visuella värden tillhör det förflutna och vi ska framgent uppmuntra ett användande av vattenspeglarna, även för boende.”

Påbyggnader

Nämnden ska i samarbete med stadsbyggnadsnämnden ta fram riktlinjer som förenklar för bostadsrätts- och hyresrättsföreningar att bygga på sina fastigheter. Det finns stor potential att tillskapa tusentals nya bostäder i innerstaden genom att bygga på 1-3 våningar. Dessa påbyggnader kan med fördel smälta in i den redan existerande fastigheten genom att följa den rådande stilen.”

Bostäder på kajer, kvarteret ”Persikan”

”Tillsammans med stadsbyggnadsnämnden får nämnden i uppdrag att initiera processen av att knyta samman den östligaste delen av Folkungagatan och det kommande bostadsprojektet ”Kvarteret Persikan” på östra Södermalm, med en helt ny stadsdel med 2500 bostäder och 100 000 kvm kontor vid Londonviadukten och yttre Masthamnen. Ett område som idag kännetecknas av asfaltsytor och parkeringsplatser, och som är outnyttjat under kryssningsfartygens lågsäsong. /.../

Nämnden ska även undersöka förutsättningarna för att exploatera Söder Mälarstrand där bostäder och lokaler helt eller delvis byggs på Riddarfjärden. /.../ I samband med detta ska nämnden utreda hur strandskyddet påverkar bostadspotentialen i vattennära lägen och föreslå lämpliga förändringar av lagstiftning.”

Bällsta Radartorn vs. Centerpartiet

”En stor bromskloss i vägen för att bygga högt har varit, är och kommer att vara Bällsta radartorn. Radartornet ligger i stadsdelen Bällsta i Bromma. /.../ En skyddszon som LFV upprättat i enlighet med EU-lagstiftning täcker stora delar av Stockholms stad men också i kranskommuner så som Sundbyberg, Solna och Järfälla. Inom skyddszonen så får hus som byggs inte vara alltför höga, annars riskerar de att störa ut radarstationens kartläggning /.../ Därför remitteras alla nya hus som ska byggas som ska bli över 20 meter höga till LFV redan innan de byggs. Det är för stadens förvaltningar obligatoriskt att remittera dessa byggnader.

Radartornet är en stor bidragande orsak till att många tidigare förslag på skyskrapor i Stockholm stoppats eller sänkts. Några exempel är Tellus Tower, Norra Tornen men också de planerade skyskraporna i Marievik. Det sätter dessutom stopp för utveckling i både Solna och Sundbyberg. Ska Stockholm utvecklas och växa betyder det att staden måste ha möjlighet att kunna bygga högre hus. Ska vi lösa bostadsutmaningen är det en förutsättning att vi kan bygga både högt och tätt. Ska vi

göra det krävs det att Bällsta Radartorn på något sätt förändras, det vill säga byggs om eller flyttas. Vad en sådan förändring kostar finns det idag ingen vetskap om. Därför föreslår Centerpartiet att en utredning för en sådan förändring genomförs.”

Exploateringsnämnden ska under 2017 [Utdrag från Centerpartiets förslag]:

- Verka för att arbetet med att nå bostadsmålet om 160 000 bostäder till 2030
- Konkretisera visionen och verka för en överdäckning av spårområdet i Västra City och planer för anläggandet av Klarastaden
- Redan 2017 initiera projektet att tillsammans med stadsbyggnadsnämnden och externa intressenter bygga en flytande stadsdel i Mälaren.
- Prioritera att förtäta staden inifrån dess centrala delar, och komplettera existerande ytterstadsområden med nya bostäder /.../
- Undersöka förutsättningarna för ett nytt bostadsområde längs Söder Mälarstrand som byggs helt eller delvis i Riddarfjärden
- Utredda Bällsta radartorn för Stockholms framtid.

Fastighetsnämnden

”Gröna tak och levande stadsmiljö

Nämnden ska bedriva ett aktivt arbete med ekosystemtjänster på stadens fastigheter. Gröna tak och urbana odlingar är en resurs som både kan bidra till en bättre miljö i staden och ge energibesparingar. Nämnden ska därför intensifiera arbetet med att anlägga gröna tak och väggar där så är möjligt på befintliga fastigheter samt vid större ny- och ombyggnationer. /.../ Upprustningen av Medborgarhuset på Södermalm medför goda möjligheter att ta tillvara de stora takytor som finns på fastigheten.”

Stadsbyggnadsnämnden

”En förutsättning för att möjliggöra den täta och gröna staden, med ett minskat bilberoende, är att den växer inifrån och ut. Nämnden ska tillsammans med exploateringsnämnden prioritera att förtäta staden inifrån dess centrala delar, och komplettera existerande ytterstadsområden med nya bostäder.

Stockholms unika läge vid Mälaren och Saltsjön ger oss stora möjligheter att bygga flytande boenden. Därför borde man i vår mening, tillsammans med exploateringsnämnden och med intresserade externa aktörer, redan 2018 initiera ett stort projekt för en flytande stadsdel i Mälaren.”

160 000 nya bostäder

”Fler bostäder är en förutsättning för en fortsatt stark utveckling av Stockholm. Ett kraftigt bostadsbyggande är nämndens främsta prioriterade uppgift och planberedskapen ska därför stärkas.”

Skyskrapeprogram

”Nämnden ska också tillsammans med kommunstyrelsen ansvara för att ett skyskrapeprogram tas fram. För att råda bot på den bostadsbrist som finns måste Stockholm förtätas och växa på höjden, detta kräver en genomtänkt strategi. Skyskrapeprogrammet ska peka ut i vilka delar av staden vi ska tillåta och förorda riktigt höga hus. Något som är en förutsättning för att staden ska kunna växa hållbart i sådan omfattning. Genom dessa samfälliga åtgärder och satsningar görs det nya högre bostadsmålet realistiskt och genomförbart. Inom ramen för skyskrapeprogrammet ska byggnationen av Trätoppen planeras, en skyskrapa byggd helt i trä, ovan på P-huset Parkaden på Norrmalm.”

Bostäder på tak

”Nämnden ska också skapa ett incitamentssystem som uppmuntrar fastighetsägare och bostadsrättsföreningar att bygga bostäder på tak, tomter och stora innergårdar. Dagens system där byggande på höjden beläggs med straffavgift ska växlas mot ett system som skapar incitament för högre hus. Även statliga regler som exempelvis riksintressen för bevarad kulturmiljö, som lägger en död hand över Stockholms centrala delar, behöver göras om i grunden.”

Växthöghus

”Stockholms stad borde också öppna upp för möjligheten att tillåta, och uppmuntra, byggnation av växthöghus. Växthöghus tillämpar så kallat vertikalt jordbruk, en i grunden svensk uppfinning. Genom att bygga skyskrapor med växthus på sidorna, det vill säga vertikalt jordbruk, kan man producera mer grödor än man tidigare kunnat på samma areal. /.../ Urbana odlingar behöver inte begränsas till att byggas ovanpå husen utan kan också byggas på sidan av dem.”

Boulevardisering

”Nämnden ska, tillsammans med exploateringsnämnden, trafiknämnden, och miljö- och hälsoskyddsnämnden omvandla ett antal stora motorleder i ytterstaden till stadsboulevarder, kringgårdade av tät kvartersbebyggelse. Det ligger stora markresurser invid dessa motorleder och boulevardisering kan ge upphov till tusentals attraktiva bostäder samtidigt som det markant ökar de urbana kvaliteterna i stora delar av ytterstaden. Exempel på lämpliga vägar vars potential ska utredas är Skärholmsvägen, Örbyleden, Magelungsvägen, Huddingevägen, Bergslagsvägen och Södertäljevägen.”

Ny översiktsplan

”Centerpartiet menar att staden har tidigare påbörjat ett arbete med en ny översiktsplan. Denna översiktsplan ska på ett tydligare sätt ta ställning för hög bebyggelse och den täta staden. Nya funktionsblandade stadsdelar ska växa fram i staden, med en mångfald av upplåtelseformer. Utvecklingen med en tätare stad där människor kan leva miljövänligt är särskilt viktigt vid knutpunkter för kollektivtrafiken. Staden ska växa snabbt men hållbart, därför ska bostäder främst byggas i lägen dit man kan gå, cykla eller åka kollektivt.”

Öka takten på byggandet

”För att öka takten i nybyggandet krävs en rad åtgärder. I dagsläget finns det en mängd regler som gör det både dyrt och onödigt tidskrävande att bygga. Det behöver bli lättare att bygga små billiga lägenheter med enklare standard. För att det ska kunna ske behöver bland annat reglerna för tillåtna bullernivåer utanför fastigheterna ändras. /.../ Även planprocessen med överklaganden och liknande behöver bli snabbare och enklare. Vi vill därför involvera dem som påverkas av planerna tidigare i processen. Genom täta dialoger med dem som påverkas kan överklaganden minska och byggtakten öka.

/.../

Centerpartiet vill bygga fler snabba bostäder enligt konceptet ”snabba hus”, där flyttbara bostadsmoduler placeras på tomter med tidsbegränsade bygglov.”

Bostäder och folkliv längs stadens kajer, kvarteret Persikan

”Tillsammans med nämnden får exploateringsnämnden i uppdrag att initiera processen av att knyta samman den östligaste delen av Folkungagatan och det kommande bostadsprojektet ”Kvarteret Persikan” på östra Södermalm, med en helt ny stadsdel med 2500 bostäder och 100 000 kvm kontor vid Londonviadukten och yttre Masthamnen. Ett område som idag kännetecknas av asfaltsytor och parkeringsplatser, och som är outnyttjat under kryssningsfartygens lågsäsong. Det vattennära läget lämpar sig väl för attraktiva bostäder och publika verksamheter och en sammankoppling med Folkungagatan och kvarteret Persikan skulle vara ett lyft för hela Södermalm.”

”Söder Mälarstrand

Nämnden ska även tillsammans med exploateringsnämnden undersöka förutsättningarna för att exploatera Söder Mälarstrand där bostäder och lokaler helt eller delvis byggs på Riddarfjärden. Projektet ska även säkerställa att en publik strandpromenad med aktiviteter och stadsliv skapas. I

samband med detta ska exploateringsnämnden utreda hur strandskyddet påverkar bostadspotentialen i vattennära lägen och föreslå lämpliga förändringar av lagstiftning.”

”Planprocesser

Nämnden ska även genomföra en intern genomlysning och kvalitetssäkring av sitt arbete med estetiskt kravställande. Stockholm är onekligen i världsklass när det kommer till långa och kravfyllda planprocesser, men trots det präglas dagens nybyggnation av en monoton slätstrukenhet och tristess. Det blir uppenbarligen inte bättre av detaljregleringar in absurdum, nämnden ska därför bidra till ett friare och mer varierat stadsbyggande i Stockholm.”

Stadsbyggnadsnämnden ska under 2017 [Utdrag från Centerpartiets förslag]:

- Markanvisa och planlägga ett större, sammanhängande område för att skapa en unik stadsdel med nydanande arkitektur i världsklass. En lämplig plats för detta är exempelvis Lövholmen
- Konkretisera visionen och verka för en överdäckning av spårområdet i Västra City och planera för anläggandet av Klarastaden
- Prioritera att förtäta staden inifrån dess centrala delar, och komplettera existerande ytterstadsområden med nya bostäder
- Omvandla ett antal stora motorleder i ytterstaden till stadsboulevarder
- Skapa ett incitamentssystem som uppmuntrar fastighetsägare att bygga bostäder på tak, tomter och innergårdar Tillsammans med exploateringsnämnden och kultur- och idrottsnämnden uppföra nya flytande citybad
- Arbeta aktivt med att ge tillfälliga bygglov för tillfälliga bostäder
- Tillsammans med exploateringsnämnden inleda en arkitekttävling för en ny stadsdel med bostäder och kontor i Masthamnen
- Påbörja arbetet med en ny översiktsplan för den täta och hållbara staden som byggs även på höjden
- Ta fram ett skyskrapeprogram där möjligheten till att bygga växthöghus med vertikalt jordbruk ingår
- Uppdra de kommunala bostadsbolagen att se över möjligheten att investera i vertikalt jordbruk och i att bygga växthöghus.
- Att påbörja byggnation av Trätoppen en skyskrapa i trä ovanpå P-huset Parkaden.
- Delta i arbetet med att miljöklassa City
- Implementera riktlinjerna för idéburen stadsutveckling
- Ta fram ett Wasted space-program
- Upplåta marken under stadens centrala broar för restauranger, caféer, nattklubbar, kulturutövning med mera
- Påbörjar arbetet med att göra ett sammanhängande gångstråk från Birger Jarlsgatan, längs Jakobsbergsgatan, upp till Malmskillnadsgatan
- Utreda förutsättningarna för en gångbro Stockholm High Line, över Sveavägen
- Se över möjligheterna till samråd i annan form än idag

Kristdemokraterna

Kristdemokraterna svarar med valmanifest för Stockholms stad år 2010 och 2014, samt deras senaste budget.

Valmanifest 2010 – Ett mänskligare Stockholm

”Ett mänskligare Stockholm

Vi älskar Stockholm. Här möts gammalt och nytt, tradition och förnyelse. En storstad med alla dess fördelar och möjligheter i form av arbete, nöjen och fritidsintressen men samtidigt naturen in på knutarna. Ingen som besöker vår stad kan undgå den skönhet som närheten till vattnet ger. Men Stockholm är framför allt de människor som lever här. Tillsammans skapar och utvecklar vi staden.”

”Tradition och förnyelse för en levande stadsmiljö” [Utdrag förslag]

- Värna en mångfald av boendeformer
- Bevara Årstaskogen som grönområde
- Bevara Stockholms vattenspeglar – nej till ”badringen”
- Bygg minst 15 000 nya lägenheter under mandatperioden
- Fortsatt upprustning av miljonprogrammet och ytterstaden
- Rusta upp ”Plattan” vid Sergels torg
- Satsa på att göra stadens kajer trevliga och tillgängliga, i första hand Skeppsbron.
- Lyft Drottninggatans södra del för att skapa mer folkliv efter kontorstid

Världens bästa stad att växa upp i

Valprogram för Kristdemokraterna i Stockholm 2014

Ett växande Stockholm

”Bristen på bostäder i Stockholm är ett allvarligt hot mot stadens tillväxt. Det leder till stora svårigheter, inte minst för unga som vill flytta hemifrån och människor som söker sig till Stockholm på grund av studier och arbete. Bostadsbristen måste angripas från flera håll. Fler bostäder behöver byggas, både av kommunala och privata bostadsbolag. Staten måste å sin sida fortsätta sitt arbete att minska regelbördan och därmed ledtiderna för byggnation. Näringslivet å sin sida ska uppmuntras att höja sin produktivitet för att på så sätt pressa priserna. Dessutom måste hyressättningen förändras.”

Utdrag förslag från Kristdemokraterna:

- Stadens bostadsbolag ska vara ett föredöme när det gäller att rusta upp och utveckla miljonprogramsområden så att de blir attraktivare.
- Fortsätt förtäta Stockholm så att tillgång till grönområden garanteras.
- Halvera tomträttsavgälden för fastigheter med mindre lägenheter under 35 kvadratmeter.
- Utlys fler markanvisningstävlingar där en låg hyresnivå är en avgörande faktor i markanvisningen.
- Släpp in fler mindre aktörer på Stockholms bostadsmarknad.
- Höj den generella skalan vid nybyggnation för att på så sätt öka antalet lägenheter.
- Planeringen av bostäder ska kopplas ihop med infrastrukturbyggnaden på ett tydligare sätt än idag.
- Planera för fler studentbostäder under mandatperioden. Inventera mark för att snabbt hitta plats för studentbostäder med tillfälliga bygglov. Möjliggör tillfälligt bygglov i 15 år istället för dagens tio.
- Snabba på planprocesserna. Tiden från idé till färdig plan måste kortas. Bland annat behöver de generösa möjligheterna att överklaga planer ses över i syfte att begränsa dem.

”Ett expanderande Stockholm

Stockholm växer snabbt. Det är viktigt att utbyggnaden sker på ett sätt som bevarar och förstärker Stockholms unika profil.”

Förslag:

- Nya stadsdelar och nya byggnader ska få en arkitektonisk variation såväl i form som i höjd och färg. Varje ny stadsdel ska ha ett unikt uttryck. Gärna fler höga hus i områden där det passar in i miljön.
- Bygg ihop inner- och ytterstadsområden och införliva dem i stadsbilden. Skapa bättre sammankopplingar mellan olika stadsdelar i ytterstaden. Stockholms vattenytor ska bevaras och tillgängliggöras. Kollektivtrafik på vatten, bad, fiske och möjligheter till promenad och fika längs strandkanten ska möjliggöras vid nybyggnation nära vattnet.
- Möjliggör fler ägarlägenheter, bland annat genom att bygga på befintliga hyreshus i ytterstaden.
- Ge gång- och cykelstråk mer utrymme och gräv ner fler biler, exempelvis bör en överdäckning/nedgrävning av delar av Södertäljevägen, Nynäsvägen och E4:n vid Skärholmen prioriteras.

Budget

Stadsbyggnadsnämnden

”Kristdemokraterna vill:

- Verka för förenklade byggregler och kortare planprocesser
- Att fler bostäder reserveras åt personer under 30 år, så kallade ungdomsbostäder
- Lysa upp staden och dess offentliga byggnader bättre
- Levandegöra stadens kajer med fler mötesplatser
- Att den klassiska stadsbildningen med tydliga kvarter, mänsklig skala och levande taklandskap ska vara vägledande i fler nybyggnadsprojekt
- Förnya och förbättra Sergels torg
- Införa webbaserade gestaltningssamråd
- Planera för ytterligare 500 lägenheter enligt konceptet Snabba Hus”

Stockholms stadskvaliteter

”Stockholm är en av världens vackraste storstäder med en unik kombination av storstadens puls och naturens lugn. /.../ Samtidigt finns många delar av staden kvar att utveckla och i de mest centrala delarna blir man påmind om vilka ödesdigra konsekvenser politiska beslut kan leda till när det gäller skövling av stadsliv och kulturhistoriska värden. Att återskapa dessa värden är så klart omöjligt men nämnden har ändå en viktig uppgift i att skapa nya stadskvaliteter i områden där de gått förlorade eller aldrig funnits.”

Stockholm växer

”Stockholm är Europas snabbast växande stad och väntas uppnå en miljon invånare år 2020. För att bereda plats för denna expansion ska stadsbyggnadsnämnden effektivt ta fram planer för nya bostäder. Minst 140 000 nya bostäder ska byggas fram till 2030 med 2010 som jämförelseår. Om detta ska klaras av måste tempot öka och planprocessen bli effektivare. Staden ska byggas tätt och erbjuda goda stadskvaliteter även utanför de traditionella stadsområdena. Nya funktionsblandade stadsdelar ska växa fram, med en mångfald av upplåtelseformer, serviceutbud och uttryck.”

”Ökat bostadsbyggande

Fler bostäder är en förutsättning för en fortsatt stark utveckling av Stockholm. Att hålla en hög takt i bostadsbyggandet är nämndens främsta och prioriterade uppdrag. Det innebär att de enskilt viktigaste uppgifterna för stadsbyggnadsnämnden är detaljplane- och bygglovsarbete som syftar till fler bostäder.”

Koncepthus

”Tillgången till bostäder som unga och studerande har råd att efterfråga är en viktig faktor för Stockholms fortsatta tillväxt. Kristdemokraterna anser att stadsbyggnadskontoret skyndsamt ska ge bygglov åt koncepthus som tas fram i syfte att sänka hyreskostnaden. Det är dock viktigt att husen byggs stadsmässigt och underordnar sig och inkorporeras i Promenadstaden istället för att bli isolerade solitärer.”

Promenadstaden

”Utbyggnaden av staden ska ske enligt de stadsutvecklingsstrategier som fastställts i översiktsplanen, även kallad Promenadstaden. Den lägger en bra grund för hur Stockholm ska förtätas och utvecklas. Staden ska främst växa i de utpekade stadsutvecklingsområdena i innerstadens krans, genom ett utvecklat city och i de tyngdpunkter som identifierats i ytterstaden.”

Gestaltning, den klassiska stadens form

”Stockholm ska i större omfattning byggas enligt den klassiska stadens form med levande gatumiljöer och tydliga kvarter. Nämnden ska skapa förutsättningar för kommersiella lokaler i bottenplan och för att öka antalet arbetsplatser i nya utvecklingsområden. Arkitekturen måste bli mer varierad och möta medborgarnas preferenser. Även på detta område kan den klassiska staden tjäna som föredöme. Variation i färg, höjd och form är eftersträvansvärt liksom ett levande taklandskap. Allt för att undvika monotona och sterila miljöer. Arkitektoniska kvaliteter måste säkerställas tidigt i processen och medborgare bör i högre utsträckning få säga sitt vad det gäller gestaltungsfrågor.”

Utveckling och förnyelse av citykärnan

/.../ det [är] en central angelägenhet att utveckla och förnya citykärnan i Stockholm. City har utvecklats under senare år men fortfarande finns en stor utvecklingspotential i många områden och investeringsviljan hos fastighetsägarna är stor. Aktörer som fastighetsägare, näringsliv och City i samverkan är viktiga samarbetspartners i detta arbete. När City utvecklas är det viktigt att gestaltningen står i centrum och att i möjligaste mån återskapa de värden som gick förlorade under Klararivningarna. Målet ska vara ett mer levande city under större delen av dygnet. En del i att uppfylla det målet är fler bostäder.

/.../

Tryggare och mer gästvänligt Sergels torg

”Sergels torg är Stockholms mest centrala plats men knappast den mest gästvänliga. Trafikkontoret ska därför tillsammans med stadsbyggnadsnämnden på allvar initiera ett arbete för att göra miljön på och kring Sergels torg och Plattan tryggare och med gästvänlig. Det kan vara alltifrån ommålningar och planteringar till fler mötesplatser och ökad polisiär närvaro.”

Brunkebergstorg, kvarteret Trollhättan

”Brunkebergstorg är en eftersatt del av Stockholms City. En plats som har stor potential att bli ett torg och en mötesplats av rang har tillåtits att förfalla till en ogästvänlig bakgård. I och med Gallerians förvandling finns alla möjligheter att förnya också Brunkebergstorg. Ett helhetsgrepp kring detta arbete ska snarast tas så att ett färdigställande kan ske i samband med att kvarteret Trollhättan slutförs.

City ska bli en levande stadsdel med folkliv dygnet runt. Särskild vikt ska läggas på att omvandla befintliga kontorslokaler till bostäder och hotell. Proportionerna mellan kontorsyta och boendeyta i området ska förändras, till boendeytans fördel. I så hög utsträckning som möjligt ska nya detaljplaner innehålla bostäder. Därför är det prioriterat att nämnden intensifierar arbetet med programarbete för stadsutvecklingsområdet City, inte minst mot bakgrund av det höga förändringstryck som finns i City från privata fastighetsägare. Den förvandling som just nu sker i City får inte innebära en fortsättning på den brutalistiska modellen utan ska istället bidra till att göra City mänskligare och mer vistelsevänligt.”

Finis

Källor

Stadsbyggnadsexpeditionens arkiv

Artiklar i Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet, Expressen, Aftonbladet, Mitt i
insynsverige.se

Partiernas stadsbyggnadsprogram samt budgetar

Tulli, Magdalena, *Drömmar och stenar*, Symposion, 2008